

№9 2016

მეცნიერება

1852

✚ **ვეთიკონა** ვროკონა//ეხეი//თარგმანი//არბი

2016/9

ცდგელთგიუტი ლიციტაცუტიულ –
საწმგადღებტივი აქუტნალი

მთავარი რედაქტორი
ამირან ბომართელი

მთ. რედაქტორის მოადგილეები
ბალათერ არაბული
სოსო გოლიაძე

რედაქტორთა ჯგუფი
ანდრო ბუაჩიძე
თამარ გელიტაშვილი
ელზა მეტრეველი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
და დიზაინი
ქეთევან მერკვილაძე
თამარ გელიტაშვილი

ჟურნალში გამოყენებულია
კარლო ფაჩულიას
ილუსტრაციები

სარედაქციო საბჭო

ანდრო ბედუკაძე
თავმჯდომარე

ვანო ამირხანაშვილი
ნაირა ბეპიევი
ლევან ბრეგაძე
დავით თედორაძე
ზვიად კვარაცხელია
ესმა კოკოსკერია
გიორგი ლობჯანიძე
ავთანდილ ნიკოლეიშვილი
ნინო სადლობელაშვილი
თამაზ ტყემალაძე
თემურ ჭკუასელი
ბესიკ ხარანაული

აქუტნალი გამოდის
თბილისის მუნიციპალიციცის
ფინანსუტი მსატდაჭუტით

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ.№1
ტელ.: 2-98-36-43
ciskari1852@gmail.com
<https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარჩევი

დათო მაღრაძე კულტურა – მეფური ნაკლი	3	გამოხმაურება მიმოზა კვირკვია ბედისწერის გარდუვალობა და კათარზისი	62
პოეზია მანანა ჩიტიშვილი	8	დოქუმენტური პროზა მედია ზაალიშვილი ცაში გამოკიდული სახლი	66
პროზა ლანა მანველი აილინი მოთხრობა	16	თარგმანი ჰაინრიხ ჰაინე თარგმნეს ზურაბ აბაშიძემ და სიმონ ჯაფარიძემ	84
პოეზია დებიუტი თეონა ბითაძე	34	ვასილი შუკშინი უცხონი თარგმნა მარინე ამბარდნიშვილმა	87
პროზა გიორგი შერვაშიძე მოთხრობები	37	ქართული მხარალი აფხაზურ ენაზე შორენა ლებანიძე მანანა ანუა – ტყვეობის ასი დღე თარგმნა ირმა კინწურაშვილმა	93
პოეზია დებიუტი ნინო კაკაჩია	46	არბრევი ალინა ქადაგიშვილი კარლო ფაჩულიას გამოფენა ლიტერატურის მუზეუმში	114
ინტერვიუ ადამიანურ ღირებულებათა ნანგრევებზე დაჩა მარაინის ესაუბრება ნუნუ გელაძე	48		
ესეისტიკა ნინო ქუთათელაძე აფხაზეთის მონატრება	56		

ხელმოწერების გასაფორმებლად დაგვიკავშირდით ტელეფონის ნომრებზე: 595 45 20 50; 591 20 25 40; 599 56 56 44.

კულტურა – მეფური ნაკლი

საქართველო წლევანდელი დამოუკიდებლობის დღესასწაულს ევროსაბჭოს სრულუფლებიანი წევრი სახელმწიფოს სტატუსით ხვდება.

ჩვენი საზოგადოების ვალია დაამტკიცოს, რომ საქართველო ისტორიის შემთხვევითობამ კი არ მიიყვანა ევროპასთან, არამედ იგი კულტურით, ორიენტაციითა და ტრადიციით ბუნებრივ გარემოს დაუბრუნდა.

აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, ანუ დემოკრატიულ სახელმწიფოში თავისუფალი საზოგადოების ასაშენებლად, როგორც სამართლებრივი თვალსაზრისით სასამართლო რეფორმაა უპირველესი, მორალის მხრივ, ასევე უმთავრესია კულტურის რეფორმა.

პოსტსაბჭოთა სივრცეში კულტურის რეფორმის განხორციელება ძალზე რთულია, რადგან კონტრკულტურა, რომელიც ჩვენში ათწლეულების მან-

ძილზე უპირისპირდებოდა კულტურას, ავანსცენიდან უმტკივნეულოდ არ ჩადის და ბევრი მსახურიც ჰყავს საზოგადოებასა თუ ხელისუფლებაში.

XX საუკუნის ლიტერატურის ისტორია და საერთოდ, ხელოვნების ისტორია კონიუნქტურული დითირამბულობით მნიშვნელოვნადაა წარყვნილი და გადაფასებას საჭიროებს. სულიერ მონაპოვრად შერაცხული ფსევდოხელოვნება და სიყალბის ნიაღვარი, როგორც წესი, ჩქმალავს ჭეშმარიტ ღირებულებებს, რომელთა ღირსეულ წარმოჩენა-

საც ასე უფრო ხის კონტრკულტურით გალაღებული უმეცრება.

ამოსაძირკვია ხელოვნების შეფასების სოცრეალისტური თეორია, რის დეკლარირებასაც ასე კატეგორიულად გაურბიან, იგი ერთი შეხედვით უარყოფილია, მაგრამ საზოგადოების ცნობიერებაში ფესვგადგმული.

აღნიშნული შეფასება-გადაფასების საშურ საქმეს ერთი რომელიმე უწყება თავს ვერ გაართმევს. ამისათვის საჭიროა საკანონმდებლო ხელისუფლების მიერ სწორი სტრატეგიის შემუშავება, რომელიც აღმასრულებელი ხელისუფლების შტოებსა და საზოგადოების იმ ნაწილთან ერთად, რომელსაც გაცნობიერებული აქვს პრობლემა, გააუმჯობესებს სულიერ-ზნეობრივ, ანუ კულტურულ ამინდს სახელმწიფოში.

სახელმწიფოს მხრიდან კულტურის ხელშეწყობა უპირველესად კულტურულ მემკვიდრეობაზე ზრუნვით გამოიხატება.

შევეცდები, ორიოდ სიტყვით გამოვხატო საკუთარი პოზიცია საკითხებზე, რომლებიც, ჩემი ფიქრით, უპირველეს საზრუნავთა ზედაპირზეა.

კანონი კულტურის შესახებ უნდა არეგულირებდეს კულტურის მატერიალური ძეგლების დაცვას, მათზე ზრუნვას, რაც საზოგადოებაში ეროვნული საგანძურის ექსპონატების გატანა-არგატანასთან დაკავშირებით ატეხილ აფიოტაჟს აგვაცდენდა, სადაც ორმხრივ შეძახილებში კვალიფიციური ხმა ჯერჯერობით სუსტად ისმის.

მიმაჩნია, რომ ექსპოზიციას, ადგილზე თუ უცხოეთში, წინ უნდა უსწრებდეს კონცეფცია, რაც თავიდათავია ნებისმიერი კულტურული აქციისათვის. კონცეფციას უნდა ერთვოდეს პროექტი, რომელშიც მკაფიოდ უნდა ჩანდეს, როგორც პროპაგანდისტული, ასევე კომერციული სარგებელი; ხოლო ხელშეკრულება სხვა დანარჩენთან ერთად ითვალისწინებს დაცვით მექანიზმს.

ვფიქრობ, წესად უნდა დადგინდეს

პროექტის ორგანიზატორების (ავტორების) მიერ პროექტის დაცვა პარლამენტის კულტურის კომიტეტის წინაშე, რომელიც მოინვეს სპეციალისტებსა და მასმედიის წარმომადგენლებს.

ობიექტურ სირთულეთა დასაძლევად, მიმაჩნია, რომ ისტორიულ სიძველეთა ქრისტიანული ნაწილის ექსპონირება უნდა ხდებოდეს საპატრიარქოს პატრონაჟით, როგორც მისიონერული აქტი.

წმინდა წერილიდან გამომდინარე, ეს ეკლესიის მსახურთა ერთგვარი ასპარეზიცაა. სხვაგვარად მოციქულებიც წმინდა ნაწილების მოფენისა და ქადაგების ნაციონალური საზღვრებით შემოიფარგლებოდნენ და უცხო ქვეყნებში (მათ შორის, საქართველოში) არ პოვებდნენ, მით უფრო, მონამებრივ აღსასრულს.

სახიფათოდ მეჩვენება საერო პირთაგან ეკლესიის მიმართ ნაციონალური მოტივის გამძაფრებისკენ მონოდება. ნუ დაგვავინწყდება, რომ „...და შეიმოსეთ ახალი, რომელიც განახლდება შემეცნებით, თანახმად მისი ხატისა, ვინც შექმნა იგი; სადაც არ არის ბერძენი და იუდეველი, წინდაცვეთილობა თუ წინდაუცვეთელობა, ბარბაროსი, სკვითი, მონა, თავისუფალი, არამედ ყველაფერი და ყველაფერში ქრისტე“ (პავლე მოციქულის ეპისტოლენი კოლაელთა მიმართ, თავი 2, მუხლი 10, 11).

არ არსებობს ქართული ქრისტიანობა.

არსებობს ქრისტიანობა საქართველოში.

კულტურულ მემკვიდრეობასთან მხოლოდ გენეტიკური კავშირი არანაირი თავმომწონეობის და საზოგადო მოღვაწეობის საფუძველს არ იძლევა. მასზე ზრუნვის წადილი და უფლება მხოლოდ მაშინ ჩნდება და მიიღწევა, როცა პიროვნება თანაზიარია კულტურისა, რისთვისაც თავდადებულია. ასეთ დროს იბადება დიდი პასუხისმგებლობა, როგორც კულტურული მემკვიდრეობის, ასევე საკუთარი თავის წინაშე და ამით შეიცნობა კაცი, ვისაც ნება აქვს მონაწილეობდეს

ქვეყნის კულტურული ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს საკითხთა გადანაცვლებაში. ვფიქრობ, უკულტურობაა ის, რომ დღეს საქართველოს ხაზინა გაცილებით მეტს ხარჯავს „ახლის“ შესაქმნელად, ვიდრე კულტურული მემკვიდრეობის შესანარჩუნებლად.

მონუმენტური ხელოვნების პროპაგანდისტული ტენდენცია განვითარებული ქვეყნის ფუფუნებაა და არა ნაქცეული ხაზინის მქონე ქვეყნის პრიორიტეტი.

რა თქმა უნდა, სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს, რათა არ შეწყდეს ხელოვნების ძვირად ღირებული დარგების ტრადიცია, მაგრამ ეს უნდა ხორციელდებოდეს უმკაცრესი კონკურენციის პირობებში და კონკურენცია, როგორც ცივილიზაციის ერთ-ერთი საფუძველი, უნდა იქცეს საყოველთაოდ, ანუ კვალიფიციური ჟიურის წინაშე სასტარტო ვითარება ყველა პრეტენდენტისათვის თანაბარი უნდა იყოს.

მეჩვენება, რომ ჩვენი საზოგადოების მნიშვნელოვან ნაწილს ურჩევნია, გმირების ღვანლის წინაშე მათ ქანდაკებებთან რიტუალური „პატივით“ მოიხადოს მოვალეობა, რომ ამით ნამდვილი პასუხისმგებლობისგან გაითავისუფლოს თავი.

ვფიქრობ, პარლამენტის კულტურის კომიტეტმა უნდა წარუდგინოს პარლამენტს დედაქალაქის ისტორიული ნაწილის კორექტირებული პროექტი (სართულიანობა, სიმაღლე, გეგმარებითი სტრუქტურა, მასშტაბი...) და დადგინდეს ფარგლებში აგრესიული, გრანდიოზული ქალაქთმშენებლობის შეზღუდვები დააკანონოს.

სამუდამოდ უნდა ჩაბარდეს წარსულს სახელოვნებო სამყაროში საბჭოური რეჟიმით ნაკარნახევი ხელისუფლებისგან ხელდასხმული „ხევისბერების“ ინსტიტუტი. ხევისბერობა თემური წყობილების სიმბოლოა და არა დემოკრატიული საზოგადოების ატრიბუტი.

გადასახედია ხელოვნების ქრესტო მათია.

მასკულტურა, როგორც ხელოვნების სუროგატი, ახალი კომუნიკაციის საშუალებებით სტიქიურად ყველა ცივილიზებულ ქვეყანაში იკიდებს ფეხს, მაგრამ სახელმწიფო მოვალეა შეძლებისდაგვარად არეგულიროს ეს პროცესი არა მდარე პროდუქციის ტირაჟირების აკრძალვით, არამედ ნამდვილი ღირებულების შენარჩუნება-ხელშეწყობით. ამ პროცესების რეგულირება (დაბეგვრის მექანიზმი და ა. შ.) კულტურაში სახელმწიფო პოლიტიკის ქვაკუთხედიანია. ეს საკითხიც კანონით უნდა წესრიგდებოდეს.

თანამედროვე ეტაპზე ერთ უმნიშვნელოვანეს საქმედ მიმაჩნია საქართველოს სახელმწიფო ნიშნების აღდგენა.

ჩვენი ინიციატივა ჰერალდიკის დამდგენი მუდმივმოქმედი კომისიის შექმნის თაობაზე (კულტურის სამინისტროს კოლეგიის დადგენილება, 1994 წ.) ერთადერთ მიზანს ისახავდა – საქართველოს დავუბრუნოთ სახელმწიფო დროშა და გერბი.

ჩვენს ქვეყანას, ევროპაში ერთ-ერთ უძველესს, უნდა ჰქონოდა და აქვს კიდევ სახელმწიფოებრიობისათვის აუცილებელი ატრიბუტიკა: სახელწოდება – საქართველოს დროშა – გორგასლიან-დავითიანი; გერბი – კვართიან-დავითიანი.

უეჭველად მოსათოკია საქართველოს ისტორიის ყოველ მოსახვევზე ქვეყნისათვის ახალ-ახალი სახელმწიფო ნიშნების თხზვის ენთუზიაზმი. ამას გაუგებრობისა და საქართველოს, როგორც სახელმწიფოს, დაკნინების გარდა არაფერი მოაქვს.

ისტორიული ნიშნების იგნორირება საქართველოს სახელმწიფოებრიობის ისტორიის იგნორირებაა.

ჩვენს პარლამენტს აქვს პატივი, უფლება და საშუალება, მიიღოს პოლიტიკური გადანაცვეტილება, დაუბრუნოს ქვეყანას ისტორიული სახელმწიფო ნიშნები (დროშა, გერბი).

ზოგი მეცნიერისა თუ პოლიტიკოსის ეჭვი ქართული ისტორიული დროშის,

გერბის სინატიფისა და სემანტიკის შესახებ, ვფიქრობ, უსაფუძვლოა.

ტარნოვსკის დადასტურებული ვარაუდი აკადემიკოს დავით მუსხელიშვილის მიგნებამ უეჭველი გახადა – საქართველოს დროშის სახე დადგენილია. ეჭვს არ იწვევს საქართველოს გერბის სახეც.

საქართველოს სახელმწიფო დროშისა და გერბის აღდგენა არის უტყუარი გარანტია ისტორიული ტრადიციისა – დაცულ იქნეს ნებისმიერი აღმსარებლობის ყველა მოქალაქის უზენაესი უფლება.

მხოლოდ კანონის მიღების შემდეგ უნდა გამოცხადდეს კონკურსი კანონით გათვალისწინებული სახელმწიფო ნიშნების მხატვრულ ინტერპრეტაციაზე დამტკიცებული აღწერილობის მკაცრი დაცვით.

საზოგადოდ, ტრადიციების შენარჩუნება ერის კულტურაზე მეტყველებს. „დღეს სტუმარია ის ჩემი, თუნდ ზღვა ემართოს სისხლისა!“ – ჯოყოლა აღხასტაისძეს ათქმევენებს ვაჟა-ფშაველა და საერო კანონზე (სისხლის აღება) ერთი ფრთის დაქნევით მალლა აყენებს ზეკაცურ კოდექსს. ამით მწერალი სტუმარმასპინძლობის ჩვენებურ ტრადიციას ზნეობის უმაღლეს გამოხატულებად გვიხატავს.

ჯეიმს ჯოისის „დუბლინელების“ ერთ-ერთი პერსონაჟი, გაბრიელი ამბობს: „ალბათ, ზოგი მიკიჟინებს და მეტყვის, ეგ ტრადიცია (სტუმარმასპინძლობა) ჩვენი ნაკლი უფროა, ვიდრე თავმოსაწონებელი ამბავიო. დაე, ასე იყოს, მაგრამ ჩემი აზრით, ეს გახლავთ ჭეშმარიტად მეფური ნაკლი“.

ეს მაგალითები მისთვის მოვიხმეთ, რათა კიდევ ერთხელ მივაპყროთ ჩვენი საზოგადოების ყურადღება მასზედ, რომ ევროპული კულტურა უმთავრესად ერთი ფესვითაა ნასაზრდოები და ტრადიციების შენარჩუნებით ხასიათდება.

რაც შეეხება დღესასწაულებს, საქართველოს, როგორც უძველესი კულ-

ტურის ქვეყანას, აქვს თავისი საეკლესიო და საერო დღესასწაულები. ამ გზაზე ხელისუფლების თუ კერძო პირების მხრიდან თვითშემოქმედება მეტად სახიფათოა.

მარიამობის პარალელურად დედის დღის დანესება არასწორია, ან მწყემსის დღის აღნიშვნა ლაშარობის საპირწონედ. ხშირად ამგვარი ინიციატივები გათავხედებული ათეიზმითაა ნასაზრდოები და შეფარვით ჭეშმარიტ სარწმუნოებას უპირისპირდება.

მშვიდობიანი კავკასიის მისაღწევად, რომელსაც ყველა მოაზროვნე კავკასიელი ესწრაფვის, კავკასიის ხალხთა მეგობრობის დღე კი არ უნდა გამოვიგონოთ, არამედ „ალავერდობის“ დღესასწაულს შევუერთდეთ, რომელსაც საუკუნეების მანძილზე სხვადასხვა აღმსარებლობის კავკასიელები ერთად აღნიშნავენ.

ვკადნიერდები და საქართველოს ხელისუფლებას ვთავაზობ, წესად აქციოს „ალავერდობაზე“ კავკასიის სახელმწიფოთა ლიდერების მოწვევა.

„ალავერდობა“ მართლაც შეიძლება იქცეს მშვიდობიანი კავკასიის სიმბოლოდ.

ენის დღესთან დაკავშირებით მინდა აღვნიშნო, რომ ქართული ენის დღე, როგორც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია გვკარნახობს (საქართველოს ეკლესიის კალენდარი), ლაზარეს შაბათს უნდა აღინიშნებოდეს, თოთხმეტი აპრილით კი იქნებ სათავე დავუდოთ ქართული ენის ფესტივალს, სადაც სახალხო მთქმელებთან ერთად მონაწილეობას მიიღებენ პროფესიონალი პოეტები, პედაგოგები, არტისტები, ფოლკლორული ანსამბლები და ა. შ. რაც შეეხება ძეგლს, კარგა ხანია, რაც იაკობ გოგებაშვილმა თავისი „დედა ენით“ სამუდამო ძეგლი აუგო ქართულ ენას.

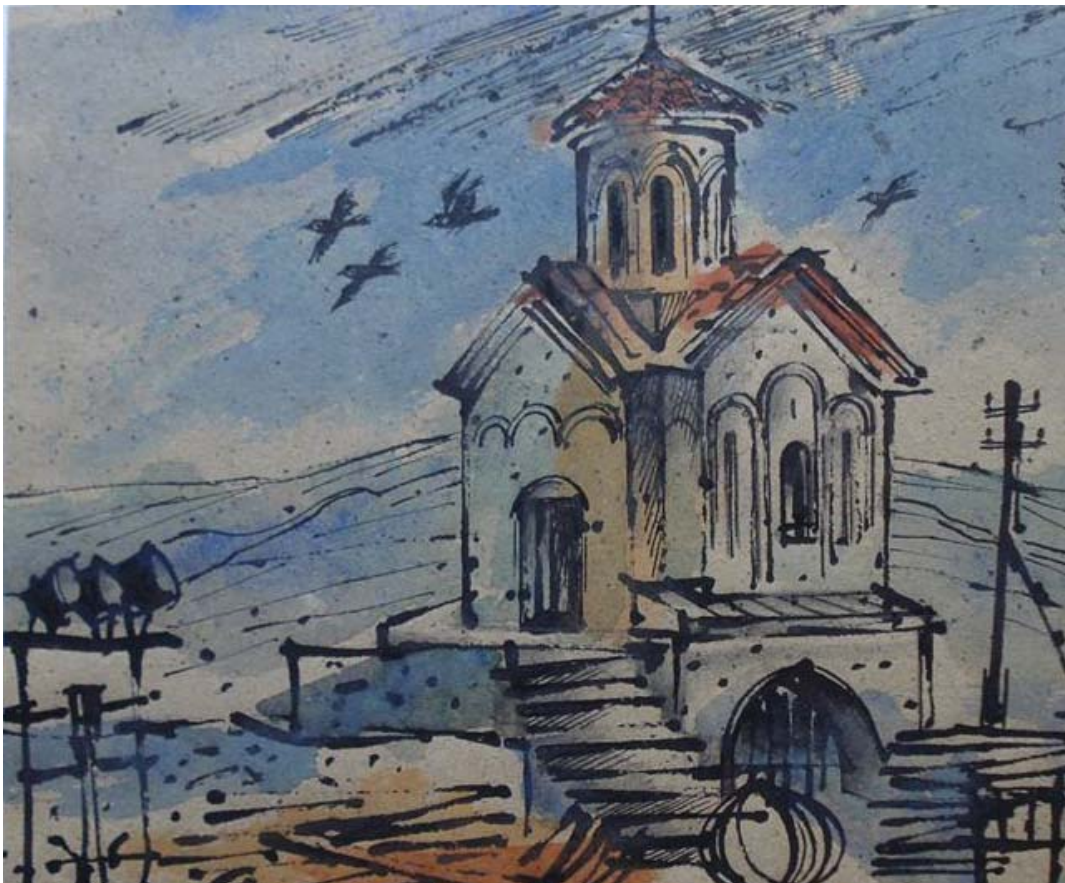
მშობლიური ენით, კულტურით აღტაცებისაგან გულყრა სრულიად უადგილოა. ქართულ ენაზე, ისევე როგორც ქართულ კულტურაზე, ზრუნვაა

საჭირო და სახელმწიფო პოლიტიკის სწორად წარმართვა, რათა როცა მოაწვეს ჟამი, გვითხრას მაცხოვარმა:

– ლაზარე, გამოვედ გარე!

P.S. საკუთარი სასახლეებიდან კულტურის ჭირისუფლის მანტიით შემოსილ ხელოვნების მსახურთა გახშირებული მოწოდებანი ბიზნესმენტა და ხელისუფლების მიმართ ხელოვანთა ყოფითი პირობების გაუმჯობესებისკენ, შეურაცხყოფს მათ, ვისაც ხელოვანის მთავარ

თვისებად ღირსება მიუჩნევია და მათი ძალისხმევა ბრძოლაში არც ბიზნესმენტა და არც ხელისუფალთა შემწეობებს არ გულისხმობს. ამიტომ ვთხოვ ყველას, როცა ჩვეულ ამპლუაში პირადი კეთილდღეობის გასაუმჯობესებლად საქმიანი წრეების თუ ხელისუფლების წარმომადგენლებს მიმართავენ, საკუთარი გვარ-სახელით ისაუბრონ. სხვაგვარად, ღირსება, რომელიც ტალანტს ახარებს, ფერმკრთალდება.

მანანა ჩიტაშვილი

მანძილი უნამდე

ჩემს გზაზე, ვარდს რომ უნდა ეხარა,
შემომასიეს შავი ჭილყვავი,
ნინ გადამიდგა მთელი ქვეყანა,
შენამდე რომ არ მოვსულიყავი.

ვერ დაგემდურე წრფელს და სახიერს,
შორი მზერაც კი რომ არ შემახე,
ჭორების ისეთ ცეცხლში გამხვიეს,
რომ ვერასოდეს ვერ დაგენახე.

დღეს მხოლოდ სევდით და დანანებით
ვიხსენებ წარსულს ნაწილ-ნაწილად,
ან იღბალს ასე როგორ დავნებდი,
ან ბედმა ასე როგორ გამწირა.

რომ გზად, სად ვარდებს უნდა ეხარა,
შემომასიეს შავი ჭილყვავი,
ნინ გადამიდგა მთელი ქვეყანა,
შენამდე რომ არ მოვსულიყავი.

ზარები რეკენ

გესმის, განგაშის ზარები რეკენ
და გმინვა ისმის ცხმორით თუ ამლით,
ალგეთი თუ კვლავ არ დაზრდის ლეკვებს,
უიმლეკვებოდ სიცოცხლე არ ღირს.

აქ მთებს სხვაგვარი სიცივე თოშავს,
სხვაგვარად ისმის ხეების კენესა,

ქართლში თუ ქართულს ვერ გაშლი დრომას,
როგორ დაარქმევ იმ მიწას შენსას.

უცხო სჭვრეტს ახლა ოხირის ჩანჩქარს
და ლარგვისს, უნინ მომხდურის შემტევს,
უქართველებოდ ქსნის ხევი დარჩა,
უქართველებო მამული ჩემს მტერს.

გესმის, განგაშის ზარები რეკენ
და გმინვა ისმის ცხმორით თუ ამლით,
ალგეთზე თუკი ვერ დავზრდით ლეკვებს,
უიმლეკვებოდ სიცოცხლე არ ღირს.

„ალუდა ქეთელაურის“ დასრულების შემდეგ

გზას მოსდევდა არაგვიანს
მაჯის შემტყობარი მთისა,
მოჰყვებოდა ჩუმი გმინვა
მუცალის და მისი ძმისა.
შეცნობილი ჰქონდა მისხლით
სიბრძნე ნუთისოფლის გზისა,
ანგელოზნი პირჯვარს სწერდნენ,
მადლი დასდიოდა ღვთისა.
არვინ ჰგავდა ხორციელი,
არცა თვითონ ჰგავდა ვისა,
უხდებოდა სახელიანს
კარგ ყმად დატირება მტრისა,
მამულს კვართად გადააცვა
ჯავრი ქეთელაურისა.

●
ცაზე გადადის ღრუბელი ლეგა,
თითქოს ვეება მთები იძვრიან,
ჩემი ყოველი სტრიქონი მე მგავს,
შენც იგივე თქვა, თუ შეგიძლია?

მე ქართლის ყველა მტკაველი ვკოცნე,
ვინ დამიძრახავს სურვილს უცოდველს,
მამულო, შენთვის აღვლენილ ლოცვებს,
შემინდე, თუკი ლექსი ვუნოდე.

მუხრანის ბოლოს

ქარი ქრის მუხრანის ბოლოს,
ისმის შრიალი მუხათა,
ხორცი სთხოვეს და აჭმია,
პურ-ღვინოზედაც უხათრა.
მერმე იძალა ყივჩაღმა,
წერას თუ ჰგავდა ატანილს,
ორად ნაპობი დაასკდა
მინას შავქვიშანაჭამი.
ისე ნუ მომკლავ, უფალო,
მტერს რომ მამული ეჭიროს,
ერთი ვერ დავკრა ყივჩაღსა,
ქვიშა ვერ გავალეჭინო.

მე ისევ მახსოვს

გახუნდა ყრმობის კაბა-ჯუბანი,
დამძიმდა გული ქართან კამათით,
მე ისევ მახსოვს შენი უბანი,
შენი ჭიშკარი და მისამართი.

მახსოვს ქალები გამკილავ მზერით,
კართან რა ტბორი მედგა ჭორების,
როგორ დააკლდა სამყაროს ფერი
შენი უარით და განშორებით.

და ახლა, დრომ რომ დამკრა ნესტარი,
მზემ რომ დაისის შუქი მომფინა,
ახლალა ვნუხვარ, რომ არც ნესტანი,
არც თინათინი არა ვყოფილვარ.

ღიმილიც ყოფნის

აბრუნებს ჟამი სანუთროს მორევს,
აჰყევი, ვიდრე გული დაუნჯდა,
ძნელი ცუდ ლექსთა თხზვა არის, თორემ,
კარგი ლექსების წერას რა უნდა.

მზე ჩამავალი გადივლის გორებს,
მიჰყევა ჩუმი შრიალი ფოთლის...
სიძულვილს უნდა მიზეზი, თორემ,
სიყვარულს ერთი ღიმილიც ყოფნის.

დიოდა ჟამი

ვიცი, დღეის დღე რასაც მიქადის
ან ქარში რაზე კვნესის ყველა ხე,
მე ვიგონებდი, ვითომ გიყვარდი,
ხსოვნას რომ დიდხანს შემოენახე.

გამკრთალდა ჩემი გადმოსახედი,
ვიცი, ჩემს გზაზე მალე ითოვებს...
მშვენივრად მახსოვს, ისე ნახვედი,
ნუგეშად სიტყვაც არ დამიტოვე.

დრო კი მავლებდა წლების ლაბიერს,
სიბრძნის ასაკიც მოდგა უცები,
დიოდა ჟამი და შენ მაგიერ
ლექსებს ჩემს თავს მე თვითონ ვუნერდი.

ვიცი, დღეის დღე რასაც მიქადის,
ზოგჯერ გულივით ტყდება მინაც ხომ
და მე ვიგონებ, ვითომ გიყვარდი,
ხსოვნამ რომ დიდხანს შემოგინახოს.

დრო

კლდეცა და ქვა ანდამატიც
დროისგან ყველა იძლია,
არ გამოგივა კამათი,
არც ბრძოლა არ შეგიძლია.

ნუ იტყვი, ნისლებრ ვბოლავდი,
ფიქრი არ მქონდა ჟამისა,
მკლავი გასცვითა ფოლადი,
მახვილიც – ხორასანისა.

ცხრა ციხის ლიბო დამიხრავს,
მეცხრე ცას ვიყავ მთეველი,
განა რა ამირანი ხარ,
ჟამო, რა მოურევნელი.

შემუსრე მინდვრის ხალიჩა,
ყოვლს აცამტვერებ ნებისად,
ვერც ჯაჭვის კაბა გადგირჩა,
ვერცა – გვირგვინი მეფისა.

ერთ დროს კლდეს ვგავდი ფრიალოს,

ვიშატილ-მოვიარლუნე,
შუა გამტეხე, ტიალო,
რაკი ვერაფრით გამლუნე.

კლდეცა და ქვა ანდამატიც
დროისგან ყველა იძლია,
არ გამოგივა კამათი,
არც ბრძოლა არ შეგიძლია.

მამულო,
ჟამი გიდგას ხენეში,
არც ქომაგი ჩანს
შენი სიმართლის...
ბედნიერი ვარ,
თუ შენს კედელში
ერთ მცირე კენჭად
მანც მიმათვლი.

იშლება ლურჯად
ზეცის მარმაში,
ყვავილობს ნატვრა,
როგორც გულის ხე,
ქართული სიტყვის
საღმრთო ტაძარში
თუ ერთ მლოცველად
მეც მიგულისხმე.

გზები

მზე იწვის რაღაც უცნაურ გზნებით,
სიცხე ათრთოლებს მჭვირვალე ეთერს,
ჩვენ ავირჩიეთ ისეთი გზები,
რომლებიც ერთურთს არასდროს კვეთენ.

თუმცა საწუთრო ბევრგვარად ვზომე,
ვერ ავერიდე ზამთრის ამინდებს,
ძველ მოგონებებს, ვით მშიერ ლომებს,
შორიდან ვუვლი და თავს ვარიდე.

გათავდა, მორჩა, ჩემთვის დასრულდა...
სუყველა ხსოვნა ქარმა შეკონა,
მე დავამთავრე ომი წარსულთან,
დღემდე რომ უსასრულო მეგონა.
მაშ, რაღა მტკივა განგების ნება, –

რომ ჩვენ წინ ყველა კარი დაკეტეს
და რომ ჩვენ მიერ ნარჩევმა გზებმა
ერთურთი არსად არ გადაკვეთეს.

სანამ ღროა

ქართულ მიწას ნაწილ-ნაწილ
ვაძლევთ უცხოვს, ჩინ-მაჩინელს,
მოყვარისა რა გითხრათ და
მტერი მრავლად გავიჩინეთ.

უშფოთველი ძილით გვიძინავს,
თუმც დრო შფოთიანად მიდის,
მჯობნი იუდაზე რით ვართ –
უფლის სადარ მამულს ვყიდით.

სულით ბევრჯერ წაწყმედილებს
ცოდვის გვიჩხრიალებს ვერცხლი,
ვერ შევიგნეთ, რომ მერმისი
მოდის მახვილით და ცეცხლით.

ნუ ჰგონია ავს და მპარავს,
მისი დრო და ამინდია,
ალვიგვებით მიწის პირით,
ვით ქალდეა ან მიდია.

იქნებ ჯერაც უფლის ნებით
წინ სხვაგვარი ბედი გვიძევს,
გამოფხიზლდი, შემოგტირი,
სანამ ღროა, გაიღვიძე!

პერ ვიქვი

თუ დაუღლისხარ მხოლოდ მოლოდინს,
გული რომ ბორგავს ფეთქვით,
რისი თქმაც გასურდა,

თუ თქვი ბოლომდის?

მე, მაგალითად, ვერ ვთქვი.

ვის გავუთენდით,

ვის დაფულამდით,

ვისკენ გავლიეთ შარა,

შენ ვინც გიყვარდა,

მას თუ უყვარდი?

მე, მაგალითად – არა!

შენი უარი

გაუცვდა ფერი ზედაზნის სერებს,
გალმა ჩანს შინდი წითლად მღუარი,
ჩემი მღელვარე განდობის მერე
რა მწარე იყო შენი უარი.

გახსოვს, თიბავდნენ თრიმლიან ფერდობს,
ცელი რანაირ ჟინით შხიოდა,
შენთან ყოველი შეხვედრის შემდგომ
ჩემთვის მზე ახლად ამოდიოდა.

შენ გთვლიდი მაინც სულის ზიარად,
თუმც არ უჩანდა ბოლო მოლოდინს
და მე მინაზე თითქოს კი არა,
შენგან დანთებულ ცეცხლში ვცხოვრობდი.

ეს დღე იმ დღეებს არ ჰგავს სრულებით,
დავრჩი სურვილთა ღარიბ ფიცრულთან...
გახუნდნენ ჩემი გაზაფხულები,
ჩემი ვარდებიც ჩამოიფურცლა.

გიშრის თვალებით მიმზერს კუნელი,
ღმერთო, სანუთრო რამდენს მედავა...
ლექსს მაინც შერჩა ძველი სურნელი,
ამდენი წლების მიუხედავად.

დღეს ჩემი ლექსი ამგვარი თუა,
თუ წარსულ დღეთა აღმური ახლავს,
იმ დროს შენს ნათქვამ უმწარეს უარს,
ო, რა მადლობით ვიხსენებ ახლა.

ჩემი მზეც ჩადის

ჩემი მზეც ჩადის,
ცისკიდურზე ჩნდება ხანძარი,
ბინდბუნდში მათათა მწვერვალები
ყინულს ალხობენ...
გახსოვს, გულიდან
სტრიქონების რა სპა დავძარი
და მზე მამულის
ოდნავაც ვერ მივიახლოვე.

ნუხელ თურქული მახვილივით
მთვარე ეკიდა,
ლრუბლის კოშკები
ქარებმა რა ჟინით არბიეს,
ამოამზევით
ფირუზები ზარდახშებიდან
და ჩემს სარეცელს
ლურჯ ცრემლებად მიმოაბნიეთ.

ალარ ყვავილობს ძველებურად
ჩემს კართან ნუში,
ალუვსებელი სურვილების
ჯამი იცლება
და სიყვარული,
სახადივით რომ მჭირდა გულში,
ის სიყვარულიც
ჩემთან ერთად გარდაიცვლება.

შენ ნუ გაშინებს,
თუ ამ გზიდან ვერ დავბრუნდები,
ხომ არის ჟამი აღვსების და
ჟამი გაცვეთის,
გაფანტეთ ქარში
ლალები და იაგუნდები,
ნამ სიცოცხლეზე არ იცვლება
რადგან არც ერთი.

ჩადის ჩემი მზეც,
ცისკიდურზე ჩნდება ხანძარი,
ბინდბუნდში მთათა მწვერვალები
ყინულს ალხობენ...
გახსოვს, გულიდან
სტრიქონების რა სპა დავძარი
და მზე მამულის
ოდნავაც ვერ მივიახლოვე.

ლანა მანველი

აილინი

აილინი შინ გვიან დაბრუნდა. თანამედროვე ხელოვნების გალერეაში, სადაც ის მუშაობდა, იმ დღეს მხატვარ ქორაი ერდემირის პერსონალური გამოფენა გაიხსნა. სტუმრების მიღება და ნახატებთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხების გაცემა მას ეკისრებოდა. გამოფენამ მშვენივრად ჩაიარა და შვიდი ტილოც გაიყიდა.

დამთვალეირებლებიც ნასიამოვნები დარჩნენ და მხატვარიც.

...აილინმა ხელ-პირი დაიბანა და ოთახში შევიდა; სიბნელეში ფეხი სისველეში ჩადგა; მაშინვე სინათლე აანთო – როგორც ჩანს, კატებს ისევ ეჩხუბათ და წყლის დასალევი ჭურჭელი გადაეყირავებინათ. ქალმა გაბრაზებულმა დაარტყა ფეხი სველ იატაკს და ტილოს მოსატანად სააბაზანოში გავიდა...

ცოტა ხანში მოშინაურებული და აბაზანამიღებული აილინი, რბილ სავარძელში მოკალათებული, ცხელ, ქაფიან ყავას სვამდა და მთელი დღის განმავლობაში მომხდარ ამბებზე ფიქრობდა, უფრო სწორად რომ ვთქვათ – ქორაი ერდემირზე... ყავის ფინჯანი პატარა მაგიდაზე დადგა, კომოდის ზედა უჯრა გამოაღო და იქიდან ცელოფანში

შეფუთული შავი ფერის, შვინდისფერი ლენტებით განწყობილი მამაკაცის პიჟამა ამოიღო. ქსოვილს ხელი გადაუსვა და გულის ჯიბეში მოთავსებული სურათების პატარა შეკვრით ხელში ისევ სავარძელში ჩაჯდა. სულ ზევით ქორაი ერდემირის ახალგაზრდობაში გადაღებული სურათი იდო. შესანიშნავი გარეგნობის ახალგაზრდა კაცი დამატყვევებლად იცინოდა. უნაკლო თეთრი კბილები და ბრწყინვალე შავი თმა ჰქონდა. აილინმა სურათი ტუჩებთან მიიტანა, მერე ნელ-ნელა ჩააცურა და გულთან მიიკრა. სევდანარევი ტკივილით მოეწურა გული და თვალის კუთხეში ცრემლი გაუჩნდა. ერთი ხელით ის სურათი ეჭირა გულთან, მეორეთი კი დანარჩენი ფოტოები გადაეშალა მარაოსავით.

შავ-თეთრი ფოტოდან სკოლის ფორმიანი, გრძელნაწნავიანი ექვსიოდე წლის გამხდარი გოგონა შემოჰყურებდა. სურათს ბავშვური ხელით – „თმა ისე მაქვს როგორც დედა მიკეთებდა ამერიკაში“ – ეწერა.

მეორე ფოტოზე ორმოცდაათი წელს გადაცილებულ, მაღალ, მხარბეჭიან მამაკაცს პატარა აილინის ხელი ჩაებლუჯა და ამერიკის საელჩოს წინ ფოტოგრაფს უღიმოდა. ფოტოს – „პაპამ რომ წამიყვანა გვარის გამოსაცვლელად“ – ეწერა...

I ნაწილი

არზუ ამერკის ქალაქ ნიუ-ორლეანში რომ ჩამოვიდა 25 წლისა იყო. მანამდე თურქეთში ერთ-ერთ ჯაზ-ანსამბლში მღეროდა. ფირფიტაც ჰქონდათ გამოშვებული, მაგრამ იფიქრა, რომ აზრი არ ჰქონდა სტამბულში მის მუსიკალურ მოღვაწეობას. ხალხი უფრო პოპულარულ სიმღერებს უსმენდა და ამიტომაც იყო, რომ ამერიკაში დასახლება გადაწყვიტა.

ნიუ-ორლეანი წყნარი ქალაქი აღმოჩნდა, სადაც ბევრი მუსიკოსი ცხოვრობდა, ყველგან ცოცხალ მუსიკას უკრავდნენ. მუსიკალური ფესტივალებიც ხშირად ტარდებოდა.

არზუმ ამ მხიარულ ქალაქში თავი კარგად იგრძნო. რამდენიმე დღე სასტუმროში გაატარა, მერე კი ხმის ჩამწერ სტუდიას მიაშურა, რომლის მისამართიც მუსიკალურ ფირმა „ეროლ შაჰინის“ მეპატრონემ მისცა. სტუდიაში გულთბილად მიიღეს. არზუმ ინგლისური ენა კარგად იცოდა, თურქეთში ამერიკული კოლეჯი ჰქონდა დამთავრებული, ამიტომაც კონტაქტი არ გასჭირვებია.

სტუდიაში მისი შესრულების სტილს მოუსმინეს, რამდენიმე სატელეფონო საუბრის შემდეგ კი აცნობეს, რომ საკმაოდ მოზრდილ ბარ „Jonson and Spanser“-ში იმ დღესვე შეეძლო დაეწყო რეპეტიციები ჯგუფთან „Middle Night“, რომელიც ახალ სოლისტს ეძებდა.

არზუ ჯგუფის ხელმძღვანელმა, ტომ პარკერმა მიიღო, რომელიც იმავდროულად საქსოფონზეც უკრავდა. ჯგუფის დანარჩენ წევრებთან გაცნობისა და მცირე გასაუბრების შემდეგ რეპეტიცია დაიწყო...

ერთ კვირაში ტომმა არზუ სასტუმროდან პატარა პანსიონში გადაიყვანა. ყველაფერი რომ დალაგდა, სტამბოლში მშობლებს დაურეკა და თავისი მდგომარეობა გააცნო.

ტომი და არზუ დამეგობრდნენ. ტომი ვაშინგტონიდან იყო. არზუსავით

ისიც მუსიკის სიყვარულს ჩამოეყვანა ნიუ-ორლეანში. მხიარულმა და ვაჟკაცური გარეგნობის ახალგაზრდამ არზუ მალე მოხიბლა. ცოტა ხანში ტომიც პანსიონში გადაბარგდა და ერთად ცხოვრება დაიწყო.

სწორედ ამ ურთიერთობის ნაყოფი იყო აილინი.

ფეხმძიმობის პირველ თვეებში არზუ ისევ განაგრძო ჯგუფში სიმღერას. ბოლო თვეებში კი ფეხები უსივდებოდა და ხმაურიანი მუსიკაც აწუხებდა, მალე იღლებოდა. ჯგუფს ახალი სოლისტი ესაჭიროებოდა. არზუ ნერვიულობდა, ტომი ამშვიდებდა – ჰპირდებოდა, რომ სხვა სოლისტი მხოლოდ მისი ძველი ფორმის დაბრუნებამდე იმღერებდა.

...არზუმ ზაფხულის ცხელ დღეს დღეს იმშობიარა. ჯგუფის წევრებმა და ამხანაგებმა ბავშვისთვის საჭირო ტანსაცმელი და საქანაო საწოლი საჩუქრად მიუტანეს.

თავიდან თითქოს ყველაფერი რიგზე იყო, მაგრამ შემდეგ, რამდენადაც ქალი უდიდეს პასუხისმგებლობას გრძნობდა შვილის მიმართ, იმდენად უპასუხისმგებლო იყო კაცი. ღამით ბარში უკრავდა ჯგუფთან ერთად, მაგრამ დღისითაც იშვიათად მიდიოდა შინ. რამდენჯერ ნასულა არზუ პატარა აილინით ხელში მის საძებნელად.

ბოლოს გაიგო, რომ თურმე ტომი ჯგუფის ახალ სოლისტთან სასიყვარულო რომანით ერთობოდა და მასთან ცხოვრობდა. იმ ხანებში აილინი უკვე ცხრა თვის იყო.

არზუ საშინელ დეპრესიაში ჩავარდა. ბავშვი რომ არ ჰყოლოდა საპატრონებელი, ალბათ გაგიჟდებოდა. ერთ ხანს თურქეთში დაბრუნება დააპირა, მაგრამ ვერ გაბედა. მისმა მშობლებმა აილინის არსებობა არც იცოდნენ, თანაც მუსიკალური საზოგადოების მოერიდა. ათას რამეს იტყოდნენ, გაზეთები მის შესახებ სტატიებს დაბეჭდავდნენ სენსაციური სათაურებით.

ყველაფერ ამას ისედაც განადგურებული ქალი ვერ გაუძლებდა და ამიტომაც, როდესაც ცოტა მოლონიერდა, ახალ ცხოვრებაზე დაიწყო ფიქრი.

შემოსავალი უკვე არსაიდან აღარ ჰქონდა. მართალია, აილინის გვარი პარკერი იყო და შეეძლო ტომისგან ალიმენტი მოეთხოვა, მაგრამ იმდენად იყო განანყენებული, გადანყვითა, ბავშვი მამის დაუხმარებლად გაეზარდა და მისთვის არც არასოდეს ეჩვენებინა.

ერთ საღამოს ძველი ტანსაცმლიდან შესაფერისი სამოსი შეარჩია, ცოტა მაკიაჟიც გაიკეთა, აილინისგან თავისი ჩანთა გამოითხოვა, რომლითაც კარგა ხანი იყო უკვე ბავშვი თამაშობდა. შვილი მეზობელ შინაბერას დიდი რუდუნებით მიაბარა და სამსახურის საშოვნელად გასწავლა.

ახალი ნაწიმი იყო. ნიავიც ქროდა. ჰაერი დაწმენდილიყო. ქალს სიამოვნებდა სველ ასფალტზე სიარული. მთელი არსებით გრძნობდა, რომ ბედმა ამ ქალაქში ჩამოიყვანა და ბოლოსაც აქ მოუღებდა. პატარა აილინზე ფიქრობდა – ისეთი უმანკო და უსუსური იყო, არზუს თვალები აუნწყლიანდა.

...ზედიზედ რამდენიმე ბარს მიაკითხა, მაგრამ იქ სოლისტი არ სჭირდებოდათ. ბოლოს ახლად გახსნილ ლამის კლუბ „Blues and Jazz“-ში შევიდა. დამლაგებლებს სკამები მაგიდებზე შემოეწყოთ და მოზაიკურ იატაკს რკინის ჯოხებზე დამაგრებული ნაჭრებით წმენდნენ. მეპატრონე იკითხა. ორი შავ ტანსაცმელში გამონყობილი მამაკაცი მიუახლოვდა, ერთ-ერთმა მისვლის მიზეზი ჰკითხა. ქალმა პასუხი გასცა. ცოტა ხნით მოცდა ურჩიეს და კარს იქით გაუჩინარდნენ.

რამდენიმე ხნის ლოდინის შემდეგ კიბით ზედა სართულზე აიყვანეს. არზუ, მწვანე ტყავგადაკრული კარის წინ იდგა. გამბედაობა მოიკრიბა და შეალო. გემოვნებით მოწყობილ ოფისში აღმოჩნდა. გული საშინლად უცემდა. იმდე-

ნად იყო აფორიაქებული, რომ უცბად ვერც კი შეამჩნია ფანჯარასთან მდგომი დაბალი, ჩასუქებული კაცი, რომელიც გამელოტებულ თავზე ისვამდა ხელს. კლუბის მეპატრონე ებრაელი აღმოჩნდა.

– ისააკ გარიჰი!

– არზუ გულთეჟინი!

მცირედი საუბრის შემდეგ ბ-ნმა ისააკმა სტუმარს სასმელი შესთავაზა. ქალმა იუარა და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა. ბავშვი არ უხსენებია, აუხსნა, რომ აუცილებლად სჭირდებოდა სამუშაო.

კლუბში სოლისტი არ სჭირდებოდათ, მაგრამ კეთილმა ებრაელმა გამოინაკლისი დაუშვა და არზუს კვირაში სამდღეს, ლამის პირველი საათიდან საათ-ნახევრის განმავლობაში პროგრამის მომზადება შესთავაზა ადგილობრივ ჯგუფთან ერთად.

კლუბის მეპატრონის – ისააკ გარიჰის ეს კეთილშობილური საქციელი იქნებ იმანაც განაპირობა, რომ მის პაპას თავის დროზე სავაჭრო ურთიერთობები ჰქონია ოსმალელებთან.

რაც შეეხება ანაზღაურებას – მსმენელის რაოდენობის მიხედვით დაუნესებდნენ ხელფასს.

მუშაობის დანებებიდან ორი კვირის განმავლობაში თუკი ორივე მხარე კმაყოფილი იქნებოდა, მხოლოდ მამინ გააფორმებდნენ კონტრაქტს. არზუ დროებით დაემშვიდობა ახალ პატრონს, საღამოს ისევ უნდა მისულიყო, რათა ჯგუფს გასცნობოდა.

პანსიონისკენ მიმავალ გზაზე გამუდმებით აილინზე ფიქრობდა. მისი მუშაობის დროს ბავშვს მომვლელი სჭირდებოდა. ნეტა, თუ დათანხმდებოდა მეზობელი შინაბერა ქალი ბავშვის ძიძობაზე?!

ან ფულს რამდენს მოითხოვდა?! იცოდა, პანსიონის გადასახადს, აილინის და საკუთარ ხარჯებს მხოლოდ სამი დღის ხელფასი არ ეყოფოდა. შეთავსებით სხვა სამსახურიც უნდა მოეძებნა.

...საღამომდე ბავშვის მოვლაში

იყო. პატარა აილინი თითქოს გრძნობდა, რომ ამიერიდან დედასთან მთელ დღეს ველარ იქნებოდა და გვერდიდან არ სცილდებოდა. ფეხდაფეხ დასდევდა სათამაშოებით ხელში. არზუ სადაც გაჩერდებოდა, ისიც იქვე ჩამოჯდებოდა და თამაშობდა.

ქალი სახელმწიფოსგან პენსიას იღებდა და იმით გაჰქონდა თავი. არზუმ აილინის მოვლა შესთავაზა.

ბეტი, სამოც წელს მიახლოებული, გამხდარი, ოდნავ მოკაუჭებული ცხვირით და ჭრელი თვალებით არცთუ სასიამოვნო ძიძის შთაბეჭდილებას ტოვებდა, მაგრამ კეთილი ბუნების იყო და არზუც აილინის მოვლას მხოლოდ ამას ანდობდა. თუმცა უნდა ითქვას რომ სხვა არჩევანი არც ჰქონდა. ბეტი ყოველკვირეული ანაზღაურების საფასურად ძიძობაზე დათანხმდა. აილინი წყნარი, თეთრი და ბუნჩულა ბავშვი იყო. ქალს ნათესავები არ ჰყავდა და პატარა გოგონა ცხოვრებას გაუხალისებდა.

არზუმ კლუბ „Bluez and Jazz“-ში მუშაობის ერთი კვირის თავზე იმავე ქუჩაზე მდებარე ბარ „Stars of the Night“-ში იშოვა ადგილი, იმ განსხვავებით, რომ აქ როიალის თანხლებით უნდა ემღერა.

პირველ ხანებში საშინლად ილღებოდა. თუ რეპეტიციები არ ჰქონდა, მთელ დღეს ეძინა, სალამოს დასიებული თვალებზე ჩაის კომპრესებს იღებდა და ბეტის უსმენდა, რომელიც უკვე წლინახევრის აილინს ზღაპარს უყვებოდა.

კვირა დღეს ისვენებდა. დილით ის, აილინი და ბეტი ერთად საუზმობდნენ. მერე ატრაქციონებზე მიდიოდნენ. აილინი კისკისებდა და არზუც უბედნიერეს დედად გრძნობდა თავს. იქვე მდებარე სასადილოში ცოტას წაიხემსებდნენ და სუპერმარკეტში შედიოდნენ. აილინი საბავშვო სექციიდან დიდხანს არ გამოდიოდა. ერთმანეთზე აყირავებულ მანქანებზე დაჯდომას ცდილობდა, კალათში ჩაყრილ ლამაზ, ფერად-ფერად ბურთებში პანია ხელებს ურევ-

და და კმაყოფილი ჩანდა.

სალამოს ივანშემებდნენ და აბაზანის შემდეგ მალევე წვებოდნენ. არზუ დასცქეროდა მძინარე შვილს და გული ეკუმშებოდა – ტომს არც კი ახსენდებოდა მათი არსებობა. საერთო ნაცნობებიც გაურბოდნენ მასზე რაიმეს თქმას. არზუც მის დავინყებას ცდილობდა, მაგრამ გულის კუნჭულში მიტოვებული ქალის ტკივილი ღრღნიდა.

...გვიანი შემოდგომის სალამო იდგა. გარეთ წვიმა სცრიდა. არზუმ სანვიმარი მოისხა, ოთხი წლის აილინს ხელები და ლოყები დაუკოცნა, გრძელი, დატალღული თმის სურნელება შეისუნთქა და კლუბის გზას გაუდგა. ირგვლივ სველი მიწის სუნი იდგა. მიდიოდა და ქუჩაში მიმავალთ აკვირდებოდა.

ხალხში ყოფნა სიამოვნებდა. ასე თუ ისე, ცხოვრება ააწყო. მუსიკალური მოღვაწეობაც წარმატებული ჰქონდა. მათი ჯგუფი „The Night Jazzmans“ საკმაოდ პოპულარული იყო ნიუ-ორლეანსა და მის ახლომხლო ქალაქებში. ფესტივალებშიც იღებდნენ მონაწილეობას და ხანდახან გასტროლებსაც აწყობდნენ.

ის იყო კლუბს მიუახლოვდა, რომ მეპატრონის თეთრი შევროლე გაჩერდა. საიდანაც ისააკ გარიჰი და ევროპულ სტილზე ჩაცმული უცნობი გადმოვიდნენ.

კლუბის მეპატრონემ ანიშნა, რომ შეჩერებულიყო. არზუ შედგა. ებრაელი მამაკაცს მიუბრუნდა:

– კლუბის სოლისტი შენი თანამემამულეა!

სტუმარმა ხელი გაუნოდა.

– Mehraba! Ben Can Erdemir! Nasilsiniz? (გამარჯობა! მე ჯან ერდემირი ვარ! როგორ ხართ?)

ქალს ჟრუანტელმა დაუარა. შესცქეროდა შესანიშნავი გარეგნობის კაცს და თითქოს მოაჯადოვესო, პასუხის გაცემას ვერ ახერხებდა.

ებრაელმა ჩაახველა. არზუმ შეამ-

ჩნია, რომ ჯანს გაცნობის მიზნით გამოწვედილი ხელი ისევ ჰაერში ეჭირა.

– Arzu... Arzu Gultekin! Hosgeldiniz! (არზუ... არზუ გულთეკინი! კეთილი იყოს!)

მამაკაცის ხელიდან გადმოღვრილმა სითბომ მთელ სხეულში დაუარა. მიზეზს ვერ ხვდებოდა, საბაბი იქნებ წლების მანძილზე თურქეთისა და ახლობლების მონატრებით გატარებული დღეები იყო?!

არზუმ იმ ღამეს სულ სხვანაირი გატაცებით იმღერა, თითქოს მთელი მისი ნამღერი მხოლოდ კუთხეში, მრგვალ მაგიდასთან მჯდომ ჯან ერდემირს ეძღვნება. ოცდაათ წელს მიტანებულ ქალს ასეთი რამ ჯერ არ განეცადა. იქნებ, ეს იყო სწორედ ის ერთი ნახვით შეყვარება, რის შესახებაც ხშირად მოესმინა.

ტომთან ყველაფერი სხვანაირად მოხდა. არზუსთვის უცხო სამყაროში პირველი დამხმარე და ახლობელი მხოლოდ ტომი იყო. გრძნობებზე არ ლაპარაკობდნენ და თითქოს სცენარის მიხედვით მოქმედებდნენ.

...პროგრამის დამთავრების შემდეგ ჯანმა საგრძობად ორქიდეების ლამაზი თაიგული მიართვა და სახლში გაცილება შესთავაზა...

ახალგაზრდა კაცმა სიცოცხლე და სიყვარული შემოიტანა არზუს ცხოვრებაში. აილინიც მალე მიეჩვია ამ მხიარულ, თურქულად მოლაპარაკე ძიას, რომელიც ათასგვარი სათამაშოთი თუ ლამაზი კაბებით დატვირთული მოდიოდა მასთან. არზუ ბედნიერი იყო.

ერთ თვეში ჯან ერდემირმა ნიუ-ორლეანის ცენტრში თურქული კერძების რესტორანი გახსნა.

ახლო მეგობრობის ზუსტად ორი თვის თავზე კი ებრაელი მეგობრის, ისააკ გარიჰის თანდასწრებით, არზუს ცოლობა სთხოვა. არზუმ თავი უბედნიერეს ქალად იგრძნო. კარგა ხანია ყურებად ჩაეფლო სიყვარულში და

იცოდა, რომ მისი გრძნობა ცალმხრივი არ იყო.

თებერვალში დაქორწინდნენ. შეთანხმდნენ – ქორწინებას ოფიციალურ სახეს თურქეთში, ზაფხულის პირველივე თვეებში მისცემდნენ.

არზუს აღარ ეშინოდა მშობლებთან შეხვედრის – გვერდით უკვე ჰყავდა ქმარი, რომელიც აილინს შესანიშნავ მამობას უწევდა.

არზუმ ლოყაზე ჯანის შეხება იგრძნო, დამძიმებული ქუთუთოები ძლივს გაახილა და გაიღიმა.

– ახლავე ავდგები!

ჯანმა თითი ტუჩებზე მიადო:

– შუ... დაიძინე, სამსახურში ვისაუბრებ.

არზუ საბანში გაეხვია და ნახევრად მძინარე ხმით უთხრა:

– დღეს ბეტისთან ვაპირებთ წასვლას, რამდენი ხანია აილინი არ უნახავს, ცოტას გავისეირნებთ. სალამოს მოდი და სახლში წამოგვიყვანე.

ჯანმა თანხმობის ნიშნად თმაში ხელი შეუცურა და ტუჩებში აკოცა.

...ბეტის, რომელიც, ის იყო, ფოსტიდან დაბრუნებულიყო, ძალიან გაუხარდა მათი დანახვა. აილინი ხელში აიტაცა და იმ ხანებში პოპულარული საბავშვო ფილმის გმირ პაოლას ცნობილი სიმღერა დაიწყო:

*ერთ წვიმიან დღეს,
უსახლკარო ფისო,
შეეფარა ჩვენი
სახლის კიბეს,
შევიყვანე სახლში,
ავვირია სახლი
დედა ბრაზობს –
მივცეთ ვისო*

ბეტიმ აილინი დაბლა დასვა და არზუ ყურადღებით შეათვალიერა.

– ცოტაოდენ სიფერმკრთაღეს რომ ყურადღება არ მივაქციოთ, შესანიშნავად გამოიყურები. ო... სუნამო გამო-

გიცვლია და მდიდრულად გაცვია!

– გული ნუ დაგწყდება, შენ რომ მოგეწონება, ისეთი საჩუქრები მოგიტანეთ.

ერთმანეთს გადაეხვივნენ. შინაბერამ დაწვრილებით გამოჰკითხა ყველა ოჯახური წვრილმანი და დარწმუნდა, რომ არზუ ნამდვილად ბედნიერი იყო ჯანთან.

აილინი ლაპარაკს არ აცდიდათ და ცოტა ხანში ბეტის ყველა კუთხე-კუნჭული გადაუჩხრიკა.

ბევრი ლაპარაკის თუ ემოციის შედეგი იყო, ალბათ, რომ არზუ ჩქარა დაილალა. ცოტა თავიც სტკიოდა და სუნთქვაც უჭირდა.

ბეტი და აილინი სამზარეულოში ნამცხვარს აცხობდნენ. მაგიდაზე ახალი წიგნები ეწყო. ლექსების კრებული აილო და გადაფურცლა... უეცრად ყურებში შუილი იგრძნო და თვალთ დაუბნელდა... წონასწორობადაკარგულმა თავი ძლიერად ჩამოარტყა მაგიდის კიდეზე...

ბეტის კივილმა პანსიონის ბინადართ მის ოთახში მოუყარა თავი. შეშინებული აილინი დედას არ სცილდებოდა და თავზე ხელს უსვამდა. არზუ ფრთხილად დაანვინეს საწოლზე და ჩალურჯებულ საფეთქელზე სველი ტილო დაადეს. პანსიონის მეპატრონემ რესტორანში დარეკა და ჯანს მომხდარი ამბავი აცნობა. ცოტა ხანში გულგახეთქილი ჯანი მოვარდა და ჯერ ისევ გონდაკარგული არზუ უახლოეს საავადმყოფოში სწრაფად გადაიყვანა.

...აფორიაქებული ჯანი ტრავმატოლოგიური განყოფილების მოსაცდელში ბოლთას სცემდა, პატარა აილინს ტირილით თვალბდასიებულ ბეტის კალთაში ეძინა. ისააკ გარიპი კუთხეში მიმდგარი ლოცულობდა.

...არზუ გულთექინი კომიდან არ გამოსულა, ისე გარდაიცვალა. უეცარი წონასწორობის დაკარგვა იმ ნაყოფის მიზეზით მოხდა, რომელიც ამქვეყანაზე მოუსვლელად დედასთან ერთად გა-

ემგზავრა სულთა სამეფოში.

დაკრძალვაზე ტომი თითქმის მთვრალი მოვიდა. აილინი ახლოსაც არ გაეკარა. ჯანს, რომელიც მამასთან მისვლას აიძულებდა, ფეხზე ეკვროდა და კბენდა.

არზუ მუსულმანური წეს-ჩვეულების მიხედვით დაკრძალეს.

აილინს თვალები ჩაუვარდა, საჭმელს არ ჭამდა. ჯანი იძულებული გახდა, ბეტისთვის მიემართა დახმარებისთვის და ერთი კვირა მასთან დატოვა. გოგონა ცოტა მოსულიერდა, მაგრამ განუწყვეტლივ დედაზე ლაპარაკობდა – თან ცრემლების დამალვას ცდილობდა, თითქოს რამდენიმე დღეში გაზრდილიყო.

ერთიანად განადგურებულმა ჯან ერდემირმა არ იცოდა, აილინისთვის რა მოეხერხებინა. ბეტიმ ბავშვის თურქეთში, არზუს დედ-მამასთან გაგზავნა ურჩია. გადაწყვეტილება მიიღეს და თურქეთში დარეკეს.

იბრაჰიმ გულთექინი ვაშინგტონში შუადღისით ჩამოფრინდა. ნიუ-ორლეანის თვითმფრინავი მხოლოდ ორი საათის შემდეგ იყო. ორმოცდაათ წელს გადაცილებული კაცი მოსაცდელ სალონში ხელებში თავჩარგული იჯდა და ორი დღის წინანდელ სატელეფონო საუბარზე ფიქრობდა:

არზუ უკვე აღარ იყო და სამახსოვროდ პატარა გოგონა დაეტოვებინა მათთვის. ძნელი დასაჯერებელი იყო ის, რომ ექვსი წლის მანძილზე, მას და მის ცოლს როგორც წარმოედგინათ, შვილის ცხოვრება სინამდვილეში ისეთი არ ყოფილა. კაცმა, რომელიც ტელეფონის თურქულად ილაპარაკა და არზუს მეუღლედ გააცნო თავი, მწუხარებით შეატყობინა მისი გარდაცვალების ამბავი და დარეკვის მთავარ მიზეზად პატარა გოგონას უიმედო მდგომარეობა დაასახელა. იბრაჰიმს ისევ აერია ფიქრები:

– თუკი ის კაცი არზუს მეუღლეა, მაშინ ბავშვის მამაც ის უნდა ყოფილიყო, მაშინ რატომ სთხოვდა გოგონას თურქეთში წაყვანას?!

– შვილის სიკვდილის მიზეზი გულის-ნასვლით გამონეწეული დაცემა ყოფილა. არზუ მეორე ბავშვს ელოდა და მშობლებს ისევე არაფერი არ გააგებინა!!!

– თურქეთში ჩამოსვლასაც სულ სდებდა სხვადასხვა მიზეზით. თვითონაც პენსიაზე აპირებდა გასვლას და არ უნდოდა, სამუშაო დღეები მოეკლო სტაჟისათვის...

არზუს ბავშვობა გაახსენდა და დასის-ხლიანებულ თვალეებში ცრემლი მოანვა.

ბავშვობაში გოგონას წითელი სათამაშო როიალი ჰქონდა და საღამოობით დედ-მამას კონცერტებს უმართავდა. თუკი შეატყობდა, რომ ნაჩხუბრები იყვნენ, ჯერ დედასთან მივიდოდა და ჰკითხავდა: – „დედიკო! მამიკო გიყვარს?“ – ქალი თავს მოერეოდა და – მიყვარსო – ეტყოდა. არზუ ყელზე ჩამოეკიდებოდა და – თუ გიყვარს, მაშინ – „ჩემო საყვარელო ქმარიკო“ – უთხარიო აძალებდა. მერე მამასთან მიირბენდა და იმავე კითხვას გაუმეორებდა კაცი – მიყვარსო – ეტყოდა და იმასაც – მაშინ: „ჩემო საყვარელო ცოლიკო“ – უთხარიო. მის ქცევაზე ერთად იცინოდნენ და პატარა არზუ გახარებული კითხულობდა – რა ბედნიერები ვართ, არაო?

„მეც ბედნიერი ვარ, დედაც ბედნიერი, მამაც ბედნიერი და ჩემი სათამაშო ძროხაც...“

იბრაჰიმმა ტკივილით გაიღიმა და ცხვირში სიმწარე იგრძნო.

შეუცნობლად მტრულად განეწყო იმ კაცის მიმართ, რომელმაც ჯან ერდემირად გააცნო თავი.

– როგორ მოხდა, რომ არზუმ არ აცნობა თავისი პირადი ცხოვრების შესახებ?!

– ისე როგორ დაშორდა მშობლებს, რომ უკანასკნელ გზაზეც კი მის გვერდით არ იყვნენ?!

კაცი ნერვიულობისაგან ხელებს ისრესდა, როცა ნიუ-ორლეანის მგზავრებს მზადყოფნა გამოუცხადეს.

იბრაჰიმი წამოდგა, ერთი სული ჰქონდა, სასაფლაოზე მისულიყო და შვილის სამარისთვის უხმო საყვედური ეთქვა.

აეროპორტში ჯან ერდემირი დახვდა. უხმოდ მიესალმნენ ერთმანეთს და სასუბროდ იქვე მდებარე კაფეტერიაში დასხდნენ. მცირედი ნახემსების შემდეგ ჯანმა არზუზე დაიწყო ლაპარაკი. იმასაც მოუყვა, რაც მის გაცნობამდე გადახდა თავს ან უკვე გარდაცვლილს.

იბრაჰიმს ნიკაპი უკანკალებდა, ჯანის მიმართ მტრული დამოკიდებულება თანდათან კეთილგანწყობამ შეცვალა.

„ესეი იგი, გოგონას მამა ეს არ ყოფილა“.

„რამდენი რამ გადაუტანია მის ქალიშვილს?!“

მკაცრი მამა არასოდეს ყოფილა და ამიტომაც გული ეწურებოდა იმის გაფიქრებაზე, რომ არზუმ თავის ცხოვრებაში არ ჩაახედა, დახმარება არ სთხოვა. დედა უფრო მკაცრად ექცეოდა შვილს – დისციპლინისა და წესრიგის მოყვარული ქალი არზუს გადაჭარბებულ სიყვარულს არ აგრძნობინებდა.

...სასაფლაოზე სიმშვიდე სუფევდა. ჯანი არზუს საფლავთან შეჩერდა და ჩაიმუხლა. თეთრი მარმარილო მზეზე ბზინავდა. იბრაჰიმმა პირი მაგრად მოკუმა, რომ არ ეღრიალა. მისი ერთადერთი ქალიშვილის ცხოვრების ბილიკი აქ მთავრდებოდა. მარმარილოს ხელები დაადო და ცრემლები ლაპალუპით წამოუვიდა.

ტიროდა ჯანიც... არზუ მათ გვერდით აღარ იყო... ერთის – შვილი, მეორის – ცოლი. ამიერიდან მის გარეშე მოუწევდათ ცხოვრების გაგრძელება. ვინ იცის, იქნებ ჯანს სხვა ქალში ეპოვა თანაგრძნობა, მაგრამ გამწარებულ

მამას ერთადერთი შვილის დაკარგვით მიღებულ ტრავმას ვინ გაუქარწყლებდა? ჯანი ნამოდგა და მხარზე შეეხო წასვლის ნიშნად.

იბრაჰიმმა შვილის სულს „FATIHA SURESI“ (ლოცვა მიცვალებულთათვის (ყურანიდან). ნაუკითხა, მერე ცოლის მიერ გამოტანებულ თავსაფარში ერთი მუჭა საფლავის მინა ჩაყარა, გამოკრა და ჯიბეში სათუთად შეინახა...

სასაფლაოდან ორივენი პანსიონისკენ გაემართნენ. იბრაჰიმს შვილიშვილი უნდა ენახა.

პანსიონის თითქმის ყველა ბინადარი ბეტის ოთახში შეკრებილიყო. აილინს მაქმანით განწყობილი ფრიალა კაბა ეცვა, დატალღული თმა კი ბაფთებით დაემაგრებინა.

ბეტიმ ლოყებზე ვარდისფერი პუდრი წაუსვა, მაგრამ ჩავარდნილ თვალებს ვერაფერი უშველა. ბავშვი ფანჯარასთან იდგა და უცნობი პაპის გამოჩენას ელოდა. უეცრად ქურჩის კუთხეში ჯანი ძიას წითელ კადილაკს მოკრა თვალი და გარეთ გავარდა, ბეტიც ფეხდაფეხ მიჰყვა. მანქანა გაჩერდა. ჯანმა იყოჩაღა – იბრაჰიმს მანქანიდან გადმოსვლაში მიეხმარა და კიბისკენ გაუძღვა. იბრაჰიმ გულთექინმა პანსიონს შეხედა და გაშეშდა – კიბის თავში არზუს ბავშვობის ორეული იდგა და ცნობისმოყვარეობისგან გადიდებული თვალებით უყურებდა.

...აილინმა კიბის საფეხურები ჩაირბინა და გაჩერდა. თვალები ცრემლვებით ჰქონდა სავსე.

რამდენიმე დღეში თითქოს გაზრდილიყო და ჭკუაც მომატებოდა, ბავშვური გამოხედვა აღარ ჰქონდა. იბრაჰიმსაც დაებინდა თვალები... რამდენიმე წამის შემდეგ იქვე, კიბეზე ჩამომჯდარ აქვითინებულ პაპას კალთაში შვილიშვილი ეჯდა, რომელიც ტირილით წმენდდა მოხუცს ცრემლებს და დამტვრეული თურქულით: – „Beni Türkiye

götürürmusun?“ (თურქეთში წამიყვან? (თურქ.) – ევედრებოდა.

ამ გულისამაჩუყებელ შეხვედრას პანსიონის მკვიდრნი ცრემლმორეულები ღიმილით უყურებდნენ, ბოლოს ბეტიმ თავი ველარ შეიკავა და ატირებული შევარდა შენობაში...

ღამის გასათევად ჯანის სახლში წავიდნენ. პატარა გოგო მალე გაუშინაურდა იბრაჰიმს. მთელი სახლი მოატარა. ლოყები ვარდისფრად აეტკიცა, თვალებიც ბედნიერებისგან უელავდა, ემოციებით დაღლილს მალე ჩაეძინა.

შუალამემდე ისხდნენ იბრაჰიმი და ჯანი ბუხრის წინ, ცხელ ჩაის სვამდნენ და საუბრობდნენ. იბრაჰიმმა ბავშვის თურქეთში წაყვანა გადაწყვიტა. რადგანაც აილინი მამის გვარზე იყო, საზღვარგარეთ მისი გაყვანის ნებართვა ტომ პარკერისგან უნდა მიეღოთ. ჯანმა ბუხარს წვრილი შეშა შეუკეთა და იბრაჰიმს მიუბრუნდა:

– სიმართლე გითხრათ, მე და განსვენებულ თქვენს ქალიშვილს გადაწყვეტილი გვქონდა, აილინი ერდემირად ჩაგვენერა ხელისმონერის შემდეგ, ამის გამო ტომთან ვაპირებდი შეხვედრას. ახლა კი, რადგანაც ვითარება შეიცვალა, თუ სურვილი გექნებათ, თქვენს გვარზე ჩაწერეთ ბავშვი. არა მგონია, მამამისმა რაიმე პრობლემა შეგექმნათ – ის ხომ ყურადღებასაც არ აქცევდა არზუს და აილინს.

გადაწყვიტეს, მეორე დღესვე ენახათ ტომ პარკერი და აილინის გვარის თაობაზე მოლაპარაკებოდნენ.

მეორე დღეს, საღამოს, იმ ღამის კლუბში წავიდნენ, სადაც ტომ პარკერის ჯგუფი უკრავდა. ტომის მოსვლამდე საათზე მეტი იყო. დაცარიელებულ კლუბში ერთ-ერთ მაგიდასთან ჩამოსხდნენ. იბრაჰიმი და ჯანი საუბარს შეყვინენ და ვერ შენიშნეს, როგორ ავიდა აილინი სცენაზე, რომელსაც სანახევ-

როდ აშუქებდა ფერადი პროექტორი. უნესრიგოდ მიყრილ სკამებზე ნოტები ეყარა. გოგონამ როიალს სახურავი ახადა და კლავიშებს თითები გადაუსვა. ამ გარემოში უდედლობამ შეაკრთო და პატარა გული მოეკუმშა. როიალი ხმაურით დახურა, სწრაფად ჩამოირბინა რამდენიმე საფეხური და პაპას ილლიაში შეუძვრა.

...ტომი თმანჩეჩილი და ჩანთლებული თვალებით მოვიდა. ბარმენს ორ-

შეუფერებელი რამაა...“

აილინი მუხლებიდან ჩამოუცურდა და იბრაჰიმს მიეკრო.

„აი, ხომ ხედავთ...“ – განაგრძო ტომმა. – „ჩემს ცხოვრებაში მთავარი ჯაზია – ერთადერთი, რასაც ვერ ვულალატებ. არზუ მიყვარდა, მეგონა ოჯახს ავანყობდით, მაგრამ ყოველდღიურობამ გამომფიტა. გამიგეთ, ახალი-ახალი გატაცებები, გრძნობები მჭირდება, რომ რამე შევქმნა... მოკ-

მაგი ვისკი მოსთხოვა და კუთხის მაგიდასთან ჩამოჯდა. როგორ უნდოდა იბრაჰიმს, ყელში სწვდენოდა და მოეხრჩო ეს უპასუხისმგებლო და მოუნესრიგებელი ტიპი, მაგრამ აილინის დაკარგვის შიშით თავს იკავებდა... ჯანმა თავიანთ მაგიდასთან მიიყვანა, საქმის ვითარება გააცნო და მოფიქრებისთვის დრო მისცა. ტომი უშედეგოდ შეეცადა აჩეჩილი თმის გასწორებას, მერე აილინი კალთაში ჩაისვა. ბავშვმა უხერხულად ჩაღუნა თავი. ტომმა ჩახრინული ხმით დაიწყო ლაპარაკი: „ვიცი, რომ არზუსთვის ცუდი ქმარი ვიყავი, გოგონასთვის კი უხეირო მამა, მაგრამ მინდა, იცოდეთ რომ გულში სიბოროტე არ მაქვს... უბრალოდ, ოჯახი ჩემნაირებისთვის საშინელი ტვირთია, მოკლედ,

ლედე, მაპატიეთ... ბავშვზეც არანაირი პრეტენზია არ მაქვს...“

აილინი ხვდებოდა რომ მასზე იყო საუბარი. ამ კაცს, რომელიც პირველად დედის საფლავზე ნახა და თურმე მამამისი ყოფილა, შვილი არ უნდოდა. ნაწყენი და შეურაცხოფილი იყო. ახლა უკვე აღარ ჰყავდა დედა, რომელსაც გაუნებებლობდა, ბეტი, რომელთანაც ითამაშებდა, სულ მალე ძიას ჯანსაც დაშორდებოდა და პაპასთან ერთად უცნობ თურქეთში წავიდოდა. იბრაჰიმში უეცრად გამქრალ სიტბოს ეძებდა და თითქოს პოულობდა კიდევ. ბავშვური შეუცდომლობით გრძნობდა, რომ ამ ქვეყანაზე დედის შემდეგ მისთვის ყველაზე ახლობელი სწორედ ის იყო.

ტომი ყველა საჭირო საბუთის მიცე-

მაზე დათანხმდა, რითაც აილინი დედის გვარზე გადასვლის უფლებას მოიპოვებდა და თურქეთში პაპასთან ერთად გაფრინდებოდა. გამომშვიდობებისას ჯაჭვის ყელსაბამი მოიხსნა, აილინს ჩამოკიდა ყელზე, შუბლზე აკოცა და ბედნიერება უსურვა.

ეს იყო აილინის ბოლო შეხვედრა მამასთან.

რამდენიმე დღის შემდეგ ჯანმა ნოტარიუსის მიერ დამონმებული დოკუმენტები მოიტანა – გვარის გამოცვლა თურქეთში უნდა მომხდარიყო.

...აპრილის მზიანი დღე იდგა, ნიუ-ორლეანის აეროპორტში რომ მივიდნენ. გამომშვიდობებისას ჯანს დიდხანს ჰყავდა ჩახუტებული გოგონა და თვალებიდან ცრემლები სდიოდა, თუმცაღა ეს არ იქნებოდა მათი ბოლო შეხვედრა.

ამერიკას რომ გამოემშვიდობა, აილინი მიექვსე წელიწადში იყო. უხაროდა, თურქეთში საჩუქრებით სავსე ყუთი მიჰქონდა, რომელიც ბეტის და ძია ჯანს გაემზადებინათ მისთვის.

II ნაწილი

აილინმა ადრიანად გაიღვიძა, ტუმბოდან ჭიქა აიღო, წყალი დალია და შიშველი ფეხები ხალიჩას შეახო. სახლში ჩამიჩუმი არ ისმოდა. დერეფანში გამოვიდა და ნახევრად ჩაბნელებულ საძინებელში შევიდა. ბებიას და პაპას ზურგშექცევით ეძინათ. გოგონამ საბანი ასწია და შუაში ჩაუნვა. იბრაჰიმი და თურქანი ერთდროულად გადმოტრიალდნენ და შვილიშვილს მოეფერნენ. აილინმა ერთი ხელი პაპას, მეორე კი ბებიას შეუცურა თავქვეშ და ორივეს ლოყები დაუკოცნა...

იმ დროს აილინი უკვე გულთექინად იწერებოდა. უფროსები ცდილობდნენ უცხოობა არ ეგრძნო ობოლ გოგონას. თურქანი ყოველ დილით, საუზმის შემდეგ, თუთის ბაქმასს ასმევდა მოსალო-

ნიერებლად. მართალია, ბავშვი ისევ გამხდარი იყო, მაგრამ თვალები აღარ ჰქონდა ჩავარდნილი. უბანში თანატოლები გაიცნო. ბებიამ ლამაზი კაბები შეუკერა. ოთახიც მოუნყვეს (არზუს ყოფილი ოთახი), პაპასთან ერთად დადიოდა ზოოპარკში, ატრაქციონებზე, საბავშვო წარმოდგენებზე, გამოფენებზე...

საშემოდგომოდ დაწყებით, ხუთწლიან სკოლაში უნდა დაენყო.

სასკოლო ფორმის და სასწავლო ნივთების საყიდლად ერთად წავიდნენ. დიდხანს არჩევდნენ ბეიოლლუს¹ დუქნებში შესაფერისი ზომის სასკოლო კაბას, მერე – ჩანთა, რვეულები, ფანქრები... წიგნებს სკოლაში დაურიგებდნენ. ყველაფერს რომ მორჩნენ, დაღლილებმა მეთევზეებისგან შემწვარი თევზი იყიდეს და იქვე ხის პატარა მაგიდასთან ლიმონთან ერთად მიირთვეს გემრიელად.

აილინს კმაყოფილებისგან თვალები უბრწყინავდა. პაპამ ცივი ლიმონათი უყიდა და კიდევ უზარმაზარი ნაყინიც. ბებია გამუდმებით წუხდა – ბავშვს ყელს გაუციებსო, მაგრამ იბრაჰიმი – ჩემს კუდრაჭა გოგოს არაფერი მოუვა, პაპასავით მაგარიაო. – ამბობდა.

სწავლა თხუთმეტ სექტემბერს დაიწყო. დილაუთენია დიდი მღელვარება სუფევდა გულთექინების პატარა ოჯახში. აილინი საგულდაგულოდ გამოაწყვეს ფორმის კაბაში. ბებიამ ორი წვრილი ნაწნავი თეთრი ბაფთებით შეუკერა. პაპამ მოზრდილ პურის ნაჭერზე ბლომად წაუსვა კარაქი და ვიდრე არ შეაჭამა, თავი არ დაუნებებია, ბოლოს ახლად გამოწურული ფორთოხლის წვენიც მიაცოლებინა და სკოლისკენ გასწიეს. ჩანთა, რა თქმა უნდა, იბრაჰიმს ეჭირა.

სკოლაში საზეიმო განწყობა იგრძნობოდა. ყველაზე მეტად პირველკლასელე-

¹ბეიოლლუ – სტამბულის ერთ-ერთი ძველი უბანი.

ბი ლელავდნენ. ქიშკართან ფოტოგრაფი იდგა. სწორედ მან გადაუღო აილინს პირველი სურათი ფორმის კაბით. გამხდარი, მხრებზე ნაწნავებგადმოფენილი გოგონა თვალებში არცთუ ისე კარგად გადამაღული სევდით შეყურებდა უცნობ ბიძიას.

თურქეთის რესპუბლიკის დაარსების მეათე წლისთავისადმი მიძღვნილმა ჰიმნმა სიამაყე მოჰგვარა მსმენელს და ყველა ერთად აჰყვა გუნდს.

იმ დღიდან აილინის ცხოვრებაში დაიწყო სკოლის პერიოდი, რომელიც თერთმეტ წელიწადს გაგრძელდა.

აილინი უემმაკო, მიმდობი გოგო იზრდებოდა. იბრაჰიმის და თურქანის მზრუნველობამ არ გააამპარტავნა – ამხანაგები უყვარდა, მხიარულ გარემოში ყოფნა მოსწონდა, თუმცა თავად ყოველთვის თავშეკავებულად იქცეოდა. ხმა კარგი ჰქონდა, თუმცა დედასავით ჯაზს არ მოუხიბლავს – უფრო ძველი თურქული სიმღერები იტაცებდა.

შინ ჯდომა უყვარდა. ბებიას, რომელიც უკვე სამოც წელს გადაცილებოდა, საოჯახო საქმეებში ეხმარებოდა. პაპაც მობერდა, თუმცა თავი მაინც მხნედ ეჭირა. არ უნდოდა, სიბერით შვილიშვილთან მეგობრული ურთიერთობა გაეფუჭებინა. აგერ უკვე რამდენი ხანი იყო, რაც ფეხები ტეხდა, კიბეებზე სულ სვენებ-სვენებით ადიოდა, მაგრამ მაინც მიჰყავდა აილინი გამოფენებზე. განსაკუთრებით „ქენტერის თეატრში“ უყვარდათ წასვლა – რატომღაც მსახიობ ილდიზ ქენტერს შვილიშვილს ამსგავსებდა, ორივეში ერთად კი არზუს ეძებდა. იბრაჰიმმა თითქოს წლების წინათ ჩაიმარხა გულში შვილის ტკივილი და მთელი ძალ-ღონე აილინის გაზრდას მოახმარა. უყურებდა დაქალეზულ შვილიშვილს და სული უკვნესოდა – არზუ ვერ ხედავდა გაზრდილ შვილს. რამდენჯერ გამოუღვიძებია თურქანი მის ოხვრას. ქალი ხვდებოდა, რომ წლებმა

ვერ გაუნელეს ტკივილი. თვითონაც ნალვლობდა, მაგრამ აილინმა, მასზე ზრუნვამ ოჯახურმა წვრილმანმა და ყოველდღიურმა საქმე ქმართან შედარებით ნალველი გაუნელა.

იბრაჰიმ გულთექინმა ბოლოს ველარ გაუძლო გაუნელებელ სულის გლოვას და არზუს გარდაცვალების ზუსტად მეათე წლისთავზე გარდაიცვალა. თურქანი მეზობლებს უყვებოდა თუ როგორ ოხრავდა განსვენებული მთელი ღამე, გამთენიისას კი სული დალია.

თექვსმეტი წლის აილინი მეორედ დაობლდა. იმ წელიწადს ლიცეუმის ბოლო კლასში გადავიდა.

აილინის სტამბულის სახელმწიფო კონსერვატორიის ხელოვნების ფაკულტეტზე მოეწყო და იმ წელს თურქანიც გარდაიცვალა. ბოლო ხანს თავს ცუდად გრძნობდა, თავბრუ ეხვეოდა და უღონობას უჩიოდა. კლინიკაში გამოკვლევები ჩაუტარეს და სისხლის გათეთრება აღმოუჩინეს. სულ რამდენიმე თვეში ისიც იბრაჰიმის გზას გაუდგა. მათგან აილინს თბილი მოგონებები, მათი დაკარგვით გამოწვეული ტკივილი და სტამბულის ერთ-ერთ ძველ უბან ბეი-ოღლუში ხით ნაშენები ორსართულიანი ძველი სახლი დარჩა. სახლი წარსულით და არზუს სურათებით იყო სავსე.

აილინი ერთი კვირა შინ გამოიკეტა. კარსაც არავის უღებდა. ადვილი არ იყო თვრამეტი წლის ქალიშვილისთვის ახალ მდგომარეობასთან შეგუება. ამიერიდან თავის ბატონ-პატრონი უნდა ყოფილიყო. ახლო ნათესავები არ ყავდა და ცხოვრებას მარტო უნდა გამკლავებოდა.

...კვირა დღეს დილაადრინად წამოდგა, გაბუჟებული სხეული დაჭიმა და ღრმად ამოისუნთქა, ჯერ ზედა სართული მოიარა – ორი საძინებელი და ნახევრად ღია ბიბლიოთეკა კიბის თავში. მერე დაბლა ჩავიდა: სალონი,

მისაღები საჯდომი ოთახი, ვინრო სამზარეულო; ტუალეტსა და აბაზანაშიც შეიხედა. ფანჯრები გამოალო, საიდანაც შემოდგომის სუსხი შემოიჭრა, შეაჟრჟოლა და ბებიის ნაქონი სქელი შალი მოისხა მხრებზე – ბავშვობისას – შეციებული რამდენჯერ გაუთბია თურქანს ამ შალით. აილინმა თითქოს ისევ იგრძნო ქალის სხეულის სითბო, ხელები ტანზე შემოიხვია და ცრემლი ჩაყლაპა. საშინლად მარტოსული და გამოფიტული იყო. მცირე ხანს კიბის საფეხურზე ჩამოჯდა. სახლი არეულ-დარეული და ჭუჭყიანი იყო. სპორტული შარვალი და ჯემპრი ჩაიცვა და სახლის დალაგებას შეუდგა. პირველ რიგში კედლებიდან დედის გადახუნებული სურათები ჩამოხსნა, სამზარეულოში შევიდა, საღებავგადაცლილი, მოცისფრო ხის ყუთიდან ლურსმნები და ჩაქუჩი ამოიღო და ბებია-პაპის საძინებელში ავიდა. ოთახში ნესტის სუნი იდგა, ფანჯარა გამოალო, ლოგინი გაანიავა და ხელმეორედ გაასწორა. თეთრეული მეზობლებს გამოეცვალათ. ძველმოდური, სარკეებიანი კარადიდან ტანსაცმლის გამოლაგება დაიწყო. იბრაჰიმის თეთრი პერანგი დიდხანს ეჭირა ხელში. სამოსსაც ეტყობოდა უპატრონობა – აქა- იქ ყვითელი ლაქები გასჩენოდა. თურქანს ქმრის ტანსაცმელი სხვისთვის მისაცემად ვერ გაემეტებინა და სათუთად ჩამოეკიდა კარადის მარჯვენა კუთხეში...

აილინმა განსვენებულების სამოსით ორი დიდი ჩანთა გაავსო. სარკიანი მაგიდიდან მტვერი გადანმინდა, იქვე მდგარ, ჯერ კიდევ დაუცლელ ლიმონიან-სპირტიან წყალს სახურავი მოხსნა და ხელებზე დაისხა, სითხე საფეთქლებზეც შეიზილა. გული დამძიმებოდა. უჯრიდან საოჯახო ალბომი ამოიღო. ეს თურქანის და იბრაჰიმის კუთვნილი ალბომი იყო – თავისი კარგა ხნის წინათ ჰქონდა გაიტანა თავის ოთახში.

ალბომის პირველ გვერდზე ჩვილი არზუს ფოტო იდო. შემდგომი ფურ-

ცლები ქრონოლოგიურად ლაგდებოდა: არზუ – ბაღში, არზუ – სკოლაში, მშობლებთან, ამხანაგებთან, მასანავლებლებთან, გამოსაშვებ საღამოზე, სტუდიაში ჩანერაზე, რეპეტიციაზე, კონცერტზე... ბოლო გვერდზე, მოზრდილ კონვერტში შედარებით ძველი ფოტოები ჩაელაგებინათ. ესენი იბრაჰიმის და თურქანის ახალგაზრდობის დროინდელი ფოტოები იყო. რამდენიმე გამოარჩია და ცალკე დადო...

ცოტა ხანში დანკრიალებულ ოთახს კმაყოფილებით შეავლო თვალი; წარსული თითქოს ამ ოთახში გამოამწყვდია, კედლები დედის, ბებიისა და პაპის სურათებით დაამშვენა... მათი ყველა პირადი ნივთიც აქ ამოიტანა. სახლის სხვა ადგილას უკვე ვეღარ ნახავდით არზუს ფოტოებს თუ მის ნივთებს. ფანჯარასთან თავისთვის სავარძელი მიდგა, ხანდახან ისევ მათ სამყაროში რომ ეგრძნო თავი...

აილინს წარსულისგან სურდა თავის დაღწევა; ავეჯი გადაადგილა, უფრო პრაქტიკულად მოიწყო სახლი. შეიძლება ასეთი განლაგება ძველ მობინადრეთათვის მოუხერხებელიც ყოფილიყო, მაგრამ მის უკვე ერთადერთ ბინადარს დამძიმებული სულის შემსუბუქება სურდა... გვიან ღამით იბანავა და ღრმა ძილს მიეცა...

სარკმელზე მტრედის ნისკარტის კაკუნმა გამოაღვიძა; მსუბუქად გრძნობდა თავს. წამოდგა და ნაბდის ჩუსტებში წაყო ფეხები – უხეშმა ნაჭერმა დაჩხვლიტა. ქვევით ჩავიდა. სამზარეულოში ჯერ კიდევ ბნელოდა – პატარა ფანჯარაში შემოსული სინათლე ბნელს ვერ უმკლავდებოდა. შუქი აანთო, ჩაიდანში წყალი ჩაასხა, გაზის ბალონი შეანჯღრია და კომფორი ჩართო. ვიდრე წყალი ადუღდებოდა მინავლებულ ცეცხლზე, მაცივრიდან შავი ზეთისხილი გამოიღო. გამხმარ მარცვლებს ცოტა ზეთი დაასხა და ლიმონი დაანურა.

საპურეში ერთი პურის ნაჭერი, დარჩენილიყო. სტიპენდიის აღებამდე კი ჯერ კიდევ ერთი კვირა იყო. მაგიდა არ აულაგებია. უნივერსიტეტში მისვლამდე იბრაჰიმის და თურქანის ნაქონი ტანსაცმელებით სავსე ჩანთები ჰუმანიტარულ საზოგადოება „ნითელ მთვარეში“ უნდა ჩაებარებინა, რათა იქიდან გაქირვებულთათვის მიენვდინათ.

ვიწრო ქვაფენილი ჩაიარა და ტრამვას გაჩერებასთან შედგა. ირგვლივ უცნობი სახეები და შემოდგომის სუსხი მეფობდა. მართალია, აილინის საახლოობლო არასოდეს დიდი არ ყოფილა, მაგრამ ბებია-პაპის სიკვდილის შემდეგ მათაც ჩამოსცილდა და ახლა ამქვეყნად ყველაზე მარტოსულად თვლიდა თავს. აუდიტორიაში შევიდა და თავის ადგილას ჩამოჯდა. რამდენიმე თანაკურსელი გამოელაპარაკა. აილინმა ისინი მოკლე პასუხებით თავიდან მოიცილა. ხელებზე თავი ჩამოაყრდნო და ფიქრებში ჩაიძირა...

შინ დაბრუნებულმა ერთხანს ხელოვნების ისტორიის ტომებს უკირკიტა, რამდენიმე პატარა ჩანანერიც გააკეთა, მაგრამ გული ვერ დაუდო და ტელევიზორი ჩართო. TRT-ზე თურქეთის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი ბრამსის „ბოშურ ცეკვას“ უკრავდა.

აილინი ჯერ მხოლოდ თვრამეტი წლის იყო. მისი თანატოლები დროს მხიარულად ატარებდნენ – კინოში, თეატრში, კონცერტებზე დადიოდნენ. ზოგი კაზინოსაც სტუმრობდა და ცნობილი მომღერლების – ზეჟი მურენის, გუნულ იაზარის, ემელ საინის და მუაზეზ აბაჯის თაყვანისმცემელი იყო. თუმცა ის არც დაობლებამდე აპყოლია ამხანაგებს. იბრაჰიმთან ერთად თოფქაფის სასახლეში, ბიზანტიელების მიერ აშენებულ მინისქვეშა წყალსაცავში, აია სოფიაში, დოლმაბაჰჩეს სასახლეში თუ ქალწულის კოშკში უყვარდა სიარული. განსაკუთრებით კი გამოფენები იტაცებდა. უნივერსიტეტის ვესტიბიულში გამოკრული გან-

ცხადება გაახსენდა, რომელიც ცნობილი ფოტოგრაფის – არა გულერის ახალი ნამუშევრების გამოფენის გახსნას იუნყებოდა და სადაც ხვალ ლექციების შემდეგ აუცილებლად ნავიდოდა.

გამოფენაზე თურქეთის თითქმის ყველა კუთხეში გადაღებული ფოტოები იყო წარმოდგენილი. აილინი დიდი გატაცებით ათვალიერებდა სამხრეთ-აღმოსავლეთ ანატოლიაში შექმნილ ნამუშევრებს: ქვით ნაშენ, უსახურავო სახლის ფანჯრიდან სახედაღარული, თავზე შალმობვეული მოხუცი ქალი დაშრეტილი თვალებით იყურებოდა. გამხმარი ხელი რკინის გისოსისთვის ჩაეჭიდა, შუა თითზე კი ვერცხლის რგოლი მოუჩანდა.

– „დრო სასტიკი და შეუბრალებელი“ – მოესმა ზურგს უკან. შეცბუნებული მოტრიალდა. მაღალი, შავგვრემანი, ვაჟკაცური გარეგნობის ახალგაზრდა გულითადად უღიმოდა. პასუხის გაცემა ვერ მოასწრო, ისევ უცნობმა დაილაპარაკა:

– ქორაი ერდემირი – მხატვარი, – აილინმა გაცნობის მიზნით განვდილ ხელს მორიდებით შეაგება თავისი მარჯვენა და ხმადაბლა უპასუხა: – აილინი გულთექინი, ხელოვნების ფაკულტეტის სტუდენტი.

დანარჩენი ფოტოები ერთად დაათვალიერეს. ქორაიმ თავისუფალი ქცევით და ობიექტური შეფასებებით მალე მოხიბლა თავის თავში ჩაკეტილი აილინი.

შთაბეჭდილებებით და უცნაური გრძნობით აღსავსე დაბრუნდა შინ. კარი გადაკეტა, ღამის სანათური აანთო და დაღლილი სავარძელში გადაესვენა.

მის მდორე ცხოვრებაში ამ სრულიად ახალმა ნაცნობობამ განსხვავებული სინათლე შემოიტანა. არ იფიქროთ, თითქოს აილინი ადვილად დასაყოლიებელი გოგონა იყო; ნდობით იშვიათად

თუ ენდობოდა ვინმეს და მეგობარიც თითქმის არ ჰყავდა. თავისი სამყარო ჰქონდა – წარსულში უყვარდა ქექვა. რენესანსის პერიოდის ხელოვნება, კლასიკური მუსიკა, ხალხური სიმღერები შედიოდა მისი ინტერესის სფეროში, თუმცა არც თეატრისა და კინემატოგრაფიის მიმართ იყო გულგრილი. მსოფლიო კლასიკური ლიტერატურა სკოლის წლებშივე ჰქონდა წაკითხული. ახლობლებისგან მდიდარი ბიბლიოთეკა დარჩა: ბაირონი, ჰიუგო, სანდი, სტენდალი, ბალზაკი, ფლობერი, მოპასანი, ზოლა, კრაშევესკი, ბრონტე, მარკესი, დრაიზერი, თეკერეი, მოემი – ასე გამოიყურებოდა არასრული სია იმ ავტორებისა, რომელთა ნაწარმოებებიც მოიპოვებოდა აილინ გულთექინის სახლში. ჩარლზ დიკენსის „დავით კოპერფილდი“, ბავშვობიდან მოყოლებული, მის სამაგიდო წიგნად გადაქცეულიყო. აგნესას ხასიათის შეცნობას ცდილობდა და უკვირდა, როგორ შეიძლებოდა ადამიანი ასეთი დიდსულოვანი, სათნო, თავმდაბალი, მუდამ სხვებზე მზრუნველი და ყველა პირადი უსიამოვნების მიუხედავად, მშვიდი და ბედნიერი ყოფილიყო?!

ქორაი ვერ იძინებდა. ერთხანს რადიოს უსმინა, მერე აივანზე გავიდა და მარმარილოს (ბოსფორის) სრუტეს გახედა. სანაპირო ნაცრისფერ ნისლს მოეცვა. დიდხანს ვერც იქ გაძლო, ოთახში შებრუნდა და მოღებრტთან გაჩერდა. წინა დღეს ცუდი განწყობის გასაქარვებლად დაიწყო ხატვა. ჩანაფიქრი მუქ ფერებში მოეხაზა. ფუნჯი წყლით სავსე ჭიქაში გარეცხა და იმ საღამოს განწყობის მიხედვით უფრო ღია ფერები გააზავა. დაუფიქრებლად ხატავდა, გონებით აილინთან იყო.

გამოფენაზე სრულიად შემთხვევით მოხვდა. საგამოფენო დარბაზი იმ ბანკს ეკუთვნოდა, სადაც ამერიკაში მყოფი ბი-

დისგან პერიოდულად იღებდა ფულად გზავნილებს. იმ დღესაც თანხის გამოსატანად იყო მისული, რომ გამოფენის შესახებ შეიტყო და შესვლა გადაწყვიტა. ჯერ კიდევ კარებში იგრძნო, რომ შიგნიდან რაღაც იზიდავდა. რამდენიმე ნაცნობს თვალი აარიდა და ზურგით მდგომი, ნაბლისფერთმიანი ქალიშვილი შენიშნა. ფეხებმა თავისით მიიყვანეს მასთან. ერთხანს მის დატალღულ თმას შესცქეროდა. თითებს მათი შეხება მოუნდა, ჰაერში უეცრად განვდილი მარჯვენა გონს მოგებულმა ძირს დაუშვა...

გამოფენიდან ძველი ნაცნობებივით გამოვიდნენ. ერთად დაუყვნენ დამჭკნარი ფოთლებით სავსე ქუჩას. უცხოობას არ გრძნობდნენ, აილინის სახლის შესახვევამდე უკვე მის მეგობრად თვლიდა თავს, მეგობრად თუ... მეხსიერებას ღრმად ჩაბეჭდოდა ქალიშვილის თაფლისფერი თვალები.

ქორაიმ ფუნჯი შეაჩერა და ნახატს შეხედა. ტილოზე რიყის ქვებით მოკირწყლული ქუჩა, აქეთ-იქით – გაძარცვული ხეები, ჰაერში მოფარფატე გაყვითლებული ფოთლები და სიღრმეში – სინათლიდან მომავალი აილინი იყო გამოსახული.

იმ დღიდან მოყოლებული აილინი და ქორაი განუყრელ წყვილად იქცნენ. ერთნაირ წიგნებს კითხულობდნენ, ერთად დადიოდნენ კინოში, თეატრში, გამოფენებზე. აილინისთვის თითქოს ბავშვობის წლები დაბრუნებულიყო უკან. ყველაფერი ისე გრძელდებოდა, როგორც იბრაჰიმის სიცოცხლეში, იმ განსხვავებით, რომ ახლა ის უკვე ზრდასრული და სიყვარულით აღსავსე ქალიშვილი გახლდათ.

მიუხედავად სიახლოვისა, მათ შორის რაღაც უხილავი ზღვარი მაინც იგრძნობოდა. ქორაი ინტელექტუალური და ქალის პატივისმცემელი, აილინი კი მორიდებული, განათლებული ქალიშვილი იყო.

● ბეიოლლუს კინოთეატრიდან აღფრთოვანებულები გამოვიდნენ. შინ წასვლა არც ერთს არ უნდოდა. ადრიანი გაზაფხული იდგა და ციოდა. მინებდაორთქლილ კაფეში შევიდნენ, ჯერ კიდევ ახლად ნანახი ფილმის ტყვეობაში იყვნენ. კინორეჟისორ ფრანსის ფორდ კოპოლას ტრილოგიის პირველმა ფილმმა „ნათლიმამამ“ ძლიერი ზემოქმედება მოახდინა მათზე. ერთი მხრივ, იტალიური წარმოშობის კარლენეების თითქოსდა ჩვეულებრივი, მრავალნევრიანი ოჯახი, ოჯახის უფროსის – ვიტო კარლენეს ახლობლების მიმართ სიყვარული, ზრუნვა, ყურადღება და მეორე მხრივ კი, შეუბრალებელი და სასტიკი მაფიის მამა თავისი ამალით – შვილებით თუ ხელქვეითებით.

მარლონ ბრანდოს, ალ პაჩინოს, რობერტ დუვალის და დაიან კიტონის გმირებზე საუბრობდნენ, რომ საშუალო ტანის, მაგრამ სპორტული აღნაგობის ახალგაზრდამ ქორაის თვალებზე ააფარა ხელები...

ფედონ ფოტიადისი ერდემირების ოჯახის ბერძენი მეგობრების შვილი იყო. ფოტიადისები მარმარილოს ზღვაში მდებარე კუნძულ ბურგაზე ცხოვრობდნენ. აილინი მალე შეეჩვია ფედონს, რომელმაც გულგია და მხიარული საუბრით მათ ინტელექტუალურ შეხვედრებს სიცოცხლე შეჰმატა.

● პარასკევი დღე იყო. უნივერსიტეტიდან გამოსულ აილინს ქორაი მეთვალყურის ჯიხურთან დახვდა.

– „ჩვენთან უნდა წაგიყვანო, დედაჩემს შენი გაცნობა სურს!“

აილინი აღელდა, მოსაწესრიგებლად სახლში უნდოდა შევლა, მაგრამ ქორაი ვერ დაითანხმა.

ქალბატონმა მუალლამ კარგად მიიღო, პატარა სუფრა ც გაანყო და როიალზე ძველი იტალიური რომანსებიც

დაამლერა. სუფრა არ აუღაგებიათ, ისე ავიდნენ ზედა სართულზე, სადაც ქორაის სახელოსნო იყო. ქალმა დიდი აღფრთოვანებით დაათვალიერებინა შვილის ნამუშევრები, მხოლოდ მოლბერტზე დადებულ ტილოგადაფარებულ ნამუშევარზე ვერ თქვა ვერაფერი, რადგანაც ქორაიმ სთხოვა, ნახატი დასრულებამდე არ ენახა. ქვედა სართულიდან ტელეფონის ზარი გაისმა.

ქალბატონმა მუალლამ სტუმარი დროებით დატოვა. აილინი იდუმალ ნახატს მიუახლოვდა და ხელი ასწია, ქორაიმ ელვისებური სიჩქარით შეაჩერა და მისი თითები ათრთოლებულ ტუჩებზე მიიკრა. აილინი გაყურდა. ვაჟმა გულზე მიიხუტა და თავი აუწია. ქალიშვილს თვალები უბრწყინავდა. ქორაი მის სველ ტუჩებს დაენაფა. აილინს სუნთქვა შეეკრა, შებარბაცდა. ქორაიმ ხელი შეაშველა და ნახატს ტილო შემოაცილა.

– შეხედე!

– ის იყო, აილინმა ნახატს შეხედა, ოთახში შემოსულ, მუალლას ხმა გაისმა:

– სამახარობლო! ამ დღეებში ბიძაშენი გვესტუმრება ამერიკიდან!

ახალგაზრდებს ხმა არ გაუღიათ. ქალმა იდუმალ ტილოს შეავლო თვალი. ეს სწორედ ის ნამუშევარი გახლდათ, აილინის გაცნობის ღამეს რომ შექმნა ქორაიმ. აილინმა სემინარი მოიმიზეზა და უხერხულ სიტუაციას თავი დააღწია. გაცილება არ ინდომა, ტრამვაიში ჩაჯდა და გახურებული შუბლი ცივ მინას მიაღო.

სახლამდე კარგა მოშორებით ჩამოვიდა, ტროტუარს მიჰყვებოდა და მალაზიის ვიტრინებს ათვალიერებდა. აფორიაქებული იყო. დღემდე ვერ გაერკვია, რა გრძნობა აკავშირებდათ ერთმანეთთან – ქორაის მეგობრული დამოკიდებულება უფლებას არ აძლევდა, საკუთარ თავს მისადმი სიყვარულში გამოტყდომოდა. დღეს კი ყველაფერი გაირკვა, უკვე თამამად შეეძლო ეფიქ-

რა რომ ქორრაის უყვარდა.

– ნეტა, დედამისი ცოტათი მოგვიანებით შემოსულიყო... საშინლად შერცხვა, მაგრამ თბილი ტალღები უვლიდა მთელ სხეულში. საფირმო მალაზია „Zeki Triko“-ს წინ შეჩერდა. ვიტრინაში ქორაი შენიშნა, სახე აეტკიცა და ტუჩი მოიკვნითა. კარგად რომ დააკვირდა, ხელში მანეკენი შერჩა, რომელიც თავისი აღნაგობით ძალიან ჰგავდა მის შეყვარებულს (უკვე) და რომელსაც შავი აბრეშუმის, შვინდისფერი ლენტებით განწყობილი შესანიშნავი პიჟამა ეცვა. მალაზიაში შევიდა და სატრფოს პირველი საჩუქარი უყიდა, რასაც მთელი თავის სტიპენდია შესწირა.

●
ფოტიადისების სახლში დიდი მზადება და ალიაქოთი იყო. ოჯახის ძველი მეგობარი მრავალი წლის შემდეგ სამშობლოში ბრუნდებოდა. სწორედაც რომ მის დასახვედრად იმართებოდა ეს წვეულება.

კუნძული ბურგაზში სიმწვანეში ჩაფლულიყო, ჰაერიც შესანიშნავი იყო და ზღვის ტალღების ხმაურიც სხვანაირ ხიბლს აძლევდა გარემოს. სანაპირო სავსე იყო პატარ-პატარა რესტორნებით, კაფეებით. გაზეთების ჯიხურები, სასურსათო, საოჯახო წვრილმანების მაღაზიებიც მრავლად გაეხსნათ. კუნძულის მოსახლეობას თურქები, ბერძნები და სომხები შეადგენდნენ. სახლი, სადაც ამჟამად ფოტიადისები ცხოვრობდნენ, წლების წინათ ერდემირების კუთვნილება იყო, ამიტომაც გადაწყვიტეს სტუმრის აქ მიღება, მის ბავშვობისდროინდელ ფუძეზე.

●
ქორაი საოცარი სისათუთით ეპყრობოდა აილინს. ფედონმაც შეამჩნია მეგობრის მღელვარება, თუმცა ეს დიდი ხნის უნახავ ბიძასთან მალე შეხვედრის სიხარულად მიიჩნია.

აილინს ცისფერი, წელიდან გაშვებული

კაბა ეცვა. თმა მხრებზე ჰქონდა გადმოყრილი, ფეხებს კი ქუსლიანი, ნახევრად ღია თეთრი ფეხსაცმელები უმშვენებდა.

გაცისკროვნებული ფანჯრებიდან სტუმრების ხმამალაღი შეძახილები მოისმოდა. სალონში შევიდნენ. აილინმა ამდენ ხალხში თავი უხერხულად იგრძნო. სტუმრებს ფედონის მშობლები კართან ეგებებოდნენ. ის იყო, შედარებით მშვიდ კუთხეში ჩამოსხდნენ, რომ ქალბატონი მუაღლა გამოჩნდა, რომელსაც ერთი ხელი მეუღლისთვის, მეორე კი საფეთქლებთან თმაშევერცხლილი მამაკაცისთვის მოეკიდა და გაღიმებული მათკენ მოდიოდა. ახალგაზრდები ფეხზე წამოდგნენ.

– „ჯან! აბა, თუ იცნობ ქორაის?! ხედავ როგორ გაიზარდა, შენი მხარდაჭერით უკვე კაცი დადგა“. ხმას დაუნია: „მეგობარი გოგონაც ჰყავს...“

უფროსებმა გაიღიმეს, აილინი ყურებად გაწითლდა, ფედონმა, უხერხულობის გასაფანტავად, რაც შეეძლო კომიკურად წარადგინა თავი უმცროსი მასპინძლის როლში.

ქორაი და ჯანი ერთმანეთს გადაეხვივნენ. ორივენი ერთი სიმაღლისა იყვნენ და საოცრად გავდნენ ერთმანეთს. ქალბატონი მუაღლა სიამაყით შეჰყურებდა შვილს და მაზლს. მცირე ხნის შემდეგ ქორაიმ ბიძას აილინი გააცნო. გვარი არ უხსენებია. კაცმა ამერიკული აქცენტით, ხავერდოვანი ხმით დაილაპარაკა – „Can Erdemir, küçük şehir New-Orlean’sdan“. („ჯან ერდემირი, პატარა ქალაქ ნიუ-ორლეანიდან“ (თურქ.).

აილინს თავში თითქოს რაღაც დაჰკრეს. ყურები უგუგუნებდა – ნიუ-ორლეანი! ნიუ-ორლეანი! არზუ... ჯანი ძია... პატარა აილინი... ბეტი...

ჯანს განვდილი ხელი ჰაერში დარჩა. აილინმა, როგორც იყო, გარეთ გამოაღწია. გაოგნებული ქორაი და ფედონი უკან მიჰყვნენ. რაც ძალი და ღონე ჰქონდა გარბოდა.

გული ერეოდა და ოფლი ასხამდა.

მაშ, ჯან ერდემირი ქორაის ბიძა ყოფილა. როგორ უნდოდა, წარსულს გაქცეოდა. სანაპიროს რომ მიაღწია, ზღვისკენ მიმავალ ავტობუსს კიბე უკვე აეკეცა. ისკუპა და ბაგირმოხვეულ რკინის ბოძს მიენარცხა. ტკივილი არ უგრძნია, ცრემლები გაშრობოდა. ქორაის და ფედონის ყვირილი არც ესმოდა.

სახლში როგორ მივიდა, არც ახსოვდა. „მოგონებების ოთახში“ ავიდა, აქ კი უკვე ველარ შეიკავა ტირილი და აღრიალდა. კედლებიდან იბრაჰიმი, თურქანი და არზუ უყურებდნენ. მთელი ღამე ბოდავდა. გათენებისას ჩაეძინა ძალაგალეულს.

...დილით კარზე ზარის ხმამ გამოაღვიძა. დამძიმებული ქუთუთოები ძლივს გაახილა. ზარი შეწყდა... მცირე ხნის შემდეგ სანოლი ოთახის მხრიდან ძახილი გაისმა – ქორაი ეძახდა. ადგომა არც უცდია, თავზე ბალიში დაიფარა და მწარედ აქვითინდა.

გვიან ღამით წამოდგა. ბარბაცით შევიდა სააბაზანოში და მუხლზე შემხმარი სისხლი მოიბანა. ფეხი ჩაშავებოდა და სიარულსაც უშლიდა. სარკეში მისი ორეული გამოჩნდა. თვალები სიმწრით მოხუჭა – არ უნდოდა თმაგაბუებული, თვალებჩავარდნილი, ტუჩებდახეთქილი უბედური არსების დანახვა.

ქორაის აღარ შეხვედრია. ახალი სემესტრიდან საბუთები ანკარაში, ბილქენტის უნივერსიტეტში გადაიტანა და ხელოვნების ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ თავის თანაკურსელს გაჰყვა ცოლად. შვილი არ ეყოლა, რასაც მისი თანამეცხედრე ძალიან განიცდიდა. რაც წლები გადიოდა, აილინს უფრო და უფრო უჭირდა მასთან ცხოვრება. ცოლ-ქმარი თავ-თავის კუთხეს მიკედლებოდა და ზოგჯერ დღე ისე გავიდოდა, ერთ სიტყვასაც არ ეტყოდნენ ერთმანეთს. მათ შორის სიყვარული კარგა ხანია აღარ იყო, ისედაც –

აილინი ხომ წარსულის დავინწყების იმედით გაჰყვა.

ქორწინების მეათე წლისთავზე მოკრიფა გუდა-ნაბადი და ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე სტამბულს მიაშურა.

ჩაჟანგებული საკეტი ძლივს გახსნა და პირველი, რაც გააკეთა, იყო ის, რომ ავიდა „მოგონებათა ოთახში“ და წლების მანძილზე დაგროვილი ბოღმა ხმამალალი ტირილით ამოანთხია.

ამიერიდან იწყებოდა მარტოობის პერიოდი. რამდენიმე სამსახურის გამოცვლის შემდეგ ხელოვნების გალერეაში ხელოვნებათმცოდნედ დაინიშნა. სიმარტოვის გასაქარვებლად უსახლკარო კატა შეიკედლა. ერთს მეორე მოჰყვა, მეორეს მესამე და ამგვარად აილინმა თავის სამ ფისოსთან ერთად საკმაოდ მშვიდი ცხოვრება დაიწყო.

ქორაის სტამბულში ჩამოსვლის მესამე წელს შეხვდა გალერეაში, მორიგი გამოფენის დროს. აილინმა უფრო ადრე შენიშნა გამომწვევად ჩაცმული, ხმამალა მოსაუბრე ქალის კავალერი – თმაშევერცხლილი და ოდნავ მოტეხილი. გულმა გამალებით დაუწყო ძგერა. ქორაი ერთხანს შედგა, მერე შორიდან დაუკრა თავი და ნახატების დათვალიერება განაგრძო.

განადგურებული აილინი იძულებული იყო, თავისი საქმე გაეგრძელებინა და დამთვალიერებლების ცნობისმოყვარე კითხვებისთვის პასუხი გაეცა. მის სმენას წარამარა სწვდებოდა ქალის გამომწვევი კიკისისი. ბოლოს მასაც მიუახლოვდა:

– „უახლოეს ხანში ჩემი მეუღლის ქორაი ერდემირის ნამუშევრების გამოფენა-გაყიდვა იმართება თქვენს გალერეაში. იმედი მაქვს, საუკეთესოდ წარუძღვებით პროგრამას. გაგეცნობით, მე ფულია ერდემირი გახლავართ!“

აილინს გულში ძლიერმა ტკივილმა დაუარა და ხელი უნებლიეთ მკერდზე მიიღო.

ქორაიმ ქალს ხელკავი გამოსდო და ოფიციალურად გამოემშვიდობა გაფითრებულ აილინს.

გამოფენა-გაყიდვამდე ქორაი ერდემირი გალერეაში მარტო მივიდა. წარსულზე არ უსაუბრიათ, მხოლოდ საქმეზე ლაპარაკობდნენ. არადა როგორ უნდოდა აილინს უპასუხო კითხვებზე გაეცა პასუხი... ჩანს, განვლილ წლებს მთლიანად ამოერეცხა ქორაის გულიდან მისი ლანდი. თამაშში აილინიც აჰყვა და გამოფენამდე ახლად გაცნობილი კოლეგებივით იქცეოდნენ. სული უტიროდა. ანკარაში ცხოვრების პერიოდში რამდენჯერ ამოუღია ცელოფნიდან სათუთად დაკეცილი, მისთვის ნაყიდი პიჟამა. დაუყნოსია, დაუთვალა იერებია საგულდაგულოდ დამალული ფოტოები და მხოლოდ მასთან ხელახალი შეხვედრის იმედით გაუთენებია უსაშველოდ გრძელი ღამეები. ის ხომ წარსულის ერთ წერტილს მიყინვოდა. წლებს ვერ წაეშალა ის თბილი გრძნობები, რომლებიც ეხმარებოდნენ, ძალას მატებდნენ უღიმღამო დღეებთან ბრძოლაში.

აილინმა ქორაის სახება ცისარტყელის გასაოცარი ფერებით ატარა გულით და გონებით იმ იმედით, რომ მოვიდოდა დრო, როცა იქიდან გააგრძელებდნენ ურთიერთობას, სადაც შეწყვიტეს, თანაც ყოველგვარი საყვედურის გარეშე. მას ყოველთვის სჯეროდა ამ დღის დადგომის. სამწუხაროდ, ვერ

გაიაზრა, ვერ მიხვდა ქორაის მხრიდან რამდენად შენარჩუნდებოდა გრძნობათა სიხასხასე. შეურაცხყოფილი და მიტოვებული ახალგაზრდა კაცი განა რამდენ ხანს იგლოვებდა გაუჩინარებულ სატრფოს?!

ქორაი ცხოვრებას აჰყვა, ნაბიჯ-ნაბიჯ დასცილდა აილინისეულ სამყაროს და ახლა შორიდან რომ დაგენახვებინათ იმ პერიოდის საკუთარი თავი, იქნებ, ვერც ეცნო ან უკეთეს შემთხვევაში, გაღიმებოდა ახალგაზრდა, რომანტიკოსი მხატვრის დანახვაზე? ვინ იცის...

ერთი რამ ცხადი იყო, მის გვერდით მყოფი ქალი არაფრით არ ჰგავდა აილინს, არც გარეგნულად, არც სულიერად.

ქორაი ერდემირს აღარ მოსწონდა აილინისნაირი ქალები. ცხოვრებას იგი ძირეულად შეეცვალა, თავის ჩარხში გაეტარებინა და თითქოს ყველა მანკიერი თვისება მიეცა მისთვის, როგორც ამბიციური ადამიანისთვის.

აილინის ოცნების კოშკი კი დამსხვრეულიყო. მისი ადგილი არაფრისმთქმელ სიცარიელეს დაეკავებინა. აღარ ჰქონდა იმედი, მაცოცხლებელი სტიმული, ის მართლა მარტოსულად დარჩენილიყო...

კალთაში სითბო იგრძნო – ერთ-ერთი ფისო ნებიერად მოკალათებულიყო მის მუხლებზე. გაუღიმა და მასთან ერთად ზედა სართულზე ავიდა...

თეონა ბითაძე

წესები

ასე წვიმიანი აგვისტო არ მახსოვს,
ძალიან ახლოა ფიფქებზე ფიქრები...
უაზრო განწყობას თითქოს ცა მკარნახობს
და მეც სევდიანი სინათლით ვინთები.

დღეს მისაყვედურეს გრძნობების აყოლა,
მთხოვენ, რომ ჩარჩოში მოვექცე წესების...
ეჰ, როგორ ავუხსნა, რომ, როცა მარტო ვარ,
წესებო,
დარდად და წვიმებად მესევეით.

დილითაც ჩამოსხდნენ რაფაზე მტრედები,
აკენკეს, მიიღეს მცირედი ულუფა...
დრო ისე ცოტა მაქვს, როდესაც შენ გხვდები,
მაგრამ... რა თქმა უნდა, წესები – გულუხვად!

შემინდეთ, შემინდეთ გრძნობების აყოლა,
არ ვუსმენ იმ ჩუმ ხმას, წესებს რომ მკარნახობს...
ეჰ, როგორ აგისხნათ, რომ ხშირად მარტო ვარ,
ასე წვიმიანი აგვისტოც
არ მახსოვს...

სად ხარ

აქამდე სად ხარ – შემოაკლდი ეზოს,
ქვაფენილს,
უშენოდ ვხვდები სეზონების გარდაცვალებას
და თეთრეულსაც, აივნებზე გაშლილ-გაფენილს,
ხიბლი აკლია უშენოდ და
ვგავარ წამებას.
ვამჩნევ, რომ ტანი აუყრიათ მეზობლის ბავშვებს,
მათ ბაძავენ და იზრდებიან ციციქნა ხეები...

თუმცა ქუჩები ვერ იქნება უშენოდ სავსე,
გელოდებიან შუქნიშნები, მოსახვევები...
ხოლო ეზოში აივნები
თვალებად იქცნენ,
ო, რა ამოდ რეცხავს წვიმა ლოდინის ნალველს...
ეს მერამდენე წელი დგება, რაც ჩემი დილა
ცრემლიან თვალებს შენს გარემე ხუჭავს და ახელს...

ჩამოდი

გთხოვ, აუცილებლად ჩამოდი აპრილში,
ხეების კვირტები ერთად რომ გავშალოთ.
დღეს ასე მგონია, ცხოვრების ნაპირში
მიმაგდო სევდამ და... უნდა, რომ წამშალოს.

ზამთრის ცა სუსხს მატებს წარსულზე კაეშანს,
დღეებსაც ფიქრით უხეშად აგრძელებს
და ვფიქრობ, რომ არსად არ უნდა გამეშვა
ის, ვინც ხიბლს მატებდა ზამთარს და ფანტელებს.

იმდენი რამე მაქვს დღეს შენთვის სათქმელი...
იანვრის დღესავით მამუქებს სიჩუმე...
და როცა გაახლებ ყველა დარდს გამხელილს,
ისევ ძველებურად შენ გვერდით ვისურვებ

ყოფნას და... იქნება, ოცნება ამიხდეს,
იქნება, გვაკმაროს სიშორე განგებამ...
თუ მოხვალ, ადგება იანვრის სევდა და
აპრილის სითბოში თოვლივით ჩადნება.

მარტოობა

მემდურებიან,
რომ სიშორის მმოსავს მანტია
და უფრო მდორედ ფეთქავს გული,
უფრო მონყენით.
მოგონებების დიდ ბუხარში
ცეცხლი ანთია
მე კი სევდისგან ვიძარცვები
და ვიმოსები...

ოდნავ დაღლილი,
ავსებული ფიქრის ბუმტებით,
ზოგისთვის, ალბათ,
უცნაური სანახავი ვარ.
ოცდაერთი რომ მოახლოვდა, არ ვეურჩები,

უკვე დიდი ვარ,
ჩემს გზას თითქოს ვინცებ თავიდან.

გასვლა არ მინდა ამ საღამოს –
ქუჩა მომბეზრდა...
ვერ ვეგუები სხვა ქალაქის უცხო სახეებს...
დიდი ოჯახი, შუქით სავსე,
ნეტავ, მქონდეს და...
ეჰ, ჯერჯერობით მარტოობის ქლექით
მახველებს...

თუ ისიც მიდის, მე და სევდა
ვრჩებით მარტონი,
უდედოდ ქარი ძვლებში ატანს,
ისე მწარედ ქრის...
წარბს შეკრავს წესის მოყვარული ჩემი პატრონი
და ამ ყველაფერს
უმაღურის ბოდვად ჩამითვლის.

გიორგი შერვაშიძე

მამლაყინწები

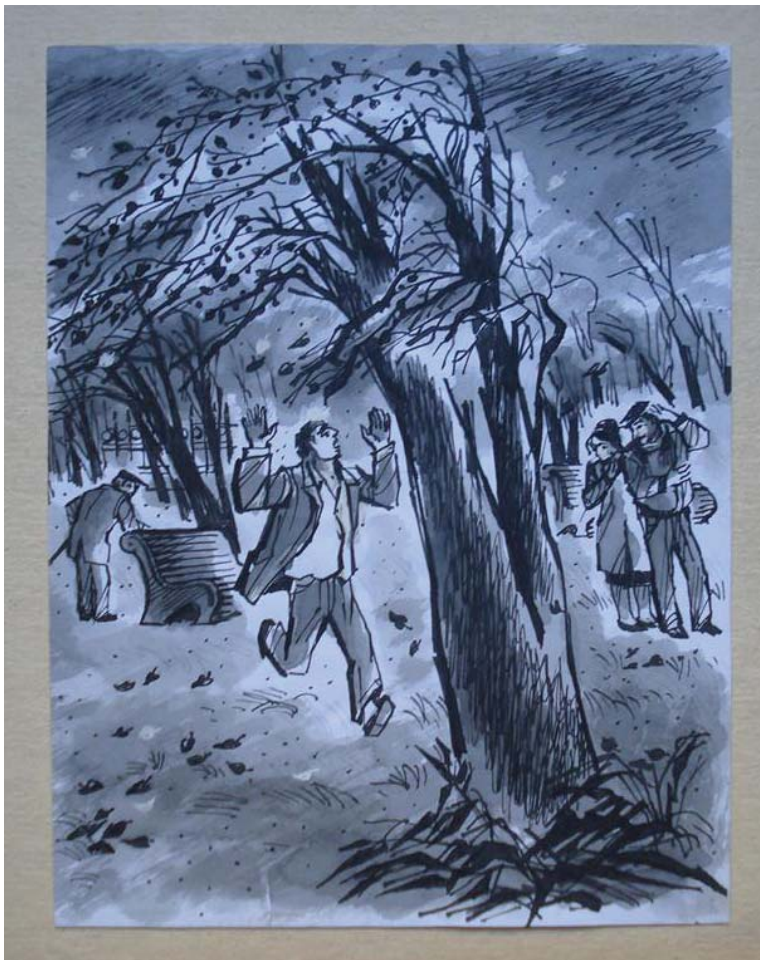
მახსოვს, ერთხელ, მამლაყინწობისას, საქმეზე წავედი. მე და ერთი ჩემი სიყრმის მეგობარი ვიყავით. აი, ისეთი მეგობარი, მარტო სიყრმეში რომ არის შესაძლებელი გყავდეს და ზრდასრულობაში კი თითქმის შეუძლებელია, მასთან სადმე გადაიკვეთო. ჰოდა, წავედით. ალბათ, ფული გვჭირდებოდა. რისთვის გვჭირდებოდა, ზუსტად არ მახსოვს, რადგან იმ დროს ფულის დასახარჯი ადგილებიც არ იყო ბევრი. სავარაუდოდ, იმდროინდელ ცხოვრების რიტმს უნდა ავყოლოდით და რამე სისულელე გვექნა. მაგალითად, გვეყიდა ბასრი დანა და ან კი უარესი, იარაღი. ჰო, ალბათ, ეგრეც იქნებოდა. სწორედ ის დრო და ასაკი გვედგა, მუშტისა და კეტის ქნევით ფონს რომ ვერ გახვიდოდი. დაიჩაგრებოდი. სიმართლე ითქვას, არც ის იყო იარაღის მყიდველი და არც მე, რადგან სულაც არ ვტრიალებდით იმ წრეში, სადაც ეგეთი რაღაცები ხდებოდა. თუმცა, ცოტაოდენი ფული და მონდომება თავისთავად არ გამორიცხავდა ალბათობას, რომ მილიციელისგანაც კი გეყიდა ეს უკანასკნელი. და მერე შენ ამ იარაღის ხმარება თქვი? კაცს უნდა მიუშვირო და ესროლო. თუნდაც ფეხებში. და აქაც, ალბათ, არც ის იყო მსროლელი და არც მე, თუმცა ასაკი გვქონდა მამლაყინწური და მაგ დროს კიდევ სისხლში მკვახე თავმოყვარეობა უფრო მეტია, ვიდრე ლეიკოციტები. აბა, ახლა, ერთი წარ-

მოიდგინეთ, ქამარში, ზურგს უკან ნაგანს რომ გაირჭობ, სისხლი თავში მოგანწვება და გული კი სიამაყისგან ყელში გებჯინება, ვინლაა შენი გამჩერებელი? ძალიან ბევრი სხვა მამლაყინწა. კეტიანი, მუშტიანი, ქვიანი და ფიშტიანი მამლაყინწა, რომლებიც იმ დროს იმდენად ბევრნი იყვნენ, რომ მთელი ქვეყანა ერთ დიდ საქათმეს ჰგავდა. არა, განა ახლა არ არიან ეგეთები? ახლაც არიან და მომავალშიც იქნებიან, თუმცა სხვაობა ის არის, რომ მაშინ მამლაყინწობა ცხოვრების წესი იყო და დიდაც ფასობდა. დიახ, არც გართობა იყო, არც სწავლა, გავლა, კინო და თეატრი. წიგნებით სახლებს ათბობდნენ და მორალით კიდევ სიღარიბეს. მოკლედ, არავის არაფრისთვის სცხელოდა და საქათმეშიც გამუდმებული კრიახი და მამლების ჩხუბი იყო გამართული. ამ ყველაფრის შემხედვარე მამლაყინწები კი კისრებს იგრძელებდნენ და უფროსებს ბაძავდნენ. დიდ მამლებს. დეზებთანებსა და ბიბილოთანებს. უნამუსოებსა და სანახევროებს. უტვინოებსა და „ოთხკლასგანათლებულებს“. მტყუანებსა და საკუთარი სიმართლის მაძიებელთ. სწორედ ამიტომაც ძალზე ფასობდა გაფხორილი სიარული და ყოველი ნორჩი მამლაყინწაც მხურვალედ ცდილობდა, უკეთესი ადგილი დაეკავებინა საქათმეში.

ეს, საქმეზე წავედით-მეთქი, ცოტა არ იყოს ხმამაღალი ნათქვამია, რადგან

ბევრი ვერაფრის გამკეთებელნი ვიყავით. მძარცველებად და ჯიბგირებად არ ვივარგებდით. არც ხეირიანი ქურდები და ყაჩაღები გამოვიდოდა ჩვენგან. ამიტომაც ყველაზე მარტივი და იმ დროს მიღებული საქმე განვიზრახეთ, ანუ მანქანიდან მაგნიტოფონის მოპარვა. დიახ, მარტივი, იმიტომ რომ დიდ ჭკუასა და გამოცდილებას არ მოითხოვდა და მიღებული, რადგან ყოველი მეორე მამლაყინა ამ საქმით იყო გატაცებული. წამხალისებელიც ბევრი ჰყავდათ და დაზარალებულს კიდევ ვინ მოთვლის. მოპარული ადვილად იყიდებოდა, ნაქურდალის შეძენა ცუდ ტონად სულაც არ ითვლებოდა და დაზარალებულს კი ჩვენებასაც არავინ ართმევდა. ჰოდა, ნახევარსაათიანი წანწალის შემდეგ მივაღექით იმ ერთადერთ ავტომობილს, რომლის მეპატრონესაც იმავე დღისით რალაცაზე ძალიან უნდა დასწყდომოდა გული და უამრავი ადამიანი მოეხსენიებინა ფრიად უხეირო ფორმით. ჯერ გარშემო რამდენიმე წრე დავარტყით, ლეშზე მიმდგარი ტურებივით და მერე, როგორც იქნა, გავბედეთ კბილის მოღება. შიგ ჩავიხედეთ და ბასტა. მშვენიერი, ციმციმა მაგნიტოფონი არ ჩაუტოვებია შიგნით უნიათო პატრონს? ახლა უფრო ფართო და გაშლილი რადიუსით შემოვურბინეთ გარს. დაზვერეთ, ხაფანგი ხომ არ იყო დაგებული და ლეშის პატრონი ხომ არ

გველოდა ჩასაფრებული სადმე. არავინ სჩანდა. ეგდო მძორი უმეთვალყურეოდ. დადგა მოქმედების დრო. მე განზე გავდექი და „გავყარაულდი“, ხოლო ჩემი მეგობარი ზედ მივიდა. დაადრო ჯიბიდან დამსხვრეული „სვეჩების“ ნატეხი, დააფურთხა და გვერდითა საქარე მინას სტყორცნა. შუშამ ერთი დაინკარუნა და ისე ჩამოიშალა, თითქოს ფერადი სანუნნი კანფეტებისაგან ნაშენი სასახლე ყოფილიყოს, რომლისთვისაც ძირი გამოეცალათ. დაძაბულობისაგან ჩემი თვალები ჩემივე ყურებისხელა გახდა და მეგობრისა კი პირიქით, რადგან სწორედ ამ დროს ჩაირთო სიგნალიზაცია და ისეთი კვილი მორთო, რომ საბოლოოდ გამაფუჭა. იმან კიდევ, ამხანაგმა, პირიქით, ენთუზიაზმი იგრძნო და ისე შესრიალდა ჩამსხვრე-

ულ ფანჯარაში, კარიც არ გამოუღია. მე შიშისაგან გული გამინვრილდა და ავტომობილს კი ძრავი. მანქანა ისეთი ძალით ირწეოდა ხან ერთსა და ხანაც მეორე მხარეს, რომ ლამის ამოყირავდა. აშკარად, დიდი ბრძოლა და ჭიდილი გაემართათ ჩემს მეგობარსა და მაგნიტოფონს, რომელიც, ვგონებ, სულაც არ აპირებდა ადვილად დანებებას.

სწორედ ამ დროს შემომესმა ფრიად საუცხოო ხმა. ხმა, რომელიც არც ყვირილს ჰგავდა და არც ძახილს. ხმა – იმდენად მძლავრი და დამუხტული, რომ უმალ გადაფარა სიგნალიზაციის გულისგამანვრილებელი ნიოკი. უნებურად ზევით ავიხედე და შევნიშნე, ვილაც ორი ჯეელი გადმომდგარიყო მაღლივი სართულიდან, ისე გამეტებით იქნევდნენ ხელ-ფეხს, რომ იმათგან „დაბერილი“ ნიავიც კი ვიგრძენი. ღრიალებდნენ, მაგრამ რას ღრიალებდნენ. რალაცით ძალიან ჰგავდნენ უკაცრიელ კუნძულზე გარიყულ მეზღვაურებს, რომლებიც ბეჯითად ცდილობდნენ გამვლელი გემის ყურადღების მიქცევას. აი, დაგვერხა, მძორის პატრონი გამოჩნდა-მეთქი, გავიფიქრე და მეგობარს დავეუყვირე, ნავედით-მეთქი. იმან კიდევ მანქანიდან თავი გამოყო, ზევით აიხედა და გონებაში სართულები გადათვალა. როგორც მივხვდი, იმათი დაშვების სიჩქარე გამოიანგარიშა და მერე თავისთვის საჭირო დროს შეადარა. მართალია, დასკვნები ფურცელზე არ გადაუტანია, მაგრამ ღიმილზე შევატყვე, გამოთვლებით კმაყოფილი დარჩა. ერთიც მიეძალა და აი, მაგნიტოფონი უკვე ხელთ ეპყრა და მანქანიდან უკან მოძვრებოდა. ზუსტად იმ წამს სადარბაზოს კარი გაიღო და აქტის ბოლოს სცენაზე დაზარალებულებიც გამოჩნდნენ. მათი მოძრაობები ოდნავ შენელებული და განელილი მეჩვენა. თითქოს, სხვის სიზმარს ვხედავდი, სადაც დრო უფრო ნელა მიედინებოდა. უმალ მივხვდი, რომ სრბოლა

დანყებულები და მე კი ვიგვიანებდი. დაზარალებულები რატომღაც პირდაპირ ჩემკენ გამოემართნენ. ავად იქნევდნენ კეტებს და უშვერი სიტყვებით მლანძღავდნენ. ჩემი მეგობარი კი ხიდან ჩამოხსნილი კნუტივით იხუტებდა გულში მაგნიტოფონს და სულ სხვა მიმართულებით გარბოდა. რალას ვიზამდი – მეც გავიქეცი და ისინიც მომყვნენ. სირბილი კიდევ, იცოცხლე, კარგი ვიცოდი. დიდი ნაბიჯებით და აჩქარებებით. ეს უნარი კი საკმაოდ განვითარებული მქონდა, რადგან მამლაციონობისას ძალზე საჭირო გახლდათ და ვინც კარგად ვერ დარბოდა, ხშირ შემთხვევაში, გალახულიც ის რჩებოდა.

გავიქეცი და გამომეკიდნენ. მივრბივარ და მომსდევნენ. მაგინებენ და ვაგინებ. თითქოს, „ბარი-ბარში“ ვართ, უბრალოდ, ისინი სამნი არიან და ძლიერ გაჯავრებულ-მოტივირებულები და მე კიდევ საშუალოდ. ზუსტად ვიცი, რომ დამიჭირონ, შავ დღეში ჩამაგდებენ. მეც გავრბივარ და თან ისე სწრაფად, რომ გზად შემხვედრ საგნებს, ნივთებსა და ადამიანებს ველარ ვარჩევ. ცარიელი ინსტინქტი ვარ. შევხტი რალაც ბურქნარში და თავს გადავევლე წინ დამხვდურ მესერს. ჩავივრბინე დაღმართზე და სანაპიროზე გავედი. მკვეთრად მოვუხვიე მარცხნივ და ისე სწრაფად მომივიდა, რომ მოტომსრბოლელებით ხელითაც კი შევეხე მიწას, რათა წონასწორობა არ დამეკარგა. პირველი ეტაპი თითქოს წარმატებითაც დავეძლიე და დაზარალებულებიც სოლიდური მანძილით ჩამოვიტოვე, თუმცა ამ სისწრაფეში რალაც მაინც შემეშალა. ველარ შევნიშნე ჩემ წინ გაბმული გამაფრთხილებელი ნიშნები და ფერადი ლენტები. ფინიშის ხაზს რომ კვეთენ მორბენლები, ზუსტად ეგრე, სხეულით გაეჭერი რამდენიმე რიგი ზონარებისა და ერთი ნახტომით გადავევლე თავს ჩემ წინ აღმართულ პატარა ფიცრულ მაგიდას. გასაოცარია, მაგრამ ბოლო დაბრკო-

ლების დაძლევის შემდეგ, ჩემთვის გაურკვეველი მიზეზების გამო, მოძრაობა ველარ შეეძელი. ძლივს გადავდგი ათიოდ ნაბიჯი და გავჩერდი. უნებურად, ჯერ დაბლა და მერე კი გვერდით გავიხედე. აღმოჩნდა, რომ მუხლამდე ცემენტის ხსნარში ვიყავი ჩაფლული.

იქვე იჯდა ორი გაოფლილი მუშა, რომელთა გვერდით ჯერ კიდევ სველი ნიჩბები ეყარა. მესამე კი, ჩემ წინ მუხლებზე დამხობილიყო და გრძელი ფიცრით ბეტონს ასწორებდა. როგორც მივხვდი, იმ ორს უკვე გაესრულებინა ცემენტის ხსნარის დასხმა და ახლა ამ მესამეს საბოლოო შტრიხები შეჰქონდა მათ ერთობლივ საქმეში. საკმაოდ მოზრდილი მონაკვეთი დაესხათ. უშველებელი მართკუთხედი. და აბა, ახლა, თქვენ წარმოიდგინეთ, იმათი გულისწყრომა, როდესაც მიხვდნენ, რომ მთელი შრომა წყალში ჩაეყარათ? ის ორი უმალ სველ ნიჩბებს დასწვდა და იმ მესამემ კი თავისი უშველებელი ფიცარი ცის კიდემდე აღმართა. ბოდიშების მოხდის დრო აღარ მქონდა, რადგან მდევარი მიახლოვდებოდა. ამიტომაც კიდევ რამდენიმე ნაბიჯის წინ გადადგმა და მათი შემოქმედების საბოლოოდ გადათელვა მომიწია. მართალია, მეც დამწყდა გული მათ შემხედვარეს, მაგრამ, როგორც კი მყარი ნიადაგი დავიგულე ფეხქვეშ, უკანმოუხედავად მოვკურცხლე. ან კი რად მინდოდა უკან მოხედვა, როდესაც ისედაც ზუსტად ვიცოდი, რომ ახლა, უკვე სამი კაცის ნაცვლად, ექვსი მომსდევდა.

ამ მცირე ინციდენტმა საკმაოდ ბევრი დრო დამაკარგვინა. მეც მოვუმატე და უფრო სწრაფად ავამუშავე ჩემი ფეხები, რომლის იმედადაც იყო დარჩენილი სხეულის სხვა ნაწილები. წინ რალაც ბორცვისმაგვარი შევნიშნე, რომლის თავზეც ნაცნობი კორპუსი მეგულებოდა, მის წინ კი პატარა სკვერი იყო და იქ ვიმედოვნებდი ადვილად დამალვას. პირდაპირ იქით ავიღე გეზი და

სიმაღლე რომ დავძლიე, წინ გრძელი, დასასვენებელი სკამი შემომეგება. დაუფიქრებლად გადავახტი და ის სულაც არ გამითვალისწინებია, რომ ზედ შეიძლება, ვინმე მჯდარიყო. არადა, იჯდა. ვილაც გვარდიელი. ეგეც იმ დროის ერთ-ერთი ფენომენი და განუყრელი ატრიბუტი. ანუ, სამხედრო ფორმებში გამოწყობილი ახალგაზრდების ჯგუფის წევრი, რომლებიც სრულიად უმიზეზოდ დაეხეტებოდნენ დედაქალაქში და მაგრად ირტყმევინებოდნენ თავიანთი მძიმე ჩექმებით. თანაც, თურმე, ეს ოჯახური, მარტო არ იყო. ვილაც ძალზე შეუხედავ გოგოსთან ერთად იჯდა, რომელსაც დიდი რუდუნებით იკრავდა გულში და ასევე დიდი მონდომებით უკოცნიდა დახეთქილ ტუჩებს. ჩემდა სამწუხაროდ, იქვე, გვერდით სკამზე, ისხდნენ მისი მეგობარ-გვარდიელებიც, რომლებიც უტიფრად მისჩერებოდნენ თავიანთი ამხანაგის სასიყვარულო სცენებს და განგებ იმღვრევდნენ თვალებს. ან კი უბრალოდ რიგში იდგნენ და თავის ჯერს ელოდნენ, რათა იმავე შეუხედავი გოგოსაგან მიეღოთ კუთვნილი წილი ალერსისა. ბედის ირონიით, როდესაც სკამს გადავევლე თავს, სწორედ ამ ქალბატონს წამოვკარი ფეხი. მართალია, მე წონასწორობა შევინარჩუნე, მაგრამ აი, იმან კი ვერა. ჩახარა თავი და ვგონებ, დროებით მწყობრიდანაც გამოვიდა. აი, ეს ამბავი კი დიდად არ მოეწონათ იქ მჯდომ გვარდიელებს. ნაღდად, გულწრფელად შევწუხდი, როდესაც მოვიხედე და ასეთი სურათი დამხვდა. ეგრევე მივხვდი, რომ ბოდიშით აქაც ვერას გავხდებოდი. და, ალბათ, ის არც არაფერში სჭირდებოდათ, რადგან ბევრს ნამდვილად ვერც ვერაფერს უნამლებდა იმათ მომატებულ პოტენციას.

ისევ იმრავლეს ჩემმა მდევრებმა. სამ ძარცვის მოწმესა და ასევე სამ შეურაცხყოფილ მუშას ახლა სამი სექსუალურად დაუკმაყოფილებელი გვარდი-

ელი შეემატა. წარმოდგენაც კი მზარავდა, რა დღეში ჩამაგდებდნენ, იმათ რომ ხელში ჩაგვარდნოდი. ამიტომაც, სანამ ისინი, ყველანი ერთად და სათითაოდ, გაერკვევოდნენ თუ ვინ, ვის, სად, როდის და როგორ მისდევდა, მე დრო ვიხელთე და ნაცნობი კორპუსის „არკაში“ შევვარდი. სწრაფად გადავირბინე ეზო და პირველსავე სადარბაზოს შევაფარე თავი. აი, კიბეზე სირბილით ასვლა კი, უკვე ნამდვილად გამიჭირდა. დაღლა-მაც თავი იჩინა და ენაგადმოგდებულმა ძლივს მივატანე მეხუთე სართულამდე. შესვენება ვცადავ. არაფერი გამომივიდა, რადგან გარედან შემოსული ყვირილისა და ჩოჩქოლის ხმა ისევე მასტიმულირებდა, როგორც რომ ვირს ცხვირის წინ დაკიდებული თივა და მეც, ჩემდა უნებურად, განვაგრძობდი მოძრაობას. მდეგრებმა აშკარად ვერ შენიშნეს ჩემი უკანასკნელი მანევრი და სადარბაზოშიც არავინ შემომყოლია. სამწუხაროდ, ჩემს თავს დატეხილ განსაცდელთა კასკადი ამით არ დამთავრებულა. ბოლო, მეცხრე სართულზე, კიდევ ერთი მოულოდნელობა მელოდა – უზარმაზარი ნაგაზი, რომელიც ბოროტად მიღრენდა და ერთდროულად მანახებდა ყველა კბილს.

ახლა კიბეზე თავდაღმართში სირბილი მომიწია. სიმწრისაგან სულ სამ-სამ საფეხურს ვახტებოდი. ჩემი გამოთვლით, ძალმა მეექვსე სართულამდე მსდია, მაგრამ მე პირველამდე მაინც ვერ დავიჯერე ეგ ამბავი. ვგონებ, პატრონმა უხმო თავისთან და ან კი უბრალოდ ჯაჭვის სიგრძე აღარ ეყო. უცნაურია, მაგრამ დღემდე ვერ ვხვდები, რა უნდოდა ამხელა ძალს იქ? დამდურულივით გავვარდი გარეთ და დაუფიქრებლად შევვარდი გვერდითა სადარბაზოში. ეზო ცარიელი მეჩვენა, მაგრამ, ისე ვიყავი შეშინებული, ვერავინ დამარწმუნებდა, აღარავინ მოგსდევსო. ველარც ვერაფერს ვხედავდი და აღარც არაფერი მესმოდა. კეფა

მიფეთქავდა და შუალედებში სუნთქვას ვაჩერებდი. მესამე სართულამდე ძლივს ავბობლდი და მერე იქვე, კიბეზევე ჩავიკეცე. თვალეში დამიბნელდა და გული ამერია. სწორედ ამ დროს კარის გაღების ხმა შემომესმა. ძლივს ავნიე თავი და ვილაც ჩასკვნილი ქალბატონი შევნიშნე, რომელიც კიბის თავში იდგა და გულდასმით მათვალეირებდა. მას ცალ ხელში „პოლის ჯოხი“ ეჭირა და მეორეში კი წყლიანი ვედრო. ისეთი ზიზლითა და მრისხანებით აღსავსე სახე ჰქონდა, ეგრევე მივხვდი, რომ მასაც უსაზღვროდ გავურთულე ცხოვრება. რალაც ჩაისისინა და მოულოდნელად თავზე გადამასხა ვედროს შიგთავსი ბინძური წყალი. მართალია, ამან გვარიანად მომაფხიზლა, მაგრამ თითქმის დარწმუნებული ვიყავი, რომ პუტკუნა ქალბატონს ეს საქციელი ჩემს გამოსაცოცხლებლად სულაც არ ჩაუდენია. დავინახე, როგორ მოიმარჯვა იატაკის სანმენდი ჯოხი და კიბიდან წყლის გადარეცხვა დაიწყო. მივხვდი, რომ სულ მალე ჩემი ჯერიც დადგებოდა და სანამ ის ტურტლიანი ტილო მომწვდებოდა, გაცლა ვამჯობინე. ბანცალით ჩავიარე კიბე და გარეთ გავედი. იქ კი ისევ ის დღე დამხვდა, რომელიც სადარბაზოში შესვლამდე იდგა. ღონემიხდილი წავლასლასდი სახლისკენ. უსაზღვროდ სველი, დაღლილი და შეურაცხყოფილი ვიყავი. და აბა, ახლა თქვენ წარმოიდგინეთ, რა გუნებაზეც დავდგებოდი, როდესაც უბანში ის ჩემი მეგობარი დამხვდა და ყოვლად მოურიდელად მახარა, ბიჭო, ისე სწრაფად გავრბოდი, რომ მაგნიტოფონი ხელიდან გამივარდა და გატყდაო. რალას ვიზამდი? არაფერი მითქვამს. არადა, სწრაფად სირბილი და გულის გატყდომა მაგას ჩემი უნდა ენახა?!

სამი თვის შემდეგ სრულიად შემთხვევით გავიგე, რომ ის მაგნიტოფონი იმ ჩემს მეგობარს სულაც არ გასტეხია – თავისი მეზობლისთვის მიუყიდა და

თანაც საკმაოდ სარფიანად. გასაკვირია, არა? და აკი, თავიდანვე გითხარით, აი, ისეთი მეგობარი იყო-მეთქი, მარტო სიყრმეში რომ არის შესაძლებელი გყავდეს და ზრდასრულობაში კი თითქმის შეუძლებელია, მასთან სადმე გადაიკვეთო-მეთქი.

ყოჩალი ოლეგი

ოლეგი ბავშვობიდან ყოჩალი იყო. ყოველ შემთხვევაში, ბებიამისი იძახდა ასე და მასაც მხურვალედ სჯეროდა ამისა. მეტიც, ძალ-ღონეს არ იშურებდა და მცირედ საშუალებასაც არ უშვებდა ხელიდან, რათა ეს სიყოჩაღე კიდევ ერთხელ დაემტკიცებინა როგორც საკუთარი თავისთვის, ასევე თანასოფლელთათვის. მაგრამ იმ ღამით მისმა ნამოქმედარმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა და აღელვებულ ბებიას კი სამუდამოდ გამოუღო საიქიოს კარი.

იმ ღამით ოლეგს თვალი არ მოუხუჭავს. ღელავდა და თან ძალიან. უკვე ათასჯერ დაეტრიალებინა თავში თავისი გეგმა და სიმართლე ითქვას, სრულყოფილებამდე არც არაფერი აკლდა, რომ არა გულს შეჩენილი შფოთი. საკუთარ წარმატებაში ეჭვი არ ეპარებოდა. თვალნათლივ ჰქონდა წარმოდგენილი თითოეული ნაბიჯი და მოქმედება, მაგრამ იყო კიდევ რაღაც. რაღაც სხვა, რაც ძალზედ აფორიაქებდა და რასაც ვერ უმკლავდებოდა. უბრალოდ, დროებით ივინყებდა ხოლმე და მერე – ისევ იგივე შფოთი. შესაბამისად, ღელავდა. შუალამემ რომ მოატანა, ჩუმად ჩაიცვა ტანთ და ფეხაკრეფით გავიდა ეზოში ისე, რომ ბებია არ გაეღვიძებინა. არავისთვის არაფერი უთქვამს. მოხუცისთვისაც კი არ გაუნდია თავისი გულის ნადილი. იფიქრა, ასე უფრო გავახარებ, როდესაც მოულოდნელად გაიგებს და იხილავს ჩემს ნავაჟკაცარსო.

საჭირო ხელსაწყოები დღისითვე

ძველ თონეში გადაემალა და კიბე კიდევ ისედაც ჭიშკართან იყო მიყუდებული. ზურგზე მოიკიდა მომცრო გუდა და ურდული უხმაუროდ გამოინია. დასწვდა საკმაოდ გრძელ კიბეს, სიგრძით შემოიგდო მხრებზე, რათა ძირს არ დასთრეოდა და ფრთხილად გაიტანა გარეთ. ძალის აედევნა ნკმუტუნით, მაგრამ უკანვე შეაგდო, რადგან დაგეგმილის განხორციელებაში თანამზრახველები სულაც არ სჭირდებოდა და მით უმეტეს, ოთხფეხა. კიბე გრძელი იყო და წონასწორობის შენარჩუნება უჭირდა. გარეთ ბნელოდა. ჭრაქი არ უხმარია, რადგან უცხო თვალს ერიდებოდა. გუმანით მიჰყვა შარას და ფეხებს ისე ფრთხილად ადგამდა, თითქოს ყინულზე მიდისო. მეზობლის სახლის კუთხემდე თითქმის სუნთქვაშეკრულმა იარა, რათა ზედმეტი ხმა არ შეერიო ბინდისთვის. აი, იქ კი, კუთხეში, მკვეთრად გადაუხვია გზიდან და ანწლის ბუჩქებში შეჯლიგინდა. ბოგირს დაუყვა და სოფლის განაპირას გავიდა. ახლა ისე აღარ ფრთხილობდა. კიბის ცალი, უკანა გვერდი დაუშვა და ხმაურთანად ამოისუნთქა. მთელი სხეული უთრთოდა. ცოტა დაღლილიყო კიდევ, მაგრამ დასახული მიზანი ძალას მატებდა. კიბის თრევა უფრო ადვილი აღმოჩნდა, ვიდრე მისი ზურგით ზიდვა და გზაც დანიშნულების ადგილამდე, იმაზე უფრო სწრაფად გაილია, ვიდრე მოელოდა.

შენობას რომ მიადგა, გუდა მოიხსნა და ფსკენილი შეუხსნა. ჯერ ჭრაქს მოუკიდა ცეცხლი და მერე კი გულში დანთებულ განზრახვას. სწრაფად დასწვდა მომცრო ფოლადის საჭრელ ხერხს და საქმეს შეუდგა. გამალებითა და თავდაუზოგავად შრომობდა. არაფრად აგდებდა გადატყავებულ თითებსა და ქუთუთოებზე წვეთებად დაკიდებულ მლაშე ოფლს, რომელიც თვალებს უწვავდა. შუბლს მჯილით იწმენდა და დამსკდარ თითებს კი, შლეგი რამ ნა-

დირივიტ, ენით ილოკავდა. ჩქარობდა. ისევ ხერხავდა. ბოქლომიც მიხვდა, რომ დიდხანს ვერ დაუდგებოდა წინ ოლეგის გულის წადილსა და მონდომებას. მალევე დაჰყვა მის ნებას და კარიც ხმაურით გაიღო. ჭრაქის მკრთალმა ნათებამ ვრცელ დარბაზს ყვითელი ფერი გადაჰკრა. დასვენება არც უფიქრია, რადგან გათენებამდე უნდა მოესწრო ყველაფერი და საქმე კი იმაზე მეტი აღმოჩნდა ვიდრე ეგონა. იწყინა, კარგად ვერ დამიგეგმავსო, თუმცა გული იმით შეიმაგრა, საქებარი სიტყვაც მეტი იქნებო. დაკვირვებული თვალი მოავლო დარბაზს და გონებაში მოხაზა თავი და ბოლო. აი, აქედან დავიწყებო, თავისთვის ჩაილაპარაკა და კართან მდებარე პირველსავე სვეტს მიაყუდა კიბე. ხალათის განიერ ჯიბეებში ჩაიწყო მომცრო ხის სატეხი, ჩაქუჩი და მოკლე ბანარი. ფრთხილად აუყვა ფიცრის საფეხურებს და კიბის თავში რომ მოექცა, ჯერ სვეტს შემოავლო ბანარი და მერე კი წელზე შემოირტყა. თოკი ისე განასკვა, რომ მასსა და სვეტს შორის საკმარისი სივრცე დარჩენილიყო, რათა მუშაობაში ხელი არ შეშლოდა და უკან გადაზნექვისაც არ შეშინებოდა. სატეხი და ჩაქუჩი მოიმარჯვა და დასცხო. წკარუნის პირველი ხმა დარბაზის ყველა კუთხეს მისწვდა და ექოდ შემოურბინა არემარეს. მერე კი აკაკუნდა და აკაკუნდა გარშემო ყველაფერი. ოლეგი გამეტებით ურტყამდა ჩაქუჩს სატეხს და სვეტიდანაც გაუჩერებლივ ცვიოდა სხვადასხვა ზომის ნატეხები. ღვარცოფივით შლიდა და მუსრავდა ყველაფერს თავისი გზიდან.

ოთხივე სვეტის გაფხეკა რომ დაასრულა, მიხვდა, ასეთი ტემპითა და მონდომებითაც კი ვერ ჩაეტეოდა დროში. დილის ცხრა საათზე მღებავები წამოადგებოდნენ თავზე და მთელ შრომას წყალში ჩაუყრიდნენ. აშკარად მიდგომა უნდა შეეცვალა. კედლები მთლიანად კი არა, ნაწილობრივ უნდა გაეფხიკა.

ისე უნდა ექნა, რომ მომსვლელს ნახატი ვერ ამოეცნო და მღებავს კიდევ ფუნჯის დასადები ადგილი არ დარჩენოდა. ახლა შესასვლელიდან მარჯვნივ მდებარე კედელს მიადგა თავისი მსახვრალი კიბე და მორიგი სურათი შეათვალიერა მუშტრის თვალით. ბანრის სოლებით კედელზე მიმაგრება დიდ დროს ნაიღებდა, ამიტომ იქვე მიაგლო ეგეც, ჩაქუჩიცა და სიფრთხილევც. გადწყვიტა, რომ მცირე მონაკვეთების დაზიანებისთვის ნაკლები შრომა იყო საჭირო და კედლიდან სახის ამოფხეკას საკუთარი ძალითაც შეძლებდა. თან ნამეცადინებიც იყო. წინა დღისით ეზოს ბებერი კაკალი ერთ ამოსუნთქვაზე გაეტყავებინა. ოლეგიმ არ იცოდა წერა-კითხვა და სიმართლე ითქვას, ამას მისთვის ხელი სრულებითაც არ შეუშლია. საერთოდაც ვერ ხვდებოდა, რა გამოსახულებას მუსრავდა და ამით ერთობ კმაყოფილიც იყო, რადგან საფიქრალიც ნაკლები ჰქონდა, ვის იერზე მეტი ძალა დაეტანებინა და ვისზე კი ნაკლები. უბრალოდ, მიჰყვებოდა ქვევიდან ზევით, თანაბრად, ნიკაპიდან შუბლისკენ და ხელის მოქნილი მოძრაობით ატეხდა უცხო სახეებს დიდსა და პატარა ნაწილებს. თითქოს, იქ დახატულთ ცხოვრებაში დაჰკლებოდათ განსაცდელი და ახლა ეს ყოჩაღიც შეჰმატებოდა მწვალბელთა რიგებს და გამეტებით ცდილობდა, მათი გამოსახულებებისთვისაც კი არ დაენებებინა სიმშვიდე.

ოლეგი მუყაითად ირჯებოდა. ცოტას ისვენებდა. უჭირდა. ხანაც კი – ძალიან. მარჯვენა ელლებოდა. არ ნებდებოდა. სატეხი მარცხენაში გადაჰქონდა და მარჯვენა ხელს ურტყამდა ბოლოზე, რათა იარაღს მეტი ძალა დასდგომოდა. მერე ისევ ხელებს უნაცვლებდა. სისხლი სდიოდა ხელისგულებიდან. სტიგმატი? არა, უფრო სიყოჩაღის დამლა. მაინც არ ჩერდებოდა. ჩქარობდა. კედელს მრავალგან ემჩინა

სისხლიანი ანაბეჭდი. და იყო ამაში რა-
ღაც გულისმომაკვინებელი. უსახური
სახეები და იქვე დატანებული ადამი-
ანის წითელი ხელისგულები. ბრძოლა
ღმერთებისა. ჭეშმარიტისა და მცდა-
რისა. ძველისა და ახლისა. ოლეგიც
ღმერთების იარაღი იყო და ბილწავდა
მტერს. ამ საქმეს კი იმდენად მოხერ-
ხებულად აკეთებდა, რომ დილაზე მი-
სულ მღებავებს, ალბათ, არც არაფე-
რი ექნებოდათ შესაღები. და აბა, მაშინ
გენახათ იმისი, მღებავებისა და კიდევ
მთელი სოფლის თავკაცის გაოცებული
სახეები, როდესაც მის ნავაჟკაცარს
იხილავდნენ. – თან ერთ ღამეში, კა-
ცო? – ალბათ, ჰკითხავდა თავკაცი თა-
ვის გვერდით მდგომს და მერე დაამა-
ტებდა: – ბარაქალა მაგის მარჯვენას.
როგორი ყოჩაღი ყმანვილი ყოფილა?!
– ისიც იქვე იდგებოდა და ოდნავ გა-
იღიმებდა. თავს ჩახრიდა. აინურებოდა
უსაშველოდ დაღლილი და მეტისმეტი
ქებით დამორცხვებული. მერე გაიქცე-
ოდა და ბებიას ახარებდა ყველაფერს.
ანახებდა ნატანჯ ხელისგულებს და კი-
დევ ერთხელ დაარწმუნებდა სიბნელის
უსუსურობაში. ის კი სახეგაბადრული
მობანდა იარებს და სუფთა ზენრით
გადაუხვევდა მტკივან ხელებს. რუდუ-
ნებით აკოცებდა შუბლზე და ეტყოდა,
დაგლოცოს გამჩენმაო. აი, ეს ფიქრი კი
ცოტათი არ ესიამოვნა და უხერხულად
შეიშმუნა. გაახსენდა, რომ ბებია ნამე-
ტანი წარმართი იყო და შესაძლებელია,
ბოლომდე ვერც ჩასწვდომოდა მის ნა-
თელ იდეებს.

ოლეგს პირწმინდად ამოეტეხა ორ კე-
დელზე დახატული სახეები. კმაყოფილ-
მა გადაავლო თვალი თავის ნაჯაფარს.
მერე დარჩენილ ორ კედელს გადახედა
და გულს შემოეყარა – იქ სულ მასობრი-
ვი სცენები იყო გამოსახული. თავზარი
დაეცა, როდესაც წარმოიდგინა, კიდევ
რამდენი საქმე დარჩენოდა. სარკმელს
გახედა. ღამის უკუნი გამტყდარიყო.
იგვიანებდა. ხელები სტკიოდა. ბებიაზე

ფიქრი გულს უკლავდა. ვაიდა, ვერ მიმ-
ხვდარიყო მის საქციელს?! მძიმედ ამოი-
ოხრა და კვლავ შეუცვალა კიბეს ადგი-
ლი. მომრგვალებული კედელი ბოლოს-
თვის მოიტოვა, რადგან იქ უფრო დიდი
ნახატები იყო და შესაბამისად, სამუშაოც
ნაკლები ექნებოდა. გადანყვიტა, მარტო
თვალები დაეთხარა გამოსახულებების-
თვის, რათა დრო მოეგო. მოიმარჯვა სა-
ტეხი და იმდენი თეთრი წერტილი გამო-
იყვანა კედელზე, რამდენი ვარსკვლავიც
მოჩანდა ცაზე მისი ოთახის ფანჯრიდან.
მუშაობაში გართულს თავს დაათენდა.
ალბათ, საათილა თუ რჩებოდა საქმის
დასამთავრებლად. უნდა ეჩქარა. ისიც
აჩქარდა და თან იმდენად, რომ კიბი-
დან ჩამომხტარს კოჭში გადაუბრუნდა
ფეხი. სიმწრისგან ღრიალი მორთო და
ძირს დაგებულ ფილებს დაუშინა მუშ-
ტები. წამოდგომა სცადა. გაუჭირდა.
ცალ ფეხზე დადგა. წეროს დაემსგავსა.
კიბეს დასწვდა და ისევ დავარდა. ისევ
აბლავლდა. არც ახლა აპირებდა დანე-
ბებას. დამარცხება არ უნდოდა. მუხ-
ლებზე დაჩოქილმა მიათრია კიბე ბოლო
კედლამდე. მერე წამოდგა და პატარა
საფეხურზე ასკინკილათი ახტა. აი, პა-
ტარა ოთახში კი ველარ შევიდა. საოცარი
დაღლა იგრძნო. თავბრუ დაეხვა. ძირს
დაიხედა და სისხლის ზოლები შენიშნა,
რომლებიც გველებივით მოიკლაკნებოდ-
ნენ კედლიდან მისკენ. გაიფიქრა, ეტყო-
ბა, ბევრი სისხლი დავკარგეო და იქვე
ჩაიკეცა. მიხვდა, რომ საქმეს ბოლომდე
ველარ მიიყვანდა. ბრაზი მოერია. კიდევ
ერთხელ შეავლო თვალი თავის ნახელავს
და ცოტათი დამშვიდდა. ეს უკვე სულ
სხვა ადგილი იყო. ბრძოლის ველს ჰგავ-
და. ნატყვიარს. სისხლმდინარეს. იქაუ-
რობას აღარც ფუნჯი სჭირდებოდა და
აღარც საღებავი. და ის ერთი, დარჩე-
ნილი კედელი კი მის ნახელავს უფრო
თვალსაჩინოს ხდიდა, რადგან მკაფიოდ
წარმოაჩენდა სხვაობას ძველსა და ახალს
შორის. ესიამოვნა.

მღებავები რომ მოვიდნენ, ოლეგი

ეზოში დახვდათ. ხის ძირში იჯდა და თვალებს რალაცნაირად, ეშმაკურად აკვესებდა. მერე კი მოვლენები ისე სწრაფად და უცნაურად განვითარდა, რომ ერთი პირი ისიც გაიფიქრა, ეს ყველაფერი ხომ არ მესიზმრებაო? შენობაში შესული მღებავები გველნაკბენივით გამოცვივდნენ უკან. ვიშვიშებდნენ და სულ თავში იცემდნენ ხელებს. იფიქრა, გულს შემოეყარათ, საქმე რომ დასრულებული დახვდათ და ხახამშრალეები დარჩნენო. მაგრამ მთლად ეგრეც არ უნდა ყოფილიყო. რალაცნაირი, სხვანაირი ბრაზითა და ზიზღით შესცქეროდნენ, თქმით კი არაფერი უთქვამთ. დაყარეს იქვე თავიანთი ხელსაწყობები და სოფლისაკენ გაიქცნენ. ფეხზე წამოდგა, რადგან იფიქრა, ასე ხალხის დახვედრა უხერხულიაო. იქვე ნაპოვნ ჯოხს დაეყრდნო და ნაგებობამდე კოჭლობით მივიდა. მერე კედელს მიეყრდნო და ისე გაიჯგვიმა, რომ მთელი სოფლისას კი არა, ამქვეყნიერების ქებას შეაგება წამოღერებული მკერდი. აღარც ფეხი სტკიოდა და აღარც ხელისგულები. საერთოდაც ველარაფერს გრძნობდა, გარდა დილის მკბენარა სუსხისა და სამომავლო აღფრთოვანებისა. აღფრთოვანებისა, რომელიც სოფელს უნდა მოეტანა თან.

მართლაც, თხუთმეტიოდე წუთში მთელი სოფელი იქ გაჩნდა თავისი „თავიკაცითურთ“, მაგრამ ვაი, რომ ნანატრი აღფრთოვანება არ ჩანდა არსად. ხალხი ერთობ უცნაურად იქცეოდა. პირჯვარს ინერდა და რიგრიგობით შედიოდა საყ-

დარში. მერე იქიდან დაზაფრულები გამოდიოდნენ და სდუმდნენ. სწუხდნენ და ეშინოდათ. ტიროდნენ და სახეს იცვლიდნენ. ერთმანეთს ემსგავსებოდნენ. თითქოს, მთელ სოფელს ერთი საერთო სახე მიეღო – დაღმეჯილი და უსიამო. კუშტი. პირქუში. ხორშაკ ქართაგან დაღარული. თვალდანვრლებული და უსაზღვროდ დაძაბული. გარშემო ისეთი სიჩუმე იდგა, რომ ოლეგს თავისი მომატებული გულისცემაც კი ესმოდა. აშკარად არ იყო საქმე კარგად. ყველა თვალს არიდებდა. ის, ის სოფლის თავკაციც კი არაფერს იძახდა. სწორედ ის, რომელმაც თავად გამოაცხადა კრებაზე, ეკლესიის კედლები უნდა შევათეთროთ და მერე შიგ კლუბი გავხსნათო. მერე, განა მისი ნახელავი არ სჯობდა იმათ ნაწუნწკლ საღებავებს? მან ხომ საერთოდაც გააქრო, რაც იქ ეხატა?!

სოფელი ისევე მდუმარედ გაიკრიფა, როგორც მოვიდა. კაციშვილს არ დასცდენია სიტყვა. თავზარდაცემული დაეშვა სახლისკენ. კოჭლობდა. ვერაფერს ხვდებოდა. გონება დაბინდვოდა. ერთადერთი, რაზეც შეეძლო ფიქრი, ეს იყო ბებია და მისი სახე. ნაბიჯს უმატა. თითქმის გარბოდა. უფრო მეტს დარდობდა. ნაიქცა. ადგა. დაიგვიანა. სიტყვას ჩაესწრო. გულს ველარ გაეძლო. ბებია აღარ იყო. იყო მხოლოდ ამბავი სოფლისა. სოფლისა, რომელმაც ვერ გაიმეტა ეკლესია წასაბილწად და ფქვილით შეათეთრა. თუმცა, ეს სულ სხვა სოფლის ამბავი იყო. აქ კი, ამ სოფელში, ცხოვრობდა ყოჩაღი ოლეგი...

ნინო კაკაჩია

მაგიური თეატრი 1

სული მიყიდე ხორციანად ქვის ლევიათანს
და ყველა ცოდვა განტევების იკისრა ვაცმა,
სამარიტელის ლოცვებისგან დაღლილმა თითქოს
ქრისტეს მოსთხოვე ხელმეორედ გოლგოთა, ჯვარცმა.
როგორც სამოთხით გამორიყულ ყველა ლუციფერს
მზის კარიბჭესთან ელოდება მოგვების ჯარი,
შენც მოგენია შურისგების და მტრობის ნიშნად,
ბაიხალიდან გამოქცეულს, ქვიშების ქარი.
ორსული ხარ და ორ სულობას ებრძვიან შენში,
დახშულ ყურებში ყრუ ტკივილის მტკაველიც ატანს.
ქრისტეს მოსთხოვე ხელმეორედ გოლგოთა, ჯვარცმა,
სული მიჰყიდე ხორციანად ქვის ლევიათანს...

მაგიური თეატრი 2

როგორც მეძავი, შუალამით დანგრეულ სახლთან
დგახარ და გინდა, ყველა სურვილს შეასხა ფრთები.
არ გეშინია ჰადესიდან ამოძახილის,
ცერბერის ყელზე შემოხვეულ ცხრათავა დევის.
რომ მოკლას სიზმრის დამშეული ფობეტორები,
შენი ციკლოპი ელოდება ლამის ნყვდიადებს,
თითქოს ბინძური კუნჭულიდან გამოპარული
დემონი შენი სხვა დემონებს თავებს მიადებს.
და ასე ივლით, სანამ მიწა იქნება თბილი,
სანამ მეგობრობს ბელიალი და თანატოსი.
ყველა სურვილი იზეიმებს, იქნები მშვიდი,
როცა დადგება აღსასრული ამ სამყაროსი.

ქარიშხლიანი

ედვინება 13 იენისის ტრაგედიას

რომანსერობს მოქონდათ ნვიმა –
მელანქოლია იენისის დილის;
და დედალოსის გადახსნილ მკერდზე
ჭინკებს ეძინათ მეფური ძილით.
დღე იტკიებდა გაკვეთილ მუცელს,
ნეკერჩხლებს სველი ემოსათ პლისე...
და სადღაც მაღლა ტანაყრილ ღრუბელს
ნვიმაში ქოლგით მიყავდა ქრისტე.

შენ მზის ცოლი ხარ!

შენ მზის ცოლი ხარ, უმანკო ხარ, მაგრამ მე ვიცი,
ყველა ღრუბელთან და ვარსკვლავთან რომანებს აბამ,
დედამინიდან მოტაცებულ გიშრისფერ თვალებს
ნუკრივით ნაბავ!
შენ მზის ცოლი ხარ, უმანკო ხარ, მე ვიცი, ვიცი,
მთვარემ ათასჯერ მიგაჯაჭვა ზევსის სანოლთან,
უცებ დაეშვა ოლიმპოდან ღმერთების ჯარი,
მთებიც გასწორდა!
იყო მდიდრული, ბოჰემური ღამე და, ალბათ,
იმ ღამით კლავდნენ ჯადოსნური დაშნით ონავრებს.
შენ მზის ცოლი ხარ, უმანკო ხარ, მაგრამ მე ვიცი,
ყველა ღრუბელთან და ვარსკვლავთან აბამ რომანებს!

ნუნუ გელაძე

ადამიანურ ღირებულებათა ნანგრევებზე

საუბარი დაჩა მარაინისთან

მწერალი და მთარგმნელი ნუნუ გელაძე დიდი ხანია იტალიაში ცხოვრობს და ემსახურება ქართულ მწერლობას – თარგმნის ქართულიდან იტალიურად და, საზოგადოდ, ქართულ კულტურას აცნობს უცხოელებს. მისი თაოსნობით არაერთი ლიტერატურული შეხვედრა გაიმართა ქართველ მწერლებთან რომში, მილანში, პალერმოსა და იტალიის სხვა ქალაქებში.

გთავაზობთ ნუნუ გელაძის ინტერვიუს ცნობილ იტალიელ მწერალ დაჩა მარაინისთან.

ზაიკოსის, ჟურნალისტის, ესეისტის, პოეტის, სცენარისტის, დრამატურგის, კინოდოკუმენტალისტის, მთარგმნელის მრავალრიცხოვანი რომანი, პიესა, ლექსი თუ ესეისტური ნაშრომი მსოფლიოს თითქმის ყველა ენაზეა თარგმნილი და არაერთი საერთაშორისო ლიტერატურული, ასევე, ყველა პრესტიჟული ეროვნული პრემია აქვს მოპოვებული; 2014 წელს წარდგენილი იყო ნობელის პრემიაზე. მინიჭებული აქვს უცხოეთისა თუ ეროვნული უნივერსიტეტების დოქტორის საპატიო წოდება.

უაღრესად ნაყოფიერი შემოქმედი დაჩა მარაინი სამწერლო კარიერას ადრეული ასაკიდანვე იწყებს. ოცდაექვსი წლისა აქვეყნებს თავის პირველ რომანს „არდადეგები“, რომელმაც მკითხველის დიდი ინტერესი გამოიწვია, მაგრამ კრიტიკისა და ეკლესიის მსახურთა ქარცეცხლში მოჰყვა თავისი „უხამსობის“, „გარყვნილების“,

დაჩა მარაინის, სამწუხაროდ, ქართველი მკითხველი არ იცნობს. ოთხმოც წელს გადაცილებული საყოველთაოდ აღიარებული იტალიელი პრო-

„პორნოგრაფიულობის“ გამო. საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ „რეალისტური რომანის სასიკვდილო ეგზეკუციად“ შეირაცხა. ასეთივე სკანდალური აღმომჩნდა მომდევნო წელს გამოცემული რომანი „უქეიფობის ასაკი“, რომელმაც გამომცემელთა საერთაშორისო პრემია დაიმსახურა და მოგვიანებით ფილმაც გადაიღეს. მომდევნო წლებში დაჩა მარაინი აქვეყნებს მოთხრობების, პოეტურ, ესეისტურ და პუბლიცისტურ კრებულებს; რომანებს – „ზეპირად“, „ქურდი ქალის მოგონებები“, „ქალი ომში“, „პიერას ამბავი“, „წერილი მარინას“, „ჰელსინკისკენ მიმავალი მატარებელი“ და სხვ., საბავშვო წიგნებს, პიესებსა და სცენარებს (იგი პაზოლინის ფილმის „ათას ერთი ღამის ყვავილის“ სცენარის თანაავტორია). ნამდვილი აღიარება დაჩა მარაინის, როგორც რომანისტის, მოუტანა 1990 წელს გამოქვეყნებულმა რომანმა „მარინა უკრიას ხანგრძლივი ცხოვრება“ და თუ მანამდე მისი წიგნების ორმოცი-ორმოცდაათი ათასი ეგზემპლარი იყიდებოდა, ამ უკანასკნელის მილიონი ეგზემპლარი გაიყიდა და ფილმაც გადაიღეს (საერთოდ, მარაინის არაერთი რომანია ეკრანიზებული). მას შემდეგ დაჩა მარაინიმ სხვადასხვა ჟანრის და ხასიათის ოცზე მეტი წიგნი გამოსცა, რომელთა უმრავლესობა მასკულისტურ იტალიურ საზოგადოებაში ქალის აუტანელ ყოფას ეხება, თუმცა იგი არა მხოლოდ კალმით იბრძვის ყოველგვარი უსამართლობის წინააღმდეგ, არამედ, სამოციანი წლებიდან მოყოლებული, ჩაბმულია ფემინისტურ მოძრაობაში და აქტიურად იცავს ქალების, ლტოლვილთა თუ უმცირესობათა უფლებებს, ებრძვის რასიზმს და ისლამის დემონიზაციას, აღვირახსნილ ფუფუნებასა და ბავშვთა შრომის დაკაბალებას; ეწევა ქველმოქმედებას და უანგაროდ ხელმძღვანელობს ლიტერატურული დაოსტატების კურსებსა თუ ლიტერატურულ ფეს-

ტივალებს. ერთ-ერთი ასეთი ფესტივალი უკვე რამდენიმე წელია სექტემბრის თვეში ქალაქ არონაში იმართება და საოცრად თავმდაბალ და უშუალო ქალბატონ დაჩა მარაინისთან საუბრის შესაძლებლობა მეძლევა ხოლმე. როცა ჩვენს საუბრებს ინტერვიუს ფორმა მივეცი და „ცისკარში“ გამოქვეყნების ნებართვა ვთხოვე (თან ჟურნალის ერთ-ერთი საუკეთესო ნომერი წავუღე საჩვენებლად), სიამოვნებით დამთანხმდა.

ნუნუ გელაძე – თქვენი ვრცელი და, მართლაც, იშვიათი ბიოგრაფიიდან ცნობილია, რომ ოჯახთან ერთად თქვენი პირველი მოგზაურობა კავკასიას უკავშირდება, უფრო სწორად, იაპონიაში მცხოვრებ ქერა და ცისფერთვალა ჰაინუს ტომს, რომელიც კავკასიური წარმოშობის ეთნოსად ივარაუდება და რომლის ეთნოგენეზით იყო დაინტერესებული მამათქვენი, ანთროპოლოგი ფოსკო მარაინი. ხომ არ გვიამბობდით ამის შესახებ და იაპონიაში გატარებულ წლებზე?

დაჩა მარაინი – უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ, 1938 წელს, მამამ მონაწილეობა მიიღო საერთაშორისო კონკურსში; მოიპოვა დაფინანსება ჰაინუს ტომის ანთროპოლოგიური კვლევებისათვის და ახლად შერთულ მხატვარ მეუღლესთან და ორიოდე წლის ქალიშვილთან, ანუ ჩემთან ერთად, იაპონიაში გაემგზავრა. ჩვენმა ოჯახმა რამდენიმე წელი იცხოვრა ჩრდილოეთ იაპონიაში, ჰოკაიდოს კუნძულზე, სადაც ფოსკო სწავლობდა ჰაინუს ტომის ცხოვრებას. გვექონდა ხის პატარა სახლი, თოვლში ჩაფლული, და ვიყავით ძალიან ბედნიერები; აქვე დაიბადა ჩემი და, რომელსაც იაპონური სახელი იუკი (თოვლი) დაარქვეს (ჩემი მესამე დაც, ანტონელა იაპონიაში დაიბადა); გვყავდა იაპონელი მეგობრები, იაპონელი ძიძა, გვეცვა იაპონური სამოსი და ვიკვებებოდით იაპონური კერძებით, ჩვენთვის ეს ინტეგრაციის ერთგვარი ფორმა იყო. მე

ლამის იაპონურად ავიდგი ენა და ადგილობრივი დიალექტიც კი ვიცოდი, მაგრამ 1943 წელს ყველაფერი შეიცვალა: იაპონიამ გერმანიასთან და იტალიასთან ურთიერთშეთანხმების ხელშეკრულება დადო და იაპონიაში მცხოვრებ ყველა იტალიელს მოსთხოვა ხელი მოეწერათ ჩრდილოეთ იტალიაში მუსოლინის მიერ გამოცხადებული სალოს რესპუბლიკის მხარდამჭერთა პაქტზე; ეს ხდება მაშინ, როცა იტალიის სამხრეთი მოკავშირეების მიერ ნაციფაშიზმისგან უკვე გათავისუფლებულია. სასტიკი უარის გამო (ჩემი მშობლები ანტიფაშისტები იყვნენ) მთელი ჩვენი ოჯახი პოლიტიკური პატიმრის სტატუსით საკონცენტრაციო ბანაკში გაამწყვდეს – ჯერ ტემპაკუში (ნაგოია), მერე, როცა იქაურობა დაბომბეს, კოდაიჯის ტაძარში. იქ გავატარეთ ორი უმძიმესი წელი, გადავიტანეთ სიცივე, შიმშილი, არაერთი დაავადება: ავითამინოზი, სუროვანდი, პერნიციოზული ანემია... სამი პატარა ქალიშვილის შიმშილით სიკვდილის შიშით შეძრწუნებულმა მამამ ყველას თვალწინ „იუბი კირის“ რიტუალი შეასრულა, ცულით ნეკი მოიჭრა. ეს რიტუალი ბანაკის ზედამხედველებს, იაპონური ტრადიციის მიხედვით, მტრისადმი ლმობიერებას ავალდებულებდა; ასე მოგვცეს თხა, რომლის რძითაც ცოტა ხანს ვიკვებებოდით ბავშვები. ომის დამთავრებამ უეჭველ სიკვდილს გადაგვარჩინა, გაგვათავისუფლეს იტალიელები და ტოკიოში თითქმის ერთი წლის ლოდინის შემდეგ ამერიკელების სამხედრო გემით 1947 წელს სიცილიაში, დედაჩემის, ტოპაზიას მშობლების (სიცილიური არისტოკრატიული გვარის ალიატა სალაპარუტას ჩამომავლები – ნ.გ.) გაპარტახებულ მამულში ჩავალწიეთ.

– ყოველივე ამის შესახებ თქვენ დანვრილებით გადმოსცემთ მოგონებათა წიგნებში – „ბაგერია“, „კობოსკენ მიმავალი გემი“, „სამყაროს თამაში“, „დიდი დღესასწაული“, ამ უკანასკნელში კი გამოიხსობთ იმ გარდაცვლილი ადამიან-

ნების სულებს, ვინც თქვენს ცხოვრებას კვალი დააჩნია. რა როლი შეასრულეს თქვენს ცხოვრებაში მშობლებმა? მეგობრებმა?

– ჩემმა მშობლებმა მასწავლეს უმთავრესი: საკუთარი იდეებისა და პრინციპების დაცვა, თუნდაც რისკის ფასად; მოყვასის პატივისცემით მოპყრობა არა წინასწარდადგენილი ფორმლობის დასაცავად, არამედ და უწინარესად, საკუთარი თავის პატივსაცემად.

– ...და ამავე წიგნში მოხსენიებულ მეგობრებზე რას გვეტყვი?

– პიერ პაოლო პაზოლინი იყო პრინციპული და შეუვალი საქმეში, მაგრამ საოცრად თბილი, ჩუმი და მშვიდი ჩვეულებრივ ურთიერთობაში; ჩვენ განუყრელი მეგობრები ვიყავით და ბევრს ვმოგზაურობდით ერთად, ბევრი სირთულეც გადაგვიტანია მოგზაურობისას. ის ყველანაირ დისკომფორტს უდრტვინველად იტანდა, სადაც მოუხდებოდა, იქ დაწვებოდა დასაძინებლად; ეგ არის, გაზქურის ანთებაც კი არ იცოდა, იმდენად იყო დედაზე დამოკიდებული. ახლაც მესიზმრება ხოლმე, მოდის და მთხოვს: „ყავას მომიდულებ?“ ალბერტო მორავია რადიკალურად განსხვავდებოდა პიერ პაოლოსგან – უყვარდა გართობა, მხიარული მოსაუბრე იყო – ლალი, ხუმარა, იუმორში არც სხვებს ინდობდა და არც საკუთარ თავს. ჩვენ თხუთმეტი წელი ვიცხოვრეთ ერთად და მერეც უახლოეს მეგობრებად დავრჩით; საღამოებს მუდამ მეგობრებთან ერთად ვატარებდით, ალბერტომ ისეთი ამბების გამოგონება იცოდა... თავისი იმპროვიზაციით ყველას ხიბლავდა. მარია კალასი იყო მორცხვი, დაბნეული, სევდიანი... ძალიან უყვარდა პიერ პაოლო და ცდილობდა, როგორმე ეხსნა იგი ჰომოსექსუალიზმისგან; მდიდრულ სასტუმროებს მიჩვეული, მინის იატაკიან ქოხმახებსაც არ თაკილობდა, ოღონდ პიერ პაოლოს გვერდით ყოფილიყო და სულ მეკითხებოდა: „როგორ

ფიქრობ, ვუყვარვარ?“ მეც ვუდასტურებდი, რადგან პიერ პაოლოს მართლა უყვარდა იგი, ოღონდ პლატონურად.

– **ცნობილი მწერალი და სატელევიზიო წამყვანი კორადო აუჯასი მწერლობის ჯადოქარს გინოდებთ. რაში გამოიხატება თქვენი ჯადოქრობა და რითი ახსნით თქვენს ასეთ საყოველთაო წარმატებას მთელ მსოფლიოში? პირველი რომანი „არდადეგები“ 1962 წელს გამოაქვეყნეთ. როგორი იყო თქვენი პირველი ნაბიჯები სამწერლო ასპარეზზე?**

– წერა მიყვარს და როცა ვწერ, არანაირ ჯადოქრობაზე არ ვფიქრობ.

რებლად და მალევე დავაარსე ჟურნალი სახელწოდებით „ლიტერატურის დრო“; პარალელურად ვსწავლობდი და თავის სარჩენად ათასგვარი სამუშაოს შესრულებაც მიწევდა ხან არქივში, ხან ფოტოგრაფის თანაშემწედ, ხან მდივნად. ცხადია, ვწერდი და ვთანამშრომლობდი ლიტერატურულ ჟურნალებთან: „პარაგონი“, „ახალი არგუმენტები“, „ილ მონდო“.

– **ნაწარმოებებში ძალიან ინტენსიურად იყენებთ დიალექტებს. მახსოვს, წლების წინათ, თქვენი რომანი „იზოლინა“ რომ წავიკითხე, გამიკვირდა და**

ცხადია, გასათვალისწინებელია, რომ მწერლების ოჯახში გავიზარდე: მამაჩემის დედა, იოი კროსე პავლოვსკა, ინგლისურად წერდა რომანებს, მამაც არაერთი წიგნის ავტორი იყო და ძალიან ბუნებრივად მოხდა რომ ცამეტი წლის ასაკში მხატვრული ნაწარმოები დავწერე. ის პალერმოს სკოლის გაზეთში გამოქვეყნდა. თვრამეტი წლისა სიცილიიდან რომში გადავედი საცხოვ-

გამიჭირდა კიდევ ვენეტური დიალექტის გაგება, მერე და მერე შევეჩვიე პიესა „ვერონიკა, კურტიზანი და მწერლის“ ვენეციურს, რომანის „მარიანა უკრიას ხანგრძლივი ცხოვრების“ სიცილიურს, „დონა ლინორა ჯაკობინას“ ნეაპოლურს და პოეტურ კრებულ „ჩემო ქალებოს“ რომაულს. თქვენ არაერთი ინგლისელი, ამერიკელი და იაპონელი ავტორი თარგმნეთ, როგორ ფიქრობთ, მთარგმნელმა

დიალექტი როგორ უნდა გადმოიტანოს?

– ერთი ენის დიალექტის თარგმნა მეორე ენის დიალექტზე, სამწუხაროდ, შეუძლებელია, რადგან იგი ლინგვისტური ექსპრესიაა და ზედმინენითაა ჩაქსოვილი იმ გარემოში, რომელშიც ამ დიალექტს იყენებენ; გარდა ამისა, როგორც წესი, დიალექტს არა აქვს დამწერლობა, ის მხოლოდ ზეპირი მეტყველებაა და აქედან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ ყველაზე გონივრული გადაწყვეტილება მთარგმნელისთვის ის იქნება, ლინგვისტურ ლოკალიზაციას ყურადღება არ მიაქციოს.

– **თქვენს წიგნში „მწერლობის სიყვარული“, ყველა ეროვნების მწერალს თუ ლიტერატორს რომ გამოადგებოდა სახელმძღვანელოდ, წერთ: „...ნებისმიერი თარგმანი არის კომპრომისი... ტექსტის მუსიკალობა განწირულია დასაკარგად, თუმცა არიან მთარგმნელები, რომელთაც შესანიშნავად თარგმნეს იმ ენიდან, რომელიც თითქმის ან საერთოდ არ იცოდნენ“... და მოგყავთ „ცნობილი მაგალითი პასტერნაკისა, რომელმაც ბრწყინვალედ თარგმნა ქართულიდან, ენის არცოდნის მიუხედავად“. გამოდის, იზიარებთ თავისუფალი თარგმანის თეორიას. აქ ხომ არ ჩნდება საშიშროება „traduttore-traditore“ (მთარგმნელი-მოლაღატე. იტალიურ სიტყვათა თამაშში: traduttore-ს „ო“-ს traditore-ს „ი“-თი შეცვლით ხშირად მიუთითებენ თავისუფალი თარგმანის რისკზე – ნ.გ.)?**

– თქვენც ხომ დიდი ხანია თარგმნით და კარგად იცით, რამხელა პასუხისმგებლობის წინაშე დგას ყოველთვის მთარგმნელი. პრობლემა მხოლოდ ის არ არის, იცი თუ არა კარგად ის ენა, რომლიდანაც თარგმნი, არამედ აქ მთავარია სასიამოვნო და ორიგინალური სტილის შექმნა იმ ენაზე, რომელზეც თარგმნი; რაღაც ისეთის შექმნა, რომელიც სილამაზით, რიტმით, ტემპით, მუსიკალობით ორიგინალის ენას უნდა შეესაბამებოდეს. იტალიელი პროფე-

სორები, მაგალითად, რომელთაც ყველა ნიუანსი იციან ენისა, ხშირად ვერ თარგმნიან სათანადოდ. როგორც წესი, სწორედ ეს პროფესორები ქადაგებენ ხოლმე დედნისადმი ერთგულებას. ამით იმის თქმა არ მინდა, რომ მთარგმნელმა არ უნდა იცოდეს სათარგმნი ტექსტის ენა, პირიქით, მაგრამ, თუ თარგმნილი ტექსტი კოჭლია, ენის ცოდნა-არცოდნა მეორე პლანზე გადადის. მაგალითს მოვიტან: პაზოლინის მიერ თარგმნილი ესქილე, რა თქმა უნდა, სრულყოფილი არ არის, მაგრამ გრეცისტი სახელიანი პროფესორების მიერ თარგმნილს ასი თავით სჯობს, ვინაიდან პიერ პაოლო იყო პოეტი და საკუთარი პოეტური ნიჭი ჩააყენა დიდი ბერძენი დრამატურგის ლირიკული ენის სამსახურში.

– **თქვენი ვრცელი შემოქმედების უმთავრესი თემა ქალია, ხშირად – დაჩაგრული, ნანამები, მოკლული... ადამიანი უემოციოდ ვერ წაიკითხავს თქვენს რომანებსა და მოთხრობებს: „ჩემი ქმარი“, „ხმები“, „გოგონა მაკეუედას ქუჩიდან“, „წყვიდიანი“, „მოპარული სიყვარული“... ისეთი მძაფრია მათში რეალობის შეგრძნება. ნამდვილი ამბებია? ან საიდან მოდის დღევანდელ საზოგადოებაში ქალების მიმართ ამდენი ძალადობა და როგორ უნდა ვებრძოლოთ ამას?**

– თითქმის ყველა ნაწარმოები ნამდვილ ამბავზეა აგებული, მათ მთელ მსოფლიოში კრებს Amnesty International-ი, თუმცა ძალადობა ჩვენშიც ბევრია, იტალიაში, ჩვენს ოჯახებში, იმ სუსტი, მხდალი მამაკაცების მიერ ჩადენილი, ქალის დამოუკიდებლობას რომ ვერ ეგუებიან, ქალის თავისუფლება უბედურებად რომ მიაჩნიათ და ოღონდაც არ დაკარგონ კონტროლი, მათზე „ღვთივ დადგენილი და მარადიული უფლება“, ამჯობინებენ, მოკლან ცოლი ან შვილი და ამის შემდეგ ხშირად თავიც მოიკლან. თუმცა ამას საერთო არაფერი აქვს სქესთან – აქ მთავარია აღზრდა, კულტურა; ბავშვი არც მოძა-

ლადედ იზადება და არც მკვლელად. ის არასწორი აღზრდის, კულტურული ფორმაციის შედეგად გარდაიქმნება ასეთად. მართალია, კულტურა იცვლება და ზოგიერთები, უფრო ხშირად მამაკაცები, ზოგჯერ ქალებიც, ვერ ეგუებიან ამ გარდაქმნებს, მთელი არსებით ენინაალმდეგებიან და ეს წინააღმდეგობა აჩენს პარანოიას, დაუნდობლობას, ძალადობას... ამ ყველაფრიდან გამოსვლის უმთავრეს გზად მიმაჩნია სწორი აღზრდა, დაწყებითი კლასებიდანვე ბავშვებისათვის იმის შთანერგვა, რომ არ შეიძლება ადამიანი ვინმეს ფლობდეს, რომ სიყვარული არ ნიშნავს საკუთრებას და მეორე ადამიანზე მბრძანებლობას. ასე რომ, სწორედ განათლებაზე, წიგნიერებაზე ზრუნვაა საშური საქმე.

– წიგნიერება ახსენეთ. ვრცელდება ინფორმაცია, რომ იტალია ბოლო ადგილზეა ევროპაში მკითხველთა რაოდენობის მიხედვით?

– მართალია. სამწუხაროდ, იტალიაში ცოტაა მკითხველი, მაგრამ ამას თავისი საფუძველი აქვს: იტალიური ენა, ბევრ სხვასთან შედარებით, ძველი ენაა, თუმცა სახელმწიფო ენად გვიან ჩამოყალიბდა, ვინაიდან, მოგეხსენებათ, არ არსებობდა ერთიანი სახელმწიფო, ერთიანი ერი. იყო პატარ-პატარა სახელმწიფოებრივი გაერთიანებები, რომლებიც ერთმანეთს გამუდმებით ებრძოდნენ. საერთო ეროვნული ენა ძალიან გვიან დაკანონდა და ამის შედეგს დღემდე ვიმკით. ნამდვილი იტალიური სამწერლო ტრადიცია, ვიტყვოდი, მეოცე საუკუნიდან იწყებს ჩამოყალიბებას. მე ხშირად ვამბობ, რომ თანამედროვე იტალიურ პროზას ორი მშობელი ჰყავდა: მამა – იტალი ზვევო და დედა – გრაცია დელედა. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ იტალიურ მწერლობაში ნამდვილი აფეთქება მოხდა: კალვინოდან – პავეზემდე, მორავიადან – ბასანიმდე, კასოლადან – პაზოლინიმდე.

აქვე უნდა ვახსენოთ ქალებიც: ლალა რომანო, ანა მარია ორტიზე, ანა მესინა, ელზა მორანტი, ნატალია გინზბურგი, ფაუსტა ჩალენტი – ისინი ჩვენს ლიტერატურულ დედებად იქცნენ.

– და დღეს?

– დღეს ახალგაზრდა მწერლები აგრძელებენ მათ ტრადიციას, ასეთებია: მელანია მაძუკო, როსანა კამპო, მარგრეტ მაძანტინი, კაროლა სუზანი, სიმონა ვინჩი, სილვია ავალონე და სხვები.

– პოეტი დაჩა მარაინი რომელ იტალიელ კალმის ოსტატებთან გრძნობს სულიერ ნათესაობას? ლიტერატურულ „დაჯგუფება 63“-ის გარშემო გაერთიანებულ პოეტებთან ხომ არა?

– „დაჯგუფება 63“-ის წევრი არასოდეს ვყოფილვარ. მიუხედავად იმისა, რომ ყველას ვიცნობდი, ვმეგობრობდი სანგუინეტისთან, პალიარინისთან, პორტასთან, არ ვეთანხმებოდი მათ შეხედულებას იმის თაობაზე, რომ რომანი მოკვდა. და ეს დავადასტურე კიდეც – მე რომანების წერა მას შემდეგაც, როცა მათ ხელი აიღეს ვრცელი ნაწარმოებების შექმნაზე. მათგან მხოლოდ უმბერტო ეკომ – „იტალიური რომანი მოკვდა“-ს მთავარმა თეორეტიკომმა განაახლა რომანის წერა, უკან წაიღო თავისი თეორიები, ტრადიციული რომანები დაწერა და დიდი წარმატებაც მოიპოვა. რაც შეეხება პოეტებს, სულიერი ნათესაობის რა მოგახსენოთ, მაგრამ არაჩვეულებრივ პოეტად მიმაჩნია ალდა მერიინი; მასთან ერთად დავასახელებდი ამელია როსელის, რომელმაც რამდენიმე წლის წინათ სიცოცხლე რომ თვითმკვლელობით დაასრულა, შედარებით ახალგაზრდებს – პატრიცია კავალის და ვივიან ლამარაკს. სხვაც ბევრი კარგი ახალგაზრდა პოეტი გყავს, რომელთაც ჩვენს ჟურნალში – „ახალ არგუმენტებში“ ვბეჭდავთ. დღეს იტალიაში ეს ყველაზე ხანდაზმული ჟურნალია, რომელმაც, ფაქტობრივად

სამზეოზე გამოიტანა თითქმის მთელი დიდი იტალიური ლიტერატურა.

– **„ვწერთ, რათა დავიკმაყოფილოთ მოთხოვნილება, რომელსაც ლამის ეროტიკული ვნება აღძრავს; ვწერთ, რადგან, უბრალოდ, ბედნიერად ვგრძნობთ თავს, რადგან სხვაგვარად არ ძალგვიძს და წერის პროცესში უდიდეს ნეტარებას ვგრძნობთ“**, – ამბობთ თქვენს წიგნში „მწერლობის სიყვარული“. ცნობილია, რომ სხვადასხვა ავტორს წერის დროს სხვადასხვანაირი განცდა ეუფლება – მაგალითად, ჰაინეს სიცხე უწევდა, დიუმა ტიროდა... თქვენ რას განიცდით?

– ტირილი არ მახასიათებს, მაგრამ, თავისთავად ცხადია, წერის დროს ემოციური მუხტი მაღალია და ის ვნება, რაც თვითგამოხატვისკენ, წერისკენ გიბიძგებს, უდიდესი ნეტარებაა, რასაც ნებისმიერი შემოქმედი განიცდის, იქნება ეს, ვთქვათ, მხატვარი, როცა ხელში ფუნჯს აიღებს და თეთრ ტილოზე რაიმეს მოხაზავს, ან მუსიკოსი, როცა სანოტე ფურცელზე ნოტს გამოიყვანს და იცის, რომ ამ ნოტით დაიბადება მისი მელიოდა, მისი ფიქრი, მისი გრძნობა...

– **სულ ცოტა, კიდევ ათი შეკითხვა მაინც მექნებოდა თქვენი შემოქმედების ირგვლივ, რომელიც მაფიას, პოლიტიკას, დღევანდელ სოციალურ და პოლიტიკურ ვითარებას ასახავს იტალიასა თუ მთელ მსოფლიოში, მაგრამ ამჯერად თეატრით შემოვიფარგლები. 1967 წელს თქვენ დააარსეთ „მაჩვზლარბას თეატრი“, მოგვიანებით „ჩენტოჩელეს თეატრი“, შემდეგ ახალი თეატრალური კომპანია „მადალენა“, ხართ ოცდაათზე მეტი პიესის ავტორი, წარმატებით რომ იდგმება ევროპისა და ამერიკის სცენებზე. როგორია დღეს იტალიური თეატრი, ისევ მოსავს ძველი დიდება თუ ტელევიზიამ დაჯაბნა?**

– ტელევიზია ვერასოდეს შეცვლის თეატრს, მიუხედავად იმისა, რომ იგი ყველა სახლში შეიჭრა და მაყურებელთა უმრავლესობა ძალადობით დაიპყრო.

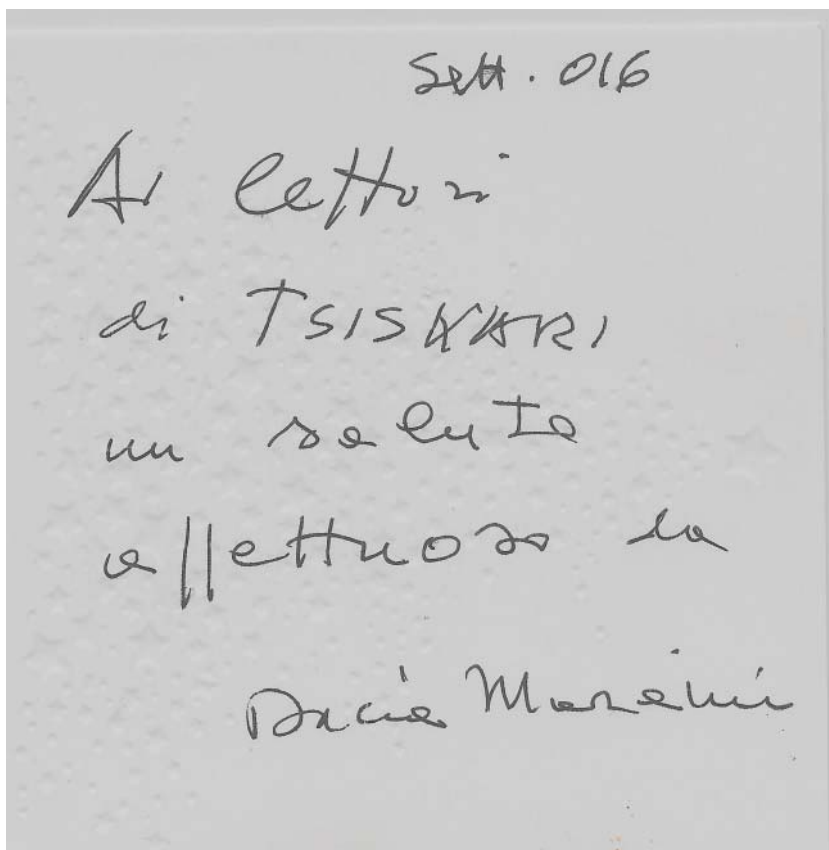
ფაქტი ის არის, რომ დღეს სპექტაკლი ვირტუალური გახდა, ანუ ის ეკრანზე ვითარდება და მის უკან არავინ დგას; მაშინ, როცა თეატრი – სცენა უშუალო კონტაქტშია ადამიანებთან. მაყურებელსა და მსახიობებს შორის ყალიბდება ჰარმონია, რაც გამორიცხულია ტელევიზიის ეკრანის წინ. მაყურებელი იზიარებს მსახიობის ემოციებს და თანამონაწილეა ყველაფერ იმისა, რაც სცენაზე ხდება. ერთი სიტყვით, იმართება დიალოგი, თუნდაც მუნჯი, მაგრამ ცოცხალი. და ამ დიალოგს ეფუძნება საზოგადოების სულიერი აღზრდა. ამიტომაც მიმაჩნია, რომ თეატრს უდიდესი აღმზრდელი და სოციალური ფუნქცია აქვს და ამიტომაც მას ვერც ერთ სხვა სანახაობას ვერ შევადრით.

– **...და როგორია დღევანდელი იტალიური საზოგადოება? ჯერ კიდევ ორმოცი წლის წინათ თქვენი მეგობარი პაზოლინი წერდა: „დღევანდელი იტალია ზუსტად ისეა დანგრეული, როგორც 1945 წელს. მეტიც, დანგრეულია უფრო სავალალოდ, ვინაიდან შენობებისა და ძეგლების ნანგრევებზევე კი არა ვართ მოქცეულნი, რაგინდ აუტანელიც უნდა იყოს ეს, არამედ „ღირებულებათა ნანგრევებზევე“: ჰუმანისტური ფასეულობების და, რაც ყველაზე ნიშანდობლივია, ადამიანურ ღირებულებათა ნანგრევებზევე“. დღეს რა ვითარებაა ამ მხრივ?**

– ფაქტია, რომ დღეს იტალიური საზოგადოება სასონარკვეთილი დაცურავს ჩაძირულ ღირებულებათა ფსკერზე, თუმცა, ვფიქრობ, ეს დიდხანს არ გაგრძელდება. ასეთივე ვითარებაა მთელ მსოფლიოში. გაქრნენ იდეოლოგიები, გაქრა დიდი უტოპიები. მაგრამ, რაკი ადამიანს აქვს მოთხოვნილება, სჯეროდეს ევოლუციის, პროგრესის, ნელ-ნელა შეიქმნება ღირებულებათა ახალი სისტემები, რომელშიც ყველა შეიცნობს საკუთარ თავს. ტრადიციული ღირებულებების რღვევას რაღაცა მაინც გადაურჩა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ახლა მე და

თქვენ ამაზე ვერ ვისაუბრებდით. გადარჩა ადამიანის უფლებები და ეს ცოტა არ არის; პატივისცემა სხვის მიმართ, მონობის უარყოფა, იმის აღიარება, რომ დემოკრატია ერთადერთი შესაძლებელი წესრიგია ცივილური თანაცხოვრებისა: ძალაუფლების უარყოფა, ძალადობის დაგმობა, იმის დადგენა, რომ ყოველი ადამიანი თანასწორია და აქვს თანაბარი უფლება და მოვალეობა, რომ ყოველი ადამიანი საკრალურია არა რელიგიური, არამედ სამოქალაქო, ჰუმანისტური

თვალსაზრისით. და ეს ღირებულებები შეურყეველია, იმისდა მიუხედავად, მოვაქცევთ თუ არა მათ ზუსტად განსაზღვრული იდეოლოგიის, პარტიის თუ რელიგიის ჩარჩოებში. აქედან უნდა დავიწყოთ, რათა ვპოვოთ ყველაზე მარტივი, ყველაზე პრაქტიკული ღირებულებების გაზიარების სიხარული, რაც შეგვაძლებინებს, ერთად ვიცხოვროთ ერთმანეთზე თავდასხმის გარეშე, პატივი ვცეთ ნებისმიერ განსხვავებულობას და ერთმანეთის თავისუფლებას...

გულთბილი სალამი „ცისკრის“ მკითხველს.

დაჩა მარაინი

ნინო ქუთათელაძე

აფხაზეთის მონატრება

ძვირფასო მეგობრებო, გენატრებათ აფხაზეთი?! მე უკვე სიზმრადაც ვერ ვხედავ ზღვასა და წებელდის მთებს, ფორთოხლისა და მანდარინის ნარინჯში ჩაფლულ სოფლებს, მაგნოლიის ხეივანს სოხუმში, ახალი ათონის ხელოვნურ ტბაზე მოსრიალე გედებს, ჩანჩქერს ზემოთ, ოდნავ მარჯვნივ გადახრილ ქვის ვეება ჯვარს, ივერიის მთას სიმონ კანანელის გამოქვაბულითა და კარსტული მღვიმეებით, ძველი გაგრის ბულვარს, ბიჭვინთის ტაძრის გლუვ კედლებსა და საფეხურებს, აღარ მესმის ხაოიანი აფხაზეთი – სარა ბარა ბზიეს ბოიტი – ერთმანეთის-

თვის ნათქვამი ლამაზი სიტყვები. მინდა გითხრათ, რომ მე არა მარტო აფხაზეთი, აფხაზეთიც მენატრება და სწორედ ამ მონატრებად ჩამითვალეთ ეს წერილი. მინდა აფხაზეთი ლიტერატურის კლასიკოსი ბაგრატ შინკუბა გავიხსენო.

ბატონ ბაგრატს ხშირად შევხვედრე სოხუმის სანაპიროზე, მაგრამ მასთან დალაპარაკება არასოდეს მიცდილა, რა თქმა უნდა, მანამ, სანამ იძულებული არ გავხდი, ინტერვიუ ჩამომერთმია მისთვის. ბევრი მაშინებდა მაშინ, ინტერვიუზე არ დაგთანხმდება, ქართველები არ უყვარსო... არადა, დამთანხმდა და სახლშიც მიმიწვია, შვილიშვილებიც გამაცნო... დღემდე მახსოვს ლამაზთვალეობა, სათნო გოგონა, მისი შვილიშვილი, სახელად გუნდა. არ ვიცი, რატომ განენწყო ჩემ მიმართ კეთილად... იქნებ, იმიტომ, რომ გაიგო – პოეტი ვიყავი... იქნებ, იმიტომ, რომ ერთად აღმოვჩნდით მუჰაჯირობისადმი მიძღვნილ გამოფენაზე, რომელზეც აფხაზმა პოეტმა, ნელი თარბამ მიმიწვია... იქნებ, იმიტომ, რომ, როცა ქალბატონი ნელი წერილებსა და წარწერებს მითარგმნიდა, მე და მას თვალები ცრემლებით გვექონდა საფეხ... იქნებ, იმიტომ, რომ უბედურება ან მისი შეგრძნება და განცდა უფრო აახლოებს ადამიანებს...

ერთხელ მის მშობლიურ სოფელ ქლო-
უშიც მოვხვდი. ბატონი ბაგრატი გულ-
გახსნილი მასპინძელი გამოდგა. მაგრამ
ყველაზე მეტად ქლოუს ბუნებამ გამაო-
ცა, თუმცა რა უნდა გიკვირდეს საქარ-
თველოში მცხოვრებ ქართველს?! ქლოუ,
დიახაც, რომ ორ ფერში ლივლივებს –
აქ ერთმანეთს მსუბუქ ზოლებად ენაც-
ვლება მწვანე და ლურჯი, უფრო სწორად
კი – მწვანისა და ლურჯის სხვადასხვა
ტონი... მაშინ ბატონ ბაგრატს ის ლექ-
სიც წავაკითხე, ამ სოფელს რომ უძღვნა
და რომელიც შემდეგ არჩილ სულაკა-
ურმა სიმღერასავით თარგმნა: „**ქლოუ,
ქლოუ, აქ დამერწა // ყრმობის აკვანი // და
პირველი ჩემი ლექსის // ბუდეც აქ არი**“.
// მართლაც, როგორ შეიძლება აქ არ
ამღერდეს კაცი?!

ბაგრატ შინკუბა 1917 წლის 12 მა-
ისს დაიბადა. 1939 წელს დაამთავრა
მაქსიმ გორკის სახელობის სოხუმის პე-
დაგოგიური ინსტიტუტი. შესანიშნავად
იცოდა აფხაზური, ქართული, რუსული,
ადიღეური და უზბეხური ენები. დიახ,
ის არა მარტო პოეტი და პროზაიკო-
სი, არამედ ისტორიკოსი და ლინგვის-
ტიც გახლდათ. აფხაზეთის ისტორიის
საკვლევად მას ერთხანს თბილისშიც
უცხოვრია. აქედან მოდის მისი ერთი
უცნაური მოგონებაც... ჩვენი არაოფი-
ციალური საუბრისას ბატონი ბაგრატი
უცებ გაიხსნა. გამიკვირდა კიდეც ამ,
ერთი შეხედვით, გოროზი ძლიერი კა-
ცის სიყვარულზე ალაპარაკება. სიყ-
ვარულზე საუბარი კი ისეთი რამეა,
უცებ გაახლოებს ადამიანთან, რადგან
შენ პირად განცდებს გადასცემ სხვას.
თავდაპირველად ბატონმა ბაგრატმა
კონსტანტინე გამსახურდია გაიხსენა,
თუ რა დიდი ამაგი ჰქონდა მას აფხაზ
ხალხზე, როგორ აქცია მან საქვეყნოდ
აფხაზი ხალხის გამორჩეული თვისე-
ბები, ტრადიცია, კულტურა... შემდეგ
გაიხსენა დიდი გალაკტიონი და ქარ-
თულადაც კი წაიკითხა ერთი ჩვენთვის
კარგად ცნობილი ლექსის სტრიქონე-

ბი: „გამარჯობა, აფხაზეთო შენი, //
ლურჯო ზღვაო, თეთრო სანატორია...
// მერე უცებ გიორგი ლეონიძესა და
მის პოეზიას შეეხო და... ერთი ფრაზა
აღმოხდა: „როგორ მიყვარდა?!“ გავოც-
დი... ვინ გიყვარდათ-მეთქი, ვკითხე
რუსულად, რადგან საუბარი რუსულ
ენაზე წარიმართა. ნესტან ლეონიძეო,
– მიპასუხა დაუფიქრებლად. მაშინ ასე-
თი კი არ ვიყავი, გამხდარი, აწონილი
და ცოტათი მოუხეშავიც გახლდით.
პირველად რომ დავინახე, მეგონა გუ-
ლი გამისკდებოდა. მისმა მომხიბლაო-
ბამ უცებ დამატყვევა. ერთი ცოდვაც
უნდა ვაღიარო, უჩუმრად უკან დავ-
ყვებოდი. როცა შემამჩნევდა, მხოლოდ
მაშინ გამოველაპარაკებოდი ხოლმე.
ვერ ვბედავდი სიტყვის თქმას. ბატო-
ნი გიორგი ხშირად გვეპატიჟებოდა სა-
დილად, იშვიათად, მაგრამ სახლშიც
მიგვინვევდა ხოლმე. ჰოდა (დიახ, ეს
სიტყვა იხმარა ქართულად), ერთხელაც
ძალა მოვიკრიბე და ქალიშვილის ხელი
ვთხოვე. შეჩერდა... პაუზა გაგრძელდა,
თვალეში საოცარი სითბო ჩაუდგა ამ
კლდესავით კაცს, სივრცეს გაჰყურებ-
და აივნიდან. „მერე რა მოხდა-მეთქი...“
ეგ თქვენ ჩემზე უკეთ იცითო, – მიპა-
სუხა და ბოლოს დაამატა, იცით, რა
მითხრა?! – თუ ნესტანი თანახმაა, მე
არაფერი მაქვს საწინააღმდეგოო, მაგ-
რამ, სამწუხაროდ, მერე გავიგე, ნეს-
ტანს სხვა უყვარდა. ასე დასრულდა ეს
ამბავი, მაგრამ მე დღესაც მადლობელი
ვარ იმ გრძნობისთვის, რომელიც მაშინ,
შორეულ ახალგაზრდობაში განვიცადე.

ალბათ, იმ დროიდან შემორჩა პოეტ-
ში უცნაური მონინება ქართველი ქა-
ლის მიმართ, რუსთველის პროსპექტზე
კვლავ და კვლავ გავლის სურვილი:
**„მზე მიიმალა მთანმინდის ზევით, // გა-
მოესალმნენ დუმილით მთები, // დღისით
რუსთველზე მზე იყო მწველი // და ახლა
ბინდი ეშვება ფრთებით. // ყელმოღერი-
ლებს დამფრთხალ შვლებივით // ლამაზ
გოგონებს ღიმილით ვზვერავ // და მე მა-**

ჩერებს, როგორც ჯებირი, // მათი ამაყი, კეთილი მზერა“.

ამ უცნაური ამბის მოყოლისას კიდევ ერთი ლექსი გამახსენდა, ბაგრატ შინკუბას გრიგოლ აბაშიძის მიერ თარგმნილი პატარა ლექსი: „ლამის ნათელი შარაგზას მისდევს, // ველ-მინდვრებს შუქი ანათებს მკრთალი, // მთვარემ მო-

ისხა ღრუბლების რიდე // და მოგვარიდა დარცხვენით თვალი. // დაბერე, ქარო, ეს რიდე შავი // ამხადე, თორემ მარტო ვით გავძლო! // მინდა სიტყვები, ვით ოქროს ხვავი, // მივართვა მთვარეს – ჩემს ციურ სასძლოს“.

ჩემს შემეცნებაში ბაგრატ შინკუბა ისევ ლირიკოს პოეტად დარჩა, მიუხედავად მისი შესანიშნავი პროზაული ქმნილებებისა. რაკი პროზაულ ქმნილებებზე ჩამოვარდა საუბარი, არ შეიძლება არ შევეხო პირადად ჩემთვის ძალიან საინტერესო რომანს „უკანასკნელი უბიხი“, რომელიც 1974 წელს გამოქვეყნდა და სამიოდ წელში უკვე ქართულადაც თარგმნა მშვენიერმა ქართველმა ქალბატონმა თამარ ჩიჯავაძემ. რომანს ეპიგრაფად აქვს წამძღვარებული მეტად საინტერესო და ჩვენთვის დი-

დად ყურადსაღები აფხაზური ანდაზა: „სამშობლოს დამკარგავი ყველაფერს კარგავს“.

და მაინც... ვინ იყვნენ უბიხები? უბიხები მათ ჩერქეზებმა შეარქვეს, რომლებიც თავის თავს „თვაფხებს“ ეძახდნენ. უბიხები შავი ზღვის კავკასიონის სანაპიროზე მდინარეებს შახესა და ხოსტას შორის სახლობდნენ. „კავკასიონის ომის დასასრულს, როდესაც უბიხების შეურიგებელ პოზიციას წააწყდა, მეფის მთავრობამ მათ ბელადებს ორი მკაცრი არჩევანი შესთავაზა: დაეტოვებინათ მთები და ჩრდილო-დასავლეთის დაბლობზე ან თურქეთში გადასახლებულიყვნენ. უბიხების ბელადების არჩევანი შორსმჭვრეტელური არ აღმოჩნდა – 1864 წელს უბიხები, თავი-

ანთი ბელადების კვალდაკვალ, თურქეთში გადასახლდნენ. „როგორც ქარიშხალს გადარჩენილი, ქანცგანყვებითი ფრინველები ვერ ახერხებენ ერთად ყოფნას, ასე დაიფანტნენ უბიხები ახლო აღმოსავლეთის სხვადასხვა ქვეყანაში“.

– მოგვითხრობს რომანის წინასიტყვაობაში ბაგრატ შინკუბა.

რა არის გადასახლება და გაყოფილი ტერიტორიები, ეს ქართველებზე უკეთ ვინ იცის?! გავიხსენოთ თუნდაც ფერეიდნელთა ამბავი, თუნდაც ჰერეთი, თუნდაც ლაზეთი ან იგივე სოჭის მხარე, სადაც დღეს, შეიძლება ითქვას, არც ერთი ქართველი აღარ სახლობს. პატარა ერებს ერთმანეთის უკეთ ესმით, დიდ ერებს კი მხოლოდ ტერიტორიები აინტერესებთ საკუთარი მრავლობითობის გადასანაწილებლად. ვერც კი დაიჯერებთ, რა კარ-

გად ესმოდა ეს ბაგრატ შინკუბას. როცა ჩვენ უბიხებზე ვსაუბრობდით, სწორედ ეს მითხრა მსცოვანმა აფხაზმა, „**თქვენ ყველაზე უკეთ უნდა გესმოდეთ ჩვენი**“. ეს ფრაზა სამუდამოდ ჩარჩა ჩემს მეხსიერებაში. როცა აფხაზებთან ომის შემდეგ ბაგრატ შინკუბას ადგილსამყოფელი მოვიკითხე, მოსკოვში ცხოვრობსო, მითხრეს. მართალი გითხრათ, ძალიან შემებრალა მწერალი, რომელიც მთელი სიცოცხლე აფხაზური კულტურის სათავეებთან იდგა. როგორც ჩანს, მისი ადგილი აღარ დარჩა მშობლიურ მიწაზე.

იმავე „უკანასკნელ უბიხში“ ერთ საინტერესო ადილურ ზღაპარსაც გვიამბობს რომანის მთავარი გმირი – ზაურყან ზოლაკი: „**ოდესღაც ერთი კაცი ცხოვრობდა, ყველა ენა იცოდა: კურდღლისა და ჭიანჭველისა, ერთხელ ტყეში მიდიოდა და უნებურად ჭიანჭველას დააბიჯა. გაბრაზებულმა ჭიანჭველამ შესძახა:**

– ვინ არის ეს უკეთური, რომ მიდის და ძირს არ იხედება?

ეს რომ გაიგონა კაცმა, ჭიანჭველა ხელისგულზე დაისვა და გაოცებული ათვალიერებდა.

– ეს რა დიდი თავი გაქვს?

– ეს იმიტომ, ტვინი რომ შევინახო შიგ.

– ასეთი წვრილი წელი რატომღა გაქვს?

– იმიტომ კი არ ვცხოვრობ, რომ ვჭამო, იმიტომ ვჭამ, რომ ვიცხოვრო.

– რამდენის ჭამა შეგიძლია ერთ წელიწადში?

– ერთ წელიწადს ხორბლის ერთი მარცვალი მეყოფა.

– მაშ კარგი, ვნახოთ, გეყოფა თუ არა ერთ წელიწადს ხორბლის ერთი მარცვალი, – უთხრა კაცმა. ჩასვა ჭიანჭველა ყუთში და ხორბლის მარცვალი ჩაუგდო შიგ.

გავიდა ერთი წელი, გაახსენდა კაცს ჭიანჭველა, გახსნა ყუთი და გაოცდა, ჭიანჭველას მხოლოდ ნახევარი მარცვალი შეეჭამა.

– ნახევარ მარცვალზე მეტი რატომ არ შეგიჭამია?

– იქნებ, იმ სულელ კაცს ტყუილბრალოდ რომ გამოამწყვდია დილეგში, ერთი წლის კი არა, ორი წლის შემდეგ გავხსენებოდი. ჰოდა, მეც ყოველი შემთხვევისთვის შემოვინახე ეს მარცვალი. – უთხრა ჭიანჭველამ.

აღბათ იმიტომ მახსოვს ეს ზღაპარი ასე კარგად, რომ ჩემი ცხოვრების გზაზე ხშირად ვიხსენებო“.

და იცით, რა ფრაზებს მოაყოლა აღნიშნული ზღაპარი? „**ტყუილად ამბობენ, ჩემო ძვირფასო შარახ, რომ ადამიანს ენის დავინყება შეუძლია, იმ ენისა, ძუძუსთან ერთად რომ შეუნოვია. არა, არ შეუძლია. ისევე როგორც არ შემიძლია მე დედაჩემის დავინყება. სამი ენა ვიცოდი ახალგაზრდობაში, ისე თუ დადგები, რომ ზღვას უყურებდე, ჩვენგან – უბიხებისგან მარჯვნივ, ადილეუბი ცხოვრობენ, მარცხნივ კი – აფხაზები, ჩვენ ახლო მეზობლები ვიყავით და არ შეიძლება ეს ენები არ გვცოდნოდა“.**

აღბათ, თქვენც ხვდებით, რა გვითხრა ამ სიტყვებით ბაგრატ შინკუბამ... თუ მეზობლები ვართ, ერთმანეთის ენასაც უნდა ვცეთ პატივიო. ენა საკრალური მნიშვნელობის ფენომენია ყველა ერისთვის... მე გავიგე მისი: იმიტომ არ ვლაპარაკობ ქართულად – თუმცა ვიცი ეს ენა – რომ თქვენ არც კი ცდილობთ, შეითვისოთ თქვენი მეზობლის ენა.

არ ვიცი, თქვენც გაგებინეთ, თუ არა, მაგრამ ფაქტი ჯიუტია – სიყვარული და პატივისცემა სიყვარულსა და პატივისცემას ბადებს. და რაკი კვლავ სიყვარულს მივუბრუნდით, ბაგრატ შინკუბას ლექსის ერთ მშვენიერ თარგმანსაც შემოგთავაზებთ, ლექსს კი „წყურვილი“ ჰქვია: „**აი, გაისმის მამლის ყივილი, // ცხენის ფეხის ხმა მოედო შუკებს, // გოგონა სარკმელს ალებს ღიმილით // და ძაღლს უწყურება – „მურია, ნუ ყეფ“.** // აი, მხედარი შედგა ჭიმკართან, // ფიცხელი ცხენი ტორს სცემს მიწაზე. //

სარკმელში გოგო ამოცისკარდა // და ვაჟის ქურდულ მზერას იტაცებს. // – დედა, დედიკო, ვილაც მგზავრია, // წყალს ამოვიღებ, ალბათ სწყურია... // შვილო, გავარდი, ღვინო მიართვი, // ღვინის მირთმევა აფხაზურია. // დედა, მხედარი გარს უვლის ეზოს, // როგორ უხდება ცხენის ჭენება, // ვაიმე, მამა რომ შემოესწროს, // მაშინ რაღა ვქნათ, რა ეშველება! // – არაფერია... მე შევახსენებ... // და მოიგონოს იქნებ თვითონაც, // როცა ჩვენს სახლთან იდგა ასევე // ხახაგამშრალი და წყალს ითხოვდა...“ // სატრფიალო ლირიკას მაინც სხვა ეშხი აქვს, სხვა ეშხი აქვს მას აფხაზურ პოეზიაშიც. აქ ჩანს კდემამოსილება, პატივისცემა, ტრადიციების ერთგულება და ლტოლვის დაუოკებელი ჟინიც.

ბაგრატი შინკუბას პოეზიაში დიდი ადგილი უკავია პატრიოტულ ლირიკასაც და ეს არც არის გასაკვირი, რადგან პატარა ერის შვილი სიტყვას ეჭიდება, სიტყვას, რომელიც მისთვის უფალია და არ შეიძლება სხვა რამე იყოს... მინდა გავიხსენო მისი რომანი ლექსად „კლდის სიმღერა“, რომელშიც ყველაფერი ერთად არის შენივთებული და წარმოსახული: სიბრძნეც, მამულის სიყვარულიც, მეგობრობის ძალაც და დიდი სიკეთეც. ეს პოემაც დაწერისთანავე ითარგმნა ქართულად და ვისაც ჩემი არ გჯერათ, შეგიძლიათ თვითონ განმარტოვდეთ ამ რომანთან. 1967 წელს ბაგრატი შინკუბას აფხაზეთის სახალხო პოეტის სახელი მიენიჭა, ხოლო ზემოთ დასახელებული რომანისთვის მან აფხაზეთის სახელმწიფო, დიმიტრი გულიას სახელობის პრემიაც დაიმსახურა.

მეგობრობისა და ძმობის ძალაზე გესაუბრებოდით და სწორედ ახლა მინდა შემოგთავაზოთ ირაკლი აბაშიძის მიერ თარგმნილი ლექსი „შართა ამთა“, რომელიც ჩვენებურად „მრავალჟამიერს“ ნიშნავს. სხვათა შორის, მინდა აღვნიშნო, რომ იმ პერიოდში, როცა ირაკლი

აბაშიძე საქართველოს უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარე იყო, ბაგრატი შინკუბა აფხაზეთის უმაღლეს საბჭოს თავმჯდომარეობდა. ისინი, როგორც მსმენია, გულითადი მეგობრები იყვნენ... „შართა ამთა! ძმობის გარდა, // ქვეყნად არის რამ ძლიერი? // თქვენი სადღეგრძელო იყოს, // თქვენი მრავალჟამიერი! // როგორც ადათ-წესი ითხოვს, // დღე ჰქონოდეს ბედნიერი, // მისი სადღეგრძელო იყოს, // მისი მრავალჟამიერი!“ – ასეთი მაჟორული ინტონაციები, ცხადია, ეპოქის ნიშანია, მაგრამ მეგობრობა და ძმობა მთიელთათვის მაინც მარადიული ცნებებია. და თუ აფხაზურ ლიტერატურას არ გვინდა მივუგდოთ ყური (ისე კი, რატომ არ უნდა მივუგდოთ, არ მესმის!), ქართული ლიტერატურის შედეგებს მაინც დავუჯეროთ... გავიხსენოთ თუნდაც, აკაკის „გამზრდელი“, კონსტანტინე გამსახურდიას „მთვარის მოტაცება“, ლეო ქიაჩელის „ჰაკი აძბა“, შოთა ნიშნიანიძის „აფხაზური კანტატა“... მეტი რაღა გითხრათ?!

ბაგრატი შინკუბა ბევრს შრომობდა, თხზავდა, თარგმნიდა, წერდა ისტორიულ ნარკვევებს და პოლიტიკურ საქმიანობასაც ეწეოდა. იცოდა, სად გაეგლო ხაზი, სად იწყებოდა და სად მთავრდებოდა აფხაზთა თავისუფლება. ამისი დასტურია მისი საყოველთაოდ ცნობილი რომანი, სხვათა შორის, ბოლო რომანი „გაპობილი ქვა“. მაგრამ მე მინდა კვლავ გავიხსენო „უკანასკნელი უბიხი“. ამ ნაწარმოების დასასრულს ზაურყან ზოლაკი ფურცლებად აკინძულ თავის ნააზრევს ამავე რომანის გმირს შარახ ქვაძბას ატანს და ეუბნება: „ძვირფასო შარახ, გადაშენებული უბიხებისაგან ესლა დარჩა. ნაილე ისინი აფხაზეთში“. იქნებ, აფხაზთაგანაც ცოტა თუ დარჩა და დღეს ჩვენი ვალდებულებაა, არა მარტო გადავარჩინოთ ჩვენი თვითმყოფადობა, არამედ დავიცვათ ისინიც, უბიხების ბელადების მსგავს პოლიტიკოსთა არაშორსმჭვრეტელურ გადან-

ყვეტილებათა გამო რომ აითქვიფნენ უცხოტომელთა ზღვაში. ახლა კი მინდა მივმართო ბატონი ბაგრატის სულს, რომელიც, ალბათ, ზემოდან დაგვყურებს და კვლავ განიცდის ჩვენს ასეთ ყოფას: „დად, გვახსოვხართ, ხშირად გიგონებთ!.. დად, ღმერთმა ნათელში ამყოფოს თქვენი მართალი სული!“ და ბოლოს შემოგთავაზოთ ბატონი ბაგრატის ლექსი „ანდერძი“, რომელიც აფხაზურიდან ისევე შესანიშნავად და სიყვარულით თარგმნა ქართველმა პოეტმა შოთა ნიშნიანიძემ, როგორი სიყვარულიც გამოხატა თავის ლექსებში საქართველოს ამ მშვენიერი კუთხისადმი: **„მოხუცმა შვილებს დაუტოვა ოქროს ანდერძი, // ანდერძი – გულზე სასოებით ამოსაძერწი. // – ამ ნუთისოფლად ულე-**

ველი მხოლოდ წყალია, // მაგრამ მწყურვალნი, შვილნო ჩემნო, მრავლად არიან. // წყაროს და ბინულს გაუფრთხილდით, ეს გქონდეთ წესად, // დაე, მწყურვალმა გზად წყალი შესვას. // დაე, მაშვრალნი წყალთან ერთად შესვამდნენ ხალისს... // შვილებო ჩემო, არ მოაკლოთ დოლაბებს წყალი. // დაე, ტალღები ეცემოდეს ნისქვილის ბორბალს, // ფქვავდნენ და ფქვავდნენ დოლაბები ოქროსფერ ხორბალს. // შვილებო ჩემო, არ ჩააქროთ კერიის ცეცხლი, // ჭერქვეშ ისმოდეს ჭიკჭიკი მერცხლის. // ოღონდ გახსოვდეთ, რაც მთავარია: // წყალი და ცეცხლი მტრები არიან...“ //

დიახ, სამშობლოს დამკარგავი ყველაფერს კარგავს...

მიმოზა კვირკვია

ბედისწერის გარდუვალობა და კათარზისი

ჟურნალ „ცისკრის“ 2015 წლის მეხუთე ნომერში გამოქვეყნდა ზურაბ ლავრელაშვილის მოთხრობა „ცვილი და ოქრო, ფერფლი...“

ზურაბ ლავრელაშვილის ნაწარმოები, რომელიც ერთ მთლიან ტექსტს წარმოადგენს, ტრაგიკული ცნობიერებითაა გამსჭვალული; აქ სიცოცხლის ღირებულების, ყოფიერების აკარგვანობის საზომი პიროვნული თვისებებია, ერთგვარი გულცივობა გარესამყაროსადმი, ადამიანებისადმი. მთავარი გმირი ქალია, სუბლიმირებული იდეების მქონე... მისი პიროვნებაც საცერშია გატარებული, უღიმღამო ყოფა, უაზრო არსებობის სიხარული, სიმდიდრის პრიმატი სიღარიბეზე და თავისუფლების ფარული ტროფობა – ყველაფერი ათქვეფილია, თითქოს „ბოვარიზმის“ სინდრომიც შეინიშნება...

მოთხრობა დაყურსულია სიმბოლოებით, ყველგან ნაღმია ჩადებული მთავარი გმირის ასაფეთქებლად, მისი ქვეცნობიერის გასამჟღავნებლად, მაგრამ ცივი მდუმარებაც სუფევს, თხრობა არ არის ემოციური, უფრო მედიტაციურია, პერსონაჟის სულიერი ლტოლვებიც ეგზისტენციალისტების სტილშია წარმორჩენილი...

ეს ცხოვრება აბსურდია, უაზრობაა, არ ღირს თავგანწირვა, არც სიყვარუ-

ლი, ყველაფერი შეცდომაა.

ეს ერთი შეხედვით, მაგრამ ამგვარი თვალსაზრისი რაციონალური დაკვირვების შედეგი უფროა, ვიდრე ემოციური განწყობისა... საინტერესო ცდაა სახარებისეული ალუზიების ლიტერატურული მისტიფიკაციისა. მოთხრობის ყველა გმირი გაივლის იმას, რაც იოანეს გამოცხადების თემაა.

განსაკუთრებული ნაკითხვა სჭირდება თანამედროვე მწერალთა ნაწარმოებებს, რადგან მათ სხვა კრიტიკიუმები აქვთ, ძველი პოეტიკა ახლით შეცვალეს და შემოიტანეს კონკრეტულ ლიტერატურულ მიზნებს მორგებული სქემები და არქეტიპები.

სანამ მოთხრობის მთავარ თემას შევხებოდეთ, სათაური განვიხილოთ: ის თითქოს სამებას გამოხატავს, უფრო ზუსტად – მოგვების საჩუქრებს (ცვილი და ოქრო); დამაბნეველია მესამე კომპონენტი. „ფერფლი“. ის, ალბათ, იმას მიანიშნებს, რომ ადამიანის ცხოვრება წარმავალია და ადრე თუ გვიან ფერფლად იქცევა; მწერლის სხვა ნაწარმოებში კი გვხვდება „მტვერი“, რაც იდეურ კავშირს მიანიშნებს; შესაბამისად, თემაც გარკვეულია – ადამიანის პიროვნების სრულყოფა, ძველი ცნობიერების ახლით შეცვლა სულიერი აპოკალიფსის ფონზე ინტერტექსტუალობის საშუალებით.

საინტერესოა ეპიგრაფი, იოანეს გამოცხადების ერთ-ერთი სტროფი: „...და აჰა, ცხენი სპეტაკი და მას ზედა მჯდომსა მიეცა გვირგვინი“.

მწერალი ახდენს ხატ-სიმბოლოთა რთულ ვარიანტებს. ამის მაგალითია ოთხი მხედარი, რომლებიც ნაწარმოებში მრავალჯერ არის ნახსენები სხვადასხვა კონტექსტში, მაგრამ ყველაზე მეტად აქცენტირებულია მთავარი პერსონაჟის სიზმარში. ხომ არ არიან ისინი გამოცხადების მხედრები? შეიძლება ეს აზრიც გაჩნდეს, რომ არა კირკეგორისეული გადანყვება, რაც ასე მარჯვედ აქვს აქცენტირებული ავტორს პომპონიასთან დაკავშირებით: „...პომპონია სიბნელეს ჩაამტერდა და ოთხი მიბნედილი ფიგურა დაინახა... ლასო იმათ ეჭირათ, ისინი აოკებდნენ გაგიჟებულ ჰუნებს, შეწყობილად ენეოდნენ თოქს, რათა თავი არ დაეხსნა ცხენს, არ გამვებულიყო, არ გასხლტომოდათ ხელიდან... პომპონიას თითქოს ეცნო და არც ეცნო ის კაცები, თუმცა მეოთხის სახე და სერნანრი კი ვერაფრით გაარჩია, რაღაი ის ჩრდილში იდგა, მოშორებით, ბნელს მიფარებული“.

ნაწარმოებში ეტაპობრივად არის ნაჩვენები პიროვნების განვითარების საფეხურები, როცა თანდათანობით ვლინდება ადამიანის განცდები ესთეტიკურ, ეთიკურ და რელიგიურ ასპექტში. ამ მხრივ პომპონია ყველაზე რთული პერსონაჟია. მისი სულიერი კათარზისი ხატოვნად, ძუნწი შტრიხებით აქვს ნაჩვენები მწერალს, თუმცა პომპონია, როგორც პიროვნება, სრულყოფილებას ვერ აღწევს, რადგან მუდამ გარეთ ეძებს თავისი სისუსტისა და მარცხის მიზეზს, იმის ნაცვლად, რომ თავისთავად იპოვოს პასუხი სამყაროულ რთულ კითხვებზე.

პომპონიას სულიერი განვითარება მოთხრობაში სხვა პერსონაჟებთან მიმართებაშია ნაჩვენები. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან პერსონაჟის ხასიათის გასახსნელად დინამიურობაა აუცილებელი.

პომპონიას, როგორც ქალის გარშემო, შემთხვევით არ ჩნდება ოთხი მამაკაცი: მაქსიმუსი – ყოფილი საქმრო, სენატორი – მეუღლე, მარკუს ავილა – სტოელთა მიმდევარი და დორიონი – ბავშვების აღმზრდელი; თითოეული მათგანი კვალს სტოვებს პომპონიას ცხოვრებაში. მაქსიმუსი, რომელმაც დანიშნულს „უღალატა“, მას ღვთისკენ სავალ გზას უჩვენებს, სენატორი მისი მშვიდი ცხოვრების მფარველია, ავილამ ცხოვრების წარმავლობა დაანახა, დორიონმა კი თავისუფლებისაკენ უბიძგა; ერთი სიტყვით, პომპონია არჩევანის წინაშეა და ისიც მშვიდ ცხოვრებას ირჩევს „პენატებს შორის“, თუმცა სულიერი კონფლიქტის შეგრძნებამ სიმშვიდე მრავალჯერ დაურღვია.

ადამიანის ცხოვრება შეუცნობელია, ის არ არის, რაც გვგონია – მოთხრობის თითოეული პერსონაჟი ასეთ მკაცრ გაკვეთილს უტარებს პომპონიას, მაგრამ ის ბოლომდე ვერ იგებს ცხოვრების არსს, ამიტომაც ვერ თმობს კეთილდღეობას, თუმცა დორიონთან საუბარში გამოტყდება, რომ მასაც სწყურია თავისუფლება, მაგრამ ეს მხოლოდ სურვილია, რადგან ის ვერ გადაახტება თავის „მე“-ს, რაც სიმბოლოურად არის მითითებული ნაწარმოებში ცხენის დასისხლიანებულ კისერზე შემოხვეული ყულფით. ამდენად, პომპონია, როგორც ქალი და როგორც პიროვნება, ვერასოდეს პოვებს თავისუფლებას, რადგან ის დამოკიდებულია გარემოზე; მხოლოდ ერთეულები ახერხებენ ასეთი დაბრკოლების გადალახვას, პომპონია კი სუსტი არსებაა, რომელიც ვერასოდეს დაძლევს ინსტინქტს. პომპონიამაც იგივე გზა გაიარა, რაც მას ზემოდან დაუდგინეს, ამიტომაც ის ვერაფერს შეცვლიდა...

თუმცა პომპონიამ თავისი ცხოვრების გარკვეულ პერიოდში ბევრი რამ გამოიარა, კვლავ შეხვდა ერთ დროს გაქცეულ მაქსიმუსს, რომელიც ბაზრის სიხლოვეს ფაცხაში დაყუდებულიყო. ეს

ეპიზოდი სახარებას გვაგონებს. პომპონია ფაცხაში იჭვრიტება და მოულოდნელად ფაცხის უკნიდან განდევილი გამოვა. ასე იხილეს ქრისტე მის საფლავზე მისულმა ქალებმაც.

თუმცა ვერც მაქსიმუსის დაბრუნებამ დაარღვია პომპონიას მშვიდი ცხოვრება. სიყვარული მას შეცდომად ესახებოდა. ვერც ღვთისა და კაცის დაპირისპირების აზრს ხვდებოდა. ამიტომ უნდა დაეცადა, სანამ კვლავ მინიშნებას გამოუგზავნიდა ცხოვრება და მანაც არ დააყოვნა, როცა ავილა გამოუგზავნეს; სულიერი განვითარების მხრივ ავილა უფრო მაღალ საფეხურზე აღმოჩნდა ქალისათვის, რადგან პომპონია ცხოვრებას პრიმიტიულად აღიქვამდა და ეგონა, რომ ადამიანი მხოლოდ სიყვარულით იტანჯებოდა, ავილამ კი ეს აზრი მაშინვე გაუქარწყლა: „სიყვარული ვერაფერს გვშველის, მარტო გზას გვაცდენსო“, და დაამატა: „არსებობითაც იტანჯებიანო“.

ნანარმოებიდან ჩანს, რომ პომპონია მზად არის, ეს მამაკაცი შეიყვაროს, მაგრამ ავილა მას იმედს გაუცრუებს: „ის კაცი როდი ვარ, ვისაც შეიყვარებდი“.

მათ ურთიერთობაში საინტერესოა ფრაგმენტი, როცა ავილა ბაბუანვერას ყვავილს მოწყვეტს და ქალს ეუბნება: „სილამაზეს ხრწნა და წარმავლობა მატებს მხოლოდ“.

მერე კი დასძენს: „რაც წარმავალია, ლამაზიც ის არის“. ამით სილამაზისა და ცხოვრების წარმავლობა მიანიშნა პომპონიას, რომლისთვისაც მძიმე აღმოჩნდა მკაცრ სინამდვილესთან პირისპირ შეჯახება.

შეიძლება ითქვას, რომ მოთხრობაში ეს ერთ-ერთი საუკეთესო ეპიზოდია მხატვრული ოსტატობის მხრივ.

პომპონიას სულიერი განვითარებისათვის მწერალს სხვადასხვა პერსონაჟი შემოჰყავს, მაგრამ პომპონია ვისაც არ უნდა შეხვდეს, მრწამსს მაინც არ იცვლის. მხოლოდ ბავშვების აღმზრდე-

ლი დორიონი თუ მოახდენს მასზე მცირე ზემოქმედებას და ესეც წამიერი სისუსტეა; ვერც დორიონის სექტის ცხოვრების წესმა მოაქცია ის ღვთისმოსავად. სექტის წევრები ათი მცნების შესაბამისად ცხოვრობენ და ძალიან ჰგვანან ზურაბ ლავრელაშვილის რომანის „მღვიძარების“ პერსონაჟის, ფრედის კომუნას.

მოთხრობის ძლიერი სახეა ვესტას წინამძღვარი, ვინც მრავალ კითხვას აღუძრავს პომპონიას და გულთმისნობით აოცებს.

მოთხრობაში გმირთა საინტერესო გალერეაა, მაგრამ ყველაზე შთამბეჭდავი და კომპაქტურია მარკუს ავილა, რომლის თვითმკვლელობაც იდუმალეობით შემოსა ავტორმა. ჩვენ დაგვაფიქრა: რაიმე იმპულსი ხომ არ არსებობდა ამ ნაბიჯისათვის? ხომ არ მიუძღვის მის ბედისწერაში ბრალი ქალის ენერგიას, რაც გარეგნულად სრულებითაც არ ჩანს, თუმცა დემონურობისა და მეფისტოფელურის შემცველია.

მაქსიმუსიც ხომ იმავე ენერგიამ დაამარცხა...

ერთადერთი დორიონი ეწინააღმდეგება პომპონიას, თუმცა რომ არ გაქცეულიყო მისგან, ვინ იცის, რა მოხდებოდა, ხოლო ქალმა უნებლიეთ გასცა იგი, იუდასავით...

აქ უნდა შევეხოთ საგნების მისტიკას და მრავალ კოდს, როგორც იტყვიან ხოლმე, „უხილავ ფარდას“. პერსონაჟების დასახასიათებლად ავტორი დამატებით მიმართავს უსულო საგნებით მინიშნებას. ასეთია მაქსიმუსის ოქროს ბეჭედი; ასევე ცვილის ბურთულა, რომელსაც დორიონი ხშირად ათამაშებს ხელში სხვათა ყურადღების მისაქცევად, რათა თვითონ მზერისაგან შეუვალე დარჩეს. ეს არ არის შემთხვევითი, რადგან დორიონს ძალუძს ცვილის მსგავსად ადამიანისაგან პიროვნება გამოძერწოს, რაც მან ნაწილობრივ შეძლო კიდეც. პომპონია მისი გავლენის

არეალში მოექცა და თავის ცხოვრებიდან გაქცევის სურვილიც გაუჩნდა.

რაც შეეხება მოთხრობაში ჩადებულ სიმბოლოებს და კოდებს, ისინი ბევრგან გვხვდება და შევეცადეთ რამდენიმე მათგანი მაინც ამოგვეხსნა: ეპიზოდი პომპონიასა და დორიონის მოგზაურობისა გვირაბში გვახსენებს არიადნას მითს; ძლიერი სიმბოლოური სახეა – სიზმრის ოთხი მხედარი, დაჭრილი ცხენის დამორჩილებას რომ ცდილობს...

სამარცხვინო ბოძზე გაკრული დორიონი ჯვარცმული ქრისტეს ასოციაციაა, თან ისიც ნიშანდობლივია, რომ მის გვერდით მარკელუსია – ავაზაკის იპოსტასი...

პომპონიას სიზმარში ნანახი ცეცხლი, რომელმაც ცხადში შთანთქა მისი კვიცი და ვესტას ტაძარიც გაანადგურა, კიდევ ერთხელ მიუთითებს აპოკალიფსზე, რადგან გამოცხადებაში სიტყვა-სიტყვით წერია, რომ მეორედ მოსვლის დროს მესია ცეცხლით და მახვილით მოვა.

რაც შეეხება „ტყის“ სიმბოლოს, მოთხრობაში ის ზოგადად, გამოყენე-

ბულია როგორც საფრთხის მინიშნება; ტყეს ახსენებს წინამძღვარი, ტყე აშინებს პომპონიას, მაგრამ ფინალში ტყე იძენს ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობას; ის შეიძლება ჩაითვალოს აკორდად მხატვრული გამონაგონისა, რამაც მართლაც ყველა მოლოდინს გადააჭარბა. ავტორმა მოგვცა უმშვენიერესი კალიდოსკოპი სიმბოლოებისა, სადაც ცხენი, ოსტატი, ახალი მეგზური – ყველა ერთადაა ნახსენები. „ყველანი შთანთქა ტყემ“, – ეს მიანიშნებს კაცობრიობის ისტორიული ციკლის დასასრულზე, მის სვლაზე მარადისობისაკენ, რადგან „ახლოა ჟამი, რომ აღარ იქნება დრო“.

ჩვენ კი იმედი გვრჩება, რომ ახალ მეგზურთან ერთად მგზავრები ოდესმე გავლენ ტყიდან.

მწერლის გზავნილი ასეთია: ყველა ადამიანს აქვს თავისი უღრანი ტყე, საიდანაც თავის გაღწევას ცდილობს, მაგრამ გამოსავლის პოვნა ყველას არ ძალუძს, რადგან ქვეცნობიერიდან გავლა, თუნდაც საკუთარი „მე“-ს შეცვლა, ნარღვნის შემდეგ შეიძლება მოხდეს და ადამიანს კი ისლა დარჩენია – ელოდოს...

მედეა ზაალიშვილი

ცაში გამოქიდილი სახლი

ჩემი მოგონებები ჩითის ჭრელაჭრულა ნაკუნებისაგან შეკერილ საბანს ჰგავს. რაც გონებაში ამოტივტივდება, იმას ვწერ – უბრალოდ, ამბავს ვყვები,

არც ქრონოლოგიას ვიცავ და არც რაიმე წესს ვემორჩილები.

მარჯვენა ყურის ბიბილოს ბამო

1931 წელი.
დაბადების მონუმბა № 814.
გაეცა მასში, რომ მოქალაქე მედე-

ია ზაალიშვილი დაიბადა ქ. თბილისში, ათას ცხრაას ოცდათერთმეტი წლის (1931 წ.), ოქტომბრის ცხრას (9/X).

მშობლები: მამა – ზაალიშვილი მიხეილი გიორგის-ძე.

დედა: რუსუდანა პაატის-ას. გედევანიშვილი.

როცა მამაჩემს ეს ცნობა წაუკითხავს, აღმფოთებულა.

– მე ჩემს ქალიშვილს მედეა დავარქვი, ცოლად კი რუსუდანი შევირთე, ჩემს სიმამრს პაატა ერქვა. უნდა წავიდე და ყოფა ვუტირო ამ ცნობის შემდგენელს!

დედაჩემს ძლივს გაუჩერებია დიდი ხვენწა-მუდართით. სულ მაინტერესებდა, რა ხდებოდა საქართველოში ჩემი დაბადების წელს, საიდან უნდა გამეგო, თუ არა საისტორიო წიგნებიდან.

წუ იკითხავთ, თურმე მაშინაც თითქმის ისეთი რამეები ხდებოდა, რაც ახლა: „1931 წლის 31 ოქტომბერს საკ. კპ(ბ) ცენტრალურ კომიტეტში მიიღეს მთელი რიგი დადგენილებები. ადგილი ჰქონდა ბრძოლას გავლენისათვის, მოხდა კადრების დანიშნაულება პირადი ერთგულებით...“

თურმე „1931 წლის 14 ნოემბერს,

პლენუმზე ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანად აირჩიეს ლავრენტი ბერია...”

დავხურე წიგნი და ჩემს უფროს ძმას, მალხაზს მივადექი – მიამბე იმ დროზე, როცა ამქვეყანას მოვევლინეთ.

– მამაჩემმა და დედაჩემმა თავისი ცოლ-ქმრული ცხოვრების განმავლობაში პირველად შენი გაჩენის შემდეგ იჩხუბეს!

მამაჩემს ჩემი მარჯვენა ყურის ბიბილო არ მოსწონებია და გადაუწყვეტია, დოღბანდი მაგრად წაეკრა ჩემთვის, რომ ჩამოკეცილი ყური გაესწორებინა. დედაჩემი ეწინააღმდეგებოდა, – ბავშვი ცოლოაო, მაგრამ მამაჩემს მაინც არ დაუშლია თავისი. მე ტირილი დამიწყია. ჩემს მეორე ძმას თენგიზს, ხელში ავუყვანივარ, თურმე ოთახში აქეთ-იქით დადიოდა და მანყნარებდა. როგორც ჩანს, ეს იყო ჩემი პირველი უსიამოვნო შეგრძნება, რომელმაც მიმახვედრა, რომ ამქვეყნად, გარდა ჭამისა და ძილის სიამოვნებისა, ბევრი რამ არის არასასურველი და უსიამოვნო.

მწვანე და მუქი ყავისფერი

ყველაფერი სინათლით იყო გარემოსილი, – თეთრი ოთახები, დიდი ფანჯრები, თეთრი, გამჭვირვალე ფარდები, გრძელი დერეფანი, დერეფნის შუაში ჩემთვის ჩამობმული საქანელა. სანოლ ოთახში ნიკელის ნყვილი სანოლი, „შიფანერი“ (როგორც მაშინ უწოდებდნენ) დიდი სარკით და ორი სავარძელი. ამ ოთახიდან მეორე ოთახამდე გრძელი დერეფანი უნდა გაგველოთ. ეს სასტუმრო ოთახიც იყო და მამაჩემის სამუშაო კაბინეტიც, სანერი მაგიდით, წიგნის თაროებითა და რბილი ტახტით, კუთხეში პატარა მრგვალი მაგიდით, რომელზედაც პატეფონი იდგა. ეს პატეფონი ყოველთვის მწვანე მეგონა.

ამას წინათ, ერთ კვირადღეს (თემო ახლა 94 წლისაა, მე 83-სა) მოგონებებში გადავვარდით. მე მწვანე პატეფონი ვახსენე. ჩემს ძმას გაუკვირდა, – მწვანე კი არა, მუქი ყავისფერი იყო. ეგ პატეფონი მე და თენგიზმა ვიყიდეთ (თენგიზი, ჩემი მეორე ძმა, ახლა 91 წლისა იქნებოდა, მსოფლიო ომში პოდოლსკთან დაიღუპა ცხრამეტი წლისა). მალხაზმა განაგრძო: „მაშინ, მე 14 წლისა ვიყავი, თენგიზი 12-სა; გადაწყვიტეთ გაკვეთილის შემდეგ მშენებლობაზე დაგვეწყო მუშაობა და დედას დავხმარებოდით. ერთხანს ერთი სახლის ჭიშკარიც შევაკეთეთ. უკვე აკადემიის ნევრ-კორესპონდენტი ვიყავი, როცა ერთმა პროფესორმა ქალბატონმა მითხრა, – ისეთი გრძნობა მაქვს, რომ ბავშვობაში მინახიხართო. აღმოჩნდა, სწორედ ამ ქალბატონის ჭიშკარი შეგვიკეთებია. ჩვენი შრომით საკმაო ფული შევაგროვეთ. მაშინ პატეფონი ძვირფას ნივთად ითვლებოდა. პატეფონი და ველოსიპედი ვიყიდეთ. იმდენი ფულიც დაგვრჩა, რომ დედას დავხმარებოდით“.

არადა, ჩემს მეხსიერებაში ის პატეფონი მწვანე იყო.

რაც სწორია და რაც სწორი არ არის

ძველ სახლს ვერის აბანოსთან მალე დავემშვიდობეთ. მამაჩემმა აიჩემა, ამ სახლიდან ხედი არ მოჩანს, სადმე მთაზე უნდა ავაშენო სახლი, საკუთარი ეზოთი და გაშლილი ხედიო.

სანამ სახლს ააშენებდა, როგორც გითხარით, გურამიშვილის № 9-ში გადავიყვანა, პატარა, 15 კვ. მ. ოთახში. არ ვიცი, როგორ ვეტეოდით. ის კი მახსოვს, ერთ-ერთ კედელზე ჩემმა უფროსმა ძმამ დიდი დაფა რომ დაკიდა და ატომგულის დაშლის ფორმულა მასწავლა. მეგობრებთან მაქებდა, ხელად

ისწავლა, ჩემი დისგან კარგი ქიმიკოსი გამოვყო. მაგრამ იმედი გაუფრუე. ჩემი სკოლის მასწავლებელი, პატარა, მინიატიურული ქალი მარო ჯარიაშვილი სულ მსაყვედურობდა: „გრცხვენოდეს, მედეა ზაალიშვილო, მალხაზის და მაინც არ იყო“. ქალბატონ მაროს რეზინის მალაღლი ბოტები ეცვა და მის გამოჩენას ამ ბოტების ხმაზე ვიგებდით.

მარო ჯარიაშვილს ცდები არ გამოსდიოდა. გაკვეთილი რომ დამთავრდებოდა, ჯერ გავიდოდა და ცოტა ხანში კარს შემოაღებდა და შემოგვძახებდა: „ბავშვებო, დაიმახსოვრეთ, არ განითლდა, მაგრამ უნდა განითლებულიყო“. საყვარელი ქალი იყო. მარჯვენა ხელზე საჩვენებელი თითი მოღრეცილი ჰქონდა, დაფაზე მთელი ძალით ურტყამდა ხოლმე: „ეს სწორია, ეს სწორი არ არის, ეს სწორია, ეს სწორი არ არის“. სულ სათვალეს ეძებდა, რომელიც შუბლის ზემოთ ჰქონდა ანუ ული. პირველ მერხზე, მის მაგიდასთან ახლოს მჯდომ ერთ მონაფეს სულ ეჩხუბებოდა: „ამაშუკელო, ან დადე სათვალე, ან გადი გარეთა“. ცოტა ხანს ვანვალებდით და მერე ვეუბნებოდით: „პატ. მასწ., სათვალე შუბლზე გაქვთ“. შუბლზე ხელს იტკეცდა და მერე ბოდიშს უხდიდა ამაშუკელს.

ბაჭირკეზა მაჩვენებო...

ბიჭი ქობულეთის ქუჩის დაღმართს დაუყვავა. ძირგამოხვრეტილი ფეხსაცმელები ეცვა. მიწა, წვრილ-წვრილი ქვები და ხრეში ფეხისგულეებს სტკენდა. მალიმალ ჩერდებოდა, ხან ერთ ფეხსაცმელს იხდიდა, ხან მეორეს. გულმოდგინედ ბერტყავდა. როგორც იქნა, ჭავჭავაძის გამზირამდე ჩააღწია. ასფალტზე აღარ უჭირდა სიარული და უფრო მკვირცხლად გაუდგა გზას. მეგობართან მიდიოდა. რაღაც უნდა მოეფიქრებინა, რადგან ორივეს ერთი და იგივე პრობლემა აწუხებდა. ორი დღეა

მის მეგობარს გარეთ არ გამოუხედავს. მის ფეხსაცმელს ძირი გასძვრომოდა. ფეხშიშველა ხომ ვერ გავიდოდა ქუჩაში. არადა, ყველაფერი მეტისმეტად ძვირი ღირდა, სახლში კი გროშიც არ ჭაჭანებდა. ირგვლივ სიცივე, უშუქობა და შიმშილი მძვინვარებდა. ბიჭი მეგობართან მიიჩქაროდა. ხელსანმენდში ერთი ნაჭერი შავი პური გაეხვია. ცოტაოდენი კუს კვერცხის ფხვნილიც მიჰქონდა. ჰო, კუს კვერცხის ზაფრანისფერი ფხვნილი, – ამერიკის დახმარება! როგორც იქნა, მიაღწია მეგობრის სახლს. კარი შეაღო.

– მოვედი. აი, ეს მაინც მოგიტანე. – მაგიდაზე პურის ნაჭერი და ფხვნილი დადო.

– მოდი „ერბოკვერცხი“ გავაკეთოთ. ზეთი გაქვს?

– ცოტა ქოქოსის ზეთი დაგვრჩა.

ქოქოსის სისხლისფერი ზეთიც, რომელიც იატაკის საცხს უფრო ჰგავდა, ამერიკის დახმარება იყო.

– ბიჭო, – ეუბნება, – ამ ქოქოსის ზეთმა და კუს კვერცხის ფხვნილმა ჩემს პატარა დას ნაღვლის ბუშტი ისე გაუღიზიანა, რომ ახლა საავადმყოფოში წევს.

– რას ამბობ, მართლა?! რომელ საავადმყოფოში?

– ვერის ბალის წინ რომაა.

– წამოვიდოდი სანახავად, მაგრამ ამ ოხერ ფეხსაცმელს რა ვუყო?

ბიჭებმა კვერცხის ფხვნილი წყალში გააზავეს და ქოქოსის ზეთში შეწვეს.

– ესეც ჩვენი საუზმე. რაღაც მოვიფიქრე. მე ახლა წავალ. ერთ-ორ საათში ისევ შემოგივლი და გეტყვი, რა უნდა გავაკეთოთ.

ბიჭმა კარი გაიხურა. კიბეზე დაეშვა. ერთხანს შეჩერდა. ფიქრობდა, მერე ქუჩას გაუყვავა. მაშინ თბილისში ერთადერთი ცათამბჯენი თერთმეტსართულიანი სახლი იყო. იქით გაემართა. ამ სახლის უკან, „შავ ბაზარში“ ჭრელ-ჭრელი ხალხი ირეოდა. ბაზრის ერთ კუთხეში ნაგავსაყრელის უსიამო სუნი ტრიალებდა. რას არ ნახავდით იქ – საჭმლის ნარ-

ჩენებს, ჭუჭყიან ქალაღდებს, ცარიელ თუნუქის კოლოფებს, ძველ, დაძონძილ ტანსაცმელს, დახეულ ფეხსაცმელს, დამტვრეულ ავეჯს. ბიჭი ნაგავსაყრელთან მივიდა. ერთხანს ასე იყო – ნაგავს ათვალიერებდა. იქვე ახლოს ბაზრის მოხუცი დარაჯი იდგა, ხელჯოხზე დაყრდნობილი და ბაზრის ორომტრიალს უაზროდ გასცქეროდა.

მოხუცი ვან გოგის ნახატს ჰგავდა. ბიჭი მიუახლოვდა და მის გვერდით ჩაიციუცქა. მოხუცი უცებ გამოცოცხლდა:

– რა გაგჭირვებია?

– პაპაჩემო, შეიძლება, ნაგავსაყრელზე რომ ძველი ფეხსაცმელებია, ერთი-ორი შევარჩიო და ნავილო?!

მოხუცმა გაკვირვებით შეხედა.

– რად გინდა, რო?

– ძალიან მჭირდება. ძველი ავეჯის ნარჩენებიდანაც მინდა რაღაც შევარჩიო.

– თუ მეტყვი, რა გაქვს ჩაფიქრებული, კი ბატონო, რამდენიც გინდა ქექე ეგ ნაგავი.

ბიჭმა თავისი გახვრეტილძირიანი ფეხსაცმელი აჩვენა. მერე დიდხანს რაღაცას ეჩურჩულებოდა ყურში, რაღაცას უხსნიდა.

– ვაჰ, აბა, შენ ყოფილხარ თუ ყოფილხარ! ეგ რა მოგიფიქრებია! კარგი, ვნახოთ, რა გამოგივა. ჩემს ჯიხურში წვრილ-წვრილი ლურსმნები მაქვს. თუ გინდა, გაჩუქებ.

– დიდი მადლობა, ძალიან კეთილი პაპა ხართ.

– ნადი, შენ რაც გინდა, ის ამოარჩიე. მე კი ნავალ და ტომარასა და ლურსმნებს გაგიშვებ.

მოხუცი ძლივს წამოდგა, კოჭლობით გაემართა ჯიხურისკენ. ბიჭი ნაგავსაყრელისკენ გაიქცა.

– მოვედი, – შესძახა ბიჭმა მეგობარს. შევიდა და სავსე ტომარა იატაკზე დადო.

– ეგ რაღაა?!

– ესაა რაცაა. ახლა მჭრელი დანა, დიდი მაკრატელი და ჩაქუჩი გვჭირდება. ნაჯახი თუ გაქვს, ისიც გამოგვადგება.

– რა ჩაიფიქრე?!

ბიჭი დიდხანს ლაპარაკობდა, ხელებს იშველიებდა, რაღაცას უხსნიდა. მეგობარი ეჭვის თვალთ უყურებდა.

– შენი არ ვიცი, მაგრამ მე ახლავე შევეუდგები მუშაობას. ოღონდ ერთი კუთხე უნდა გამოვყოთ, მთელი ოთახი რომ არ დანაგვიანდეს.

და... შეუდგა კიდეც. მეგობარმა ერთხანს უყურა და მერე თვითონაც აჰყვა.

დიდხანს ინვალეს, იჯახირეს და ბოლოს რაღაც გამოვიდა.

ავეჯის ნარჩენებისგან ხის ძირები გამოთალეს. ძირი წინა თითების ადგილას დაჭრეს და ტყავი ჩააყოლეს, რომ უფრო დრეკადი ყოფილიყო. ზემოდან ტყავი გადააკრეს და წვრილი ლურსმნებით შემოჭედეს. პირველი ცდა წარმატებული არ გამოვიდა, მაგრამ ბიჭის მეგობარმა მაინც შეძლო გარეთ გასვლა. ფეხსაცმლის, უფრო სწორად, ქოშების ძირს კაკუნი გაუდიოდა. ბოლოს ისიც მოიფიქრეს, რომ ძირზე ძველი ლანჩები დააკრეს. მთელი კვირა მუშაობდნენ. ბოლოს ისე დაოსტატდნენ, რომ მეგობრებსაც „შეუკერეს“ ხისძირიანი ფეხსაცმელები. კვირამი ერთხელ „შავ ბაზარზე“ მიდიოდნენ. მოხუცი ბიჭებს დაინახავდა თუ არა, სახე უნათლებდა და ღიმილით ეგებებოდა. ისინიც თავის ნახელავს აჩვენებდნენ ხოლმე.

– ბიჭებო, ერთი-ორი წყვილი დამიტოვეთ. იქნებ მუშტარი გამოუჩნდეს და ცოტა პურის ფულიც იშოვოთ.

ბიჭებს რომ დაინახავდა, მოხუცი თავისთვის ჩაიბურტყუნებდა ხოლმე: „ეეჰ, გაჭირვება მაჩვენე და გაქცევას გაჩვენებო. მა ეს მარგალიტივით ბიჭები ამაზე უნდა სცდებოდნენ და ხელებს იყვლეფდნენ?“

ბიჭებმა ერთმანეთს სიცოცხლის ბოლომდე შეჭფიცეს მეგობრობა. ფიცი არც არასდროს გაუტეხიათ.

მათგან ერთი – ჩემი ძმა – ახლა 95 წლისაა, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ნევრ-კორესპონდენტი, ბიოქიმიკოსი მალხაზ ზაალიშვილი.

მეორე – სახელოვანი მწერალი ჭაბუა ამირეჯიბი (ჭაბუა ჩემს ძმაზე ორი წლით უმცროსი იყო, მაგრამ ალბათ ბევრი რამ ჰქონდათ საერთო და ამიტომაც დამეგობრდნენ). ბიჭები ფეხსაცმელებს ჭაბუა ამირეჯიბის მამიდის სახლში „კერავდნენ“. ჭაბუა ერთხანს მამიდამისთან ცხოვრობდა. ჭაბუას მამიდა ცნობილი მსახიობი ცაცა ამირეჯიბი იყო.

ქოში გაგებზარა...

ახლა ჩემს ლანჩმორღვეულ და ძირგახვრეტილ ფეხსაცმელებზე უნდა გიამბოთ. სკოლაში უნდა წავიდე. იქ რომ მივალ, მერხთან დავჯდები და ვინმე სიცილით მეტყვის, – შენს ფეხსაცმელებს მოშეიბათო. მე კი ჩემს გულში ვიტყვი, მარტო ჩემს ფეხსაცმელებს კი არა, მეც მშია-მეთქი.

– სკოლაში ვერ წავალ. – ჩემს ძმას მალხაზს ვეუბნები, – ეს ფეხსაცმელი იქამდე ვერ მიმყვება, ფეხისგულებიც მტკივა ამ ქვალორლიან გზაზე.

სკოლა კარგა შორს იყო. ქობულეთის დაღმართი უნდა ჩამევლო, გამეწვლო ჭავჭავაძის გამზირი და მელიქიშვილის ქუჩა (ეს სკოლა ახლაც იქ დგას, ფილარმონიის მოპირდაპირე მხარეს).

– ჩემი ბრალია, როგორ ვერ მოვიფიქრე! მოდი, დღეს ნუ წახვალ სკოლაში, ხვალისთვის კი რაღაცას მოგიხერხებ.

ნაშუადღევს სადღაც მიდის. გვიან ღამით ბრუნდება. დილით მალვადიხს.

– აბა, ეს ქოშები მოისინჯე, ფეხზე როგორ გექნება.

– რა ლამაზებია, – ვეუბნები, – ფეხს ვყოფ. ზუსტად ჩემი ზომაა.

ჩემს სიხარულს საზღვარი არა აქვს. ვიღებ გაცრეცილ ჩანთას და სკოლისკენ მივეშურები.

მაგრამ სიხარულმა დიდხანს არ გასტანა. შუა გზაში ერთი ქოში გაიბზარა და სკოლამდე ძლივს მივალნიე. იძულებული ვარ გავიხადო. მერხთან ვჯდები და ფეხებს ვმალავ. პირველი გაკვეთილი იწყება. გეოგრაფია გვაქვს. საკმაოდ მკაცრი მასწავლებელია, ცოტა უხეშიც კი. ჩემდა საუბედუროდ, სწორედ მე მიძახებს. გაკვეთილი ვიცი, მაგრამ ფეხშიშველა როგორ გავიდე.

– ვერ გამოვალ, – ვლულულულებ.

– როგორ თუ ვერ გამოხვალ. ახლავე ადექი და გამოდი დაფასთან. გაკვეთილი არ იცი, არა? – ხმას აუნია მასწავლებელმა.

– ვიცი. ადგილიდან გიპასუხებთ, პატივცემულო მასწავლებლო, – ლამის ვევედრები.

ხელს ჩამავლებს საყელოში და მერხიდან გამომათრევს. სახტად რჩება.

– ფეხშიშველა რატომა ხარ?!

– ქოში გაგებზარა, – ნავიბუტბუტე.

ბავშვებს ეცინებათ. მხოლოდ ჩემი ახლო მეგობრები, ლალი მესხიშვილი და თამარ ერისთავი არ იცინიან. შეწუხებულები შემომყურებენ.

– ახლავე გადი გარეთ! – მიყვირის მასწავლებელი.

კლასს ვტოვებ და კართან ვარ ატუზული. ამ დროს ჩვენი სასწავლო ნაწილი, რომელსაც ყველა ძია ვასოს (ცისკარიძე) ვეძახდით, გამოჩნდება.

– აქ რატომ ხარ? რა დაგემართა? – მეკითხება.

შეწუხებული ვარ და ძია ვასოს ყველაფერს ვუყვები.

კეთილი კაცი იყო, მოსწავლეებს ძალიან უყვარდათ, მათ შორის მეც.

– ნუ დარდობ. ყველაფერი ხდება. კაბინეტში წამომყევი.

მივყვები და ის მამშვიდებს, რომ ჯერ გაკვეთილი არ დამთავრებულა და ბავშვები არ გამოფენილან დერეფანში.

– ერთი ეს მითხარი, – მეუბნება ძია ვასო, – რა ზომის ფეხსაცმელს ატარებ?

ძია ვასო გადის კაბინეტიდან და ცოტა ხნის შემდეგ ბრუნდება.

– აბა, ეს ფეხსაცმელი მოიზომე, – მეუბნება და თან მილიმის.

ოდნავ ნახმარი, მაგრამ ლამაზი ფეხსაცმელია.

– კარგად გაქვს. სულ სიხარულში გაცვითე...

ჩემი ნახატები

საბავშვო ბალი ჩვენი სახლიდან არც თუ ისე შორს იყო. დამოუკიდებელი ბავშვი ვიყავი. ყველა მუშაობდა. შინ მარტო მივდიოდი. ბალის შემდეგ აღარც მშობლები და აღარც მწყუროდა. ოთახი დასუთული და ბნელი იყო, ამიტომ უმეტეს დროს გარეთ, კიბეზე ვატარებდი. ფერადი ფანქრები და ფურცლები გამქონდა და ვხატავდი ხოლმე.

მეზობლად ერთი სიმპათიური მოხუცი ცხოვრობდა (სახელი ვერც მე და ვერც ჩემმა ძმამ ვერ გავიხსენეთ). დამინახავდა, თავზე ხელს გადამისვამდა და მეტყობდა: „ჩემი ხუჭუჭა, შენგან კარგი მხატვარი გამოვა“. ჩემი ძმისა არ იყოს, ჩემგან არც ქიმიკოსი გამოვიდა და არც კარგი მხატვარი. მაგრამ ცოდვა გამხელილი სჯობს, მთელი ცხოვრება სულ დროს ვეძებდი, რომ ავად თუ კარგად, რამე დამეხატა. ახლაც ნამძლევეს ხოლმე სული და ლამდამობით ვხატავ, ძირითადად გუაშით, შოკოლადის ყუთების მუყაოზე და სქელ, სახატავ ფურცლებზე, ამიტომ ჩემს ნახატებს მაკულატურას ვეძახი. დიდი არაფერია, მაგრამ ჩემი მეგობრები და ჩემი შვილები მაინც ჩასვამენ ხოლმე ჩარჩოში და კედელზე კიდებენ. ეს ნამუშევრები განსაკუთრებით ჩემს მეგობარს, ქეთევან თუხარელს უყვარს. რომელიმეზე მეტყვის, – მაჩუქეო და წაიღებს ხოლმე. მერე, როცა ვესტუმ-

რები, კედელზე კოხტად დაკიდებულს ვხედავ. სურვილი მიჩნდება ჩამოვხსნა და სახლში წამოვიღო.

დედაჩემი

1940 წლის ცივი ნოემბერია. ქარი ქრის. კრამიტების რახარუხი მესმის. უკვე ბინდდება. ახლა ვერაფერს გავანწყობ. ხანდახან კრამიტი ვარდება და სახლის უკან კლდეზე იმსხვრევა. კიდეც კარგი, რამდენიმე ცალი შემოგვრჩა. ფარდის უკან, აწყვია. ჩვენი სახლი ქვის დიდი ლოდებითაა ნაშენი, იმ ლოდებით, მამაჩემმა და ჩემმა ძმებმა რომ მოანგრიეს ჩვენს კლდოვან ეზოში, რკინის ლომებითა და წერაქვით. მეც მინდოდა როგორმე დავხმარებოდი ჩემიანებს, მაგრამ ამისთვის ძალიან პატარა ვიყავი. ვფიქრობდი, – ნეტა, მეც ბიჭი ვიყო-მეთქი. ბებიაჩემი, მამის მხრიდან, – თამარ ხმალაძე, მეუბნებოდა, თუ მოახერხებ და იდაყვზე იკოცნი, ბიჭად გადაიქცევიო. ბევრი ვეცადე, ლამის ყბა გვერდზე მომექცა და მკლავებიც დავილურჯე, მაგრამ ამაოდ.

ქარმა ლამის სახლს სახურავი ახადოს. მაინც რა საშინელ ადგილას ააშენა მამაჩემმა ეს სახლი! ახლა რომ ვფიქრობ, სულ ფოლკნერის მიერ აღწერილი ბანდრენების სამოსახლო მახსენდება. ეზო დამრეცია – მამაჩემმა და ჩემმა ძმებმა დიდი შრომა ჩადეს და სამ ტერასად დაყვეს. ერთ მხარეს ახალი მეზობელი გაგვიჩნდა. ეზოს აღმოსავლეთ მიჯნაზე მათი სახლის უკანა კედელია აღმართული. ამას თითქოს მცირე სიმყუდროვე შემოაქვს. დანარჩენი ეზო შემოუღობავია, ამიტომ მეზობელთან გადასვლა ადვილია. ერთი სული მქონდა გამეგო, ვინ ცხოვრობდა ამ სახლში. სახლს დიდი ფანჯრები ამშვენებდა, მხოლოდ სამხრეთის მხარეს პატარა სარკმელი

იყო, რკინის ხარისხა ჰქონდა აკრული. ერთხელაც ავძვერი და ამ სარკმლიდან შევიჭყიტე. ვიცოდი, კარგი საქციელი არ იყო, მაგრამ ბავშვურმა ცნობისმოყვარეობამ მძლია. თვალი რომ შევაჩვიე ოთახის სიბნელეს, საშინელი რამ დავინახე: ლამაზი, თმაჩამოშლილი ქალი! სახეზე რომ დავაკვირდი, შეშლილს ჰგავდა. რკინის სანოლის თავზე, ცალი ხელით იყო ჯაჭვით მიბმული. წინ პატარა მაგიდა ედგა. ის კი ვერ გავარჩიე, ზედ რა იდო. შეშინებული ჩამოვხტი და სახლისკენ გავიქეცი.

ხანდახან, როცა ეზოში ვთამაშობდი, ქალის სასონარკვეთილი კივილი და ხანაც ხარხარი მესმოდა. ბოლოს დედაჩემს ვუამბე ყველაფერი. დედაჩემმა ამიკრძალა ამ ოთახში შეჭყეტა: „შვილო, ის სანყალი ქალი შეშლილია. ბავშვი რომ გაუჩენია, ჭკუიდან გადასულა. ქმარს ისე უყვარს, რომ საგიჟეთში წასაყვანად ვერ გაიმეტა. მომვლელი ქალი დაიქირავა. თვითონაც ეხმარება, ძალ-ღონეს არ ზოგავენ, მაგრამ ქალი შეურაცხადია“.

შიშმა ამიტანა, ვცდილობდი, იმ სახლიდან შორს დამეჭირა თავი. ყველაფერმა ამან ისე იმოქმედა, რომ ღამე კოშმარები მესიზმრებოდა, – ხშირად ვხედავდი თმაგაშლილ, ლამაზ ქალს, რომელსაც დიდი, თეთრი ფრთები ჰქონდა და ცაში დანავარდობდა, მერე მიწაზე ეშვებოდა და ჩემკენ მოდიოდა. მე გავრბოდი, დასამალ ადგილს ვეძებდი, მაგრამ ვერ ვპოულობდი და მელვდიებოდა აკანკალებულს.

დედაჩემს შეეშინდა და ფსიქოლოგთან წამიყვანა. დასამშვიდებელ წამალს მაძლევდა. ქალი ერთ წელიწადში გარდაიცვალა. მისი პატარა გოგონა უკვე ორი წლის ხდებოდა. ანგელოზს ჰგავდა. ხშირად გადმომყავდა ჩემს ეზოში და ვეთამაშებოდი.

ცოტა ხნის შემდეგ, ჩვენმა მეზობლებმა სახლი გაყიდეს და სადღაც გაუჩინარდნენ.

●
ქარი არ ჩერდება. ვფიქრობ, ხვალამდე არ ჩადგება.

– რა საშინელი ამინდია! – ეს დედაჩემია, სამსახურიდან ბრუნდება, დაღლილი, შეციებული და მშვიერი.

– კინალამ ქარმა წამილო. უჰ, აქაც როგორ ცივა, ღუმელი რატომ არ დაანთე?

– შენ გელოდებოდი, შეშა ცოტა გვაქვს.

– თუ გინდა, ნუ დავანთებთ. სადაცაა ძილის დრო მოვა, ლოგინში გავთბებით.

– ჰო, – ვეუბნები, – ისე კი ცხელი ჩაი კარგი იქნებოდა.

– არა უშავს, დილით დავლიოთ, შაქარი დაგვეზოგება.

მე და დედაჩემი სულ ასე ვამბობთ, – დილით, ხვალ, ზეგ... სულ მომავლის იმედი გვაქვს.

დედაჩემი ნვება, საბანს თავზე იხურავს და უმალ იძინებს. მეც ვწვები, მაგრამ არ მეძინება. თავგები დაფხაკუნობენ, ერთი თეთრი თავგი ჩემი მეგობარია. პურის ნამცეცებს ვუყერი ხოლმე, ისე შემეჩვია, ხელშიც ამყავს. ჩემს გარშემო ყველას ეშინოდა თავგების, მე კი არა. ვუყურებ და ვფიქრობ, – რა ლამაზები არიან-მეთქი.

●
არ მეძინება, ახალი საფიქრალი გამიჩნდა, – ნეტავ ნატვრისთვალის რომ მაპოვნინა, პირველად რას ვინატრებდი-მეთქი.

●
დედაჩემი – რუსუდან პაატას ასული გედევანიშვილი – წყნარი, ჩუმი, შავთვალა არსება იყო. ხმა რომ აენია, უკიდურესად უნდა გამწარებულიყო. როცა ნერვიულობდა, ყელსა და გულმკერდზე ლაქები წითელი ფოთლებივით გამოაყრიდა ხოლმე. ბელურას ჰგავდა, შეჩვეულად ადგილს რომ ვერ ელევა, თბილ ქვეყნებს რომ არ მიეღტვის, რასაც მშობლიურ მიწაზე იშოვის, იმით რომ იკვებება.

გასაჭირთან შეგუების საოცარი უნარი ჰქონდა. მისი შემყურე, მე და ჩემი ძმებიც მამაცურად ვიტანდით სიდუხჭირეს. როცა სამსახურიდან ბრუნდებოდა, კედელთან მიმდგარ პატარა მაგიდასთან მოვიკალათებდით – დიდ მაგიდასთან არ გვსიამოვნებდა შემოსხდომა, რადგან ოჯახში ახლა მხოლოდ სამნი დავრჩით – დედაჩემი, მალხაზი და მე. მამაჩემი და ჩემი მეორე ძმა, თენგიზი ომში იბრძოდნენ. მალხაზი გვიან ბრუნდებოდა. მთელ დღეს უნივერსიტეტის ქიმიურ ლაბორატორიაში ატარებდა. დედაჩემი ისეთი დაღლილი იყო ხოლმე, რომ ხმას არ ვიღებდით, იმ პატარა მაგიდასთან მიმჯდარნი ყველაფერს მექანიკურად ვაკეთებდით. თითქოს ჩვენმა ხელებმა ისწავლეს ფინჯნის ერთდროულად აღება, ტურებმა ჩაის მოწრუპვა, ერთდროულად ვდგამდით ფინჯანს, ვიღებდით შავი პურის თხელ ნაჭერს და უხალისოდ ვლექავდით. მერე საწოლისკენ მივემართებოდით, ერთნაირი მოძრაობით ვწვებოდით. ხანდახან ისე ციოდა, ტანსაცმელსაც ვერ ვიხდიდით. საბანს წავიფარებდით და ყრუ ხმით ვიძახდით: „ძილი ნებისა“.

დედაჩემი მცხეთელი იყო. სვეტიცხოველთან ახლოს ცხოვრობდა. სვეტიცხოველის უკან მდებარე მამულაშვილების სახელგანთქმული ბალის მოპირდაპირე მხარეს. „გედევანიანთ მამული“ – როგორც მაშინ ეძახდნენ – ერთსართულიანი სახლისა და საკმაოდ დიდი ეზოსაგან შედგებოდა. ეზო არაგვისპირამდე ჩადიოდა. გარდა ამ მამულისა, გედევანიშვილებს ეკუთვნოდათ მიწა სახლ-კართი ნატახტარში და წეროვანში, მაგრამ ბოლშევიკებმა ჩამოართვეს. ჩემი უფროსი ძმა იხსენებს: „როცა ნატახტარის მამული ჩამოგვართვეს, ბებიჩემმა დარიკომ (დარეჯან ფალავანიშვილმა) თან წამიყვანა. დიდ ურემზე დაანყვეს დარჩენილი ქონება და მცხეთაში ჩამო-

ვიტანეთ. ბებიჩემი ჩუმ-ჩუმად ღვრიდა ცრემლებს“.

პაპაჩემი, პაატა გედევანიშვილი, შავ-გვრემანი, გამხდარი კაცი ყოფილა, ბებიჩემი კი ცისფერთვალა და ქერათმიანი, სუსტი, უფრო სწორად, ნაზი ქალი იყო. პაპაჩემს სმა ჰყვარებია. ფული რომ შემოეღებოდა, დედაჩემს მიადგებოდა ხოლმე: „ჩემო რუსო, ერთხელაც მასესხე შენი ოქროს ხუთთუმნიანი და შემდეგ კვირას დაგიბრუნებ“. დედაჩემი თავის ერთადერთ სიმდიდრეს, – ოქროს ხუთთუმნიანს ხატის უკან მალავდა, „მამი, შენ გარეთ გადი და გამოგიტან“ – ეტყოდა დედაჩემი. ეს იმდენად ხშირად ხდებოდა, რომ დედაჩემს მობეზრებია, – აჰა, ეს ჩემი ფული, უკან აღარ დამიბრუნო და აღარც სათხოვარი გექნებაო. სანყალ პაპაჩემს „ხორველა“ (ასე ეძახდნენ მაშინ ქორელას, ანუ ციებ-ცხელებას) შეჰყრიდა და ამით გარდაცვლილა.

ბებიჩემს, თავისი ოქროსფერი დალალეების ჩამოშლა ძალიან ჰყვარებია. შვილებს ხშირად ავარცხნივებდა ხოლმე და მეტად სიამოვნებდა. მახსოვს, ჯერ სულ პატარა ვიყავი, დედაჩემი მცხეთაში რომ ჩამიყვანდა. ბებიჩემი ფანჯარასთან ჯდებოდა, ახლა უკვე ჭალარა დალალეებს ჩამოშლიდა, კალთაში ჩამისვამდა და მეუბნებოდა: „აბა, ჩემო საყვარელო, თმა თან დამვარცხნე და თან გამიხილე“. უყვარდა, როცა თავზე ხელებს ვუცაცუნებდი. შენს პატარა თითუნებს ვენაცვალეო, – მეტყოდა ხოლმე. დედაჩემი იცინოდა: „დედი, თავადიშვილობას არ იშლი, მაგრამ ის დრო წავიდა“. ბებიჩემი აღნაგობით სუსტი ქალი ჩანდა, მაგრამ ოთხი გოგო და ორი ვაჟი კი გააჩინა. ჩემს უფროს ძმას, მალხაზი ბიძაჩემის პატივსაცემად ჰქვია. ჯერ კიდევ სულ ახალგაზრდა იყო ბიძაჩემი, მენშევიკებს რომ მოუკლავთ. მეორე ბიძა – შოთა, საფრანგეთში, ემიგრანტად წასულა, ულამაზესი კაცი, რომელსაც საფრანგეთში სილამაზის პრიზი აუღია. მეორე მსოფლიო ომის დროს, როცა გერმანე-

ლების ლეგიონი „ედელვაისი“ კავკასიონისკენ წამოვიდა, მათ გზას ქართული ლეგიონი მოჰყვებოდა. კავკასიონის მისადგომებთან სვანები დახვედრიან. მათ ევალებოდათ კავკასიონის საზღვრების დაცვა. სვანები თავგანწირვით იბრძოდნენ და გერმანელები დაუმარცხებიათ, შემდეგ ქართველ ემიგრანტთა ლეგიონიც გაუნადგურებიათ. თუმცა, როგორც ამბობენ, ბიძაჩემი სვანებს არ მოუკლავთ. ქართველთა ლეგიონში ვიღაც „კაგებეშნიკი“ ჩაუნერგავთ და შოთასთვის იმას უსვრია ზურგში. შოთას ხანჯალი მეგობრისთვის მიუცია, – მე ვკვდები, თუ შენ გადარჩი, ჩაიტანე ჩემიანებთანო. საფრანგეთში ყოფნისას, შოთა სპორტული ორგანიზაციის – „შევარდენის“ წევრი გამხდარა. ამ ორგანიზაციის სულისჩამდგმელი ყოფილა შოთა ნიკოლაძე (ქუთაისიდან). ჩამოუყალიბებიათ ემიგრანტ ქალთა და ვაჟთა კალათბურთისა და ფეხბურთის გუნდები. 1934 წლის პარიზის ვაჟთა კალათბურთის ნაკრებში იყვნენ: ლულუ კერესელიძე, ოსია ჯავახიშვილი, შოთა გედევანიშვილი, აჩიკო ციციშვილი, არჩილ ზურაბიშვილი. ინტერნეტში დევს ფოტო, სადაც ზემოთჩამოთვლილი კალათბურთელები არიან გადაღებული. ბიძაჩემი შოთა შუაში დგას და ხელში ბურთი უჭირავს. გურამ შარაძეს თავის წიგნში „ქართველი ემიგრანტები“ ბიძაჩემი ჰყავს მოხსენიებული და ფოტოც დაურთავს წარწერით: შოთა გედევანიშვილი.

ერთ პატარა წიგნში, სადაც ლევილის სასაფლაოზე დაკრძალული ქართველების გვარებია მოხსენიებული, ბიძაჩემი უგზოუკვლოდ დაკარგულთა სიაშია მოხვედრილი.

რუსუდან ნიშნიანიძე წიგნაკში „პეტრე ხვედელიძე – ლეგენდარული ქართველი“, იხსენებს: „შოთა გედევანიშვილი შემხვდა, ჩემი ძმის ამხანაგი“. შოთას შეუთავაზებია, ჩვენთან გადმოდიო. „ჩვენთან“ – ნიშნავდა ლეგიონს, რო-

მელსაც მიმა დადიანი ედგა სათავეში. შოთა გერმანულ ფორმაში ყოფილა გამონყოფილი. „გერმანიის სტრატეგია იყო, კავკასიონზე გავლით ჩასულიყვნენ ირანში და ირანიდან ჩასულიყვნენ ეგვიპტეში“, წერს პეტრე ხვედელიძე. როგორც ჩანს, ქართული ლეგიონის სტრატეგია იყო კავკასიონზე მოხვედრა და იქიდან საქართველოში დაბრუნება. როდესაც პეტრემ უარი უთხრა მათთან გადასვლის თაობაზე, შოთა გამწყარალა:

– შენ რა, ჩემზე კარგი ქართველი ხარ?! რა გირჩევნია, აქ ჩაკვდე თუ იარალით ჩახვიდე საქართველოში?

სამწუხაროდ, საქართველოში დაბრუნების ოცნება შოთამ ვერ აიხდინა.

დედაჩემი და მამაჩემი ერთმანეთს 1920 წელს შეხვედრიან მცხეთაში. მაშინ ჯარის ერთი ნაწილი დუშეთში იდგა. მამაჩემი ოფიცერი იყო. როგორც ჩანს, იქ შეუყვარდათ ერთმანეთი და იმავე წელს დაქორწინდნენ. მალე თბილისში გადმოვიდნენ საცხოვრებლად. მანამდე კი, ერთხანს, დედაჩემს მონაზვნობა ჰქონდა გადანყვეტილი. მაშინ თექვსმეტი წლისა იქნებოდა. ნავიდა დედათა მონასტერში. დედაჩემის ნაამბობით, მონაზვნებს მცირე შეცდომის გამოც მკაცრად სჯიდნენ. ყოველცისმარე დღე უნდა ეგალობათ. დედაჩემს (და მის დებსაც) კარგი ხმა ჰქონიათ. ერთ-ერთ გალობას ნიკო კეცხოველი და გიორგი ლეონიძე დასწრებიან. გალობა რომ დამთავრებულა, ნიკოსა და გოგლას ერთი ამბავი აუტეხავთ: „ბრავო, რუსო, ბრავო!“. ეს კი ყოვლად დაუშვებელი იყო. დედაჩემი სასტიკად დასაჯეს. მთელი ღამე კუთხეში გაატარა მუხლებზე დაჩოქილმა. შიმშილით კუჭი ეწვოდა, რადგან ვახშამი არ აჭამეს. შეშინებული დედაჩემი მეორე დილითვე გამოქცეულა მონასტრიდან, სახლში ჩაკეტილა და გარეთ აღარ გამოდიოდა. ნიკო და გოგლა თავს დამნაშავედ

გრძნობდნენ. ძალიან შენუხებულან და ბოდიშის მოხდა გადაუნყვეტიათ, მაგრამ ბებიარემმა დარიკომ სახლს ახლოს არ გააკარა, – აქედან დამეკარგეთ, თქვე ცუდლუტებოო.

მეოცნება კაცი – მიხეილ ზაალიშვილი

მამაჩემი განათლებით მათემატიკოსი, ბუნებით რომანტიკოსი, „ნიგნის ჭია“ – როგორც დედაჩემი ეძახდა, რომელსაც ჭამის დროს ცალ ხელში ნიგნი ეჭირა და მეორე ხელში კოვზი. სანამ ფურცელს ბოლომდე ჩაიკითხავდა, კოვზი გაუნძრევლად ეკავა. პოეტი, მხატვარი (თვითნასწავლი), მთარგმნელი, ზოგჯერ ბავშვივით გულჩვილი, მუდამ ოცნებებში გახვეული, ზოგჯერ მკაცრი. დედაჩემს მისთვის კიდევ ერთი სახელი ჰქონდა შერქმეული: „მარადიული შეყვარებული“. მე მუდამ მანვალეობდა ერთი კითხვა: „დედაჩემსა და მამაჩემს მართლა უყვარდათ თუ არა ერთმანეთი?“ დედაჩემისთვის ბევრჯერ მიკითხავს (მამას ვერ ვუბედავდი). დედა სულ ერთი და იმავეს მპასუხობდა: „აბა, ეგ რა შეკითხვაა. ერთმანეთი რომ არ გვიყვარდეს, ოჯახს როგორ შევქმნიდით. მამაშენს ძალიან უყვარვარ, მაგრამ ის პოეტია და აღმაფრენისთვის მუზა სჭირდება, – ეს მუზა კი ზოგჯერ რეალური და ზოგჯერ თავისი ფანტაზიით გამოგონილი ქალია“. ყოველთვის მიკვირდა დედაჩემის, – ამდენს როგორ იტანს, მე ვერ ავიტანდი-მეთქი.

● ისეთი ქარია, რომ ლამის მთელი სახლი წაიღოს და როგორც ზღაპრებშია, სადმე სხვაგან გადაიტანოს. მამაჩემი დილით ადრე მიდის სამსახურში. არავინ იცის, სად მუშაობს. სახლში შებინდებისას ბრუნდება. დაჯდება, ჯერ გაზეთებს გადახედავს, მერე რაიმე ნიგნს კითხულობს, კვირადღეს ეზოში გადის.

სახლის უკან კლდეს ამსხვრევს რკინის ლომით და ლოდებს მეორე ოთახისთვის ამზადებს.

● ერთ საღამოს მამაჩემი რაღაც ნიგნს კითხულობს. დროდადრო, ზედმეტად სერიოზული და შენუხებულიც მეჩვენება. რაც უფრო მეტს კითხულობს, სახე უფრო უნათდება და ბაგეზე ღიმილი დასთამაშებს. ერთი სული მაქვს გავიგო, რას კითხულობს. ვიცი, რომ ნიგნი მამიდა ვერამ მისცა.

● დილით, მამა რომ წავიდა, ველარ მოვითმინე, ნიგნი ავიღე და გადავშალე: *Скарронь. Колический Романь (Съ иллюстрациями Эдуарда Цира). 1901 год. С-Петербург.* მამინ ეს ნიგნი ვერ წავიკითხე. მერე ორი-სამი წელი გავიდა. ახლა უკვე შევძლებდი მის წაკითხვას. მამაჩემი ომში გაინვიეს და ნიგნის მფლობელი მე გავხდი. როდესაც შესავალი წავიკითხე პოლ სკარონის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ, მივხვდი, რატომ იყო მამაჩემი ასეთი სერიოზული და დამწუხრებული მისი კითხვისას. ხოლო, როცა თვით ნაწარმოების კითხვა დავიწყე, იმასაც მივხვდი, თუ რატომ ილიმებოდა მამაჩემი. სამწუხაროდ, ნიგნს ბოლო ფურცლები აკლია, მაგრამ, რაც მაქვს, ისიც საკმარისია ამ ნიგნის აღსაქმელად. იქნებ, ვინმე დაინტერესდეს და წაიკითხოს თუნდაც ამ ნიგნის შესავალი, რომ გაიგოს, რა შეუძლია, ან უფრო სწორად, რისი შექმნა შეუძლია ხეიბარ და სწეულ ადამიანს. ბევრს წაკითხულიც ექნება და ვიცი, დამეთანხმება.

● კიდევ ერთი ნიგნი მაქვს შემორჩენილი – *Гр. Джаншиев. Перль Кавказа (Боржом – Абастуман). Впечатления и мысли туриста.* მამაჩემმა ჯანშიევის გვარის გასწვრივ წარწერა გააკეთა – *Шарлатан.* როდესაც ნიგნი გადავიკითხე, მამაჩემს დავეთანხმე, ამის დამწერი მართლაც შარლატანია-მეთქი. ის ნიგნები, რომლებსაც მამაჩემის თითები ეხებო-

და, რელიკვიებივით მაქვს შენახული. ასე მგონია, მათ ირგვლივ მისი სული ტრიალებს.

ჯეკა და ფასო

ერთ საღამოს მამაჩემმა ლეკვი და კნუტი მოიყვანა. არ ვიცი, სად იპოვა, ან ვინ მისცა, მაგრამ ძალიან საყვარლები და ლამაზები იყვნენ. ლეკვს ჯეკა დავარქვით, კნუტს – ფასო. მამა მეუბნება: – ჩემო მედ, ერთად გაიზრდებიან და ის გამოთქმა, რომ ძალღი და კატა ერთმანეთს მტრობენ, დამიჯერე, გაცამტვერდებაო.

მიხარია მათი ყურება, – ერთად ჭამენ, ერთად თამაშობენ, ერთად იძინებენ და თანდათან იზრდებიან.

ერთ დღეს მამაჩემი სახლში ბრუნდება, წაიხემსებს და ეზოში გადის. ცოტა ხანში, სახლში შემოვარდება, სახეზე ფერი არ ადევს, კედლიდან ძველ „გეკოს“ ჩამოხსნის, თან ყვირის, – მოვკლავ, მაგ შობელძალღსო. მამას ავედევნები და შეშინებული ვეკითხები: – მამი, რა მოხდა, ვინ უნდა მოკლა-მეთქი.

უცებ, ჯეკას მოვკარი თვალი, – დგას კუდამოძუებული, ლაშებზე სისხლის კვალი აქვს, არ ინძრევა და მამაჩემს ისეთი თვალებით შეჰყურებს, თითქოს ტირისო, თითქოს რაღაცას ინანიებსო. მამაჩემი თოფს უმიზნებს.

– არა, მამა, არა, – ვემუდარები.

– შინ შედი, ახლავე შინ შედი.

ისეთი გაბრაზებულია, რომ წინააღმდეგობას ვერ ვუწევ. შინ შევდივარ, ვჯდები და ყურებზე ხელს ვიფარებ. სროლის ხმის გაგონება არ მინდა, მაგრამ მაინც ჩამესმის. წამოვხტები და ტანში მაცვივს. კიდევ კარგი, დედაჩემი შინ არ არის. მამაჩემი კარს ჯახუნით აღებს, თოფს ტახტზე აგდებს, ჯდება, ხელებს თავზე შემოიჭდობს და ლამის მოსთქვამს: – ვერ მოვკალი, ეგ შობელძალღი. როგორც ჩანს, გამწარებულმა ჰაერში ისროლა.

გარეთ გავრბივარ. ჯეკა იმავე ადგილას დგას და გულსაკლავად ნკმუტუნებს. მოშორებით კი, ქვედა ტერასაზე, საშინელი რამ დავინახე, – ყელგამოღარული ფასო. ტირილი ამივარდა. ჯეკას ვუყვიროდი, – რატომ, ჯეკა, რატომ...

ის დღე ისე დაღამდა, ჯეკასკენ არ გამიხედავს. შელამებისას ჩემი უფროსი ძმა რომ დაბრუნდა უნივერსიტეტიდან, ფასო ეზოს ბოლოში დავმარხეთ. საფლავთან ინვა და მიწას ფხოჭნიდა.

დილით ეზოში გავედი და ჯეკას დავუწყე ძებნა. არსად ჩანდა. სადღაც გაუჩინარდა. მას შემდეგ არ გამოჩენილა, მხოლოდ მისი თვალები ჩამრჩა მეხსიერებაში – სევდიანი და მომნანიებული. ნეტა, ვინმეს თუ უნახავს მკვლელი ადამიანის თვალებში ასეთი სინანული. მე – არა.

ქულიენის შავი პროფილი

დედაჩემი მელიქიშვილის ქუჩის №2-ში მდებარე აკაკი წერეთლის სახელობის ბიბლიოთეკაში მუშაობდა გამგის მოადგილედ. ის მარტო იმ მოვალეობას კი არ ასრულებდა, წიგნები რომ გაეცა და უკან მიეღო, არამედ ერთგვარად მასწავლებლის როლსაც ითავსებდა... ჯერ მოზარდს მისი ასაკის შესაფერის წიგნს შეურჩევდა და ისე არ ჩაიბარებდა, მის გარშემო შეკითხვები რომ არ დაესვა. თუ შეატყობდა, რომ ბავშვს წიგნი არ ჰქონდა წაკითხული, ისევე უკან ატანდა. თავის ერთ-ერთ წერილში პროფესორი შალვა ამონაშვილი წერდა, რომ მის განათლებაში დიდი წვლილი დედაჩემსაც ჰქონდა შეტანილი, რომელმაც შეაყვარა ლიტერატურა და წიგნის კითხვის ყადრი ასწავლა. სკოლის შემდეგ, მეც ხშირად ვრჩებოდი ხოლმე დედაჩემთან. გაკვეთილებსაც იქ ვამზადებდი და წიგნსაც იქ ვკითხულობდი. წიგნებსაც დედაჩემი მირჩევდა. მე კი ერთი სული მქონდა, რაც მე მსურდა, ის წამეკითხა. ძალიან

მინდოდა სტენდალის „წითელი და შავის“ წაკითხვა. ეს წიგნი სახლშიც გვექონდა. მის ნაცრისფერ ყდაზე გამოსახულ ჟულიენის შავ პროფილზე ვიყავი შეყვარებული.

მითი ჯადოსნურ არსებებზე

მაშინ მელიქიშვილის ქუჩა სულ სხვაგვარად გამოიყურებოდა. ბიბლიოთეკა ერთსართულიან, გრძელ, ოროთახიან შენობაში იყო განთავსებული. ბიბლიოთეკის გვერდით, შენეული სკვერის უკან, მე-18 საშუალო სკოლა იყო, სადაც ჩემი უფროსი ძმებიც სწავლობდნენ. ეს სკოლა დიდად არ შეცვლილა, მხოლოდ ფასადი შეუღამაზეს და ახლა, თუ არ ვცდები, 53-ე სკოლა ჰქვია. სკოლის მარჯვნივ ასევე ერთსართულიანი სახლი იდგა, ხის გრძელაივნიანი. ახლა მის ადგილასაც მრავალსართულიანი სახლი დგას. ჩემი ძმის მეგობრები ძირითადად ამ აივანზე იყრიდნენ თავს. მოგვიანებით მეც ამ სკოლაში ვსწავლობდი: მაშინ მე-6 ქალთა სკოლა ერქვა. ეს იყო პაპაჩემის (მამის მხრიდან) და დიდედაჩემის – თამარ ხმალაძის სახლი. დიდედაჩემი სტუმართმოყვარეობით გამოირჩეოდა და ჩემი ძმების მეგობრებს დედაშვილურად ექცეოდა.

სახლი სამი დიდი ოთახისგან შედგებოდა. შუა ოთახში დიდი სურათი ეკიდა – მაგიდაზე იდაყვდაყრდნობილი, ატირებული ქალი, რომელსაც ცრემლი ლანზე ჩამოსდიოდა. ცრემლი იმდენად ბუნებრივი იყო, რომ ხელის შეხება მინდოდა. რამდენჯერმე, როცა ოთახში მარტო ვიყავი, მაგიდა მიმიჩოჩებია კედელთან, ზედ ავმძვრალვარ და თითი დამიდია ცრემლისათვის. მიკვირდა, რომ თითი არ მისველდებოდა.

ბებიჩემის გარდაცვალებიდან სულ მალე სახლი დაანგრეს და სურათიც გაქრა.

სკოლის მოპირდაპირე მხარეს, სადაც

ახლა ფილარმონიაა, ერთ ნოდებული „სვანური კოშკი“ იდგა, მუქყვითლად შეღებილი, ვინრო ფანჯრებით. ძალიან მინდოდა ამ ფანჯრებში შეჭყეტა, დარწმუნებული ვიყავი, რომ შიგ ჯადოსნური არსებები ბინადრობდნენ.

ერთხელ დედაჩემმა ერთი სქელი, ზორბა ქალი გამაცნო, რომელიც თურმე იმ სახლში ცხოვრობდა და მთელი ჩემი წარმოსახვა იქ მობინადრე ჯადოსნურ არსებებზე ერთიანად დაიმსხვრა.

„პურის შეჭამაღი“ და „პარტოფილი მუნღირში“

ვიზრდებოდი და თანდათან, გზადაგზა ვკარგავდი ჩემს ბავშვურ წარმოსახვებს, ზღაპრული ოცნებებიდან მწარე რეალობაში გადავბარგდი, ყოველდღიურ ორომტრიალში ჩავები. გაქრნენ რაინდები, ფერიები, თეთრ ცხენზე ამხედრებული უფლისწულები, გაქრნენ სასახლეები და „სვანურ კოშკი“ გამომწყვდეული ჯადოქრები. ჭეშმარიტი სიყვარულის ძებნაში ნავანყდი ცბიერებას, ლალატს, ცილისწამებასა და სიძულვილს. ამიტომ უფრო მეტად შევიყვარე ჩემი მშობლები, ჩემი ძმები, ნათესავები. მათ მივეკედლე. იმასაც მივხვდი, რომ ამ ცხოვრებაში ერთეულებს თუ უმართლებს თავიანთი ოცნებების აღსრულებაში. ზოგიერთებს ოცნებებიც არ გააჩნიათ. უზრუნველად, მშვიდად ცხოვრობენ. მაგრამ რამდენად მიმზიდველია მშვიდად ცხოვრება?! მშვიდი ცხოვრება ადამიანს ბრძოლის უნარს უკარგავს, აცარიელებს სულიერად და ხორციელად. ჩემთვის მშვიდი ცხოვრება უძრაობაა. ჩამდგარი ქარი ხომ ქარი აღარ არის. არც უძრავი ადამიანია – ადამიანი. ბავშვობაში უმანკოები ვართ, ბევრი რამის გვეჯერა, წარმოსახვას ვენდობით. ახალგაზრდობაში ვიბრძვით, რომ ის შევინარჩუნოთ, რაც გვწამდა და

გვჯეროდა; ვიბრძვით, რომ ჩვენი გზები ვეძიოთ. ეს სიცოცხლეა, ცხოვრების გზებია. სიბერეში, მით უფრო ღრმა სიბერეში ერთი საზრუნავი გვაქვს – ჩვენს თავში ვიპოვოთ ძალა, რომ არ გავხდეთ უმოქმედონი, უსარგებლო საგნებად არ ვიქცეთ, სიკვდილამდე გზა ისე გავიაროთ, რომ გულდან-ყვეტილები არ წავიდეთ ამქვეყნიდან. ამით თითქოს ბავშვობას ვუახლოვდებით, რადგან გვინდა, რომ ბევრი რამ, რაც დაუფერებელია, ვირწმუნოთ.

ომის დროს დედაჩემს რუსი გენერალი ჩაუსახლეს თავისი ცოლითურთ. დედაჩემს „მატუშკას“ ეძახდნენ და სულ ეფერებოდნენ. მე კი მაინცდამაინც გულზე არ მეხატებოდნენ. დიდედაჩემს მესამე ოთახში, კედელზე დიდი ტომრები ჰქონდა ჩამოკიდებული. ტომრები ხმელი და ზოგჯერ ობიანი პურის ნატეხებით იყო სავსე. დიდედაჩემი პურებს წვრილ-წვრილად ტეხდა, ხახვთან ერთად ხრაკავდა და ცოტა წყალს და მწვანე ღვინოს უმატებდა. ეს მისი საფირმო კერძი იყო, რომელსაც „პურის შეჭამადს“ ეძახდა. რუსი გენერალი და მისი ცოლი გემრიელად შეექცეოდნენ ხოლმე „შეჭამადს“. ძირითადად ამ „პურის შეჭამადმა“ და „კარტოფილმა მუნდირში“ გადაგვატანინა ომის წლები. როდესაც მე და დედაჩემი შინ ვბრუნდებოდით, იქ მხოლოდ კუს კვერცხის ზაფრანისფერი ფხვნილი და ქოქოსის სისხლისფერი ზეთი გველოდა. დედაჩემი, ხანდახან, თუ ძალიან მოშიებულ ვიყავით, „ერბოკვერცხს წვავდა“. ამ ფხვნილს და ზეთს ეგრეთ წოდებული „პაიოკში“ გვირიგებდნენ. ეს ამერიკის დახმარება იყო. ამ „დახმარებამ“ საშინლად გამიღიზიანა ნალვლის ბუშტი და საავადმყოფოში ამოვყავი თავი. საავადმყოფოში, სიფრთხილის გამო (მკბენარების ემინოდათ) თმას პარსავდნენ და პირველივე დღეს, სანამ პალატაში შემიყვანდნენ, ჩემი კულულები (რომლითაც მამაჩემი ასე ამაცობდა) ნაგვის კალათაში ჩაყარეს. დედაჩემს თვალები აუცრემ-

ლიანდა, თუმცა ცდილობდა ჩემთვის არ დაენახებინა. უჩუმრად ერთი-ორი კულული ამოიღო, ქალაქში გაახვია და ჩანთაში ჩაიდო. საბედნიეროდ, სკოლაში არდადეგები გვქონდა და „ხოტორას“ დახილს გადავრჩი, თმა მალე ამომივიდა და ისევ ხუჭუჭა გავხდი.

ჩემი პატარა ოაზისი

ჩვენი ხრიოკი ეზოს ერთ კუთხეში, აღმოსავლეთის მხარეს, პატარა ოაზისია. ეს ერთადერთი ადგილია, სადაც ბალახი ხარობს. ხშირად თბილ ღამეებში, როცა დედაჩემი და ჩემი ძმა იძინებენ, გარეთ გამოვდივარ, ბალახზე ვწვები და ცას შევყურებ. ახლაც ზაფხულის თბილი ღამეა. ცა შორია, ვარსკვლავები და მთვარეც შორი და მაინც ახლობელი – სულს მინათებენ, გულს მითბობენ და მამშვიდებენ. მაინც ვიწყებ, რომ ირგვლივ შიმშილი და სიდუხჭირეა, რომ 300 თუ 400 გრამ პურს იღებ ნიგნაკზე, რომელიც არ გყოფნის. ახლა ვწევარ ბალახზე და იმდღევანდელი განსაცდელის დავინწყებას ვცდილობ. იმ დღეს დედამ პურზე გამგზავნა. პური ავიღე, გზაში პატარა ნაჭერი მოვტეხე და შევჭამე. შიმშილით ისე ვიყავი დასუსტებული, ვიფიქრე, ცოტა ღონეს მოვიკრებ, რომ სახლამდე მივალნიო-მეთქი. სახლი პურის მალაზიიდან კარგა შორს იყო. არ ვიცი, როგორ მოხდა, მაგრამ სახლში რომ მივედი, პურის ნიგნაკები აღარ მქონდა, სადღაც გზაში დავკარგე. ავტირდი, არ ვიცოდი, დედაჩემისთვის რა მეთქვა. დედაჩემი გუმანით მიხვდა, რა მატირებდა.

– ნუ ტირი, შვილო, ეგ შეიძლება ყველას დაგვმართოდა. შენ ჯერ პატარა ხარ, მე უნდა წავსულიყავი...

არც ჩემს ძმას უთქვამს არაფერი. უხმოდ ჩაიცვა და უნივერსიტეტში წავიდა. მეტიც აღარავინ ვიყავით სახ-

ლში – ჩემი ძმა თენგიზი და მამაჩემი, არც კი ვიცოდით, ომის ცეცხლმა საით წაიყვანა...

სადაცაა ინათებს. ჩუმად შევდივარ შინ. ვწვები და თავს ვიმძინარებ. შიმშილი არ მაძინებს. თენდება. ვიღებ ჩემს გაცრეცილ სკოლის ჩანთას და დაღმართს დავუყვები.

სიაჰკა და პიაჰკა

მცხეთის ქუჩიდან მრგვალ ბაღს გავივლი და ჭავჭავაძის გამზირზე გავდივარ. უნივერსიტეტის მეორე კორპუსის წინ მდებარე სახლთან, მიწისპირა სართულის გისოსებთან ფანჯარასთან ვჩერდები. გისოსებს ვეჭიდები, თვალთ მიბნელებს. მერე აღარაფერი მახსოვს.

...თვალს რომ ვახელ, თავი სიზმარში მგონია. ასეთი ლამაზი, თბილი ოთახი არასოდეს მინახავს. რბილ ტახტზე ვწევარ. ოთახის შუაში, მაგიდაზე, პატარა სარძევედან ცხელი ორთქლი ამოდის, გვერდით, ლანგარზე თეთრი პურის ნაჭერი დევს. ერთხანს ვუყურებ, მერე ისევ თვალთმიბნელებს.

– როგორც ჩანს, მშვიდია, – ჩამესმის ქალის წყნარი ხმა, – ბიჭებო, თქვენ გადით ოთახიდან.

ხმა მესმის, მაგრამ თავის აწევა არ შემიძლია. მერე ვგრძნობ, რომ ვიღაცის ნაზი ხელი თავს ამინევს, ტურბთან ცხელი რძით სავსე ფინჯანი მოაქვს. ცოტას მოვსვამ და თვალებს ვახელ. ჩემს გვერდით სათნო სახის ქალი დგას, მიღიმის და მეუბნება: „დალიე და პურიც მიიყოლე“.

გონება მინათდება, კუჭიც აღარ მენვის, წამოჯდომაც შემიძლია. უნებურად სირცხვილის გრძნობა მეუფლება:

– შეგანუხეთ, მადლობა, წავალ.

– ცოტა ხანს მოიცადე, მოლონიერდი, – მეუბნება ქალბატონი, თან შუბლიდან თმას მიწევს, თავზე მეფერება.

კარისკენ ვიხედები. ოდნავ შემოღებულ კარში ორ თავს ვხედავ, ერთმანეთის ზემოთ. გაფართოებული თვალებით მიყურებენ. ვიცანი, თითქმის ჩემი ტოლები არიან, ტყუპი ძმები, მეგობრები სიაჰკას და პიაჰკას ეძახიან. ქალი ხელით ანიშნებს და უჩინარდებიან.

არ ვიცი, რა ერქვა იმ კეთილშობილ ქალბატონს, მაგრამ მისი სახე ახლაც თვალწინ მიდგას. როცა ვიხსენებ, გული სითბოთი მეცხება.

ნეტა, სიაჰკას და პიაჰკას თუ ახსოვთ ეს ამბავი?!

ოფში დაკარგული ბიჭები

დედაჩემი მაღიმალ პირჯვარს იწერს: „ღმერთო, ყველა გადაარჩინე, დაიფარე ეს ქვეყანა“. ხშირად მინახავს თვალცრემლიანი ბიძაჩემის, შოთას სურათთან მდგარი. სურათი დიდია, ყავისფერ ჩარჩოშია ჩასმული, ბიძაჩემს კარაკულის ბოხობი ახურავს, პროფილშია გადაღებული. ძალიან ლამაზია, თან ვაჟკაცური. მეც ხშირად ვუყურებ ამ სურათს და ჩვენგან წასული ადამიანები მახსენდება.

ყველაზე მწარე ჩემი ძმის – თენგიზის დაღუპვის დღე იყო. სკოლაში წასასვლელად ვემზადებოდი. ეზოში რომ გავედი, ფოსტალიონი დავინახე. გულმა რეჩხი მიყო. არ შევმცდარვარ... უწყება მომანოდა. დედას ვერ ვუთხარი, შინ ვერ შევბრუნდი და ჩემს უფროს ძმას დავუძახე. ჩემმა ძმამ უწყებას დახედა და უმაღ ჯიბეში დამალა. სახე გაუფითრდა, თვალები ცრემლით აევსო. ავტირდი. ერთხანს ეზოში ვიდექით. ერთიანად ვცახცახებდით. ასე მგონია, იმ დღეს შემეპარა თმაში ჭალარა. „შენ სკოლაში წადი“, მითხრა მალხაზმა. გავიქეცი, მაგრამ სკოლაში კი არა, დედაჩემთან.

1941 წლის ოქტომბრის თვე იყო. ჩემი ძმა რუჟევის ახლოს, პოდოლსკში

დაილუპა. მაშინ მამაჩემი ყირიმში იბრძოდა და მძიმედ დაიჭრა. დედაჩემს დიდხანს სჯეროდა, რომ ჩემი ძმა დაბრუნდებოდა. ალბათ სადმე ტყვედ იქნება ჩავარდნილი. როდესაც ყველა იმედი გადაეწურა, დარდით დაავადდა. ჩუმად ტიროდა ხოლმე, მე რომ არ გამეგონა. მე კი მის თვალებს რომ ვუყურებდი, გული ტკივილით მეკუმშებოდა.

1948 წლის მაისის თვეში, ჟურნალში „დროშა“ (№ 5), გამოქვეყნდა ლევან დოლიძის წერილი „მოსკოვის კედლებთან“. ამ წერილმა თითქოს მარილი დააყარა ჩვენს იარებს. ლევან დოლიძე წერს: „1941 წლის ოქტომბრის მრისხანე დღეებში მთელი ჩვენი ქვეყანა აალაპარაკა პოდოლსკელ კურსანტთა გმირობამ. ვინ იყვნენ ისინი, რომლებსაც მე-3 სატანკო ჯგუფის მეთაურის, გენერალ ერის ჰოპნერისადმი მოხსენებაში, 57-ე მოტოკორპუსის მეთაური გენერალი ბლუმენტრიტი „თავდადებულ ნითელ იუნკრებს“ უწოდებს?“

ესენი იყვნენ პოდოლსკის ქვეითი ჯარის სასწავლებლის კურსანტები – მიხეილ გოგიჩაიშვილი, ჯონდო ჯღამაძე, შალვა (ბუტა) ჩიქვინიძე, გიორგი ცხვირავაშვილი, დიმიტრი აბაშიძე, სურენ გასპარიანი და თენგიზ ზაალიშვილი. 3 ოქტომბრიდან 18 ოქტომბრამდე ებრძოდნენ ფაშისტები კურსანტებს, რომელიც უსახელო ბორცვის ასაღებად, მაგრამ ვერაფერი დააკლეს. „კურსანტთა ერთი ჯგუფი, – იხსენებს გოგიჩაიშვილი, – ერთ-ერთ სახლში გამაგრდა. მტერი ცდილობდა დაეტყველებინა ისინი, მაგრამ – ამაოდ. მაშინ ფაშისტებმა ცეცხლს მისცეს სახლი. გმირები არც აღმოდებული სახლიდან ეპუებოდნენ მტერს და ტყვეობას სიკვდილი არჩიეს“.

როგორც ჩანს, ამ ცეცხლმოდებულ სახლში იყვნენ ჩემი ძმა და მისი მეგობარი ბუტა ჩიქვინიძე, – ულამაზესი ყმაწვილი. მაშინ ისინი მხოლოდ 19 წლისანი იყვნენ. ახლაც მაქვს მათი ერთად გადაღებული ფოტო, რომე-

ლიც სამხედრო სასწავლებლიდან გამოგვიგზავნა თენგიზმა.

„სამი ათას პოდოლსკელ კურსანტთაგან ორი ათასზე მეტი დაილუპა“ – წერს ლევან დოლიძე. ამ 19-20 წლის ბიჭებს სწამდათ, რომ თავგანწირული ბრძოლით საქართველოს იცავდნენ.

ჩემი უფროსი ძმა – მალხაზი გაემგზავრა პოდოლსკში იმ იმედით, რომ თენგიზის, ბუტასა და მათი თანამებრძოლების „ძმათა სასაფლაოს“ მიაგნებდა, მაგრამ იმ ადგილას, სადაც ისინი დაილუპნენ, მხოლოდ პურის ყანა ბიბინებდა.

მამის ღაბრუნება

ომი დამთავრდა. დამთავრდა მამაჩემის ოდისეაც, რომელიც თავის ძველ, გაცრეცილ წიგნაკში დაწვრილებით აქვს აღწერილი:

„დავიბადე 1894 წლის (30/VII) ოცდაათ ივლისს ქ. ახალციხეში. დავამთავრე თბილისის გიმნაზია 1914 წ.“

შევედი ხარკოვის უნივერსიტეტის ფიზიკო-მათემატიკურ ფაკულტეტზე 1915 წელს, მაგრამ არ დამცალდა მისი დამთავრება.

გამინვიეს სამხედრო სამსახურში 1916 წელს.

განმანესეს 197-ე ქვეითი ჯარის ნაწილში, ქ. ალექსანდროვოში, ვლადიმირის გუბერნიაში.

1916-1917 წლებში ვიბრძოდი რუმინეთის ფრონტზე.

1917 წლის მინურულს ირანის გაფლით გადაგვისროლეს თურქეთის ფრონტზე.

1918 წელს 18/VII თვეს ვიყავი დემობილიზებული.

1920 წელს გამინვიეს ნითელ არმიაში, ჩვენი ბატალიონი იდგა დუშეთში, მცხეთის რაიონში.

1931, 33, 35 წლებში მონაწილეობას

ვილებდი სამხედრო წვრთნებში ქ. თბილისში.

1942 წელს გამინვიეს II სამამულო ომში. ემონანილეობდი ყირიმის დაცვაში, ვიბრძოდი ქერჩთან, პოლკოვნიკ ლიტვინოვის მეთაურობით. 18/V – თავს დაავიჭერი და კონტუზიაც მივიღე.

1945 წელს მონანილეობას ვილებდი ბუდაპეშტის დაცვაში...“

ბევრი რამ ვერ გავარჩიე, რადგან შემოკლებულად ჰქონდა ჩანერილი. ჩემთვის მისი ცხოვრების ეს მშრალი ჩამონათვალი მთელი რომანი იყო. წარმოვიდგინე ყველა დაბრკოლება, რომლის გადალახვა ჩემთვის უძვირფასეს ადამიანს მოუხდა და მაინც ახერხებდა ჩვენთან – თავის შვილებთან გულთბილ ურთიერთობას და ჩვენზე ზრუნავდა.

მამაჩემი გადარჩა. დაბრუნდა დაღლილი და დასუსტებული.

...იმ დღეს, სკოლიდან რომ დავბრუნდი, კარი სახეგაბრწყინებულმა ჩემმა ძმამ, მალხაზმა გამიღო.

– ფრთხილად, არ იხმაურო, ნახე, ვინ უნდა გაჩვენო, – ჩამჩურჩულა და სანოლთან მიმიყვანა. მამაჩემს ჩასძინებოდა. დატანჯული და ფერმკრთალი სახე ჰქონდა. დედაჩემი ფუსფუსებდა, „ტყუილ წვნიანს“ უმზადებდა. ასე ეძახდა უხორცო სუპს.

მაგიდაზე საგულდაგულოდ შეფუთული ორცხოხილა და ქიშმიში იდო. სკამზე ნაომარი, რამდენიმე ადგილას ტყვიით დახვრეტილი შინელი იყო გადაკიდებული.

Finita la commedia

რამდენჯერ მიფიქრია, ვაითუ ცხოვრებამ დამამარცხოს-მეთქი, მაგრამ სიცოცხლის წყურვილმა მომცა ძალა, უკან არ დამეხია. ვპოულობდი პატარ-პატარა

მიზეზებს, რომ მცირე სიხარული მაინც მეგრძნო. მიხაროდა, როცა კვირაში ერთხელ დედაჩემი, ჩემი ძმა და მე, მელიქიშვილის ქუჩის კუთხეში, იაფფასიან კაფეში მოვიყრიდით თავს, ცხელ ჩაის ვსვამდით, თითო ფუნთუშას შევექცეოდით. სრული ბედნიერებისათვის ჩემი ძმა თენგიზი და მამა გვაკლდა. თენგიზი გამორიცხული იყო, რადგან ომში დაიღუპა, მაგრამ მამას ველოდით – იგი რაიონულ საბჭოში იყო წასული, ზამთრისთვის სამი კუმბეტრი შემის მოსაპოვებლად. წესით ეკუთვნოდა, როგორც სამამულო ომის ინვალიდს, მაგრამ ფეხს ითრევდნენ და საქმეს აჭიანურებდნენ, რადგან ცივი ზამთარი გველოდა. იფიქრა, ერთხელაც ვცდიო და წავიდა, არც დაუცდია, უკან გამობრუნდა, რადგან ყური მოჰკრა პასუხს, რომელიც მის წინ მდგომმა ჯარისკაცმა მიიღო: „ერთ კვირაში მობრძანდით. ისე, რომ იცოდეთ, თქვენზე გაჭირვებულიც ბევრი გყავს“. აქ მე ვერაფერს ვერ მივიღებო, გაიფიქრა მამაჩემმა და საბოლოოდ ჩაიქნია ხელი. ბევრი იარა, ბევრი ეწვალა და ბოლოს „ჩაის კომბინატში“ (ახლანდელ კოსტავას ქუჩაზე) იშოვა სამსახური მთავარ მოანგარიშედ. მაგრამ სიხარული მალე მწუხარებით შეგვეცვალა. მამას ცილი დასწამეს და დააპატიმრეს. მის წინამორბედ თანამშრომელს ზედმეტი თანხა დაუხარჯავს და მამაჩემს სამსახურებრივ გულგრილობაში დასდეს ბრალი. ორნახევარი წლის პატიმრობა მიუსაჯეს: „საქმისადმი გულგრილობის გამოჩენისათვის, თანახმად სსრ-ს სამ. კოდი 117 მუხლ. მიესაჯოს 2_{1/2} წლით თავისუფლების აღკვეთა, რომლის მოხდის შემდეგ აეკრძალოს 2 წლის განმავლობაში მის თანამდებობაზე მუშაობა. განაჩენი კასაციურია“. – გაისმა მოსამართლის მონოტონური განაჩენი ქ. თბილისის ერთ-ერთ სასამართლო დარბაზში, – წერს მამაჩემი თავის დღიურში, რომელსაც „ცხოვრების ანარეკლი“ დაარქვა.

შემდეგი ჩანაწერია 19/VI-47 წელს:
„მამა, შენ რატომ მოგისაჯა მოსამართლემ 2_{1/2} წელი? გამფლანგველი შენ გადაეცი სასამართლოს და შენვე გსჯიან?“ განცვიფრებით ეკითხება 14 წლის მედეა თავის მამას“.

გამახსენდა. ერთხელ, როდესაც ეს კითხვა დაეუსვი, თითქოს მამაჩემში გაიღვიძა ძველმა არტიტიზმმა, ხელეზი გაშალა და ხმამაღლა წარმოთქვა:

„ბევრი რამ არის, ჩემო მედ, ზეცად და ქვეყნად, რაც ფილოსოფოსთ სიზმრადაც არ მოლანდებიათ“.

– ეგ ჰამლეტიდანაა, ოლონდ, „ჩემო მედ“-ის მაგივრად ჰორაციო უნდა გეთქვა, მამ.

– ჰო, ჩემო ჭკვიანო გოგონა, კარგად დაგიმახსოვრებია. ნუ გეშინია, სიმართლე არ დაიმალება.

რალაც წამით დამავიწყდა კიდევ, საიდან მოვდიოდით. ძველ სახლში დავბრუნდი ჩემი მოგონებებით. ხელი ჩავკიდე. თითქოს გვერდზე ის ახალგაზრდა, მხნე მამა მომყვებოდა, რომელიც მიმღეროდა, ლექსებს და თავის საყვარელ მონოლოგებს მიკითხავდა.

მამაჩემის დღიურიდან: „ამ პატარა 14 წლის გოგონამ იცის, რომ მამამისი მართალია, იცის და მიხვდა ყოველივეს, რასაც ვერ მიხვდნენ სამართალდამცავნი და მსაჯულები“.

მამაჩემი ციხიდან მე-2 კოლონიაში გადაიყვანეს. პატიმრების ერთ ჯგუფს, მაშინდელი ლენინის მოედნიდან ცოტა მოშორებით მდგარ ჯიგრაშენის ეკლესიის დანგრევა ევალებოდათ. მამაჩემიც მათ შორის მოხვდა.

დღიურიდან: „მთელი დღე ვმუშაობდით. 17.30 წუთზე შეგვასვენეს. პატიმრები ხელ-პირს იზანდნენ და „ვახშმის“ მისაღებად ემზადებოდნენ...“

ამ დროს დამიძახეს: თქვენი ცოლი და თქვენი გოგონა მედეა მოვიდაო“.

მე უკვე მთელი კოლონია მიცნობ-

და. როცა მცველი ჭიშკარს ალებდა და დამინახავდა, გამილიმებდა. ჩემი სახელიც იცოდა – მოდი, მედეა, ახლავე დავუძახებ მამაშენსო.

ჯიგრაშენის ტერიტორიაზე საშინელი მტვერი ტრიალებდა. დედაჩემი მეტყობდა: „ცხვირსახოცი მიიფარე პირზე, რომ ბევრი მტვერი არ ჩაყლაპო“-ო. იმ დღეს, მამაჩემი რომ დავინახე, შევწუხდი. სახეზე თეთრი ფერი ედო, ხშირ-ხშირად ახველებდა. მეორე კვირას რომ მივედი, მამაჩემი ძლივს იდგა ფეხზე. დღიურიდან: „21/VII. ექიმმა №-მა გამსინჯა. ვერ ნახა ვერაფერი. რენტგენისაც არ მჯერა. ეტყობა სიმულიანტიაო – უთხრა მეორე ექიმს, ახალგაზრდა რუს ქალს. იმანაც გამსინჯა და წამოიძახა: „რას ამბობთ. ამ კაცს ორივე ფილტვის ტუბერკულოზი აქვს“.

22/VII. „ის ახალგაზრდა ქალი რომ არ ყოფილიყო, დღესაც ყოყმანი იქნებოდა ჩემი ფილტვების შესახებ. დიდი მადლობელი ვარ მისი. და გარეთ რომ შემხვდეს, უსათუოდ დიდ პატივისცემას გადავუხდები“.

მამაჩემი საკაცით გადაიყვანეს რესპუბლიკურ საავადმყოფოში. დასუსტებული მაინც განაგრძობდა წერას. „26 VII-48 წ. დამაწვინეს რესპ. საავადმყოფოში. ხველება, გულის ტკივილი სუნთქვას მიზღუდავს. ფეხები დამისივდა. ჰაერი არ მყოფნის, ერთ კვირის მეტს ალბათ ვერ გავძლებ“.

27/VII-ს მამაჩემი თავის ბოლო ლექსს მწერს:

*ოდეს სიკვდილი თავის სარეცელს
ამ ჩემ ტლუ სხეულს გადააფარებს,
მხრებზე გაიდებს სასტიკ ბედის
ცელს
და მიადგება სხვა მსხვერპლის
კარებს,
განქრება ტკბილი სიცოცხლის
ჟამი
და განშორდება სული ტანჯულ
გვამს,
უკანასკნელი დადგება წამი...*

გაქრა სანთელი – შუქი არსად ჩანს.

იმ დღეს გათავდა ყოფნა-არყოფნა,
ეს ხომ ყოველი კაცის ბედია,
ვისაც ვუყვარდი, არ დამივიწყებს,
მორჩა... *Finita la commedia*, ჩემო
მედეა.

მამაჩემი საავადმყოფოდან გამო-
ნერეს. როცა საკაცით სახლში შემოჭ-
ყავდათ, კარს ხელი მიარტყა და ნაი-
ჩურჩულა: „შე სანყალო, ჩემო სახლო“.
მეორე დილით, წყალი დამალევინეთო,
მოითხოვა. სასწრაფოდ ავდექი, ჭიქა
ავავსე, მაგრამ დედაჩემმა ჭიქა გამო-

მართვა და მითხრა, მამიდა ვერასთან
წადი და უთხარი, რაც შეიძლება ჩქარა
მოვიდესო. სანამ მამიდა ვერა და მე
მოვიდოდით, მამაჩემი გარდაცვლილი-
ყო.

ვაკის სასაფლაოზე ერთი პატარა
საფლავია. რკინის ხარისხაზე მარმა-
რილოს პატარა დაფაა მიმაგრებული.
როცა მივდივარ, მტვერს ვწმენდ, რომ
კარგად გამოჩნდეს წარწერა: „მიხეილ
გიორგის ძე ზაალიშვილი“ (დაბ. 1894
– გარდ. 1948 წ.)

„რუსუდან პაატას ას. გედევანიშვი-
ლი-ზაალიშვილისა“
(დაბ. 1900 წ. – გარდ. 1960 წ.)

ჰაინრიხ ჰაინე

●
მზის შარავანდი რომ რთავს დაისებს,
ვერ შეედრება მაგ თვალთა მზერას!
იმ დაისებმა გული დაისრეს
და ეგ თვალები გულს უფრო სერავს...

დაისი დღესთან განშორებაა,
მზის დაბნელება რომ მოსდევს სრული;
წყალგალმა შენი თვალები მრჩება
და წყალგამოდმა ბოგინობს გული...

●
მკვეთრად ირეკლავს სარკე კრიალა
რაინისპირა ციხე-დარბაზებს,
იალქნიანმა ნავმა სრიალამ
მეც მაზიარა ამ სილამაზეს!

ოქროცურვილი ათინათების
შევცქერ ტალღებში სხივების თამაშს,
რომ მიღვიძებენ ღრმად ჩაბუდებულს
გულში ოცნებებს და გრძნობებს თამაშს...

მრავლის აღმთქმელი საამო ვნებით
თითქოს გიზიდავს მდინარის ხიბლი,
მაგრამ მე მარჯვე მენავე ვხდები –
ფსკერზე ღამე და სიკვდილი მიცდის!

პირ-ლიმით, გულში – ავი ზრახვებით
ალი-კვალი ხარ, სატრფოს სადარი, –
თავდაპირველად რომ გაგახაროს
და მერე მორცხვად დაგიკრას თავი...

გზაჯვარედინთან დაკრძალეს კაცი,
ვინც თავად მოისწრაფა სიცოცხლე;
იქ რომ ლურჯთვალა ყვავილი ყვავის,
სიკვდილმისჯილის სიცოცხლით ცოცხლობს.

გზაგასაყართან ვიდექ, ვკვნესოდი
და ღამე იყო ცივი და უტყვი;
და მთვარის შუქზე, სიკვდილმისჯილის
ყვავილს არხევდა ნიავი უხმოდ.

ამ ჩემს სიცოცხლეს ჩალამებულ, შავბნელ წარსულში
ხანდახან ახლდა სხივმოსილი წუთები ამო,
ახლა აღარ ჩანს სხივი, რამაც ეს წუთები შვა
და მე გარშემო გაუვალი მარტყია ღამე...

როცა ბავშვობა სიბნელეში მობრწყინდება,
დაითრგუნება მაშინ კაცთა ზნე და თვისება,
თუმცა მავანნი თავის შიშის განსაქარვებლად
ომახინად დასძახიან თავის სიმღერას!..

ის უწინდელი, შლეგი ბავშვი – მე ახლა ვგალობ,
როცა მიხდება სიარული ღამეში ბნელში.
მე შეიძლება ვერაფერი მგალობელი ვარ,
მაგრამ გალობამ განმიქარვა ყოველი შიში...

ძველ გზებს მივკვალავ კვლავაც,
ნაცნობ შარებს და შუკებს,
ვნახავ საყვარელ ალაგს,
ან მიტოვებულს უკვე...

მევიწროება ქუჩა,
მგვრის ქვაფენილი ურვას,
მსურს, განვეშორო ქალაქს,
ჩემს თავს რომ დამზღველეულა.

ძილში ვხედავდი ბუნდოვან სიზმარს –
ჩავშტერებოდი ქალის ხატებას,
იკვეთებოდა თანდათან სახე
და მიზიდავდა ანდამატივით.

მის ლამაზ ტუჩებს გადაჰფენოდა
გასაოცარი ღიმილის შუქი,
თვალებში სევდას დაედო ბინა
და სევდით იყო გაბრწყინებული.

ვტიროდი მეც და მენვოდა ღანვი
და მეც ცრემლები მდიოდა, კარგო,
რადგან ვერა და ვერ დაგივიწყე,
ვერ დავიჯერე რომ შენ დაგკარგე.

მავანი ღვთისმშობელზე ლოცულობს,
სხვანი კი – წმინდა პეტრე-პავლეზე,
მე მინდა მხოლოდ შენზე ვილოცო,
შენზე, ვით მზეზე ულამაზესზე!..

იყავ მონყალე! იყავ კეთილი! –
ცხოვრება კოცნით გამიმზიანე,
გოგონებს შორის ყველაზე ტურფა
ხარ მზისქვეშეთში, მზის მოზიარე!

სიკვდილი არის მარადი ღამე,
ხოლო სიცოცხლე დღესა ჰგავს მზიანს,
თვალთ მიბნელდება, თვლემა მერევა:
დღე დღევანდელი – დამლელი დღეა...

ჩვენს საწოლიდან მოჩანს მარტოხე
და იქიდან სტვენს ნაზი ბულბული;
ეს – სიყვარულის მისი სიმღერა,
ჩემს სიზმრებშია შეზავებული...

*თარგმნეს ზურაბ აბაშიძემ და
სიმონ ჯაფარიძემ*

ვასილი შუკშინი

უცხონი

ერთი მომცრო წიგნი მომხვდა თვალში, რომელშიც მოთხრობილი იყო მეფე ნიკოლოზ II-სა და მის ნათესაობაზე.

წიგნაკი საკმაოდ მკაცრია, მაგრამ, ჩემი აზრით, სამართლიანი. აი, რას გავაკეთებ: იმ ნაწილს ამოვიწერ, სადაც მოთხრობილია მეფის ბიძის, დიდი მთავრის ალექსეის შესახებ და მერე განვმარტავ თუ რისთვის მჭირდება.

„ალექსეი მამამისმა, იმპერატორმა ალექსანდრე II-მა ბავშვობიდან ფლოტში გაამწესა და საზღვაო სასწავლებელში ჩარიცხეს, მაგრამ კლასში არ დადიოდა, მეცადინეობებს არ ესწრებოდა და დროს სხვადასხვა თეატრებსა და სამიკიტნოებში ფრანგ მსახიობთა და მოცეკვავეთა შორის ატარებდა. ერთმა, გვარად მოკურმა, სულ აუბნია თავგზა.

– რას მირჩევთ, როგორ ვაიძულო ალექსეი, რომ სასწავლებელში გაკვეთილებს დაესწროს? – ჰკითხა ალექსანდრე II-ემ სამხედრო მინისტრ მილიუტინს.

– თქვენო უდიდებულესობავ, ერთადერთი საშუალებაა, მასწავლებლად ქალბატონი მოკური დაენიშნოთ, მაშინ დიდ მთავარს სასწავლებლიდან ვერც კი გამოვიყვანთ.

მისი ძმა, იმპერატორი ალექსანდრე III არ შეუინდებოდა, ასეთი განსწავ-

ლული მეზღვაური რუსული ფლოტის წინამძღოლად და გენერალ-ადმირალად დაენიშნა.

ჯავშნოსნებისა და პორტების მშენებლობა სხვადასხვა ჯურის გაიძვერა და ცბიერი ადამიანებისათვის ოქროს საბადოა სახალხო საკუთრებაზე ხელის მოსათბობად. გენერალ-ადმირალი ალექსეი, რომელსაც ფული სულ სჭირდებოდა ქალებისა და თამაშისათვის, ოცი წელი რუსეთის ფლოტს გარდაქმნიდა, უსინდისოდ ძარცვავდა ხაზინას. არანაკლებ ძარცვავდნენ მისი საყვარლები და მაჭანკლები, რომლებიც საყვარლებს აცნობდნენ.

თვით ალექსეის საზღვაო საქმისა არაფერი ესმოდა და თავისი უწყებისათვის თავსაც არ იწუხებდა. მისი, როგორც უფროსის, მაგალითი მთელს ფლოტში გავრცელდა ზემდგომებიდან

ხელქვეითებამდე. ოფიცრების მიერ ძარცვა-გლეჯა და გულგრილობა წლითინლობით იზრდებოდა და დაუსჯელი რჩებოდა. მატროსების ყოფა აუტანელი გახდა. უფროსობა მათ ყველანაირად ძარცვავადა: ულუფით, ღვინით, ტანსაცმლით. მატროსები რომ არ ამბობებულყვნენ, ოფიცრები მკაცრი სასჯელითა და უხეში მოპყრობით აშინებდნენ. ასეთი უმსგავსობა – არც მეტი, არც ნაკლები – ოც წელზე მეტ ხანს გრძელდებოდა.

საზღვაო უწყებაში არც ერთი სამუშაო არ იყო, რომ ალექსეის თავის ქალებთან ერთად შემოსავლის ნახევარი არ ჩაეფიხა, მეტიც კი. როცა რუსეთ-იაპონიის ომი დაიწყო, მთავრობას უნდოდა, ჩილეს რესპუბლიკაში რამდენიმე ჯავშნოსანი შეესყიდა. ჩილური ჯავშნოსნები ევროპაში მოცურდნენ და იტალიის ქალაქ გენუასთან დადგნენ. აქ რუსმა მეზღვაურებმა დაათვალიერეს. ასეთი ჯავშნოსნები ჩვენს ფლოტში სიზმარშიც არ ენახათ. ჩილელებმა იაფი დააფასეს, თითქმის თავისი ფასი. მერე რა? სიაფის გამო მოხდა ის, რაც მოხდა. რუსეთის რწმუნებულმა სოლდატენკოვმა განმარტა:

– თქვენ ყველაზე მეტი, სამჯერ ძვირი უნდა დააფასოთ. სხვანაირად თავს რისთვის შევიწუხებთ. თითოეული ჯავშნოსნის გასაყიდი ფასიდან 600 ათასს დიდი მთავარი აიღებს, 400 ათასი ქალბატონ ბალეტას უნდა მივცეთ, ჩვენ, საზღვაო უწყების ჩინოვნიკებს რაღა დაგვრჩება? რუსი მექრთამეებით გაოგნებულმა ჩილელებმა განაცხადეს, რომ მათი მთავრობა არაკეთილსინდისიერ შუამავლებთან საქმეს არ დაიჭერდა. , როგორც კი ეს საქმე ჩაიშალა, ჩილური ჯავშნოსნები დაუყოვნებლივ შეისყიდეს იაპონელებმა. შემდგომში ცუსიმასთან სწორედ ისინი ძირავდნენ ჩვენს ხომალდებს.

ქალბატონი ბალეტა, ვისთვისაც სოლდატენკოვი ჩილელებისაგან 400 ათას რუბლს ითხოვდა, ფრანგი მსახი-

ობი, ალექსეის უკანასკნელი საყვარელი იყო. არც ერთ მენარმეს თუ მოიჯარეს, თუ ქალბატონ ბალეტას სოლიდურ ქრთამს არ მისცემდა, დიდი მთავარი არ მიიღებდა და არც მოუსმენდა.

ერთმა ფრანგმა არაჩვეულებრივი საზღვაო ტორპედო გამოიგონა, რომელიც ზღვაზე დიდ სმერჩს ინვევდა და ხომალდებს ძირავდა. ფრანგმა თავისი გამოგონება რუსეთის მთავრობას შესთავაზა. ის პეტერბურგში გამოიძახეს, მაგრამ იმისათვის, რომ ალექსეის თანდასწრებით გამოეცადათ, მისგან 25 ათასი რუბლი მოითხოვეს ქალბატონ ბალეტასათვის. ფრანგს ამდენი ფული არ ჰქონდა და შინ დაბრუნდა. პარიზში მასთან იაპონელი ჩინოვნიკი მივიდა და გამოგონება ძვირად შეისყიდა.

– რამდენიმე თვით ადრე უფრო მეტს გადაგიხდიდით, მაგრამ ამჟამად ჩვენთანაც გამოიგონეს უფრო ძლიერი ტორპედო.

– მაშინ ჩემსას რატომ ყიდულობთ?

– იმიტომ, რომ რუსებს არ ჰქონდათ.

ახლა როგორღა გავიგებთ, მაგრამ, იქნებ, ასეთმა ტორპედომ გადააყირავა „პეტროპავლოვსკი“ და მისი ეკიპაჟი ჩაძირა საქმის ერთადერთ მცოდნე ადმირალ მაკაროვთან ერთად.

ბალეტა ალექსეის სიცოცხლის უკანასკნელი ათი წელი თავის ქუჩაზე ატარებდა. უფრო ადრე გენერალ-ადმირალმა ზინაიდა დმიტრიევანა იყო, ლეიხტენბერგის ჰერცოგინია, ქალიშვილობაში სკობელევა (სახელგანთქმული „თეთრი გენერლის“ და). საზღვაო უწყების ჩინოვნიკები მასთან მოხსენებებით ალექსეის გვერდის ავლით შედიოდნენ, ის კი, რაც თავის ლამაზმანს უნდოდა, ყველაფერზე უდარდელად აწერდა ხელს.

გენერალ-ადმირალ ალექსეის ბედნიერ დღეებს იაპონიის ომმა მოულო ბოლო. იაპონელებს წყნარ ოკეანეში ჰქონდათ სწრაფმავალი კრეისერები და

ჯავშნოსნები, ჩვენ კი ძველი „კალომები“. თუ როგორ კარგად წვრთნიდა გენერალ-ადმირალი თავის ფლოტს, ამისი დამადასტურებელია ის, რომ „ცესარევიჩმა“ პირველად სწორედ ამ ბრძოლაში გაისროლა, სადაც იაპონელებმა დაცხრილეს.

ოფიცრები ბრძანებებს ვერ იძლეოდნენ. ხომალდებს საზღვაო რუკები არ ჰქონდათ. ზარბაზნები არ ისროდნენ, თავისიანებს ძირავდნენ ან საკუთარ ნაღმებზე ფეთქდებოდნენ. წყნარი ოკეანის ესკადრა პორტ-არტურში ისე შეიმალა, როგორც კიბო შლამში. მისაშველებლად ადმირალ როჟდესტვენსკის ბალტიის ესკადრა გაგზავნეს. მან ტყავის გადასარჩენად მეფეს მოახსენა, რომ ჯავშნოსნებს მეტალის ჯავშანი მხოლოდ ზემოთ ჰქონდათ, ქვემოთ კი ხისა. მეფემ თითქოს მაშინ უთხრა ალექსეის:

– ბიძაჩემო, სჯობდა ორჯერ მეტი მიგეთვისებინა, ოღონდ ნამდვილი ჯავშნოსნები აგეშენებინა!

„პეტროპავლოვსკის“ დალუპვის შემდეგ ალექსეი ბრილიანტებით მორთულ თავის საყვარელ ბალეტასთან ერთად პეტერბურგის ერთ-ერთ თეატრში გამოჩნდა. მაყურებლებმა კინალამ ორივე დახოცეს. ესროდნენ ფორთოხლის ქერქებს, აფიშებს, რაც ხელში მოხვდებოდათ.

– ეს ბრილიანტები ჩვენი ფულითაა ნაყიდი! დაგვიბრუნეთ! ეს ჩვენი კრეისერები და ჯავშნოსნებია! აქ მოგვიტანეთ! ეს ჩვენი ფლოტია! – უყვიროდნენ.

ალექსეი თავისი სასახლიდან ველარ გამოდიოდა, რადგან ქუჩაში უსტვენდნენ, მის კარეტას ტალახს ესროდნენ. ბალეტა სასწრაფოდ საზღვარგარეთ გაემგზავრა და თან ნაღდი ფული წაიღო, რამდენიმე მილიონი რუბლი, ძვირფასი ქვების თითქმის მთა და იშვიათი რუსული ძველი ნივთები რუსი ხალხის სამახსოვროდ, რომელიც ალექსეისთან ერთად გაძარცვა.

ცუსიმამ ბოლო მოუღო ალექსეის. მას მერე ფლოტს ასეთი სულელური და სამარცხვინო დამარცხება არ განუცდია. ათასობით რუსი ჩაიძირა თავიანთი ხომალდებითა და ზარბაზნებიანად, რომელთაგან ნასროლიც მოწინააღმდეგემდე არ აღწევდა. იაპონელების რამდენიმესაათიანი შემოტევის მერე ტალღებზე მხოლოდ ნაფოტები და დარჩა – ალექსეის ოცნლიანი მძარცველობის გამო. ყველაფერი აშკარა იყო: თალღითი მშენებლების მძარცველობა, უნიჭო ოფიცრების დაუდევრობა და მათგან ტანჯული მატროსებისადმი სიძულვილი. მეფის ბიძამ ყვითელი ზღვის თევზები მატროსულფორმიანი რუსი კაცების სხეულებით გააძლო.

ალექსეი გადადგომის მერე ნაძარცვი ქონებით საზღვარგარეთ ბალეტას სიახლოვეს მოგზაურობდა. პარიზსა და სხვა სასურველ ქალაქებში სასახლეები შეიძინა და რუსი ხალხისთვის მოპარულ ოქროს ქალებში, ლოთობასა და აზარტულ თამაშებში ფლანგავდა, სანამ შემთხვევით გაციებისაგან არ გარდაიცვალაო.

ეს წავიკითხე და ჩვენი მწყემსი, ბიძია ემელიანი გამახსენდა დილით, გარიჟრაჟზე შორიდან ისმოდა ხოლმე მისი კეთილი და ოდნავ დამცინავი ხმა:

– ქალებო, ძროხებო! ქალებო, ძროხებო!

გაზაფხულზე, მაისში, მის ხმას რომ გავიგონებდით, გული სიხარულით ავიჩქროლდებოდა, რადგან მალე ზაფხული დადგებოდა!

მერე აღარ მწყემსავდა, დაბერდა. კატუნზე¹ ანკესით თევზაობა უყვარდა. მეც მიყვარდა ანკესით თევზაობა. ხშირად საუბარში ერთმანეთის გვერდით ვიდექით და უხმოდ ვუცქერდით ანკესის ძუას: ჩვენთან მიღებული არ იყო ტივტივების გამოყენება, ამიტომ თვალი გვეჭირა და გვეცქირა – თუ გატოკ-

¹კატუნი – მდინარე ალთაიში.

დებოდა, უნდა ამოგენია. ანკესის ძუას ცხენის ძუისგან ვაკეთებდით. ცხენის ძუას თეთრ ღერებს მარჯვედ ვაძრობდით. ცხენები გვენინაალმდეგებოდნენ – ზოგი იაბო ტლინკებს ყრის, ალლოა საჭირო. ძუა ძია ემელიანთან მიმქონდა, ის კი მასწავლიდა, მუხლზე როგორ გადამეგრისა.

ბიძია ემელიანთან ერთად თევზაობა მიყვარდა. ის ამით არ ერთობოდა, არამედ გონივრულად თევზაობდა. იმაზე უარესი არაფერია, როცა მოზრდილები ლაზლანდარობენ, ხორხოცებენ და ხმაურობენ: მოვა ბადით მთელი ჯგრო, არემარეს გააყრუებენ, სამ-ოთხ ტონას დაიჭერენ და კმაყოფილნი სოფლისკენ გასწევენ, იქ კი შეწვავენ და დალევენ.

ჩვენ მოშორებით მივდიოდით. წყალში ფეხშიშველები ვიდექით, სანამ ფეხები არ გვეტკინებოდა. მაშინ ბიძია ემელიანი იტყოდა:

– ვასკა, შევისვენოთ.

მე ფიჩხს მოვაგროვებდი, ნაპირზე ცეცხლს გავაჩალებდით და ფეხებს გავითბობდით. ბიძია ემელიანი ენეოდა და თან მიყვებოდა. მაშინ გავიგე, რომ მეზღვაური ყოფილა, იაპონელებთან უომია და ტყვედაც ჩავარდნილა. ნაომარი რომ იყო, არ გამკვირვებია, რადგან ჩვენთან ყველა მოხუცს ოდესღაც სადღაც უომია, მაგრამ მეზღვაური რომ იყო და იაპონელებთან ტყვედ ნამყოფი, ამან დამაინტერესა. ამაზე ლაპარაკი არ უყვარდა. არც ვიცოდი თუ რომელ ხომალდზე მსახურობდა. იქნებ, თქვა კიდევ, მაგრამ დამავიწყდა ან, იქნებ, არც უთქვამს. ჩაძიებისა მერიდებოდა, სულ ასე ვიყავი, მხოლოდ ვუსმენდი. ენაწყლიანი არ იყო. რაღაც გაახსენდებოდა, მოჰყვებოდა და ისევ გავერუდებოდით. მე ის ახლაც თვალნინ მიდგას: ბრგე, გამხდარი, დაკუნთული, ქალარაგარეული, აწენილი წვერი ჰქონდა... მოხუცი იყო, მაგრამ ძლიერი ჩანდა. ერთხელ ხელს დააცქერდა, რომლითაც სათევზაო ჯოხი ეჭირა, ჩა-

იცინა და თვალთ ხელზე მანიშნა.

– კანკალებს. დაუძღურდა... მეგონა არ დავჩაჩანაკდებოდი. როგორი ჯანიანი ვიყავი! ჯეელობაში ტივებს მივდევი... მანჟურსკიდან² ვერხ-კაიტანამდე³ მივცურავდით, იქიდან კი ქალაქელებს ცხენის საზიდრებით მიჰქონდათ. ნუიში⁴ ნაცნობი მყავდა, ჭკვიანი ქვრივი, მაგრამ ქალიშვილს სჯობდა. ნუიმელები კი იბოლმებოდნენ, მე რომ მასთან დავდიოდი. კაცებს არ მოსწონდათ, მაგრამ აინუნშიც არ მომდიოდა, დავდიოდი და მორჩა. როცა მივცურებოდი, ტივს ნაპირზე ბაგირით მივაბამდი და რა თქმა უნდა, მისკენ გავწევი. მომწონდა, ცოლადაც შევირთავდი, მაგრამ მალე ჯარში გამიწვიეს. კაცები იმაზე ბრაზდებოდნენ, გარეშე რომ მიეჩვიო... ის ყველას ეპრანჭებოდა, მაგრამ ყველა ცოლიანი იყო. ერთხელ ტივი დავაბით. ჩემი მენყვილე ერთ ყოჩალ ქალთან წავიდა, კარგ არაყს ხდიდა, მე კი ჩემი სატრფოსკენ გავწიე. სახლს ვუახლოვდებოდი, იქ კი თურმე მელოდებოდნენ, რვა კაცი იყო. ვფიქრობ, ამათ როგორ ვერ მოვუვლი. პირდაპირ მათკენ წავედი... ორნი შემომეგებნენ: „საით?“ ორივე იქვე მდგომებს მივანყვიტე. ხუთივე წავაქციე. ჩემკენ ჯგროდ წამოვიდნენ, გული გადამიქანდა. ერთი აწნიე, გზის იქით გადავისროლე, სასიამოვნო საყურებელი იყო, მოსაშველებლად მოცვივდნენ, მაგრამ მისამართი შეეშალათ. ვერაფერს გახდნენ... მარგილებს სტაცეს ხელი, მეც მოვასწარი და ღობიდან სარი ამოვაძრე. ნამდვილი ბრძოლა გაჩაღდა. გრძელი სარი მქონდა და ვერ მწვდებოდნენ. ქვები დამიშინეს... უსინდისოები. ეს ნუიმელები უჯიშოები არიან. მერე მოხუცები ჩაერივნენ, დაამოშინეს. ქვებით როგორ შეიძლებოდა! თორმეტი ერთზე და თან ქვებით. დიდხანს ვიბრძოდით, გავიოფლე. უცებ

²მანჟურსკი – დასახლება ალთაიში.

³ვერხ-კაიტანი – დასახლება ალთაიში.

⁴ნუიმი – დასახლება ალთაიში.

ვიღაც ქალმა დაიყვირა: ტივი! თურმე იმ მამაძაღლებს ბაგირი გადაეჭრათ და ტივი წყალს მიჰქონდა. ქვემოთ ჭორომები⁵ იყო და სულ დაიშლებოდა, შრომა წყალში ჩამეყრებოდა. სარი გადავაგდე და ტივს დავედევნე. ნუიმიდან ბისტრი ისხოდამდე 15 ვერსტი⁶ შეუსვენებლად მივდევი, ხან გზით, ხან ქვებზე, მეშინოდა არ გამეშვა. ვერც კი წარმოიდგენ ნაპირ-ნაპირ როგორ მივდევი. როგორ მივრბოდი! ჩემს ცხოვრებაში ასე არ მირბენია, კვიცივით. დავენიე. მივცურდი, ტივზე ავედი. მადლობა უფალს! მალე ჭორომები იქნებოდა, ორნი თავს ძლივს ვართმევდით, მე კი მარტო. ერთი ნიჩბიდან მეორისკენ ვეფხვივით ვხტოდი, პერანგი გავიძრე... თავი გავართვი, მაგრამ როგორ ვირბინე! ბიძია ემელიანმა ჩაიცინა და თავი გადააქნია. არავის სჯეროდა, რომ ტივს ბისტრი ისხოდთან დავენიე. შეუძლებელიაო. თუ მოინდომებ, შეძლებ.

– მერე, ცოლად რატომ არ შეირთე?
– როდის?

– როცა ჯარიდან დაბრუნდი...

– როგორ! მაშინ დიდხანს მსახურობდნენ! მე ადრე დავბრუნდი, ტყვედ ვიყავი ჩავარდნილი, ოცდათხუთმეტი წლის ვიყავი, დამელოდებოდა? ოხ, რა ჭკვიანი იყო! როცა გაიზრდები, ჭკვიანი შეარჩიე. ქალის სილამაზე კაცს პირველ ხანებში უხარია, მერე კი...

ბიძია ემელიანი დადუმდა, დაფიქრებული ცეცხლს მიაცქერდა, თამბაქო შეახვია.

– მერე კი სხვა რამაა მთავარი. ესეც ჭკვიანი იყო, აუგს ვერ ვიტყვი.

მახსოვს ემელიანის ცოლი. კეთილი დედაბერი იყო. მეზობლად ვცხოვრობდით. მათი ბოსტნიდან ღობე გვყოფდა. ერთხელ ღობის იქიდან დამიძახა:

– აქ მოდი!

მივუახლოვდი.

⁵ჭორომი – ადგილი მდინარეში, სადაც მდინარის კლდოვანი ფსკერი ჩანს.

⁶ვერსტი – ძველი რუსული სიგრძის საზომი ერთეული, უდრის 1060 მეტრს.

– თქვენმა ქათამმა, ნახე, რამდენი დადო! – და კალთაში ათიოდე კვერცხი დამანახა. – ღობის ქვეშ გასაძრომი გაუკეთებია და კვერცხებს აქ დებს. აიღე. ხუთი დედას მიუტანე, ხუთი კი, – დედაბერმა ირგვლივ მიმოიხედა და ჩუმად მითხრა: – იმათ მიუტანე, შარაგზაზე.

მაშინ შარაგზაზე პატიმრები მუშაობდნენ. ჩვენ, ბავშვებს, მათთან გვიშვებდნენ. კვერცხები, ბოთლით რძე მიგვქონდა... რომელიმე ბოთლიდან რძეს მაშინვე დაღვედა, ბოთლის ყელს ხელს გადაუსვამდა და გვეტყოდა: – დედას დაუბრუნე, უთხარი: ბიძიამ მადლობა შემოგითვალაო.

– თქვენი დედაბერი მახსოვს, – ვუთხარი ბიძია ემელიანს.

– კარგი დედაკაცი იყო, შელოცვა იცოდა.

და ბიძია ემელიანმა აი, რა მიაშო:

– დავნიშნეთ. უფროს ძმა ეგორთან ერთად მივედით. ის ტალიცელი⁷ იყო, მდინარის გაღმადან მოიყვანეს. აბა ქორწილია... დროს ვატარებთ. ახალი პიჯაკი შემიკერეს, კარგი პიჯაკი, ბობრიკის.⁸ საქორწილოდ შემიკერეს, ფული ეგორკამ მომცა. შევარდენივით მივედი. ქორწილში პიჯაკი ამნაპნეს. ძალიან შევწუხდი, ჩემი პატარძალი კი მეუბნება: „დაიცადე, ჯერ ნუ იდარდებ, იქნებ, დააბრუნონ“. ვფიქრობ, რას დააბრუნებენ! იმდენი ხალხი ირეოდა... არ ვიცი, იქნებ, ჩვენებურებიდან ვინმემ, ალბათ, ტალიცელებიდან. ჩვენებური სად გამოაჩენდა? მაშინ შინ კერავდნენ: მოვიდა თერძი მანქანით, აქვე გამოჭრა და შეკერა. მახსოვს, ორი დღე კერავდა. აქვე ჭამდა და ეძინა. ჩემმა პატარძალმა კი აი, რა მოიმოქმედა: ნაკუნები აიღო, ბევრი იყო მორჩენილი, ბერესტა⁹ შემოახვია და ღუმლის საკვამურში თიხით მიაღესა, სწორედ იქ, სადაც ბოლი ყველაზე მუქი გამოდის. თავდაპირვე-

⁷ტალიცა – დასახლება ალთაიში.

⁸ბობრიკი – მაღალხაოიანი მაუდი.

⁹ბერესტა – არყის ხის ქერქი.

ლად ვერ მივხვდი. „რისთვის აკეთებ?“ – ვკითხე. „როგორც კი ლუმელს გავახურებთ, ქურდი ყოველ დილით ბერესტასავით მოიღუნება“. როგორ გგონია? სამი დღის მერე ტალიციდან კაცი მოვიდა, ჩემს დედაკაცს ნათესავად ერგებოდა. ტომარა მოიტანა, კუთხეში დადო და ჩემ წინ მუხლებზე დაეცა. „მაპატიეთ, შევცოდე, პიჯაკი წავიღე, თვალი დავადგი“, – მეუბნება. ტომრიდან ჩემი პიჯაკი და ღვინით სავსე გუსიხა ამოიღო. ახლა მეოთხედია, ადრე გუსიხას¹⁰ ეძახდნენ. „აღარ შემიძლია, სიცოცხლე გამიმწარდა, დავიტანჯე“, – მეუბნება.

– ცემე?

– რატომ? თვითონ მოვიდა... ეს გუსიხა დავლიეთ, მეც მივუმატე და ისიც დავლიეთ, ორნი კი არ ვიყავით, ეგორს დავუძახე ცოლთან ერთად, სხვა კაცებიც მოგვემატნენ, ქორწილივით იყო! სიხარულით გადავირიე, კარგი პიჯაკი იყო. ათი წელი მეცვა. აი, როგორი დედაბერი მყავდა. მაშინ ჯერ ახალგაზრდა იყო, მაგრამ... იცოდა. ღმერთმა ნათელში ამყოფოს მისი სული.

მათ ხუთი ვაჟი და ერთი ქალი ჰყავდათ. სამი ამ ომში დაეღუპათ, ესენი კი ქალაქში დასახლდნენ. ბიძია ემელი-

ანი მარტოდმარტო ცხოვრობდა. მეზობლები მორიგეობით აკითხავდნენ, ლუმელს გაუხურებდნენ, საჭმელს მიანვდიდნენ... ლუმელზე ეძინა, არ კვნესოდა, მხოლოდ იტყოდა ხოლმე:

– ღმერთმა დაგლოცოთ...

დილით მივედით. გარდაცვლილიყო.

დიდი მთავრის შესახებ ამდენი რატომ ამოვიწერე, თვითონ არ ვიცი. მინდა გონებას ძალა დავატანო ეს ორი ადამიანი შევიცნო და ერთმანეთს დავახლოვო, რათა გავიაზრო, მაგრამ ვერ შევძელი. ერთი სადღაც პარიზშია, მეორე – კატუნზე, სათევზაო ჯოხით. ორივე ერთი ერის შვილია, ორივე დიდი ხანია მინაში წევს – უნიჭო გენერალადმირალი და ბიძია ემელიანი, ყოფილი მატროსი. იქნებ, სადღაც იქ, შეხვდნენ ერთმანეთს? იქ, ალბათ, არც ეპოლეტიებია და არც ძვირფასეულობა, არც სასახლეები, არც საყვარლები, არაფერი. ორი რუსული სული შეხვდა ერთმანეთს და ან რაზე უნდა ელაპარაკათ. ერთმანეთისთვის სამარადეჟამოდ უცხოებად დარჩნენ. დიდია დედა რუსეთი!

თარგმნა მარინე ამბარდნიშვილმა

¹⁰გუსიხა – სითხის სანყაო.

Ирласны, гэыкала аус руан. Иахбоит афы шаанартыз итшээз ахыкә. Хучы'хучы ағылгдкәа, ииашаны икәх ауан ҕыц иҕказ ақьашана атца акнытә идыршәуаз анышә. Даур Зыхуба акье ашана аганкәа еиха иҕәҕәаз ашьақакәа рыла итаиргәеит, имахәҕкәа ыкәырҕәҕ аны инапы риашаны, иеыриашаны иеышьтихит, афырхәа дынхыҕеит, иматәа иршәшәеит, шәаала хәа х аихәит. Ауахуама ахь ххынхәит.

Лашьцаран. Агалабахәаөцәа ртыҕ тынч игылан, итацәҗа, аҕшьаратә атыҕ ашә акны иаркыз ацәашьы иахылтүаз амцабз цырцыруа ианҕхалон акәыршә зкәыршәыз, имтысуаз ахәаҕштәы змаз аҕсы ихаҕы. Хәзааигәеит. Ашьал дылаххәит, хынтә азал дакәхаршеит, ахы зыкәшәаз атызкәа, асаркьа змамз акиоткәа тәка икаһаз, Лускуым ацкьа иааиыкәыршаны икаҕсан. Нас адәахы дәышьтахтит, ауахуама хынтә хакух аршеит анышә дахтит.

Ицәылашон. Ғыц иртәыз ақьашана аган акны хшьамхышгылеит. Ацх тынч икан. Даур Зыхуба ҕымт диыхәаҕшуан, акыр инаскьамгакуа ихәарчаруаз аурыс Александр, уи атәымаҕи, ажьахәеи өөҕәы'хыцқәак иманы, ақьашана акны ацьар акәыргылара даҕын.

– Ааи, аиашазы, – иаатыркьаны далә агит, – ишәгәаламшәазои абжьагаҕы адәахы ддәылзгаз? Иарбын еидтарас дызлахәызи? Иҕшра шәгәалашәо?

Мап хәа схы аасыртысит:

– Зегьы еициыз ракәызшәа еиҕшын. Ихы'иҕы аалашьцеит. Имагә акьышә ала адгьыл ацәырҕьра далагит.

– Егьаурым, – чыдала шәарт – ажәа шәыстоит сара схата дсыҕшаауеит аб Андриа дызшыыз, сара схата силгоит.

Сшәаны сыниыхәаҕшит. Ғытрае ак сыбжы атыгара сылымшеит, нас снапы насырххейт, сеилашит, акы иахәара сеазыскит:

– Ахы, иухәо закуи, ашьаура

абжьагаҕы иҕсы атынчра анатом, еиха иаҕырхагахоит, иархьынтоит. Ахьырхәра азин хазшаз мацара иоуп измоу. Хазшаз инаигзоит хыхьынтә аиашара. Хазшаз дахьирхәеит. Ацәымҕ аразы ацәымҕарала атак ақатцара аб Андриагы ақәитра уитомзт.

Дысызыөруан. Дхәыцуан. Сахьхәуеит ихәеит иаилкааны.

Еилыскааит игәы итаз.

Зежә шыкәса зхытүаз ачкән қәыҕш иакәун. Аибашьра ианалага аены ианркны Гәдотатәи аштаб ахь днеит абцьар иоуырц азы, ацәҕьара иакәшәаз иҕсадгьыл излаилшоз ала дацхарц азы, ихатәы дгьыл, изыхь, игәы ие анымкуа, нхытынтәи ампытахаалаөцәа анакәлаз, аҕа ируаа ыкәихырц азы. Усе кан ар'аҕьагылаөцәа рыдцәкәа рыла, агәышьбара игәы иаанагон аҕа дызустаз идыруан хәа. Уажәы издыруамзт. Аилые мкаара даргәакуан. Агәрамгара даршәон. Аиашара ашьақәыргылара апатос, игәыхатцара дажьон. Ихы итаҕыжьуаз азцаара, атәыла ахақиттәра алозунг ала еибытаз, апсевдо апатриотра аидеологие атә атәгәыр саҕашәама, атынчра ине атомзт. Исгәалашәоит ицәадытззыаауа аҕыч еиҕш, рыцхашьарада ашьа зәашы ишьны икажьыз абжьагаҕы иҕсыбаө данахуаҕшуаз. Ихылҕа ихыхит. Ихы лаиркәит. Инацәкәа иззахаратә ацьар ахь инаишьтит. Ғьхынгә мза 3 рзы азы дзаахын Диодот ихьзартцит, Гәдота ауахуама акны. 4 рзы Каманка ажәылараз адца иоуит. 5 рзы Гәымста амчра зтахыз, акәылаөцәа, ихат'хатцуа ицәытцаз ршьа ақатәаразы дыиасит. 6 зегьы бзианы икан. Иарбынзаалак тцаарас иказ зегьы ртак мазеины иман. Акы азы ахәыцра икәшәомзт. Ихала иалихыз аибашьра акны агәрамгара имамзт. Аха ҕьхынгәын мза 1 азы еибашьуаз иөызцәа рыла еиларбгаз ауахуама аөналарта ашә акны, еибашьуаз рнапы ала иршьыз аб Андриа иҕсыбаө акны даннанага, игәатцака акы

аеаҕсахит, ихазхит, еиҕкааз атаскэа
ихаосхит, алогика - иабсурдхит, ишьаҕа
итыҕызаит, адуней ҕажьбит. Икалазеи
? Иаанагози атэыла аҕыхра..Атэым
жэлэр ракум, динхатарактэи аешьцэа
рыла, итахымкэа, имхэыцкэа акумкуа,
иазгэатаны адоухатэ уаҕы ишьра..Аҕа
зыхьыдаз..Аб Андриа..Иарбын дҕылыз
иихьчараны дыҕаз..Абжыагаҕы ишьала
ишэхаз..

- Уи калом, сэиабшьуам, -
дгэакуан, - истахи ара?..Сзыкеи ара?..
Ари аибашьра акузым амчра ахархуара
ауп ауаҕы ишьра...

Акаамет дакэшэаны дыҕан, игэыҕра
ицэызыны, дгэамтны.

Дтэан. Дхэыцуан. Иаразнак ихы
дөахейт, алашьцара иатэахыз агэарпҕ,
ауахуама ахэаҕштэы атызкэа, аҕенц
ыр иаакыршаны азахуала иҕатцаз
аркыакыкэа, ахахэ иалхыз ашэт
ыркыакыкэа амра накэҕхейт. Акы аае
рҕшра атахызшэа. Нас ибжы ларкэны
даацэажэейт..

- Ихэдацал ахы аадырхаанза,
ддыршьамхышгылейт, иныхэара аан
иазтаазаап : “ахы абжыагаҕы, их
аумхэо, изтэыда ари адгыл аҕсуаа
раку акыртцэа раку..” Иара аҕак
ритит” “Ари анцэа идгыл ауп”.

Дгылит, Александр аурыс аҕыра
аҕацара далгахьан. Ицааулары итэе
рцит анышэантра агтаҕы.

.Абзиараз, аехэшьа Мариа, -
..исеихэит Диодот, -аштаб ахь х
хынхэыроуп уатэы хашэзааиуейт.

●

Ашатб. Ахых. Ақыҕа аҕны еие
заз аҕсуаа арратэ рыштаб, хара х
аҕны актэи аихагыла аҕны ускак
иҕхастамхаз ауатахкэа руак аҕны аукн
иахьрымаз. Избан..Аргылары абеиара,
аҕшзара, атып ахыҕоу хакэыцыргы,
пҕхынгэын мза 5 икалаз ажэылары
ахахэ’ахахэ аҕны иаанамыжыт, дааре

аза иртахаргы, зыбжак еикэхаз өнык
цьаргы ирзыҕшаауамзт.

Каман ищышэхаз арбгаракэа ркье
ашана еиҕшхит, иуаҕыдаз тыҕхит,
иҕсыз кыҕахит, уаҕа аҕстазаае
ра хычы узырбоз, абазара зегы
ыкэыззаит. Аҕны’агэар зегы
ыкэыззаит. Аибашьөцэа зегы тахит,
шьоуку..Акэылары аан, апозициакэа
рҕы, шыокых’аткэара ианакэшэа
аамышьтахь. 32 ркнытэ 23 ык аруаа
рышьра, иблыз, ирҕаастаз аҕсыбаөкэа
рзы ирзеиҕшыз анышэантра тыржааит.
23 ык иршыз анышэ иартит (чыдала
Адам Гвичиани дрыцхаршьейт : иарҕ
ыа шыапы хэын, излаилшоз ала
даҕагылан, ихатэы фырхатаралеи,
игэымшэаралеи дцэахшьон, пату
иыкэхцоит рхэон аҕсуаа) . 9 ык тынч
иалыргеит. 32 ык зустацэаз рынысе
ыҕи, изыз рышьатеи ахыннатэ изустан
шыакэыргылан. Зегы, азэы ида. Уи
азэк сара саб Иури Ануа иакун.

Дабаргеи ? Изыруи ? Изакэытэ
хароуи икэырыцаз? _ амш зегы
абарт азтааракэа схы итаҕыжьюан,
ҕымтзакэа, ессы минут акы сазпҕшын,
сыалцэнтаа цыпҕхыза сытрысны сае
аҕшуан, сшыапы сыкэгылон, издыруе
ада шаҕа мшы цыз смыцэакэа ацх
схазгоижьтеи абас гэатеирала. Сыхэцэ
икылагылаз ахыа цэҕыла исхызгон.
Снапкэа фон. Сан даасырпҕшыр хэа
сшэон. Аха исыздыруам лара лхата
дыцэазу?

Ибгэаларшэа, ибгэаларшэа хэа
схы иасхэон. Уажэшьта бхынхэит.
Амач’сачгы зегы бгэаларшэа.
Блахынтаратэ минуткэа рыпҕсы рхатца,
ауахуама ашэ аҕхыа игоз амагэкэа,
атачкэымкэа рыбжы анбахуаз, баб
абжыагаҕы иаразнак дихэаҕшит,
акэшахатра аниоу аамышьтахь аөнале
арта ахь днеихан, ашэ ааиртит.

Аөнүцка иөнамлит. Аигэа’сигэа акы
рызбон, акэыцма аштэкэа реиҕш баб

икөшаны дыржит. Равтоматкәа зегьы ирмазеины иркын:

-Унеи, унеи ушьапы ейхыга! Уласы схэит!

Сыблакәа алашьцара рхылит. Зегьы еилахэеит. Акәаара. Акәыжра. Ахәара. Ахатәы ахәара:

-Дныхәа, дыпшьа, аб Андриа!

- Анцәа уихьчааит!

Итабуп, абжыгады! Апшьара дахьзеит, илахь - ицьымшь изатэит, абцьар акәыркәа ала иаанысуан блак змаз Иури Ануа иган дкарыжыаанза. Ааи ддырфәастеит. Ифы азганк ала ибла ацәа еидчабалон...

Ибгәаларшәа, ибгәаларшәа! Бхы афы иаабгаша башьтала, хәыцрала, хшыфла базнеи, былапшь ихыга баб!

Ашә нхыт анакә хын. Ажәфан ашье апы ала илыбаазшәа акун ишылакыз. Акәаршыф бәбә леиуан. Акәа илалаз ицеит. Иури ануа ишьта аанда акны ишьтабеит.

Дабаргеи: агра змоу ауаа уаанзатәи рхытәахырта ахь аума, Гәымста афхаа ахь? Иззакуи: дыршьразы аума, иае зцаарц аума, Гәдотатәи аштаб акнытә адта роуаанза мазала абахта ддтае ркырц акузар? Иури Ануа ауафышасс иаанкыларә ртахызу, ма ршьа рур азы дыргоу?

Базхәыц, хшыфрала базнеи, аихшьаала азуы! Зегьы реиха ибзиоу, аха ускак ииашам аверсиа ала балага. Базхәыц, икалит афьашьахәра, доурыжытит. Икалар камлози, хзыхьчо дикәшәар? Изыкамлози. Аха ихылти -ипхәыси аанижыуазма.? Даурыжытгы, ибжы мыргакуа иуомзт?

- Елкаарак сыт Диодот...

Диодот фитуамзт. Атхытәантәи аамтазы зынза фитуамзт. Дхәыцуа илахь ишышьуан. Адашьма илапшь ахыгомзт. Сара сыбла дыпшьыломзт.

_ Ибасхәари, аехәшьа Мариа...

Иихәарызи? Иури Ануа ишьта

апщәа рыкынгы имбит, аицынхарта, уажәы атакырта ахь ииагаз илашьце аза иказ акны, афны атка'абункери, Гәымста афыкә абна'аршәырагы, уи зегьы хәыца-хәыца еимидеит, кәакык аанимыжыит. Аруаа зегьы дразцааит. Акыта зегьы ааирхэит. Акгы илые мшеит. Ажәыларә катцаз реихарае фык Каман аанрыжыхьан. Иаанхаз ма акгы рыздыруамзт, ма аиаша ахәара акнытә реааныркылон. Избан? Иури Ануа шытамтада изра цьара мазае рак азы иртахытгы аруаа? Избанзар аруаа иртахын, ирыцейышыуаз икае рцаз ацәахра азы акум, рхатәы цәа аикәырхаразы Иури Ануа ихызы табу акәыртарц азы акузар?

Амаза аилкаара ! _ схы интагьежыит иаразанк.

Абар афыц амзыз. Абри азы сыфсы нхар ауп.

Шыжыбзиа аехәшьа Мариа !

- Мшабзиа Диодот!

Фыц игылуаз амра ашьха акалта акне ынза имнейцыт, аха Даур Зыхәба инапы макәан хучык аркны дахтааит. Хаки апштәы змаз абфыцкәа зныз арратә иикәеи , хыхь ацәахәа ецәкәа зылгаз гимнастеркаки ишәын. Ауку иакун, изынпшылоз, уафы еикәак. Илахь лашаза, ибла тыччауа, ихы ифы ииашаза, ипшьзаза. Ихы ифы ипщы ыкәышәшон. Ихыхәоз ихәхәы еие лапата. Ихылпәа ихыихит. Ихылпәеи, иабцари адәахы иаанижыуан, афнале арта акны.

- Шәышпәакоу ? Зегьы бзиоу ?

- Ааи, хар хамам. Уара уахзаае згеи, Диодот ?

Апшыпшра ахь сцаанза, саакыдгылит, шыжыхьа шәзаазгит, - иикыз иамакәан акнытә аконсервтә банкие, ачасақәеи, цәкәаки аишәи икәитцит. Иара ихәта апщыз аконсерв. Иара ача фатта. Хара

хгэарпэ акны ифыхыз атэа.

Итабуп, Диодот !

Изакеытэ хытэыгэызи имаэ аэсуаа рлашарбага, 19 шыкэса зхыцаз Афон фыцтэи Даур Зыхуба. Дыхэчы'дду зегыи уи изы иныхэон. Ипэшра азы, аетэахэи чкэн хэа ишытан, ишыкэс амачра азы, рашыа еитба еипэш ихылапэшуан. Рыбла дыхшэылар, дхыргомэт.

Акгыи, аехэшыа Мариа...Ибдыруоу? .. Издыруан иэыба акны аэаркэеи, аныхакеи тэахны ишимаз. Аэсуаа рыштабс икатаны ирымаэ зытуан але ыфрны иказ, атызкэа былны, адашыа ама акны маэала еизигаэ ипэыхыашэаз зегыи, акэаршыфкэа, аэпэынтэ амш'ашоура, анахэ арахэ ихатцхатэуаз аруаа ирцэынхаз.

- Ашэкекэа аазгаргыи стахын аха...

- Сыбла иаахгылит атэы икыдыфреыи акны иатэажыи абиблотека. Иае акыршаны ана ара икажыи атомкэа. Ипэыи аэенэыи рэахакеа иырлажыи ашэкекэа, урт зегыи атыхэтэантэи рыпэсы рхыргон. Аэаэхэакэа рыбжыара амистика еипэш узыпэхыоз ажэакэа шыа тамтада изуан. Еибгазшэа ирбоз зегыи рыкэгареи, рыпэреи иафын.

- Еипэуп аныхакеи, аэаркэеи ауахуама акны ишэтэахыр. Афны ааныжыра иаэсам. Афны.

Харт "афны" уажэы ауахуама акэун. "Харт" уажэы сани сареи хакун. Зны Иури Ануа ифны зыхыи инхоз рыкнытэ иаанхаз, зкыла ихэыи ажэаан атэа, еиларбгаз афналарта ахычон, агэых алал бомбора ахычала.

Ибгэалашэо? Сара схы сазтаауе ан. Агэарпэ етэа. Агэилшэт пэшэтэы рацэала ифычаз абахча. Ашэыр зэаз атэлакеа. Агамак. Ишэыи ашэыр иакэшаны быззыи хэа зыбжыи гоз ашыхакеа. Абэыцкэа рыбжыара ирылпэхауаз амра ашэахэкеа. Иарае знак амца, акэа, анакэа, схатэы бжыи,

уи слымха тнашыауан: "Араб, Апе пачи"...

- Ала атэы акы соумхэо Диодот.

Иихэараны икази? Даур Зыхэба аэыпэшырта акны даныказ игэамтны иказ ахычала, азыршы акэыртэазшэа ихэытыфрит, зыбла хэытарэыи аруафы ицхарц игэыдлеит, ашытахытэи ашыапкэа ирыкэгыланы ижэахыр иае сит, цэа дканажыит, зны имахуар акит, нас ишыапы ахабыцкэа алане атит? Убри ихэар акузма.

- Исызхатом , уамашэа избит.

- Ишпэа? Ахумарра бэиа избоз хладу, иахыанэа аэырпэалыккэеи, апе альма адацкэеи иракэпэоз, ацхашыа зыхыи ззымдыруаз, ахаангыи азэы акы зызнамуи, уажэы иаразнак ауаа иргэыдло иалагама? Избан ?

- Ишпэа, иззакуи хэа? Хэарэ ада уи абэар абжыи, амагэ шыа тэи, аибаркаареи рыла итэын. Иахынапэшлакгыи, зехынэыара иае зымдыруаз ауаа, рыпэты рэарбаба, рылахэ еимарпэыхэ, игэааны иказ аэшракеа абон, акышэкеа, урт адта катэара акун ирылшоз...Ее...есыа минут, азыпэшра, агэыбракэа аээызны, игэакэа аэшаарала итэын. Иазгэакыаз ауаа рыгагакеа иашытаз, Араб ааэсае ра зламз, аэшаара иафын. Иабацеи ? Иабаэи? Ихынхэызар ? Ахыи абар ихынхэит...Игэатеиуа, игэамтэуа, быжы хычык азгыи алымхакеа кэацэхон, агэырбэара унатэ иуывагыжыуан, нас абжыи рпаны ашра иалагон, нас илатэуааны ашэ икылкэон, адэахыи ахы еипэш икэлон, иаакэымтэакэа ихагыжыауан атыпэ азыпэшауамэт, зны агэашэ ахы инеиуан, нас шытахыка ихынхэон, нас угэы уеанымкуа иудпэалон, угэы цон, еитэа афэра иалаге он. Агэарпэ, ауадабжыара, ауатахкеа... Иабаказ? Иабаэи ? Еитэа агэарпэи, афнапэхыи. Еитэа ауадабжыареи, амае рудани, еитэа, еитэа... нас акгыи.

Ушьапы иакырашаны иаватэоуп нас аҕэақэа умагэ ашьхэа аархара ауп. Атачкэым. Иҕаауа абжықэа, нас...

Игэамтны иказ аруафы алахь абцъар адкыланы деихсаанза, мацк иаангыле ит, ахаҕыц хырдыцъра иаҕэйтит, нас ахы шьтнахит, игэырөө абжы нтнагее ит, азы зхыз аблақэа, ауафы игэақрала, ирыцханы иниҕаҕшит, ашьтахьтэи ашьапқэа инрықэтэеит, нас...

- Аҕыхатэи ашьапқэа рыла ахаҕы аҕэахит, - иихэоз далгеит Диодот.

Сыбжы мыргакэа сихэаҕшит ҕынгэын мза 4 сгэалашэит.

Амацара иаансмыжыр акун, - саахэыцит, - зынза амацара иаансмыжыр акун. Схынхэит азал ашьтахьқала, сгэеигэеиуа, аҕзы аҕны игылаз аҕэардэ аҕны мчы сымамкэа снықэтэеит.

●

Диодот аб Андриа иитэыз, ахэамтаҕышьа истит хамтас, ацара дые ццакуамзт.

Акы басхэар сҕахуп - ихэит.

Ихэлон. Иуымбоз акылтэарақэа рыкнытэ ионаҕхоз агагақэа, ауахуама ионыҕхауан.

Иаразнак ахыс бжыа геит. Авте оматтэ абыжықэа, атрилериатэ агэыр иаҕсахит, азал афосфор ҕштэыла иаалашеит. Нас аҕашь иаҕсахит. Ақэыҕшыра зқыла еиҕэышеит, ажэдан ахракыра улымха тызшьаауе аз абжыла иҕжэеит. Зсаркыа ҕеыз аҕенцъыр, ионалаз ашьацма еиҕш икаҕсит, инаскыаганы ибылуаз амцабз атзамц инадыҕхалит.

Иаразнак аган ахь сыиасит. Иазгэатаны, сылмха аҕны иҕжэаз абомба, ацҕхықэа, арҕжэагақэа, ахысрақэа зегы сывызгарц азы, ааи аиашазы агэра згон, ашьамаҕатэ азенит абомбақэа, амчрақэа зегы зхы иазырхэаз артилериа сара исықэкызшэа. Имачыз, ма идуыз арҕжэагақэеи,

ахысреи ауахуама аоналарта ахь ирхан, уаҕа арратэ аманеврқэа ианрылагоз х арт уаҕа хахьтэаз аҕыҕ акун.

Шэтыҕ шэымҕсахын, шэымтасын. Баангыл бахыҕкоу, сыҕыс хэычык иансоу Диодот ибжы саҕаит. Ашэарта ххысит. Аха аҕауа аҕны абылтэи афэы гылан, минут аҕхыа имоаҕысыз аҕжэарақэа рымшала адгыл ҕысуан, аргылара ҕыс'ҕысуан, ихы лаирҕэит, ихыиҕы инапы аҕырикит, ма ухэда унапқэа акуршо, аха аинстинкттэ ичыдоу аҕысарқэа, насгы анеиааие ра занза иҕаумцар ауп. Еилыбкаау? Аехэшьа Мариа.

Еилыскааит, Диодот.

Мацк ҕымт хгылан.

- Аа, аиаша, - аҕыхэтэаны исгэалашэеит, - акы ухэар утахын.

Ихы иҕы аахэашьхит, дааитцаҕэеит.

- Сызлалагогы сыздыруам, аае рлаха еилукааратэи акы ааихэит, макыана имызбыцызшэа, ихэаша изыеикэыршэару, илшару, - ибдыруо-ажэытэ хтысуп. Цасла исхаштыр акун, иагьсхаштит, аха шыжыы инаркны ҕсцаха снагом. Сыҕысы снаршьом. Сыле амыс иауам...Ишҕабасхэари...Гэдотатэи абахта сыбла ихгылоуп. Ашьа. Аҕхзы. Асаба. Цаҕа икажыыз ауафы ҕшра змамз куацк хэта кааметк, игэыгшыгхаз ауаа рыгэта ишьтаз, ихыи иҕыи зегы ишьаартэыраха, ибэақэа ҕыхха атэкара иақэшэаз акыртуа аруафы, уи...- даане гылит, аҕхзы зықэтэаз илахь ишэыз игие мнасетрка ала ирбеит, ибжы ҕсахны дналагеит, снаскыаганы сиыхэаҕшыуан. Избоит рыцхашьара рымамкуа дзырҕқоз. Ршьапы атаҕа дкажыын. Ғатца'Ғатца деимырххьан. Арыцха уи аҕагыларакун, инацэкысцэҕка изыртасуамзт. Мчы змамз, ишэыз кэыжэ'кэыжэ, ақды еиҕш адгыл дықэжыын, ихаҕы еилыҕ ырауан. Иҕеыиз иҕынтцеи, ихыҕыцқэеи рыкнытэ ашьа иҕашы илеиуан. Амч зегы рыла иаархаз амагэ ашьхэа

икъыра быжбы аатнагон ауп. Дыпсы дыбзаха джажын дымтысуа. Зегы акы акун иаакэымтцзакэа исуан. Ршье апы, ртачкэым, ашэакъшьхэала. Инапы иха иакыршан, ижэақэа еитцакы... "узихэапшуеи? " ибжбы нсықеиргеит азэы, "угыланы уихэапшуеит, унеины дзымпкои ? унеи уиыс, ибэбэаны уиыс, ипсы тыршэа, агэымха, алахша" аи,аи, рыбжкэа неиларпсит егыртгы, "уае аскы! утысы! иумахазеи иуархэо?" Исе ылшом сара. Убаскан еилагеит. Икэаауа иаасыкэшеит. Рхы рфы еицакыахит. Рыблакэа капшышьза икан. Ажыакэца пштэы рфатэаны. Рыхэда адакэа ргыланы. Апхзы рфашы. "Уара ажэоан акнытэ улбаама?!" Рхапыцкэа аффы рытгон, "улымхагы иамахази дара икае рто?" Рызегы еицэажэон, лапшыла скылыртэон, зкыла зхатара цэгаз, фыла иузымхэоз, акааметракэа зегы абирак капшы еипш идыршэшеуан сфапхыа "ахэкса амш рылыргоит, иуах ауоо? Нас амца рдыркны амашына акуркэа ирыдфахэаланы, гэакрала иршье оит, нас амшын иартоит. Зцэа зтэым рымгэа пыржэоит, рымгэа итырго ахылт, фыц ииыз апшқаца ацэы иахартоит еилукаау! Ауаа ракузам, архэацаоқкэа роуп, ала аапккэа, ахаиуанкэа..." Амца осыкыеит, сыхшыо лашыцеит. Сгэы сыхэда инытагылит. Сыбла акэысра сахымзакуа, адгыл акны еикуацаашо ишьтаз сидгылит. Сшыапы дэыкэстит, ахы иуоуит ! Уух уара уух, ари амш злыжэгаз хэхэшыцэеи, ханацэеи, хапхэсақэеи рзы ауп! Зымгэа пыржэжэаз зцэа зтэымз рзы! Атэы иахашэцаз апшқаца рзы! Итахаз афызцэа рзы! Ижэблыз ақытақэа рзы! "Убас, аферым! Уиыс уиыс итегы уимее игзан!" Ухы ухызхашаз абыжкэа рыла сгэы шытырхуан...

Иаразнак дтынчхит, ихы инапы ацаиргеит.

Уажэы агэра зымгеи, ихэит атыхэтэан, иишоуп ауафы игэнахара сықэым, макъе

ана азэгы дсымшыцт, аха зегы акоуп азэгы иацкыс сеибым.

Сихэапшит, даараза дрыцхан, аркыара дашьтан. Абжыагафы икыаше ана акны имацара аанхара идысгалит.

- Уца, Диодот, уиацаэажэа, угэых иахэа, угэакра ауаз еипш иахэа, агэра згоит уи уартынчоит.

- Ибзиоуп. Адэахы ддэылтцит. Даныхынхэы дыштынчхаз здырыц азы даапышэырчеит. Издыруан, саатқак ашара ааианза хааниыжыуан, х аибадырижытеи жэамш рыонупка, ессы уаха хэанижылоз еипш. Аха зегы акоуп хычык даеа акала избит. Икале еи? Иаразнак исызцэырцит уамашэа иубаша ацэанырреи, шыагыт змамз аие лашра амзыз адырра. Исзеилымкааит, сызгэакэази. Аилашра ичыдаз амзыз, цасла исымамз акун. Диодот дцалон, нас шыжы еитах дхынхэырц. Зегы псахра амамкуа инеиуан. Еипшыз ажэакэа, еипшыз атысракэа, еипшыз ацэанырракэа. Аха абар ахафы, алапши, ахэамтеи... Иаразнак издырит, сыхшыо уацэка илашахазшэа: иччапшы, ааи аиашазы иччапшы акун, уи ичыдан, гэырфа змамз ихафы, агэырбэара акун, акыр ицааулоу, арыошыга казцаз еипш араатэи алашара зхылтаз акун. Ас еипш ипышэырччоит назаза хэа ианейдытца аан ауми, саахыцит.

- Аштаб ахь уцар аума? _иаарле асмны сиязцааит.

- Мап, апыпшра ахь, шыжы сае акыдгылоит...хымпада.

Акэардэ икэыз арратэ ихылпа аашьтыихын, адэахыка ифынеихеит.

- Абзиаразы, Диодот.

- Абзиараз, аехэшыа Мариа.

Пхынгэын мза 16 ыкан. Пхынгэын мза 17 рзы Диодот ауахуама ахь дмааит. Шыбжыонгы дмааит, хылбаехагы дцэырымцит. Ауыха ауп ианеилакхааз, Каман ацха акны икалаз апжэара аан еилахаз ацха аца, арбгаракэа рыкны

цэггапсышьала ибөөкөө шеизыргаз атэы, 19 шыкөсө зхытүаз Афонтэи арпэыс Даур Зыхуба. Акөа акнытэ иршэыз “турс” апыпшырта ыкөнахит. Хөык аруаа еимкөнажөжөит. Азэы ипэсы этаз анышө данатит.

- Ари агөнаха ауп. _ ирхэит апысуаа, - аха хара хабжыара зегы ирейпэыз итахара шатаххеи абжыагаөы ишыра агөнахара акөхра азы?

- Исгөалашөит, 16 рзы ауыха, х анеипыртүаз сиазтцаит:

- Аштаб ахь уцар аума Диодот?

- Мап, апыпшырта ахь, - атак ситит, - шыжыы сышөзааиуеит, арае антэ шөыкөзгоит. Мазала шөалзгоит.

- Ажөа шөыстоит.

- Анцөа уиыхьчааит Диодот.

- Амин, аехөшьа Мариа.

Рафик Ачба

Аб Андриа ихөатгөын акны апысалмын сапыхьон.

Амш бзиа ыкан. Аиашазы, цыра акы былуан, ааигөа'сигөа абылфөы гыле ан, аха еикөатцөа зхысуаз зны икытаз ахафөы ажөөан иатцөкакараза ицкыза икан. Абомба абжыы гомзт, апыжэаракөа рыкнытэ игылалоз асаба ала ихөамзт илашоз атыпэ. Исылшон схы сакөитны, атынчрала агөырпэбара, сцөа сжыы иалө аз агөатеира артынчра, избар сылшо салагит, шака ицырцыруаз ауахуама иахылцуаз алашара, ахьтэы агага.

Ишоуран. Амш ашоура акнытэ апысы еивгара зцөыцөгыз апысабара аангыланы икан. Ахауа тысуамзт . Абпыыц тысуө амзт. Ауахуама ааигөара уамашөа иубаша атыпчра ыкан. Аиашазы, пэхынгөын мза акөыркөа мшы азы, атынчра аан, сгөы сеанымкөа агөатеира сцөа сжыы иалө алит, агөамтра сакит. Зны исзеилыө мкаит, слымха акнынза иааиз рапыхьатэи сгөы сеанцара, исзааигөахөз алапышыкөшөара акун, иаххөап, ашыапы ааигөахара абжыы ма апысабаратэ илаө сыз, итынчыз агөеисра, иаххөап апышасра

абжыы, ахаткыын акны иалаз ахөачакөа рхөарчра, рынеиааирабжыы.аде аштэ рымтөыжөөакөа рыбжыы, уаанза сзыртынчуаз аха уажөы сзыргөамтүаз абыжыы акун, афөлымхара ззызуаз, адыд бжыы еипэш исахауаз ? Сгөы баша ипысеуазшөа, икамз схы акны иааганы, ирцөбараз ацөынырра иамзыз хадан, схы аикөырхара аинстинк акун, ашөара, уи абла дукөа амазма? Мап, хөарада мап.

Ачыт бжыы, минуткөак рыла иказ атынчра еилазгаз, адгыл атца акнытэ ма агөарпэ көаккөак рыкнытэ акун, агөашө акнытэ иааиуан. Ус баша иааиуамзт, есе саира иацлон, ипөпөахон, аурыс, апысуа ажөакөа рыла, быжыдула, ахөамтакөа рыла, ацөхарала, амакаррала еикөшон...

Схы акны акы сызбаанза, издыруө аз акадркөа амацөыс еипэш сылапэш инхысит. Сыхшыө срыцхамшыакөа, икаамөтыз ала апысы аханатит исаөсхьаз асахьакөа:

Абар аиподиакуанс ирпэшьаз Иури Ануа зылсра цөгыз абна акны автоматкөа икөкны дахыкөу. Ихатэы ашыа акны агөатеира афөы өеиуеит. Акөардө амаа акны ихы хшыны игөы ахы ала икылжөаз Алекси. Азы акнытэ иалтэыз апысцөа ирылаз, ауаткеи, ашыөи рыла аөыиашыыз аруаа . Аб Андриа, Аб Андриа...

Минутк ала схөыцит, сыхшыө сажыозар, слымхаи, сыблеи сыржөит схөит. Мап, аиашазы урт ракуын иказ, Аб Андриа дызшыыз, Иури Ануа ишыө тамта зырзыз, Алексеси ицөеижыы автө омат нахигөит, Сониа лнапы фөижөөит, атөкара ирымаз Каманаа зегы рыпэсы рхыихит...

- Изакөытэ еипэылароуи, ыы, сыпэшза? ! Еипэу сыхгы итамзт, - ркөатеикөа пэцөон, ипэхамшыөозт пэышөарччарала иааигөахон, схы инаркны сшыапы акнынза сеимырдааун, рыблакөа рыла сырфон. Хынтэи аилахөара акны акун, сцөа иалсуан урт пэхашыара зхымз рыблакөа.

Ишьамхышгыланы игылаз иаразнак сөөткьейт, сыбба сыриашейт, шытахька снаскьейт, Аргылафы напыла итахыз исакьа снадбөбөалит, сшөаны, сабаөри хөа афшыаара салагит, аха схи акылгаре агы лшара сьмамзт, исыкөшаны игылан, акөыршара сзыруит.

- Ахы, бахкыма бара?! ..

- Цьаргы бызхацөцом ...

- Иааит аамта баб игөнахаракөа атак рытара...

- Издырит, сшыа зыхьшөашөахаз амш ашора аан. Сшыамхи сытөейлит. Сыфсы аангылит. Ииашаны издыруан, уажөанза ас еипш икоу атагылазаашыа акны сые мацара стамгылацызт. Пхынгөын мза 5, пхынгөын мза 5 акнынза, анаөс ашыө аура, азымтаара, агөы шрала ицөырцуаз ацөгьараура абжьагаөы, саб, ауахуама акны зөызтөахуаз агразмаз арыцхацөа, арратө аткөацөа, Каман инхоз ауаа, дара рхала рцөаржыла ирахреит. Мыхөфыла данырфкөоз аб Андриа шыала ишөыз ихы'иөы, ишөца, зегы зымчу хазшаз сеикөирхит. Иахьанза исзааигөоу ауаа, сзыхьчоз пынгылараны исыман. Уажөы сара саамта ааит.

Икалар алшозма, аруаа срыцхаршыазе ар, аиаша ххөар, игыгшөыгхаз икааметхаз ауаа рыкнөйтө, урт рыфстазаара акы зацөык, илашыцоу, аган ззанхаз, уи аган, мамзаргы рыфстазаара арыцхара зегы, акааемтери, бьара змамз хураны урт рхаөы иангшылама ? Мап, хөарада мап.

Аб Андриа, усыцхраа схөит, саамыре мырит, мчы сьмамзт, срыцхан. Ац ыашахөыра агөыбра сьман, ма сынасыф сакөгөыфьит.

Рафхьатөи абомба ауахуама ааигөара икахаит, аөабтөи агөашө ахөтак арбгеит. Аөны еихагылакөа рыхракыра иакре аз, адгьыл итыууаз азыхыөөкөа така ианкатөоз, сыфсы анааи, асаба акны итысуа, еиуеипшымз асилуеткөа збит. Аруаа еибарыөоуа рхи рцөахуан. Ааигөа

сигөа азгы дыкамзт. Атзамц садтит, ауахуама сыөналит, снафшы аафшит, аха _исыздыруам, сыгөатеира иахаразу, ма алашара акнөйтө алашыцара ахь саниө ас _ сыбла аш хылит. Акөыпшылара адырра сцөызит. Аныхакөа хөашьхит, ахөафштөы ахь ииасит, изит. Акы зацөык, ифсахымкөа иаанхаз, насгы, амч чыда амазшөа, ицырцыруа иаале ашеит, ацфхькөа ацрыцуан, иамхыз ацөахөакөеи, ихөашьыз афштөкөеи, ицөахьаз агөыргьын алашыцара акнөйтө иаразнак ицөыртит, амагнит еипш исыхеит, амца зөыткөоз агыгшөыг ахи акны атөы зкыз аөыуаөы ихыиөы ыкан.

- Гьаргь ацкьа! _сыбжы рыцх атөны сихөейт, аныха снадхалит, сшыамхышгылан сылафьрз сөашы, стыс'тысуа, изласымчыз ала, сшөаны аныхөара салагит, - аткөара акнөйтө ахакөитра рызто, усыцхраа, сүхөоит ! Гьаргь! Гьаргь ! Гьарррргь!!

Иаразнак акы калит, уи аилыргара иаразнак исылымшеит, ауахуама акны икөымшөышөыз бжы тынчк аагеит, акөыпшыра иныкөлан абжыныөөра еипш иаөнагьажьит..

- Бтынчха, азбаб...Изакытө фштөи ифхөу? Бзыршөада ?.. Сыламыс саныкөейт бхи хөыцк алшөом... Абри сара ибасхөоит, Рафик Ачба...

Снеитдаххөит, сара загы зыфшырак сакухеит, сгөы иаамыхөашаз акы сцөа иалалит, сцөанырракөа зегы фымт мазала исымаз исзымдыруаз азөы иафхьа иахьцөырзгаз азы. Дсыхөафшуан аха дызбомзт. Дызбомзт. Иарбынзаалак тасыра, схи сөы ианыз акы сзымтөахит.

Уи минут акуп абас иахьынагьаз. Минут зацөык ала сгөы иаанагит, сыфсы схытызшөа, лабөаба, еилкааны избон адашыма икөжыыз зыфштөы зхыгга иказ азбаб, уи лшөарөи, лхатарөи ала, агөрамгарөи, хьафьарөи рыла итөыз лыблакөа анахь арахь ифшуан. Илашыцаз анакөа ацка, исакьаха иказ абла етөакөа

ситаит ифымтра иакэшахатра закуз сие рдырит.

Амц агэнахара ?

Аешьрагы ?

Иаххэап _ шака бтахэу.

Акэатэи абер'анацэа, аепарихиатэ аепие скоп хада икнытэ, ичыдаз агышара роуит. Амшалгара ашэарта аан урт асаркбал асра атып акнытэ агара азин роуан. Зхала зезышбоз абертгхацэа. Қырситацахучкэа рсуицид, хазшаз ифны гыша акны. Адоухатэ хафы ишахатра агстае заара алхра, абазара азы иагцоу, хазшаз изакуан иагынгылоит, ухатэ таххарала ухы акэхра азы. Ухы акны имааниа компромисми ыы? Агышаратэ закэанкэа реилартэара. Шэышыкэсала ишыакэыргылаз агцаракэа изыудыруа арбгара. Афыакэшахатхарада агэнахара ахынтра. Ахыз'апату уи ахычараз агстазаара амеигзара, уи ауасиат гыше агы еихауп. Ашыафа ыыц харгылааза ичыдоу аторых хаманы ицоит. Ашэарта, амилаттэи, адоухатэи ахафкэа ире ыздыуам.

Ааи ус ауп...Уи амш инаркны, Даве итишьтанеи Гулнара лыхтыс ансаха, еилыскааит, аб Андриа азынтэи, агынхтэи аматэакэа, лхы лфы акасы еикэатэа акэыршаны зхала изхызцаз ахыз "аехэша Мариа" уи еснаг слыкэыф ратэы сыкамзт. Аибашыра ацэгэырца икалар калон, еснаг ицэырнагар зкы хкыла амчраеи, ацэгбарафцэеи, иарбын гыгшыгу агэы акны иаанызкылоз абертгха лыхызи, лышэцареи рыла иаануылодаз.

Давитишьтанеифы Гулнара дысгэаласыршэит. Илыхызи? Лыфны ифналит, анцэа дзыхшаз лныха лнапы иампытыржэааит, лыцкы гыржэеит, амш лылыргеит, дыршыит, дырблит, акур дадфахааланы, амшын дартит, амшзлыргаз, иршыыз, ирблыз, ланхэа длыццаны.

Сгэы иаанагон абертгхара сахычап хэа,

уи ииашамз гыфбрахит. Абна аб Андриа икыашана акны апсалмын санагхыоз, агэыгэшэыгэкэа иеригшыз ауаа неины исыкэшаны игылит. Агжэара сахычеит. Гьарг агшыа, Рафик Ачба.

Рафик Ачба.

- Нас, аехэша Мариа баума? _ длыкэшахатхит агыхэтэаны _ ус иказ. Ишыбтаху, - днагышы аагышит, - бааи, зны ацэашыкэа асыркып, нас ашатб ахы сцап афатэ аазгоит. Бымацара быкоума? Бани барей? Уажэы дабакоу ? Ибзымдырзои ?.. Ибзиоуп хаикэшахатхит. Сцоит ирласны схынхэуеит, бымшэан. Зегы бзиахоит.

●

Сажэижэафа шыкэса зхытцаз Рафик Ачба, Душман хэа изышьтаз Гэдотатэи акырсинан, аамталатэ инхарта тып _ Урыстэыла, акалак Ростов _ акыртуа _ агсуа абцэартэ аифагылара акны далахэырц азы иаанижыит итып. Афныка даныхынхэы, иан иашыа еитбы ихтыс иалхэит:

Аибашыа ианалагаз ачкэын Акэа дыкан, акалак алтра итахымхит. Мхедрионаа дрыпшааит, ткэас дыргит, абналар илшеит. Еихын дырхэит. Дхэазо афны акнынза дааит. Агэылацэа рашэ дасит, акыртцэа. Ашэ аадыртаанза, игысы илшэшэеит. Дыртэахит.

Ицэылашон, адэахы абыж дугон. Шытамтада изыз агсуа икра азы, Мхедрионаа анахы арахы ихатцхатц икэын, ачыккэа гэартон, афны атцакакэа гэартон. Мачк акун нас ибналаз атэка ипшаара афны, еихагыла цыпхыаза иале агон, аподезд амагэ абыжкэеи, абцэари рыла идыртэуан, рхыкэкы рыпшаауеан, иаргы дыршыуан, уи дызтэахыз агшэмацэагы ишытаргон.

Агэылацэа акаамет иакэшэит. Игачамкхаз, ркышэ афаери, рнацэкаа рыртэирей рыла еихэагышуан. Агышыра аамта рымазамзт. Ахасабра иаразнык

иргар акун. Ма ихэыз аҕсуа дрыртар акун, ма уи ицны даргыы ҕсыр акун, ма... изакэи? Даеа мөак ыказма? Ааи, ааи! Рыхшыө лашахит, рыбақэа цырцырит. Хизани дыркит, ижөақэеи, ишьапқэеи ааныркылит, атахта дықэдыриенит, ианпы игэы иықэырцит, ашьыршьаф шкэакэа икэдыршэит, иаикэыршаны ақэардэқэа дыргылит. Ақэардэқэа ркны ахэса дыртэенит, ахақэа рхы ларкэны рнапқэа

ркэакэа икэцданы ашэ илагылит.

Нас икалаз атэы аилкаара удаадым. Ауатах ионалаз аруаа, урт аҕсы “итэыуара иакэшэит”, игэырөөз, иаакэыршаны итэаз “аҕсы” данырба рыҕштэы рыҕсахит, азыхь рыкэтэит.

- Икалази? _ итааит.

- Аҕсуаа хфырхата дыршьит уи дахтэыуенит.

Еикэыршэаны ихэаз амц ацакы, аине сценирра зызуза адраматизмра “ац ыбабөцэа” рылаҕырызи, рмыткэмеи, “иҕсыз” изы апату ақэцара ус баша имиасит. Мхедрионаа иртахыз ашьа акадэара хычык инархысит, ргэамтра рхысит, аха цыара ргэы ацака агэрамгара мачк зегы ақуоп ирыман. Ацарагы ргэы итамз, аангыларагы. Ауатахкэа

рыҕшаара реазырымкит, адышшыларе агыы рылымшеит, агэыхалалра аарҕшра иаламгит. Ашэ аҕхьа еитцабэбэа игылан, рыщымшь еимарцыхэ.

Ускан аҕшэмацэа ашэара акнытэ рыгэқэа ҕжэон: зыҕсы зылшэшэаны иказ ачкэын дааҕшыр, дкыыр, деимхэар, ма дтысыр ихаҕсыхэи? Зегы хақэырхоит. Аба итэахра ахара, уи азы хашьтамта ыкамкэа икэырхуан. Игыгшыгха иказ

аруаа ахахэгы аанрыжьюамзт. Ишҕахаури, икахцари ? Аха рыгэатеира аадырҕшуамзт. Арт ауаа еихагы ирцьбараны ргэамтра аадырҕшуан, рыҕсы дызшыыз иахь, уи ишьтази, избанзар абас еиҕш арискра казцаз уаха акгы рзааынмхит:

- Ишҕа хагэра жэымге азои ? Амц ххэоит, акы шэцэыхцэахома ? Ахы хатыр зкэу шэааи, иҕхашэымшьан, икэыршэ икэшэхыр шэылшоит, шэара шэыблақэа рыла аҕсы шэихэаҕш, ижэбы, агэра жэгарц...

Абцаркыөцэа иааитцабэбэенит. Азэы аиашазы иаҕхьака ишьаеа

иргылит, атахта икэыз “аҕсы” иахь, аха егырт дааныркылит, шытахька иааиыхеит:

- Уаангыла, ухацазар, уажэы аҕсы еимдаара халарга, иумбазои икоу ? Ахы шэиас арахь, хцеит, хцеит.

Ицеит.

Нанхэамза ыкан. Цэыббара мза агэтазы, зыхэра бьаз Хизани , уи игэылацэа рыөны амз ду зегы дыкан, аҕшэмацэа атэыла акнытэ далыргеит.

- Ақыртцэа руал сықэуп _ ихэит Рафик Ачба,- сашья иҕстазаара сыре тит. Ауал ашэара атахуп. Издыруенит аибашьра ыкоуп даеа мөак сымазам, сеибашьыр ауп. Аха аамта иаанагар, ақыртцэа рыкны аиҕара схасырштэуенит, сашья еикэырхара ахтыс _ ахаангы.

Зегы срыцхраауеит, зейкэырхара алшара анцэа исыито. Ичыдоу Душме ан, ицэеижы ала агьсуа, иламыс ажэа анихэа, сыгэрага, дыгьсыргы уи ажэа дахыгьом, игоуба ирфашьом.

Рафик Ачба Аб Андриа икэашана хэыикааит. Аруаа иакэнагамкэа ахысра, ауахуама арбгара, адамреи, аныхакэеи реихсра рыгьхастатэра акум, урт рызааигэара занзагы азин римихит. Ахьчафэа хазиргылит. Фыцья абырзен аткэа'ахэсакэа, Вереи, Ангьулеи Амзэ арелиаа нирхеит хара хакны. Афатэ азтаара еикэиршэеит. Шыжыи, хэылбье хеи ачеи, агьсыз аконсерви хзааигон. Зны зынла ицьяба акнытэ ацэа иалхыз ацэашькэа аатыганы сан илиталон, ахы Зоиа иаркны бныхэа хэа. Хамацара хаанижьумзт. Ауахуама шэдэылтны цыаргыи шэымцан хэа хайхэон, ашэкэа царгэаны, ауахуама адашьяма акны акэыршэ шьтацаны ацх ихеигон, еынла агэаранда хыхыцуамзт. Адэахы бырбар, имлашьуа аруаа беимыржэжэоит хэа хгэы хэанитон. Аамта шиаулакгы, цэажэара дахзааиуан. Акьашана акны хнатэон. Аб Андрией, Иури Ануей рзы сиацэажэон, хазшаз иынха афэагьхэа еидгыланы ишьамхышгыланы анцэа ишьапы зкуаз акыртуа абжыгафэи, агьсуа ипоадикэани рзы. Иоаан аззахэы ипгьшоу ихэтакэа иахыргьшааз атыгь акны иргылатэыз абазилик азы, уака адунеи абазара иакэыгаз фыцья аберцэа, амилатра ахатара акны Багдадтэи Паата Курашвили, Очамчыратэи Иури Ануей, ирзаанхаз амшкэа еицырхыргар акун...

Рафик Ачба дкахэыцуа дызсзызыоруе ан. Аихарак фитуамзт. Аамта аамтала гьхынгэын мза 5 аены ахь дхынхэуан. Азтааракэа ыкэиргылон. Аверсиакэа шьякэиргылон, уаанза ихэаз афэыц адеталькэа рылаитон. Ах иихэашаз даараза иамчын. Амз нтэон, икалаз

иазкны акгы хаздыруамзт. Ааи акгы, Рафик Ачба ила Гэдотатэи арратэ аштаб акнытэ иоуыз аилыркаа ада, уи ала адунеи ахадара змаз абака, Иоае ан ахьтэыгьыц ихыиз зхыз ауахуама, ауахуама акны иказ ауаа рышьра, азин азэгы имамзаарын. Уи иаанаго аргыларакгы азымукэа иаанрыжыыр акун. Абер тыгь аберхэсеи, уака икази (адоухатэ хэфэа реигьш, иара убас аныхэафэагьы) мыхэфэыла иркысыр каломзт. Избан? Идыруп избанзар, жэларбжыратэи амилат рыкны абарабросратэ милатны иааргьшымхарц азы. Уи адта кзтада? Агьсуа арнапхагафэа . Ианба ? Аиашае за уи гьхынгэын мза 5 рзы акун, ааи агьсуа'аурыс реидтаракэа Каман иане талаз амш азы, зыбла тырхыз, изганк ала зыблакэа еидчабалоз Ешыратэи иподие акун Иури (Гьаргь) Ануа ашэакьшьхэала ипгькарала цэака данкаижыыз, акэыршыфэ анлеиуаз, ауахуама акнытэ агэашэ ахь, уака Мери Пакелиани лцэа'лжыи иткьканы ианкажыыз. Апатриарх ирезе иденица ауатахкэа руакы акны акэакь игфэацалаз аб Андриа атыхэтэантэи ианхэара анынаигзоз, зкалибыр мачыз абцьяр ала ихэдацьял ианеихсыз. Ауахуама акны рхызтэахыз агэра змаз ауаа рыцхакэа икааемтыз ахаракэцара анырзызуыз, ауафэи ишьра агэнахарала итэыз апокалипстэи ацх ашьа еилашратэ, знацэкэа ркьякья еидчаблос анапкэа схысфэи анацэафэаз аан. Ускан...

- Бтынчха аехэшьа Мариа...

- Стыстысуан агьхзы хшэашэа сыкэтон _ еихаргьаны исшэыз хматэак рыткэа, акэыркэа ашора аан. Стысэ тысуан. Ишэиу айбашья ! Гьхынгэын 5 тэи адта. Оо Анцэа ! Арратэ аштаб акнытэ иааргаз адта рнапы ркымсра иазкны, алтшэа? Иршьыз ауаагьсыра. Изейхсыз аныхакэа. Ашьа акны икэлаауа ихыз итакэакэаз агильзакэа, итацэыз апатронтракэа. Анапы...Иежэаз анапы...

- Бэыртынч сыбхэоит! ...

Аарла, ашышьа шышьаха схи санпы аҕны иаиуан.

- Бышҕаҕоу ?

- Хар сымам.

- Нас бысзыҕыры.

- Гэдотатэи арратэ аштаб ала 1993 шыкэса ҕхынҕын мза 5 рзы иаҕтаз адокумент, ажэылара ҕазтоз зеггы раҕхьаза аҕсуа ахатца _ Иури Ануа _ иҕсы штоу иаанкылара рыдназон. Иарбынзаалак даеакы, мамзарҕы амчре атэ, ахымѡаҕара (атэҕэа иргэаҕра, ишьера) ахэатэы хамтаратэ ацэгьараурасс ирыҕхьазон, уи ахшыѡзышьтра ада иаанрыжьюамзт. Ацэгьара зуыз арратэ атрибунал дартон, азакуан инацакны азызбара икэырцон.

- Абраантэ изакейтэ еихшьаалоуи икасцар исылшо?

- Ешыратэи абатален аибашьцэа ус ианасыҕны акум, аинструкция ала рхы маҕыргозтҕы, убри аҕнытэ ауахуама аѡналара имзыз хадан Иури Ануа, итҕэара акун, уи ишьра акум. Аеи, иаххэап, ауаѡшьра ртахымзт. Иҕсы этаз дыркит, ахараҕэа инрыкэырҕшны, абахта дтаркит. Аха иарбын бахтоу? Саб Каманҕы, Гэдотаҕы, егыи даеа тыҕ аҕны иҕоу абахтак аҕны дырзымҕшаант?

- Иаххэап аҕсуа ахатца хэа иззырхэо еицдыру агэыхалалѡы, уаанза иаҕсараҕэа рыла, аихабыра ачын хракы змоу (аибашьранза, аибашьра ианале ага аамышьтахьҕы), ахара икэым хэа ихы дакэитыртэит, ускан цьара дцар акумзи? Иури Ануа ихы иакэиттэреи, уи дахыҕоу атыҕи азы, агэрагара змоу ахытхыртаҕэа рыла иҕшаау, ашэҕэыла, ма ҕырхэала ишьақэырҕэҕэоу аилыркаак, аҕцэара ахѡаала цьара иаанханы иҕазар акымзи изыкэнаго аусбартаҕэа рҕны? Мап, акҕы ыҕам ус еиҕш иҕоу.

Ѧверсиак роуп иаанхо. Раҕхьатэи: Иури Ануа ила иаарҕшу ацэахэа зытшьу, арэ тынчра, агэыкатцара афон ала, аҕсуа аган

арнапхгара ала ицэахыз адгылара, аруаа ма абахта ахьчаѡцэа “апату змаз атэҕа” рнапы аҕнытэ дыкэцразы, абналара алшара иртазтҕы, ма абналара аан ирымбазшэа рыбла хырѡеит. Аѡбатэи : саб ауахуама аҕнытэ ддэылзгаз ҕхынҕын мза 5 тэи адца иазкны ацэгьаура амѡ ѡаҕгара аамышьтахь, еилыркааит (зеггы рдыруан , аха атҕэа дрыщэҕсит, ма арэ ратэ анапхгара адца акҕы иаҕсамкэа ирыҕхьазеит) атыхэтэаны азызбара рывыргарц азы амчра ашьата дырзит, аҕсыбаѡ рцэахит, иалахэызи, ашах атцэеи ҕышьэымтын хэа идыршэеит.

- Абри зеггы аума ? _ сгэыкаах аны сынйхэаҕшит Рафик Ачба, - акы ашьақэырҕэѡбара узвымсуга ашах атра ала, идыру аилкаарақэа рыла еикэыршэоу ҕамлазои? Агэрамгара мацареи, аверсиакэеи, агэнамгарақэа рыхракыра аҕны хаанхома?

- Ааи рыцхарала...

- Ааи аха, ҕалашьас иамеи ауаѡы днытаба азэы изымдыруа икабара , иҕсы зтуо дхамбит, дыҕсынҕы , акы хазхэогы азэы дхамбит? _ сгэы ҕжэон. Рафик ҕеитомзт.

- Исзеилырга, - сихэон сара, - уара ухата агэра угоо азэҕы акҕы издыруам хэа ?

- Икалап ирдыруазарҕы, аха...- дааитцаѡѡэеит, - сгэы иаанагоит, аҕымтра атоуба шытарцит, Рҕы ацаҕха хшьуп. Рцэа рхыухыргы акҕы рхэом.

- Избан _ избан ?

- Избанзар, урт рхышьарххара ашэара адаҕы, атоуба амч, атоуба ахь азгэыкра ирумоу ауп.

- Иҕахцари нас ?

- Азыҕшыра ачхара былшар ауп. Аҕшыреи аамтеи, уи наҕ наҕ зеггы аанарҕшоит, иахьа ма уатѡыѡ амаза аҕарда ахнахуеит. Уаха мѡа хамазам аехэшьа Мариа. Хаҕшыроуп.

-

- *თარგმნა ირმა კინწურაშვილმა*

ალინა ქადაგიშვილი

ჩანახატები მხატვარზე

კარლო ფაჩულიას გამოფენა ლიტერატურის მუზეუმში

21 სექტემბრიდან 7 ოქტომბრამდე გიორგი ლეონიძის სახელობის ქართული ლიტერატურის მუზეუმში კარლო ფაჩულიას პერსონალურ გამოფენას მასპინძლობდა. ექსპოზიციაზე წარმოდგენილი იყო 1973 წლიდან დღემდე შესრულებული 375 გრაფიკული ნამუშევარი, რაც მისი შემოქმედების მხოლოდ მცირედი ნაწილია – ასეულობით ნახატი საქართველოსა და უცხოეთის მუზეუმებსა და გალერეებში, კერძო პირების, უმთავრესად კი, მწერლების კოლექციებში ინახება. გამოფენის ადგილის არჩევანი სიმბოლურია მხატვრისთვის, რომლის ილუსტრაციებზეც თაობები აღიზარდა...

ბატონი კარლო სტუდენტობის დროიდანვე ჩაება შემოქმედებით მუშაობაში – თანამშრომლობდა გამომცემლობებთან „ნაკადული“, „საბჭოთა საქართველო“, „მერანი“, შემდგომ, სხვადასვა დროს, გახდა „ლიტერატურული საქართველოს“, ჟურნალების – „ომეგა“, „ჩვენი მწერლობა“ – მხატვრული რედაქტორი.

ნახატებთან ერთად გამოფენაზე მის მიერ დასათაურებული ნიგნებიც იყო

წარმოდგენილი. კარლო ფაჩულიას სამასზე მეტ ნიგნზე ექნება ნამუშევარი, საგამოფენო დარბაზებში მხოლოდ მათ ნაწილს მოუყარეს თავი. ჩემთვის აღმოვაჩინე, რომ ზოგიერთი მათგანი იმდენად ადრეულ – ბავშვობის თუ სიყმაწვილის

ასაკში მქონია ნაკითხული, რომ აღარ მახსოვდა, ვინ იყო ილუსტრაციებისა თუ ყდის გაფორმების ავტორი, სამაგიეროდ, ნამუშევრები დამამახსოვრდა. ძველი ნაცნობებივით შემეგებნენ წიგნები, რომლებიც თითქოს იმისთვის დამიბრუნდნენ წარსულიდან, რომ ჩემთვის მარადიული ღირებულებები შეეხსენებინათ... მსოფლიო ლიტერატურის შედეგები: ლაო ძის „დაო დე ძინი“, ანტიკურ ავტორთა ნაწარმოებები: შექსპირი, გოეთე; ქართველი მწერლები – იაკობ ცურტაველიდან დაწყებული და აკა მორჩილაძით დამთავრებული. საგანგებოდ მინდა აღვნიშნო სპარსული ზღაპრების თვალწარმტაცი დასურათება. ფრენსის სკოტ ფიცჯერალდის, ერნესტ ჰემინგუეის, უილიამ ფოლკნერის, ჯერომ სელინჯერის, ჰენრი მილერის, გაბრიელ გარსია მარკესის და სხვათა ბრწყინვალე ნაწარმოებების არანაკლებ ბრწყინვალე ილუსტრაციები. აქამდე მეგონა, რომ მხატვარი კარლო ფაჩულია თხუთმეტიოდე წლის წინათ გავიცანი და თურმე, ბავშვობიდან ვიცნობდი საყვარელი წიგნების მისეული გაფორმების ნყალობით. ზოგიერთ ქართველ მწერალთან მას განსაკუთრებული დამოკიდებულება ჩამოუყალიბდა. მაგალითად, თამაზ ბიბილურის ყველა წიგნი მის მიერაა გაფორმებული. ნუგზარ შატაიძეს, რომელთანაც მეგობრობდა, აჩუქა მისი ნაწარმოებების მიხედვით შექმნილი ძალიან ბევრი ნახატი. ათწლეულების მანძილზე არ განელეებულა მხატვრის ინტერესი ნიკო ლორთქიფანიძის შემოქმედებისადმი, რის გამოც როსტომ ჩხეიძემ იხუმრა კიდეც, ბატონი კარლო წინა ცხოვრებაში ნიკო ლორთქიფანიძე ხომ არ იყო.

ამჟამად რაზე მუშაობთ? – ვკითხე მხატვარს. „უამრავი ესკიზი დამიგროვდა წლების განმავლობაში და მენანება, რომ არ დავასრულე მათზე მუშაობა. ასე რომ, საქმე არ მეღევა“. – სანდომიანად იღიმება ჩემი თანამოსაუბრე.

ხელოვანს ყოველთვის აინტერესებდა

უბრალო, გაჭირვებული ხალხის ცხოვრება, ქუჩის მოვაჭრეების, სხვადასხვა ხელობის ადამიანების: თერძების, მენაღეებისა თუ მეეზოვეების ცხოვრების სურათები... რა ჯურის ხალხს არ შეხედები დიდი ქალაქის ქუჩებსა და მოედნებზე? ესაა თბილისური ფენომენი: ევროპული და აზიური გავლენებისა და ქართული ტრადიციების უცნაური (არ მიყვარს სიტყვა „ეგზოტიკური“) ნაზავი. დაიმახსოვრებდა მხატვარი ქუჩაში ნანახსა და ნაგრძნობს და მერე და მერე მშვიდად ჩაიხატავდა... ასე გროვდებოდა ის ესკიზები. მის მიერ დახატული XX საუკუნის ქართველი მწერლებისა თუ სხვა ცნობილ პიროვნებათა უმრავლესობას პირადად შეხვედრია. მათი პორტრეტების თვალყურებისას პავლე ინგოროყვასთან შევჩერდი. „გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველოში“ როცა ვმუშაობდი, ბატონ პავლეს იქ ვხედავდი ხოლმე, ისიც იმავე ოთახში მუშაობდა, რომელშიც მე. იმ დროს უკვე ძალზე მოხუცებული იყო. თავისთვის, მარტო იჯდა და წიგნებსა და ფურცლებს ჩაჰკირკიტებდა“, – იხსენებს მხატვარი. სწორედ ასეთს ვხედავთ მას ნახატზე: წიგნების გროვით გარშემორტყმულმა სათნო მოხუცმა, თითქოს, ეს-ესაა ნაწერიდან აიღო თავი და ნახევრად მოჭუტული თვალებით ყურადღებით გიყურებთ, ოდნავ იღიმება კიდეც: რა გნებავთ, ყმანვილო?

ილუსტრაცია

როგორ მუშაობს მხატვარი ილუსტრაციებზე? ჯერ ერთი, წიგნი (ან ცალკეული მცირე ზომის ნაწარმოები გაზეთისა თუ ჟურნალისათვის), რომელსაც ასურათებს, აუცილებლად რამდენჯერმე უნდა წაიკითხოს, თანაც კითხვის პროცესში ჩანაწერებს აწარმოებს, რა უნდა დახატოს შემდეგ, რაზე გაამახვილოს ყურადღება. ხანდახან არის, რომ ის, რაც ნაწარმოებში უმთავრესია, დასახატად არ ვარგა, ამბობს ბატონი კარლო. ამან კინ-

ემატოგრაფი გამახსენა. ილუსტრატორს საბოლოოდ ისეთი ნახატი სჭირდება, რომელიც ყველაზე უკეთ დაგვანახებს მწერლის სამყაროს, ნაწარმოების შინაარსსაც მოგვითხრობს და ამავდროულად, დინამიური და უშუალო იქნება, როგორც წამიერი შთაბეჭდილება, შეჩერებული ფილმის კადრი.

კარლო ფაჩულიას ნახატებს ყოველგვარი შესავლებისა და შემზადების გარეშე, თვალის დახამხამებაში შეჰყავხარ სიუჟეტში. მის ილუსტრაციებს კი არ ათვალისებურებ, კითხულობ, თანაც ყურადღებით კითხულობ, რომ არ გამოგრჩეს რომელიმე უმცირესი დეტალი. წიგნის პერსონაჟები ისეთი რეალურები ჩანან, რომ გგონია, სადაცაა ამოძრავდებიან

და ენას ამოიდგამენ... ცხადია, ასეთი შედეგის მისაღწევად იგი დიდ სამუშაოს გასწევს, ხატვის პროცესში ზოგჯერ რამდენიმე ათეულ ესკიზს აკეთებს და ყრის ხოლმე. ამის თაობაზე არაერთხელ დანანებით აღუნიშნავს ქალბატონ ნინო ზაალიშვილს, მის მეუღლეს, რომელიც ზოგჯერ ახერხებდა ჩანახატების გადარჩენას... რაც უფრო ნიჭიერია მხატვარი, პოეტი თუ ნებისმიერი შემოქმედი, მით უფრო ბუნებრივად გამოიყურება მათი ნაწარმოებები, თითქოს ყოველგვარი შრომის, ძიებებისა და უძილო ღამეების გარეშე, განგებით სასწაულებრივად მოვლენილი, ერთი ხელის მოსმით შექმ-

ნილი... ამის თაობაზე ბატონ როსტომ ჩხეიძისთვის უთქვამს კიდევ ყურნალ „ჩვენი მწერლობის“ ფოტოგრაფს: კარლოს რა უჭირს, დაჯდება და ხუთ წუთში დახატავს, აი, ფოტოს გადაღებას კი მომზადება სჭირდება, განათება უნდა იყოს შესაბამისიო და მისთანანი. ასეთ

შეფასებაზე ბატონ კარლოს მხოლოდ ელიმება. თქმით კი ამას ამბობს: „შეხედავს მავანი რომელიმე ნამუშევარს – ამის დახატვას რა უნდაო, – თქვას შეიძლება, მე კი ვინვალე და რა ვიცი... სხვამ, იქნებ, უწვალეებლადაც დახატოს...“

ახლახან ნავიკითხე ქეთევან შენგელიას წერილი „ცოცხალი ილუსტრაციები“ და ავტორის შეფასება იმდენად დაემთხვა ჩემს თვალსაზრისს, რომ მცირედი ცვლილებებით გთავზობთ:

„ცნობილია, რომ „წესრიგთანობის ჰარმონიას და სილამაზეს“ ადვილად შეუძლია გადმოსცეს პერსონაჟთა მოძრაობის, სიმშვიდისა და აღელვების,

ტკივილისა და სიხარულის მანიშნებელი ეფექტი, მაგრამ კარლო ფაჩულია ხაზთა სხვაგვარ კომბინაციას გვთავაზობს. იგი უარს ამბობს მწყობრ შტრიხებზე, მათ ზედმინევენით დაკონკრეტებაზე, მინიატურებს თავისუფალი ხაზებით ქმნის და ამგვარად სულს უდგამს ნაწარმოების პერსონაჟებს. ამ, ერთი შეხედვით „მოუნეროებელი“ შტრიხების გამოყენებით ის ახერხებს მისთვის სასურველი გამოხედვას... ერთი ან ორი ზუსტად მოძებნილი დეტალით გადმოგვცეს. „ქაოსურ“

ული ადგილი ორ ციკლს უკავია: „ჩემი ებრაელი მეზობლები“ და „აივნიანი ქალაქი“. თითოეული მათგანი ცალკე სტატიას იმსახურებს, მაგრამ ამჯერად მხოლოდ თბილი სიტყვებით მოვეფერები ქართველებისა და ებრაელების მეგობრობის საუკუნოვან ტრადიციებს...

კარლო ფაჩულია ქუთაისის ისტორიულ უბანში დაბადებულა, რიონის პირას, ზაქარია ფალიაშვილის სახლში. ერთ მეგობარს უკითხავს მისთვის: ახლა ვინ ცხოვრობს იმ სახლში? ახლა იქ

შტრიხებში ასეთი ნიუანსური სიზუსტე მისი შემოქმედების ერთ მთავარ მიგნებად შეიძლება ჩაითვალოს; რადგან სწორედ ამაზეა დამოკიდებული, რომ მხატვრის მიერ შექმნილი პერსონაჟები გვხიბლავენ სიცოცხლით, მეტყველი სახეებით...”

„ჩემი ებრაელი მეზობლები“

გამოფენაზე წარმოდგენილი დაზვური გრაფიკის ნიმუშებს შორის განსაკუთრებ-

ზაქარია ფალიაშვილის სახლ-მუზეუმი. – უთქვამს პასუხად ბატონ კარლოს. ეჰ, მუზეუმად რომ არ ექციათ, იქნებ, კიდევ ვინმე დაბადებულიყო, თითქმის გულდანყვევით უპასუხნია მეგობარს.

ებრაელთა უბნის გვერდით ცხოვრობდა, მის სკოლაშიც, კლასშიც ბევრი ებრაელი სწავლობდა. „მეხსიერებაში სამუდამოდ ჩამებეჭდა იმდროინდელი ქუთაისის კოლორიტული პერსონაჟები – უცნაური რიკრიკა, ფოტოგრაფები:

მეირი და ილო, მკერავი ისინკა, დონ-ჟუანი „ჩახნია“, ყველაზე მოდური, ვინრო „ბუტილკა“ შარვლის პატრონი ჟორია, ბესიონა ბუხარა, მესაათე ფიზიკი, ფამფორა... ყველას ვინ ჩამოთვლის. ყურში ახლაც ჩამესმის იმ დროს პოპულარული სიმღერა: „შენ ხარ ისრაელის ქალი, ტურფა, ლამაზი...“ მახსენდება ებრაული ქორწილი, სხვა დღესასწაულები... ახლა აღარც მე ვცხოვრობ ქუთაისში, აღარც ჩემი ნახატების ბევრი პერსონაჟი. ზოგი ამქვეყნად აღარ არის, ზოგიც ქუთაისიდან, საქართველოდან შორს წავიდა. მინდა ვუთხრა ყველას, აქაც და იქაც – შალომ! შალომ!“

ეს სიტყვები ჩემი გამოფენის კატალოგს წავუძღვარე. გამოფენა თბილისში, ერეკლეს ქუჩაზე მდებარე „ძველ გალერეაში“ გაიხსნა 1998 წლის სექტემბერში, საქართველოში ებრაელთა დაფუძნების თარიღის აღნიშვნასთან დაკავშირებით. მიხარია, რომ ამ ნამუშევრებმა დიდი გამოხმაურება პოვეს საქართველოშიც და საზღვარგარეთაც. მოდიოდნენ თბილისელები, უცხოელებიც. განსაკუთრებით გამახარა ქუთაისელთა რეაქციამ. ბევრმა გაიხსენა ჩემი პერსონაჟები, შემახსენეს სხვებიც. ამ თემაზე მრავალი წელი ვმუშაობდი.“

რა თქმა უნდა, მახსოვდა ეს, ჩემი აზრით, სრულიად გამორჩეული გრაფიკული სერია. უბრალოდ და ლაკონურად, ნაღველითა და იუმორით ქმნის მხატვარი თავისი ებრაელი მეზობლების კოლორიტულ, დაუვინყარ პორტრეტებს, მოგვითხრობს მათ საქმიანობაზე. ვუყურებდი ამ ადამიანებს და ქუთაისიდან უეცრად რევოლუციამდელ ოდესაში გადავინაცვლე... რატომ? ამ ორი ქალაქის მცხოვრებნი, სხვა თუ არაფრით, იუმორის გრძნობით ჰგვანან ერთმანეთს, მაგრამ მთავარი მაინც ბატონი კარლოს ნაცნობ ებრაელთა თვალებია, მარადიული სევდით აღსავსე ჭკვიანი თვალები; მათი ცხოვრების წესი და პროფესიული საქმიანობა, რომლისგანაც თითქმის აღა-

რაფერი შემორჩა არც ქუთაისში, არც ოდესაში და არც სხვაგან სადმე, ასე რომ, სერიას „ჩემი ებრაელი მეზობლები“ მათიანეს დატვირთვა აკისრია. მაგალითად, „კულტურა პლუსის“ ამ წლის მესამე ნომერში შეგიძლიათ იხილოთ ნაწილი ცხვედიანის ისტორიული მიმოხილვა ქუთაისის ებრაელობაზე „შალომ, ჩემო ქუთაისო!“ უხვად დასურათებული კარლო ფაჩულიას ნამუშევრებით.

2000 წლის „ცისკრის“ პირველ ნომერში (რომელშიც მხატვრის ნამუშევართა რეპროდუქციებია გამოყენებული) მაშინდელმა მთავარმა რედაქტორმა, ზაურ კალანდიამ გამოაქვეყნა წერილი სახელწოდებით „ლუბა ფრანცისკას ასეირნებს“. გათავაზობთ ნაწყვეტს ამ პუბლიკაციიდან:

„...ტახტის შავ ხავერდზე კი არ ისვენებს, თოვლივით ანათებს მოლოდინით გათანგული ფამფორას სხეული.

ლოდინი კი თუ ვინმემ იცის, ჩან, ფამფორამ იცის... აქ არის რიკრიკა და არც არის აქ, ხოლო ხელჯოხს დაყრდნობილი ბერიკაცი გზას კი არა, ბურუსსაა გამოკიდული და დანთქმული...“

საერთოდ, ფამფორა ისვენებს, ორი ბიბლიური მოხუცი ქაშერს აჭაშნიკებს, ლუბა ფრანცისკას ასეირნებს თუ საყალიბე ბატები ოჯახის მამფალს სინაგოგაში მიჰყავს, აშკარად ვგრძნობთ, რომ თითოეულს საკუთარი ყოფა, წარმომავლობა, ტკივილი და მარადიული ფიქრი და სევდა აღთქმულ ქვეყანაზე თვალებში სამუდამოდა აქვთ ჩახისტული... აწმყოში კი არა, წარსულში მომავლის იმედით იმზირებიან; იქ ცხოვრობენ, იმითი სუნთქავენ...“

ქართული გერმანიაში

ბატონი კარლოს საბჭოეთის ფარგლებს გარეთ პირველ „გალწევას“ წინ რამდენიმე მოვლენა უძლოდა. მან 1970 წელს თბილისის სამხატვრო აკადემიაში სწავლა დაასრულა, ხოლო 1972-ში აკა-

დემიის კურსდამთავრებულთა საერთო გამოფენა მოენყო, რომელიც კონკურსის ხასიათს ატარებდა და მიზნად ისახავდა, გამოევიდნენ ის ხუთი ახალგაზრდა, ვინც სამწლიან უმაღლეს სამხატვრო კურსებზე გააგრძელებდა სწავლას. ეს კურსები საკავშირო მასშტაბისა იყო და კარლო ფაჩულია რჩეულთა შორის მოხვდა. ერთ დღესაც ხელმძღვანელმა, სერგო ქობულაძემ ჯგუფს გამოუცხადა: ცნობილი გახდა, რომ შეგვიძლია ერთ-ერთი თქვენგანი გერმანიაში გავაგზავნოთ შემოქმედებითი მივლინებით. და სანამ ახალგაზრდები ბჭობდნენ, ვინ წავიდოდა, დასძინა: გაემგზავრება მთავარი მხატვარი. ასე ეძახდა მას ბატონი სერგო.

გერმანიაში საბჭოთა კავშირიდან სულ ხუთი მხატვარი გაემგზავრა. ბატონი კარლო ისევ საუკეთესოთა შორის აღმოჩნდა და ცხადია, ჯგუფში ერთადერთი ქართველი იყო. „გერმანიაში რომ ჩავედით, ჩვენმა იქაურმა კურატორმა გვითხრა, ახლა გაემგზავრებით იქ, სადაც ერთი თვის განმავლობაში იცხოვრებთ და დახატავთ. შემდეგ გაიმართება გამოფენა-გაყიდვა და იმ შემთხვევაში, თუკი თქვენი ნამუშევრები გაიყიდება, მიიღებთ ფულად ანაზღაურებას.“ მართლაც, გაიმართა გამოფენა. მანამდე კი ბატონმა კარლომ ასეთი რამ შესთავაზა ამხანაგებს: მოდით, ჩვენი ნამუშევრებიდან თუ ერთი მაინც გაიყიდა, ეს თანხა ხუთ თანაბარ ნაწილად გავყოთო. აბა, ქართველის მეტი ამას ვინ მოიფიქრებდა? რა თქმა უნდა, ჯგუფის სხვა წევრები ამ წინადადებას არ დაეთანხმნენ. საბოლოოდ, ბატონი კარლოს ხუთივე ნამუშევარი გაიყიდა, სხვებისა კი მხოლოდ თითო-თითო, მაგრამ „მთავარი“ მხატვარი სიტყვის ერთგული დარჩა: თანხა, რომლის ნახევარიც, წესით, მას ეკუთვნოდა, ხუთ ნაწილად გაჰყო. ამჯერად მას არავინ შეჰკამათებია...

„მაშინ საბჭოთა კავშირში ფულის ჩამოტანა გამორიცხული იყო. არადა, იმ თანხით მანქანას იყიდდა კაცი. ამი-

ტომ ვხარჯავდით ადგილზე, როგორც შეგვეძლო. სრულიად შემეცვალა ნარმოდგენა გერმანელ ხალხზე, ძალიან გულთბილები და ხელგაშლილები აღმოჩნდნენ. მამა არ მახსოვს, ფრონტზე დამელუპა, მეორე მსოფლიო ომში. და, ცხადია, გამგზავრებამდე გერმანელებზე ძალიან ცუდად ვფიქრობდი...“

„მეორეჯერ გერმანიაში იმ დროს მოვხვდი, როცა ქვეყანა გაერთიანდა. დასავლეთ ბერლინიდან აღმოსავლეთ ბერლინში თავისუფლად გადავდიოდით. სუვენირების სახით ბერლინის კედლის პატარა ნამტვრევებიც იყიდებოდა, მაგრამ მათ შეძენაზე არც მიფიქრია, ან კიდევ, რაში მჭირდებოდა?“

სამუცნობიანი განტოლება

მახსოვს, პირველად როგორ მოვხვდი სახლში, სადაც თურმე სამი მხატვარი ცხოვრობდა. დიდი ხნის წინათ იყო ეს ამბავი, ახლა კარგად აღარც მახსოვს, ბატონ კარლოსგან ინტერვიუ მჭირდებოდა თუ წერილი უნდა დამენერა, მაგრამ ერთ მზიან (აღბათ, გაზაფხულის) დღეს შეხვედრა დავთქვით და ბატონმა კარლომ ხილიანის ქუჩის ბინამდე თავაზიანად მიმაცილა. გზად ახსენა, ჩემი მეუღლეც მხატვარია და სახლში დავგვხვდებო. მაშინ არ ვიცოდი, ვისზე იყო საუბარი. კარი ნინო ზაალიშვილმა გაგვიღო. ძალიან გამეხარდა მისი დანახვა, რადგან უკვე კარგად ვიცნობდი და ძალიანაც ვამიკვირდა, რადგან სწორედ ის აღმოჩნდა ბატონი კარლოს მეუღლე. ჩემი სტუმრობა გრძელდებოდა, ვათვალიერებდი ბატონი კარლოს ნამუშევრებს, ვესაუბრებოდი მასპინძლებს და უეცრად წიგნის თაროზე ფოტოს მოვკარი თვალი – ეს ჩვენი შვილია, ირაკლი. – მივიღე პასუხად. ამან კი ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა – ირაკლის მანამდე რამდენჯერმე შევხვედრივარ სრულიად სხვა, ხელოვნებასთან ნაკლებად დაკავშირებულ ვითარებაში და მხოლოდ სახელით

ვიცნობდი. ამრიგად, ცალ-ცალკე გაცნობილი ეს სამი სიმპათიური პიროვნება ახლა ერთ ოჯახად უნდა წარმომედგინა

ნინო ზაალიშვილი სახელოსნოში

ქალბატონი ნინო დღეს ჩვენთან ერთად აღარ არის... გამოფენის თვალყურებისას მის რამდენიმე პორტრეტს შევხვდი, ერთი მათგანი მეცნო – თხუთმეტიოდნე წლის წინათ „ომეგას“ დარბაზში ორიგინალური გამოფენა მოეწყო, სახელწოდებით „მხატვრების ცოლები“. რამდენიმე თანამედროვე ქართველი მხატვრის ნამუშევარი იყო წარმოდგენილი, მათ შორის ირაკლი ფარჯიანისაც... ავტორების უმეტესობა თავისი მეუღლეებითურთ მოვიდა გამოფენაზე და ქალბატონი ნინოც იქ იყო. ნახატზე ვხედავთ მხატვრის სახელოსნოს, კედლებზე გაკრულ რენესანსის ეპოქის პორტრეტების ასლების ესკიზებს. ნინო ზაალიშვილს პაჟის კოსტიუმი აცვია და მაგიდაზე ჩამომჯდარა, გადაჭრით ვერ იტყვი, ვინ არის – მხატვარი თუ მუზა – ცხადია, რომ კაცის ტანსაცმელში გადაცმული ქალია, მაგრამ თვით მისი არსებობაც კი არ არის სავსებით რეალური და ეს ორმაგი თუ სამმაგი ორაზროვნება ნახატს განსაკუთრებულ მიმზიდველობას ანიჭებს.

„დილის მხატვარი“

კარლო ფაჩულია ერთგან იხსენებს: „ბავშვობაში (და მერეც კარგა ხანს) ქუთაისის მთელი სამყაროს ცენტრი მეგონა – ...აქ ცხოვრობდნენ ყველაზე კეთილი, ჭკვიანი და ენამახვილი ადამიანები. ისე მოხდა, რომ ცხოვრების მეტი ნაწილი თბილისში გავატარე, მაგრამ ვხვდები, რომ ქუთაისელად დავრჩი.“ ახალგაზრდა ხელოვანი მშობლიურ ქალაქს ასე „იმახსოვრებდა“: „სახატავად დილაადრიან მივდიოდი მარტო ან ჩემს მეგობარ ჯეირან ფაჩუაშვილთან ერთად.

ბევრჯერ გადაგვხდენია ნაირნაირი ფათერაკი – ხან წყალს, ხან კიდეე უარესს გადმოგვასხამდნენ.

არ მიყვარდა, ხატვის დროს ცნობისმოყვარეები რომ მეხვეოდნენ. ამის გამო ჩანახატების გაკეთებას გარიჟრაჟზე ვამჯობინებდი. ერთხელაც ძალზე კოლორიტული უბნის ჩახატვა გადავწყვიტე. სახლები მალე უნდა დაენგრიათ და მინდოდა მომესწრო მათი დაფიქსირება. დილის ექვს საათზე ავდექი და სახატავად გავეშურე. ყველას ეძინა და მეგონა, არავინ შემანუხებდა. არ გასულა რამდენიმე წუთი, რომ თავზე ორი „კბილებამდე შეიარაღებული“ განრისხებული მილიციელი დამადგა.

გუტენ მორგენ! (მგონი, უცხოელი ვეგონე) აქ რას აკეთებო? ვხატავ, ვუპასუხებ დაბნეულმა. რას ხატავო, იყვირა ერთმა, მტაცეს ხელი და გამაქანეს მილიციაში.“ ამის შემდგომ დაახლოებით იგივე სიუჟეტი გათამამდა, როგორც რამაზ გიორგობიანის ფილმში „ლოლიტა“ (1991წ.). იყო ასეთი ქართველი მხატვარი ომარ დურმიშიძე, რომელიც გასული საუკუნის ბოლო მეოთხედში მოღვაწეობდა. მას „ლამის მხატვარსაც“ უწოდებდნენ, რადგან თბილისის ქუჩებში, ჩვეულებრივ, მზის ჩასვლის შემდეგ გამოდიოდა და ლამის ქალაქს ხატავდა. ეს იყო მისი სამუშაო საათები. ფილმში ბატონი ომარი საკუთარ თავს თამაშობს. მისი საქმიანობიდან გამომდინარე, სავსებით ბუნებრივია, რომ კინოსურათში აღწერილ ამბავს რეალური სარჩული ჰქონდეს... მილიციის თანამშრომელს ვერ გაუგია, რატომ ხატავს ეს კაცი შუალამისას, ხან ხეზე, ხან კი სხვენზე ამძვრალი, რატომ არ სძინავს ღამით, როგორც ყველა ნორმალურ ადამიანს და რატომ არ დახატავს მას ან თუნდაც მილიციის განყოფილებაში შემთხვევით შემოსწრებულ მეზობელს? (რომლის როლსაც თავად რამაზ გიორგობიანი ასრულებს). იქნებ გააგებინოთ, რომ ამ დროს ხატვა აკრძალულია? ამაოდ უხსნის ბატონი ომარი

წესრიგის დამცველს: მე მხატვარი ვარ, მხატვარი. მაინტერესებს ქალაქის ღამის კოლორიტი, ამიტომაც გამოვდივარ ამ დროს სამუშაოდ. ღამით ვმუშაობ, დღისით კი მძინავსო. კეთილი და პატიოსანი! მაშ, როდისღა იყო ნებადართული ხატვა, თუკი მილიციის მორიგემ ამ სიტყვებით გამოუშვა კარლო ფაჩულია: „ნადი ახლა და აღარ დაგინახო დილის ექვსს საათზე სახატავად გამოსულიო! ხოლო, როცა ბატონ კარლოს თავისი „ნაცოდვილარი“ უჩვენებია, აღშფოთებულა ქუთაისის პატრიოტი მილიციელი: „შე კაცო, მერე ამის მეტი დასახატავი ვერაფერი ნახე ამ მშვენიერ ქუთაისში?“ თურმე ნუ იტყვით და საბჭოთა შპიონომანიით მონამლულ, მუდამ ქვეყნის სადარაჯოზე მდგარ მოქალაქეს დილაადრიან დაურეკავს მილიციაში: ვილაც შპიონი დანგრეულ სახლებს იხატავს და მთელს მსოფლიოში უნდა მოგვჭრას თავიო.

„ამ შემთხვევის მიუხედავად, მაინც

მიყვარს დილას ხატვა. საბედნიეროდ, ახლა ამას აღარავინ მიკრძალავს.“ – წერს ბატონი კარლო. ის დილის მხატვარია, როგორც ომარ დურმიშიძე იყო ღამის მხატვარი ერთი თბილისს ხატავდა, მეორე – ქუთაისს, თუმცა ფილმის პერსონაჟის – გრძელი, ჭალარა თმა-წვერიანი შთაგონებული და კეთილშობილი მხატვრის დანახვისას ისევ და ისევ კარლო ფაჩულია მახსენდება...

P.S. მაღლობას ვუხდი „ლიტერატურის მუზეუმს“ გამოფენის მოწყობისათვის. ბედნიერი ვარ, რომ კვლავ მომეცა ამ უალრესად მშვიდ და ნათელ პიროვნებასთან ურთიერთობის, მის შემოქმედებაზე წერის საშუალება. შეიძლება, სენტიმენტალურად ჟღერდეს, მაგრამ მას მერე ჩუმი სიხარული დამისახლდა სანერ მაგიდაზე... და გულშიც!

ფასი 3 ლარი